

**DN. Ioannis Magiri, philosophi ac medici praestantissimi.
Pathologia, siue Morborum et affectuum omnium praeter
naturam, qui corpus humanum inuadere solent, enumeratio. :
Ex veterum Graecorum, Latinorum, Arabumq[ue] fontibus, ac
recentiorum limpidissimis riuulis exhausta, & compendiosa,
facili, accurata & perspicua methodo disposita. Non tantum
iis, qui medici arti nauant operam, sed & quibus sanitas curae
est, summe vtilis. Cum breui pathologiae delineatione, nec
non capitulorum indice generalis.**

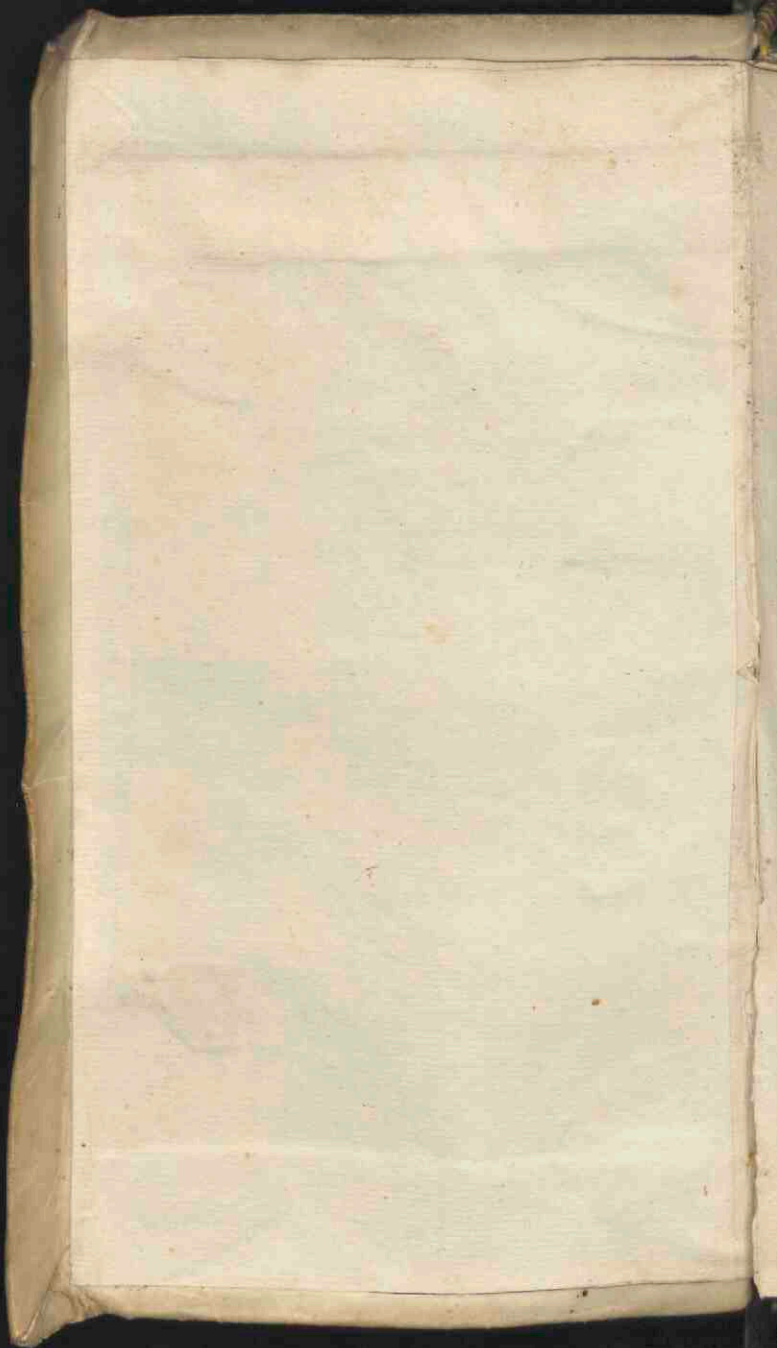
<https://hdl.handle.net/1874/348286>

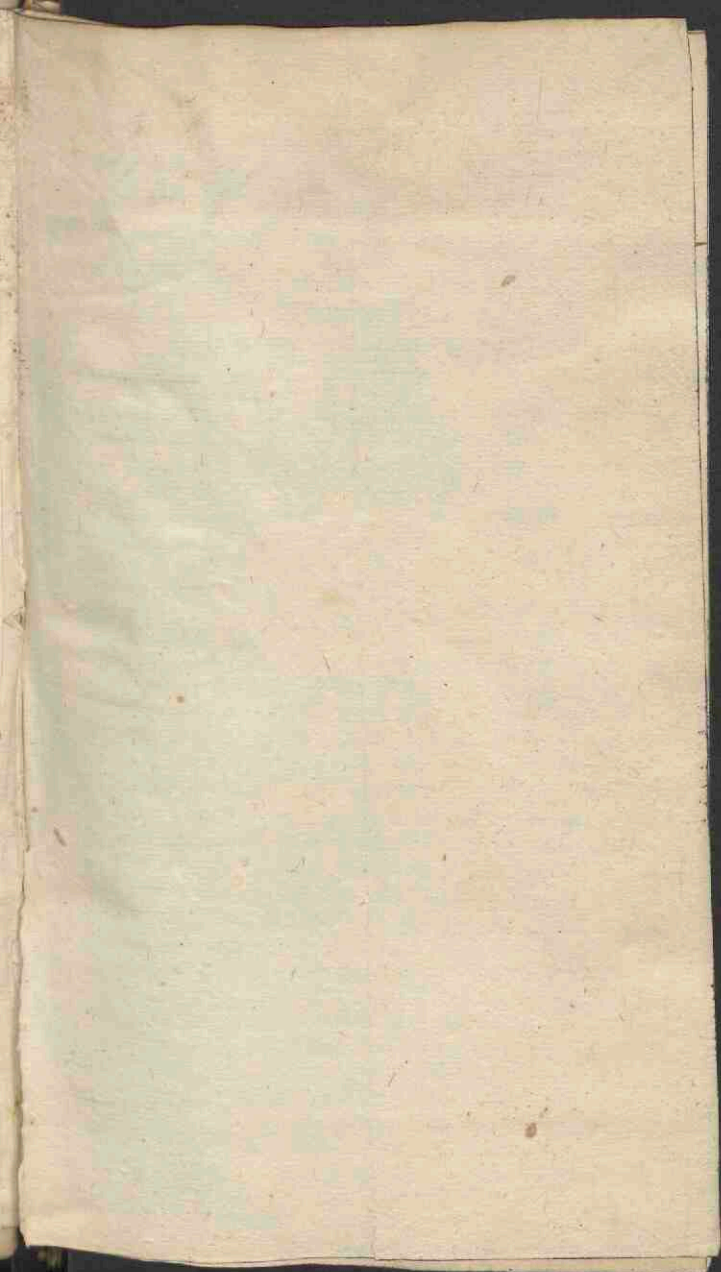
B

2.

Medica

Aevum recens.

Scripta varii arg. =

N° 401

Kot. VII. pl. 2

N° 24 3

Var 401 =

Hs.

7 E 24

Coris amicis Comes Boris.

do. Jo. c. xxviii.

Ego amicis jucundis, inimicis mitis & facilis:
exorabor antequam roget. Seneca. de v. b. 20.

... Sat. ....

circūfilit, agmine facto,

Morbosum omniū genū: quorū si nomina quæras,
Promptius expediam, quōt amavit Hippia morbos.

Seneca. epist. xcv.

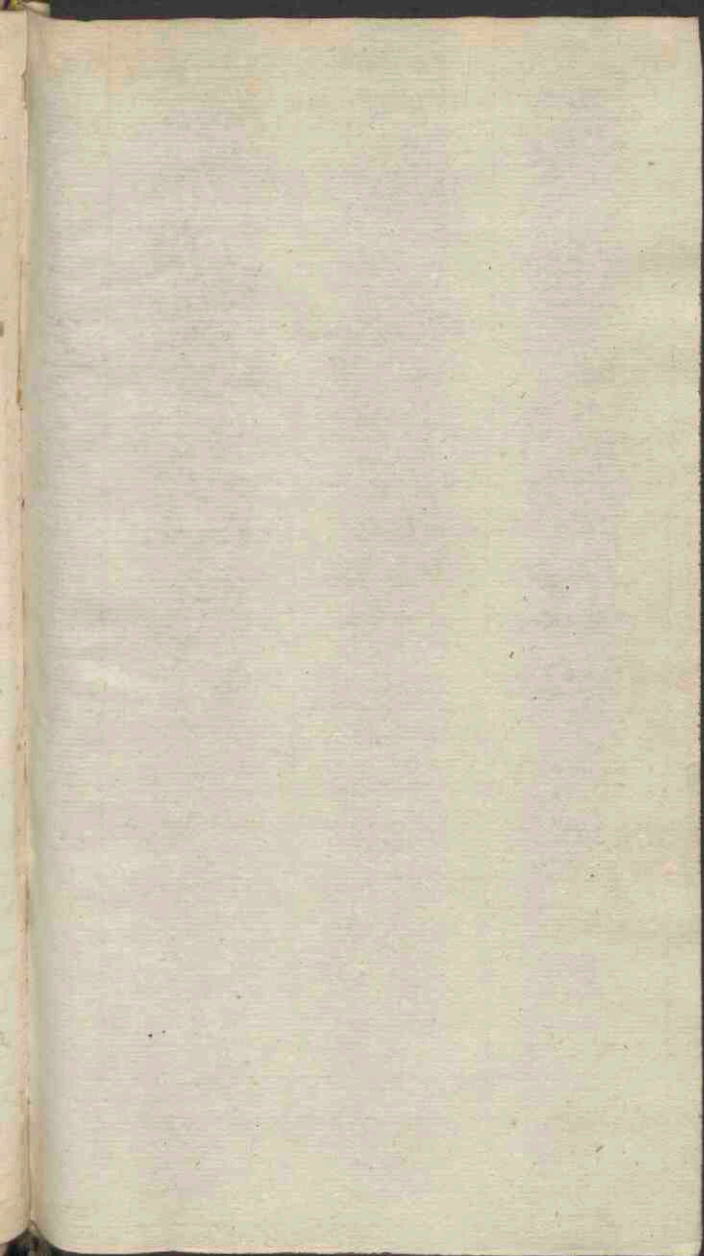
medicina quondam paucarum sicut salutia herbarum, quibus
siccitate siccus sanguis, vulnura viscut paulatim: deinde in
hanc peruenit iam multiplicem varietatem. Nec est mirum, tunc
illam minus negotij habuisse, stans adhuc, solidioris corporibus,
& facili cibo, nec per artem voluptatibus corrupto. Qui postquam
cepit non ad tollendam, sed ad castandam famem quæri, & inventus
sunt mille conditiva, quibus aviditas excitaretur; quæ desiderantibus
alimenta erant, onera sunt plenis.

Inde pallor, & nervorum vno madentium tremor, & miserabilis
et credulitas, quam ex fame macies: inde incerti laborantium
pedes, & semper quæsi in ipsa ebrietate titubatio: inde in totam
ceterum hinc admittis, distentibus ventris duri male aspicit plus
capere, quam poterat: inde siccitate luctida bilis, & diolor vitæ,
tabes in se patrescentium, & relecta digiti artichilli ebullientibus,
nervorum sine sensu jacentium torpor, aut palpitatio sine inter-
missione vibrantium. Quid capitis vertigines dicam? quid oculorum
absque tormentis, & cerebri astuantis verminationes, et omnia
per quæ exonerantur, internis ulceribus affecta? Innumera bilis
præterea febrium genera, aliarum impetu sapientiam, aliarum
tenuis siccitate repentium, aliarum cum horrore, et multa membrorum
quæstione venientium? quid alios referam innumerales morbos,
supplicia luxuriosæ? et postea

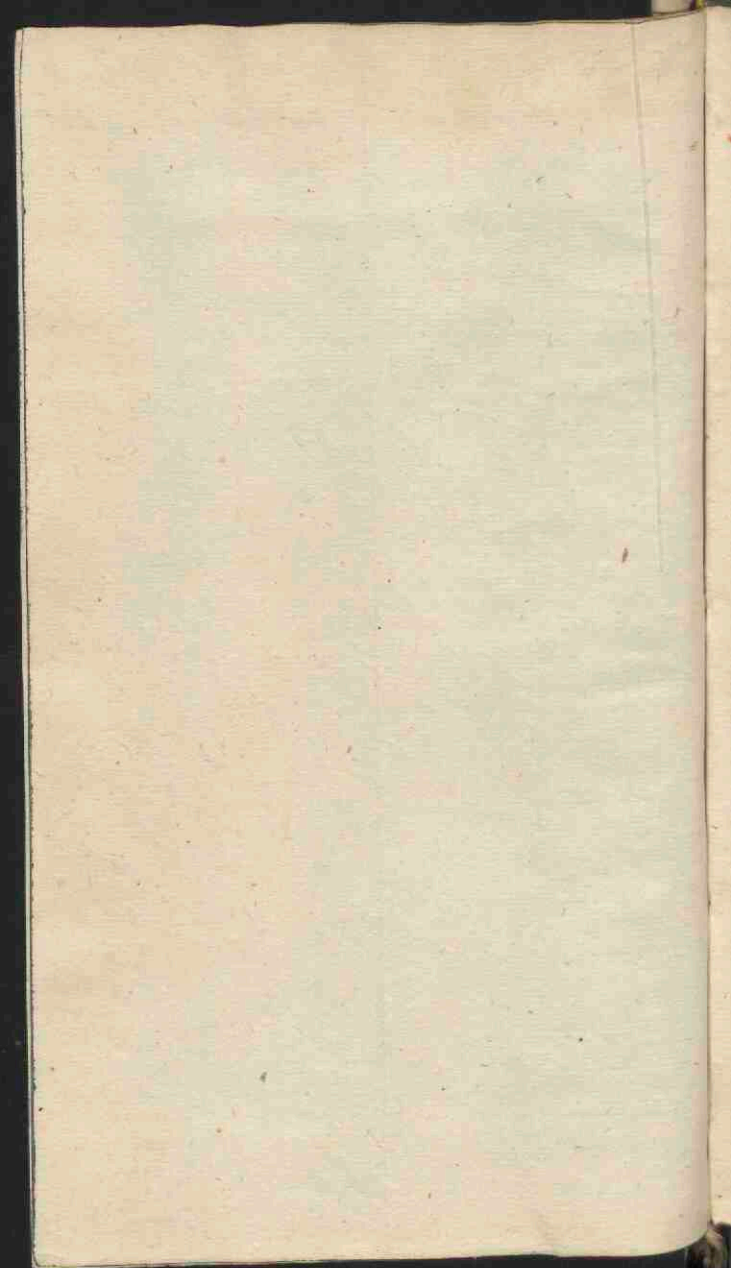
Nec mirum, quod inconstans variisq; ex discordi cibo morbus est:
& illa ex contrariis natura partibus in eundem compulsa accendat.
tunc tam nullo æquetantur genus, quam vivimus.

Antiqui medici vescebant duri cibum sapientis, et vino fulcivo venas
cadentes: vescebant sanis emittens, & diutinam ægotationem
valuto sivebisq; laxare: vescebant curum vinculo brachiorumq;
latentem vim, et in medio sedentem ad extrema revocare. Non erat
necesse circumspicere multa auxiliorum genera, cum essent pericula
torum paucissima. Nunc vero quomodo longe perierunt mala vitæ
denis? Has vitas voluptatum pendimus, ultra modum fasq; concu-
pitivum. Innumerales est morbos miseris? Cognosce nomen.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly obscured by a light greenish tint and is difficult to decipher.]

INDEX

Omnium tam Internorum, quam Externorum
Pandemiorum & Sporadicorum Causarum: Affectuum

A.

Abortus. 369.
 Abrasio. v. Excoriatio.
 Abscessus. v. Apostema.
 Actores. 413.
 Actes Vespertina. v. V.
 Acrochordon. 429.
 Adstringens. v. Episcapula.
 Agilops. 200.
 Albugo oculi. 195.
 Alcolas. v. Apbtas.
 Alopecia. 303.
 Albus. 393.
 Alvi defectio. v. D.
 fluxus, & fluxus. v. Diarrhoea
 fluxus sanguinis. v. Defectio
 profluuium. v. Diarrhoea.
 Amaurosis. 206.
 Amblyopia. 203.
 Amor immoderatus. v. Eroticus
 pertinax. v. furor.
 Anasarca. 327.
 Ancyloptera &
 Ancylosis. 213. (in palpebris)
214. in lingua. 234.
 Angina. 242.
 Anglica lues, v. Hydrocephalus.
 -ius sudor.
 Ambustio. v. Ustio.
 Aneurisma. 423.
 Anhelitus fatidus. v. Sais factor.
 Ambustio. v. Ustio.
 Ancyloglossi. 234. 235.

Ani abscessus. 305.
 affectus. 306.
 condyloma. 307.
 fissura seu, v. bagas. 307.
 Haemorrhoeis. v. H.
 phlegmon. 305.
 proidentia. 309.
 ulcus. 306.
 Animalium proventus. 395.
 Animi commotio. 157.
 debilitatum. 263.
 Annulus. v. Betryon.
 Anorexia. 201.
 Antbeax. v. Carbunculus.
 Antides. 240.
 Apbonia. 234.
 Apbtas. 230.
 Apoplexia. 200.
 Apositia. 201.
 Apostema. 407.
 indolens. 426.
 Appetitus caninus. v. C.
 deficiens. 201.
 depravatus. 202.
 minimus. 202.
 Aquae defectus in oculis. v.
 Sphacelus.
 Argema. 190.
 Arquatus. v. Icterus.
 Aqua intercus. v. Anasarca.

Arthritis, *ped.* 379.
Articularis dolor. 378.
Articulorum inflammatio. 400.
Ascariotis. 303.
Ascitas. 320.
Asthma. 250.
Atrocroma. 427.
Atrophia. 325.
Atectio, v. *excoctio*.
Auditus gravitas, v. *Barycia*
dispar, v. *Obauditio*,
abolitus, v. *Surditas*.
Aurigo, v. *Icterus*.
Auris abscessus. 218.
affectus. 218.
dolor, v. *Malgia*.
fluctus. 221.
hemorrhagia. 216.
phlegmon. 218.
transitus. 217.
pulsatio. 220.
sibilus. 220.
sordis. 217.
strisus. 221.
tibasis. 216.
timitus. 220.
vermis. 217.
ulcus. 216.

Axillarum factor, v. *Cistis*.

B.

Barycoia. 221.
Batrachus, v. *Lana*.
Boulimos. 282.
Botium. 475.
Botryon. 198.
Brachy paralysis.
Bradypepsia, v. *Dyspepsia*.
Britannica lues, v. *Hydrocephalus*.
Bronchocele, v. *Botium*.
Bybonocolus. 351.
Bubo. 399.
malignus. 400.
pestilens. 400.
ventrosus. 400.
Branches, v. *Raiocco*.

C.

Caecexia. 326.
Caducus morbus, v. *Epilepsia*.
Calculus.
cystis, v. *C.*
renum, v. *R.*
vesicae, v. *V.*
Caligo. 204.
Callosa palpebra, v. *P.*
Callus. 430.
osium, v. *O.*

Calvities. 303.
Cancer. 405.
    mamillarum, v. M.
    < etc. v. suis locis.
Carina appetentia. 203.
Canities. 305.
Capitis affectus. 149.
    dolor. 150.
    scabies maligna. 412.
    scabies humanae v. Arbo-
    ræ. 412.
Carbunculus. 421.
    simplex. 421.
    pestilens. 421.
    oculi. v. O.
Carcinoma. 406.
    oculi. v. O.
    < etc. v. suis locis.
Carcinos v. Cancer.
Cardialgia. 270.
Cardialgia. 270.
Cardiognos. 270.
Caries ossium. v. O.
Carnis excrecentia v. Sarcoma.
Carnosarum partium dolor. 377.
Carnosus tumor. v. T.
Caros. 167.
Casus pilorum. v. P.
Catalepsis. 170.
Catapora. 160.
Cataracta. v. Suffusio.
Catarrhus. 109.
    suffocans. 259.
Catoebæ v. Catalepsis.
Cavitas in oculo. v. Carcoma.
Carnositas. 374.
Cardiaca. 519.

Causæ. v. Fibris.
Kūā v. Hernia.
Cephalæa. 152.
Cephalalgia. 150.
Cerion. v. Favus.
Cerinina. 217.
Chalazæ. v. Grando.
Chiragra. 379.
Chirones. 396.
Choerades. v. Scrophulæ.
Cholera. 290.
Chordapson. v. Næes.
Chymosis oculi. 200.
Chematlon. v. Pernio
Chrismos. v. Periculis.
Cicatrix. 420.
Circes. v. Varix.
Circocelo. 352.
Citta. v. Pica.
Clavus. v. Cephalæa.
Clavus cutis. 430.
    oculi. 197.
Caecitas. 206.
Cæliaca passio. 296.
Carcoma. 190.
Colicæ dolor. 304.
Colli affectus. 240.
Colimella. ^{exteriori aff.} 242.
    241.
Coma. v. Caros.
    agrypnium. v. Catapora.
    insomniæ. &
Comitialis morbus. v. Epilepsia.
Conceptus ingratus. 360.
Combustio. v. Ustio.
Coëundi impotentia. v. Ven.

Concoctio prava v. Diaphtera.
Condyloma.
  oculi. 270.
  v. c. v. s. s. r. r. r. r.
Congelatio v. Catalepsis.
Continui solutiones. 431.
Contractio v. Convulsio.
Contusio. 439.
Convulsus v. Illos.
Convulsio. 185.
  flabulenta. 106.
  Oris. v. O.
  Maxilla. v. M.
Cophosis v. Sæditas.
Cordis affectus. 261.
  dolor. 277.
  compressus. 270.
  rodens v. Cardiognos.
  ardens. 280.
  confusus v. Cardialda.
  insolitus v. Cardialgia.
  erysipelas. 262.
Intemperies. 261.
  calida. 261.
  frigida. 262.
  humida. 262.
  sicca. 262.
  morsus v. Cardiognos.
  palpitatio. 264.
  phlegmon. 262.
  rosio v. Cardiognos.
  venenatus humor. 262.
  ulcus. 262.
  vulnus. 262.

Cornea crassities. 195.
  extuberantia v. Pterygia
  phlyctena. 196.
  ulcera. 197.
Corporis habitus aff. v. H.
Coryza v. Gravelo.
Costalis morbus v. Pleuritis.
Coxendicis dolor. v. Ischias.
  v. H. v. Hordocolum.
Cruditus. 204.
Cruris paralysis. 104.
Kovazza v. Angina.
Cynantropia. 519.
Cynicus spasmus. v. G.
Cystis affectus. 331.
  calculis. 331.
  inanitio. 332.
  obstructio. 331.
  repletio. 332.
Cutaneus tumor. v. T.
Cutis comaculationis. 390.
  deformitatis. 300.
  durities. 309.
  fætida exspiratio. v. F.
  macula. v. M.
  oncozatis. v. E.
Crapula v. Tremulenta. 510.

D.

Dæmoniaca obsessio. 163.

Defectus iudicij. v. I.

Deformitates. 301.

Despectio cæcitate. 299.

deficiens. 294.

inæquale. 301.

cita, & recrudens. 295.

tarda. 294.

vitiosa. 295.

unctuosa. 301.

Deliquium animi. v. A.

Delirium. 165.

Dentium affectus. 229.

breuitas. 229.

corrosio. 229.

defectus. 229.

dolor. 230.

longitudo. 229.

mobilitas. 229.

nigredo. 230.

stipor. v. Hamodia.

superfluitas. 229.

Dentitio. 231.

Destillatio. v. Catarrhus.

maxillæ. v. M.

Diabetes. 339.

Diaphthora. 205.

Diarria. v. Febris.

pestilens. v. Hydronephros.

Diarrhæa. 290.

atra. 290.

biliosa. 290.

// melancholica. 290.

pituitosa. 290.

serosa. 290.

Δίπνος. v. Vertigo.

Distichiasis. 214.

Dolor.

articulæ. v. A.

aurium. v. Otagia.

capitis. v. C.

colicæ. v. C.

carosarum partium. v. C.

dentium. v. Dentalgia.

iliacæ. v. I.

lateris. v. Pleuritis.

oculi. v. O.

post partum. v. P.

Stomachi. v. Cordis dolor.

Dobhion. v. Furunculus.

Dysenteria. 299.

Dyspepsia. 205.

Dyspnæa. 250.

suffocans. v. Catarrhus

Δυσοξία. 371.

Δυσουρία. 342.

Dracunculus. 405.

E.

- Ebrietas v. Temulentia.
 Ecchymomata. et
 Ecchymoses. v. Sanguillatio.
 Ectasis. v. Cataphora.
 Ectymata. v. Variolae.
 Ectropion. 212.
 Elter. v. Jlvos.
 Elephantiasis, Elephantias,
 Elephantica, et Elephas. 417.
 Empresthotones. v. Convulsio.
 Empyisma. 423.
 Empyima. 255.
 Encantibus. 209.
 Enterocolo. 351.
 Enteropliplocelo 515.
 Epidemij morbi. 475.
 Epithides. 410.
 Epithetes. v. Inhibus.
 Epysisma. 212.
 Epizata. v. Febz:
 Epicauma oculi. v. O.
 Epizemara. v. Febz:
 pestilens. v. Hyzon:
 Epidemij morbi. 406.
 Epilepsia. 165. 166.
 Epinyctis. 414.
 oculi. v. O.
 Epiphora. v. Lippitudo.

- Epiplocelo. 351.
 Epulis. 233.
 Eroticus furor. 159.
 Erythelas. 402.
^{exaltatione} ⁴⁰² ^{phlegmonodes. 404.}
^{adematodes.}
 Exanthemata. v. Morbilli.
 Exanthemata. 442.
 Excoriatio. 432.
 Excretio. v. Dejectio.
 Exteriores affectus. 301.
 Extuberantia. 397.
 cum dolore. 397.
 sine dolore. 421.
 Exumpalos. 351.

F.

- Faciei color malus. 309.
 gūka rosacea. v. O.
 rigna. v. R.
 pustulae. 309.
 Fastidium. 201.
 Favis. 413.
 Faucium affectus. v. Colli.
 compressio. 245.
 ulcus. 245.
 Febz. 136.
 acuta. 147.
 ardens. v. Carisfos.

// asjodas. 143.
cardiaca. 143.
causos. 141.
colliquans. 143.
composita. 146.
continua. 139.
    sim' remissione. 140.
    cōm remission: 142.
diaria. v. Ephémēra.
    pestilētia. v. Hydronofos.
elodes. 143.
ephémēra. 136.
    pestil: v. Hydronofos.
epiala. 147.
hectica. 138.
hemitotidus. 147.
inordinata. 142.
intermittens. 143.
lenta. 140.
lenticularis. v. pūctic.
lipyias. 141.
ordinata. 142.
pestilens. 140.
phlegmonodes. 147.
pūcticularis. v. Stigmat:
pūra. 136.
pūtzida. 139.
quotidiana contin: 142.
    intermitt: 146.
quartana continua. 142.
    intermitt: 145.
    dāplex. } 147.
    trīplex. }

Scindictiana. v. Hemitat:
simplex. v. pūra.
singultuosa. 143.
stigmatica. 494.

// sudorifica. v. Elodes.
symptomatica. 147.
syncopalis. 143.
synochus impūta: 136.
    pūtris. 140.
tertiana continua. 142.
    intermittens 144.
    dāplex. 147.
typhodes. 147.
ungarica. v. Pannone lūts.

Fellis Vesicae aff: v. Cystis.
Fissura. 432.
Fistula. 436.
Ficosa palpebra. v. P.
Flatulenta convulsio. v. C.
    v. tūmor. v. T.
Flux, & fluxus Alvi. v. A.
    Hæmorrhoid: v. H.
    Hepaticus. v. H.
    Uterinus. v. U.
Furtiva exspirationis cutis. 394.
Factor narium. v. N.
    oris. v. O.
Fossula. v. Botryon.
Fractura Ossis. v. O.
Furcures. v. Porrigo.
Furor. 162.
    eroticus. v. E.
    uterinus.
Furunculūs. 402.

G.

- Galea v. Cephalaea.
Gallicus morbus v. Pidentagaa
Ganglion. 427.
Gangraena. 400.
Gargariensis affectus. 241.
inflammatio. v. Uva.
Lapsus. v. Columella.
ulcus. 242.
Gaudium fatuum. 187.
Genitalium affectus. 344.
Gingivarum affectus. 231.
abscessus. 232.
auctio. 232.
consumptio. 232.
phlegmone v. Parulis.
ulcus. 232.
Glaucomae palpebrarum v. P.
Glandulae, seu
Glandulosus tumor. 424.
Glandularum inflammat. 390.
Glaucoma. 194.
Gingipedium v. Scorbutus.
Gonagra. 379.
Gonorrhoea. 345. 362.
Simplex. 345. 362.
Venenata. 345. 362.
Gracilitas. 374.
Grando. 213.
Gravido. 226.

Gulae exteri: aff. v. Colli.
inter: affectus. 271.
dolor. 272.
intemperies. 271.
phlegmone. 272.
scirrhus. 271.
ulcus. 272.

Gustus depravatus. 236.
diminutio. 236.
citra. 236.

Gutturis exterior: aff. v.
Colli. _____

Gutta v. Arthritis.
Gutta rosacea. 309.
Gutturis herna v. Asthma.
Gulla serena v. Amaraulis.

H.

- Habitus Corporis: aff. 373.
Haemodia. 230.
Haemoptysis. 260.
Haemorrhagia.
aëris. v. A.
narisim. v. N.
Haemorrhoidis. 300.
Haemorrhoidis fluxus. 301. 309.
suppressis. 309.
Hallucinatio mentis. v. M.
visus. v. V.

Hebetudo mentis. v. M.
visus. v. V.
Hemicrania. 153.
Hemiplegia. 103.
Hectica. v. Febris.
Hepatis abscessus. 317.
affectus. 312.
corruptio. 313.
imbecillitas. 313.
atrahendi. }
coquendi. } 314.
retinendi. }
inflammatio & Hepatitis.
intemperata. 312.
calida. } 312.
frigida. }
obstructio. 314.
scirrhus. 315.
tumor. 315.
ulcers. 314.
Hepaticus fluxus. 300.
Hepatitis. 315.
Herculeus morbus. v. Epilepsia
Hernia. 350.
suis speciebus v. suis locis.
Herpes. 419.
esthiomenos, seu
exedens. 420.
miliaris. 419.
pbyctenodes. 414.
simplex v. miliaris.
Hippus. 213.

Homonopagia. 153.
Homoplata dolos. 379.
Hordeolum. 213.
Horror. 378.
Hydatis palpebrarum. v. P.
Hydroa. 410.
Hydrocele. 351.
Hydrocephalon. 149.
Hydronosis. 403.
Hydrophobia. 163.
Hydrops. 327.
Hydrocystocel. 515.
Humorum collectio in
Thorace. v. T.
Hypochondriaca affectio. 324.
melancholia. v. M.
Hypercatarsis. v. Diarrhoea.
Hypochyma v. Suffusio.
Hypopyos. 192.
Hyposarca. v. Anasarca.
Hyposarcosis v. Sarcoma.
Hyposphagma. 192.
Hysterica passio, seu
suffocatio. 363.
Hypostion. 211. 192.
Hypostibalsion. 192.

I.

- Icterus. 322.
     flavus. 321.
     niger. 322.
 Icteric affect: v. Hepatis.
 Ignis persicus. v. Carbunculus
     v. simplex.
 Ignis sacry q. v. Erysipelas.
     silvester.
 Ileos. 295.
 Iliacus dolor. 304.
 Imbecillitas visuum. v. V.
 Impetigo. 392. 405.
 Impotentia Venerea. v. V.
 Incubus. 179.
 Indicus morbi: v. pudentagen.
 Inflammatio. v. phlegmon.
     articulor: v. A.
     glandular: v. G.
     etc. // suis locis.
 Ingenij tarditas. 154.
 Inguinum pediculi. v. P.
 Insania. v. Furore.
 Insomnia. 172.
 Interioris affectus. 149.
 Intestinos: abscessus. 293.
     affectus. 291.
     astictio. 292.
     despectio vitiosa. v. D.
     //
 Inflation: v. Emphysema.
 Intereigo. v. Excoriatio,

// dolor. 304.
 obstructio. 291.
 ulcus. 293.

- Iontbi. v. Vari.
 Ira cum furore. 150.
 Isthias. 379.
 Isebyria. 341.
 Iudicij defectus. 154.
 Italicus morbus. v. Pudentagen.
 Iuncturar: inflam: 400.
 Iuvenum visio. v. V.

Kitta. v. Pica.

L.

- Labiorum affectus. 227.
     paralysis. 104.
     zabagadis.
     ...
 Lactis concretio. v. Theobosis.
     defectus. 270.
     redundantia & Sparagis.
     vitia. 268.
 Lagophthalmia. 173.
 Lassitudo. 374.
 Lentes. 395.
 Lenticula. v. feli: stigmat:
 Lentigo. 391.
 Lepza Arabi: v. Elephantias.
     Graduarum. 416.

Letbargus. 160.
Leice. 393.
Leucoma. v. Albugo.
Leucopblegmata. v. Anasara.
Leichen. v. Impetigo.
Lienis affectus. 310.
abscessus. 320.
distentio flatu. v. Periton.
dolor. 321.
inflammatio. v. Splenitis.
obstructio. 319.
scirrhus. 319.
tumor. 310.
ulcus. 320.
Venteria. 296. 297.
Lingua affectus. 233.
asperitas, seu
combustio, seu
scabrities. 233.
motus vitia. 234.
paralysis. 234. 104.
Lipopsychia, seu
Liposynia. 263.
Lippitudo. 210.
sinetra. v. Xerophthalmia.
Lipyrizis. v. Febris.
Litiasis. 203.
Loquela in somno. 173.
Loquela vitia. 234.
abolitio. v. Aphonia.
difficultas. 235.
Lycanthropia. 161.
Lues despecta. In Epilepsia.
sacra. In Epilepsia.
venerea. v. Pudentage.
pannonica. v. P.

Lumbago.
Lumbocii. v. Vermes. 303.
Lunaticus morbi. v. Epilepsia.
Lypus. v. Cancer.
Luxatio Ossis. v. O.

M.

Maculae cutis. 390.
Erysi pelatosae. 392.
originalis. v. Nodul.
pustularis. 391.
Sanguinea. 392.
Madarosis. 214.
Malacia. 203.
Malignus morbum. v. Vitilig.
Mamillarum affectus. 265.
cancer. 267.
decrementum. 266.
incrementum. 265.
inflammatio. 266.
pilae morbus. 266.
scirrhus. 267.
struma. 267.
ulcus. 267.
Mania. v. Furor.
Manus vitia. 309.
paralysis. 104.
Squamae. 309.
rhagades. 432.

Marasmus, scilicet
Marcor. v. Febri.
Marmorata. 217.
Maxillarum affectus. 220.
    convulsio. 220.
    destillatio. 220.
    Paralysis. 220.
Melancholia. 159.
    hypochondriaca, scilicet
    flatulenta. 161.
Melas. 393.
Melasma. 391.
Meliceris. 427.
Memoria perdita. v. Oblivio.
Menstruum defectus. 359.
    profusivum. 360.
Mentagra. 492.
Mentis alienatio. scilicet
    hallucinatio. 154.
    hebetudo. 154.
    imbecillitas. 153.
Mesenterij inflammatio. 311.
    umor. 310.
Mictio cruenta. 343.
    frequens, &
    intempestiva. 339.
Mithosis v. Madarosis.
Misanthropia. 161.
Miserere mei. v. Moer.
Morbus Regius. v. R.
Morbilli. 491.
Mola. 386.

Morsura v. Vitiligo.
    alba. v. Albus.
    nigra. v. Melas.
Morsus. 440.
Mortificatio. 408.
Myopia. 206.
Myrmecia. 429.
Myrtillasis. 191.
Mullebris flior. v. Uterin.

N

Narvis. 390.
Narium affectus. 223.
    factor. 225.
    hemorrhagia. 226.
    ulcus. 223.
Nausea. 200.
Neapolitan: M: v. Pudent.
Nephritis. 334.
Nephriticus dolor. 338.
Nocturna pollutio. v. P.
Noli me tangere v. Cancer.
Noctambulones. 172.
Nubecula in oculo. v. O.
Nyctalopia. 206.

O.

Obambulatio in somno. 172.

Obauditio. 210.

Oblivio. 154.

Obscuritas visus. v. V.

Obsessio Daemoniaca. v. D.

Oculi affectus. 190.

carbunculus. 199.

carcinoma. 199.

condyloma. 199.

discoloratio. 196.

dolor. 201.

epicauma. 190.

epiunctis. 209.

flavedo. 196.

nibecula. 202.

paralytis. 201.

peritrochatio. v. Tarsis.

proidentia. sicut

proptosis. 197.

rebexis. 197.

rubedo. 196.

Tarsis. sicut

Vacillatio. 211.

inguis. 199. 192.

ulcus. v. Cornu ulcus

Oculos claudendi aperiendiq;

virupotentia. 214.

Oculi aperti in somno. 173.

Oculi inflammatio. v. Ophtalmia.

Odontalgia. 230.

Odoratus vitia. 224.

abolitio. } 225.
imminutio. }

Oedema. 422.

Onycha. 192.

Ophtaltis. 303.

Ophtalmia. 199.

Opisthotonos. v. Convulsio.

Ostropna. 259.

Ozis affectus. 237.

convulsio. v. Cynic spasm

factor. 230.

tortura. v. Cynic spasm

Os apertum in somno. 173.

Ostitatio. 237.

Ospium callus. 420.

caris. } 409.

evasio. sicut } 409.

excisio. }

fractura. 441.

luxatio. 442.

nodi callosi. 427.

Otalgia. 217.

Ovum. v. Cephalura.

Oxana. 223.

Omphalocoele. v. Exomphalos.

Ophthocoele. 351.

P.

Palpebrarum affectus. 210.
 agglutinatio, seu
 ancylophora, seu
 ancylosis. 210.
 asperitudo. v. Trachoma.
 aquositas. v. Hydatis.
 coalitus. v. ancylosis.
 callus. v. Tylosis.
 ficus. 212.
 glabrities. v. Madarosis.
 hydatis. 212.
 inflammatio. v. Epiphema.
 pediculi. v. P.
 scabies. - 212.
 Palpitatio. 1000.
 Palpitatio Cordis. v. C.
 Parazitium. v. Paronychia.
 Pancreatis affectus. 310.
 inflammatio. 311.
 tumor. 310.
 Pandemy morbi. 476.
 Panniculatio. 375.
 Panniculus in oculo. 211.
 Pannonica lues. 477.
 Panus. v. Phygelson.
 Papillarum absumptio. 260.
 exulceratio. }
 Phagades. 260.
 Papula. v. Herpes.
 sive. v. Herpes exedens.
 Paracynanthe. v. Angina.
 Palpebrae inversio. v. Ectropion.

Paralysis. 102.
 cruris. }
 Linguae. } v. Suis laciis.
 pedis. }
 " etc. }
 post Colicam. 476.
 Paraphrenitis. v. Delirium.
 Paraphresynoe. 184.
 Paraplegia. 103.
 Παράπρωα 442.
 Parasyranche. v. Angina.
 Pariendi difficultas. v. Dystocia.
 dolor post partum. 373.
 purgatio post partum. 372.
 Paristomia. 240.
 Paronychia. 400.
 Parotis. 399.
 Particularis affectus. 149.
 Parylis. 232.
 Pediculi. v. Pthiriasis.
 inguinalis. 395.
 palpebrarum. 214.
 vulgaris. 395.
 Pedis luxatio. v. Nisi. //
 paralysis. 184.
 Pelioma. 394.
 Pelliola in oculo. 194.
 Penis abscissus. 340.
 affectus. 347.
 inflammatio. 347.
 carnosum tuberc. 349.
 // cancer, & carnes. 349.
 Parocelo. 351.

// corruptio. 349.
ulcus. 340.

Peripneumonia. 347.
Peripneumonia. 249.
Peritonaei distinctio flabil. 321.
Pernio. 432.
Pestis. 406.
Petechia, seu
Peticulae, v. Febr. Stigmata
Phalanx, v. Dentium supfluit
Phalangosis. 214.
Phlegmona. 397.
auris, v. suis locis.
cordis, v. suis locis.
etc. }
Phlogosis, v. Erysipelas.
Phlyctena, seu Phlyctilis. 414.
in oculo. 196.
Phrenitis. 164.
Phthiasis. 295.
Phthisis. 251.
Phygethon. 390.
Phyma. 399.
Phymosis. 347.
Physodes tumor.
Pica. 203.
Pilorum affectus. 302.
casus, v. deflevium.
crispitudo. 304.
cavities, v. C.
galvities. v. C.

// defectus. 302.
deflevium. 302.
durities. 304.
inaequalitas. 304.
intricatio. 304.
Lanugo. 304.
mahis color. 308.
mollities. 304.
pinguedo. 303.
retitudo. 304.
redundantia. 302.

Pilorum & palpebr. casus, v.
Madarosis.
Pinguedo nimia, v. Carnositas
Pityriasis, v. Porrigo.
Plaga. 439.
Plattula, v. pediculi inguin.
Pleuritis. 293.
flatulenta. }
notia. } 254.
pituitosa. }
vera. 293.
Pneumatocoele. 351.
Pneumatosis, v. Emphysema.
Podagra. 379.
Pollutio nocturna. 345.
Polypus. 224.
Porrigo. 300.
Plocia, v. Hordeolum.
Præbensio, v. Catalepsis.
Priapismus. 344.
Procidencia, seu
Proptosis oculi, v. O.
Pituitatio, v. Ptyalismus.
Presbytia, v. Visio senum.

Prurigo, seu
Pruritus, 415.
animum. v. A.
oculi. v. O.
Pseudoparalysis, 476.
Pseudoptthalmia, 210.
Psora, 416.
Psoroptthalmia, 212.
Psydracia, 431.
Pterygion, 199.
Ptilosis, 214.
Ptyalismus, 237.
Pulendi mal: aff: v. Ulcus
Pudendagra, 476.
Pulices, 395.
Pulmonum affectus, 245.
distentio, 246.
Erysipel: v. Empyema
monia,
intemperies, 245.
obstructio, 246.
phlegmon: v. Purulentum
putrimonia.
ulcus v. Phthisis.
vonicæ, 240.
Pulsus aurium, v. A.
Puncticula, v. Fibr: Stigm:
Punctura, 439.
Pyosis, 192.
Pupilla affectus, 191.
angustia, seu
diminutio, seu
tabes, 191.

//

// Dilatatio v. Mythriasis.
divulsio, seu
ruptio, 191.

Purgatio post partum, v. Part:
Pustula, 410.
Scabiosa, 410.

Q

Quartana, v. Febris.
Quotidiana, v. Febris.

R

Ranex, v. Hernia.
Rana, 233.
Ranunculus, seu Lavis, 257.
Reduvia v. Paronychia.
Regius morbus v. Icterus.
Renum affectus, 333.
abscessus, 334.
calculus, 333.
dolor, v. Nephritis.
inflammatio, v. Nephritis.
ulcus, 335.

Respiratio difficilis. 250.

Rhagadia. seu

Rhagas. 432.

capill: 2
mansum. } 4. s. d. loci
p. —

Rhexis.

oculi. v. O.

Rhyas. 209.

Rigor. 375.

Rima. v. Rhagas.

Risus Sardonius.

Rubrica. v. pruritus.

Ructus. 208.

Rugas. 300.

Ruptura. 441.

Rosa. v. Erysipelas.

S.

Sacer ignis. v. J.

morbus. v. Epilepsia.

Salacitas. v. Satyriasis.

Saltus vitæ. 163.

Sanguinis mictus. v. M.

Sarcitis. v. Sarcema.

Sarcocelo. 351.

Sarcema. 421.

narium. 229.

Sardonius risus. v. R.

Satyriasis. 344.

Salivatio. v. Hyaliphus.

Scabies. seu Scabritus. 410.

agida. v. fera.

fera. 411.

ferda. 415.

humida. 410.

maligna Capitis. v. C.

manans. v. Acboris.

pulpebrar. v. P.

sicca. 415.

vulgaris. 411.

Scabiosa pustulæ. v. P.

Scirrhus. 425.

Sclerophthalmita. 211.

Sclopetarium. 439.

Scorbutus. seu

Sceleturus. 401.

Scotoma. seu

Exolobus. 174.

Scrophula. 242.

Scroti affectus. 349.

inflammatio. 349.

ramex. v. Hernia.

tumor durus. 350.

Secundina retentio. 372.

Senum visio. v. V.

Sibilus Auzium. v. A.

Sideratio. v. Sphacelus.

Silvester ignis. v. J.

Singultus. 287.

Strones. v. Chirones.

Sitis immodica. 204.

Soda. v. Cephalalgia.

Sedis affectus. v. Ani.

Somniis deficientibus. v. Vigiliis.
immodicis. 166.
profundis. 166.
inclinantio ad somnum. 166.

Sonticus morbus. v. Epilepsia
Sopor. 167.

gravis. v. Caros.
gravis cum hor: in somno
et delirans. v. Cataphora.
dæmoniacus, seu
Ingarum. 169.

Sordis aurium. v. A.

Sparganosis. 269.

Spasma.

Spasmus. v. Convulsio.
cynicus. 227.

Sphacelus. 409.

Spina. v. Erysipelas.

Splenis aff: v. Splenis.

Splenitis. 320.

Sporadici affectus. 135.

Sputto cerebra. v. Ptyalisy
cruenta. v. Hæmopt:

Squinantia. v. Angina.

Stragula. v. Uva.

Stragula. 197.

Steatoma. 426.

Sterilitas. 365.

Sternutatio. 225.

Stertor. 172.

Stigma. 394.

Stillicidium. v. Stragula.

Stomacac. v. Scorbutus.

Stomachi affectus. 273.

abscessus. 276.

dolor. v. Cordis dolor.

imbecillitas. 274.

inflammatio. 275.

intemperit.

calida.

frigida.

humida.

sicca. 274.

273.

ulcus. 276.

Co. plura Ventriculi Aff:

Strabismus. 201.

Stranguaria. 342.

Stridor in somno. 173.

Strimor. 425.

Stultitia. 155.

Stupor vigilans. v. Cataleptis.

in somno. 169.

Suæth. v. Caros.

Suëstillum malum. v. Stragula.

u guria.

Sycosis. 212.

Sudor Angl: v. Hydronosis.

Sudoris defectus. 376.

exsüpanantia. 376.

factor.

frigus. 377.

tenacitas.

Süggittatio. 394.

oculi. v. Hypo/Spasma.

Stupor. 103.

Süffusio. 193.

Ewaxyn. v. *Angina.*
Synochus. v. *Febr.*
Syncope. 263.
Supercirgatio. v. *Diarrhea.*
Suppuratio. v. *Empyema.*
Surditas. 222.
Syriasis. 163.
Syntexis. 519.

T.

Tabes. v. *Phtisis.*
Talpa. 427.
Taraxis oculi. v. *O.*
Tarditas ingenij. v. *I.*
Tella. v. *Pellicula in oculo.*
Tenuiscentia. 156.
Tenesmus. 300.
Terminthi. 413.
Terror & metus. 190.
Testium affectus. } 349.
    Inflammati. }
    numeriq. auctis.
    imminutis.
    tumor. 250.
Testudo. 427.
Tetanos. v. *Convulsio.*
Tinda. v. *Arboris.*
Tinnitus Aurium. v. *A.*
Tertianae. v. *Febris.*
Tasnia. v. *Vermis.*

Thoracis affectus. 245.
    in Thorace humor: collectio. 250.
Thrombosis. 260.
Thymium. 429.
Tonsillarum affectus. 240.
    abscessus. 240.
    inflammatio. 240.
    ulcus. 241.
Tormentum. v. *Ileos.*
Tortura Ves. v. *O.*
Traichoma. 212.
Transgluticendi difficultas. 272.
Tumor. 100.
Tristitia & maeror. 159.
Tuberculum carnos. v. *Fibrinulum*
    sanguineum. } 401.
    simplex. }
Tylosis. 212.
Tumor. 397.
    carosus. 421. 428.
    mollior. v. *Sarcoma.*
    durior. 425.
    & contusio. 402.
    cutaneus. 422. 420.
    mollior. 422.
    durior. 420.
    dolens. 397.
    indolens. — 421.
    ex carnis. 427.
    flabulatus. seu
    phlogodes. v. *Empyema.*
    glandulosus. v. *glandula.*
Tympanites. 330.
Torpor. v. *Stipor.*

Typhomania. v. Cataphora.
Tusis. 259.

V.

Vari. 431.
variola. 490.
varix. 423.
Veneria impotentia. 346.
    lucis v. Phosphorea
Ventriculi ardor ebull. 206.
    cruditas. 204.
    inflatio. 205.
    akritro. 519.
    adstrictus. 519.
    v. plura Stomachi aff:
Ventris affectus. 271.
    .....
Vermis. 302.
    aurium. v. A.
Verruca. 429.
    penilis v. Accorborum
    sessilis v. Myrmecia.
Vertigo. 174.
    atnēbricosa v. Scotoma.
Vesica v. Pbyctena.
vesica affectus. 386.
    abscessus. 330.
    calculus. 330.
    inflammatio. 337.
    ulcus. 330.
    strumculis.

Vespertina acies. 206.
veternis v. Caros.
vibicas. 394.
vigilia. 170.
viciū imbecillitas. 262.
visio colorum. 202.
    falsa. 203.
    iūvenim. 205.
    senim. 204.
Visus abolitus v. Cecitas.
    depravatus. 202.
    diminutus. 203.
    hallucinatio. 202.
    hebetudo. 203.
    obscuritas v. Amblyopia
Viti saltus. v. S.
Vitiligo. 392.
Ulcus. 435.
    cacoethis. } 436.
    callosum. }
    cancerosum. 437.
    cavum. 438.
    chironium. 436.
    corruptum. 437.
    dipascens. 430.
    dolorificum. 435.
    dyssepulotic. v. Cacoethis
    erysipelatosum. 437.
    excrescens. 436.
    exudans } Corruptum
              } v. corruptum.
    fistulosum v. fistula.
    cum intemperie. 435.
    impurum v. sordidum
    inveteratum.
    malignum. 439.

Ulcum dicitur v. Abdomen
Virga - v. Penis affectus.

// nomodes. } 430.
 psagadonicum }
 planum. 435.
 plegmonosum. 437.
 perversum & serpens
 puzum.
 puzidum. 437.
 quadratum.
 recans.
 rheumaticum. 435.
 rotundum.
 serpens. 430.
 sinuosum. }
 sordidum. } 435.
 telephium. 436.

in oculo. v. Cornu.
 in oculi angulo. 200.
 acutum.
 nazium. } v. suis locis
 consilia:
 etc. —

Unguis in oculo. v. O.
 Ungula & Pterygion.
 Unguim affectus. 306.
 actio nimia. 307.
 breuitas. } 306.
 casus. }
 crassities. 307.
 defectus. 306.
 divisio. } 307.
 erosio. }
 fissura & divisio.
 inaequalitas. } 307.
 macula.
 mobilitas. 306.
 scabrities. 307.

Umbilici prociuentia & Exomphalos.

Uolueriales affectus. 135.
 Ungarica febris & Pannonica
 lites.
 Volvulus & Ileos.
 vomica & Apostema.
 Pulmonum. v. P.
 etc. v. suis locis.
 Vomitus. 200.
 Vomitus cruentus. 209.
 Vox deficiens. } 257.
 obscura. }
 profunda & crassa. } 257.
 subtilis & alta. }
 tremens. } 257.
 vitiosa. }
 Urinae incontinentia. 339.
 stilliditas & Straguria.
 suppressio. v. Ischuria.
 Ustio. 433.
 Uteri affectus. 352.
 abscessus. 353.
 ascensus. 368.
 carcinomata. 354.
 declinatio ad latera
 descensus. } 364.
 dolor. 365.
 hydrops. 357.
 inflatio. 357.
 inflammatio & pleura:
 motus inconuen. 363.
 nomas. 354.
 obstructio. 356.
 a Mola. v. M.
 aquosa. v. hydrops.
 flatulenta & inflatio
 sanguinea. 350.

//

// phlegmonē. 362.
Pupitatio, precidentia seu
prelapsus. 365.
Scirrhus, seu 355.
strangulatus, seu
suffocatio. v. Hystirica
ulcus. 353.

Uterinus fluxus. 361.
fluxus.

Uva. 242.

Vulnus. 439.
contusum. 439.
morsum. 440.
obscurum. 441.
cum ossis lasso. 440.
phlegmonosum. 440.
venenatum: seu
virulentum. 440.
in ulcus degenerans.
440.

Vulva affectus. } 359.
abscessus. }
angustia. 525.
condylomata. } 359.
excoriatio. }
hemorrhoides. }
phlegmonē. } 359.
pustula pruriga
vagabunda. }
lyconis. } 359.
ulcerata. }
ulcera. }
dilatatio. 366.

X.

Xenopthalmia. 210.

Xerophthalmia. 211.

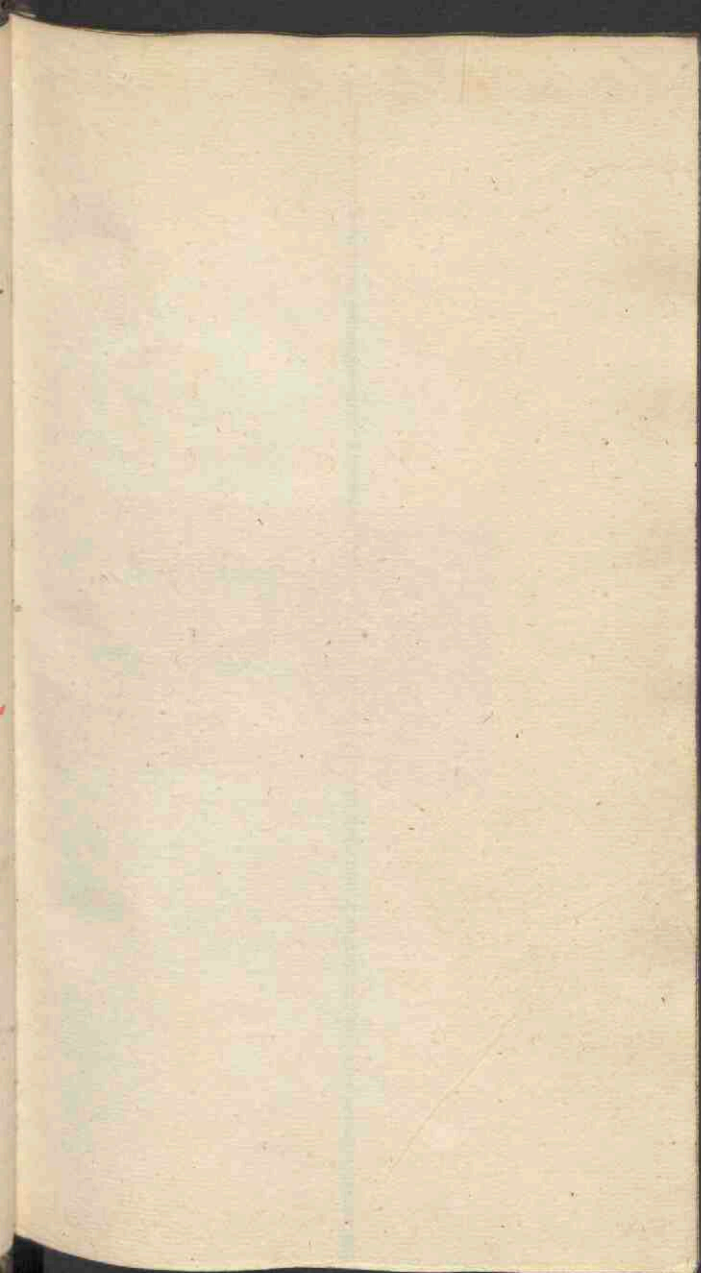

Z.

Zona. 510. 404.

FINIS.

Ne mireris Lector, unde nobis infelici hoc
seculo tam varia morborum genera: Supplicia
hæc luxuria sunt. Multos morbos multa
fecerit fœcula. O quantum mali ab una gula
quia plures pereunt, quam gladio acerbis-
simo. Has voluptatum ab ea concupitatio
usurus pendimus.

PATHOLO-
GIÆ LIBER SE-
CVNDVS, DE PA-
THOLOGIA
speciali.

SECT. I. DE FEBRIB.

CAP. I.

DE EPHEMERA FEBRE.

HVCVSQVE generalis Pathologia per-
tractata fuit: specialis sequitur.

Pathologia specialis est, quæ affectus præter
naturam specialius pertractat, illosque sigil-
latim omnes enarrat. Sunt autem illi affectus
vel *Sporadici*, vel *Pandemij*.

Sporadici affectus, qui nõ vniuersum multos,
sed sparsim hunc aut illum inuadunt, ori-
untur vel a *Naturalibus* magis aliisque variis
causis: vel ab *Externis* & certis tantum ve-
nenis.

Qui a *Naturalibus* magis aliisque variis causis
oriuntur, sunt vel *Vniuersales* vel *Particula-
res*.

Vniuersales sunt Febres.

Causa // 511 // Febris das Fieber / Kaltwehe / est calor præter naturam e corde in omne corpus effusus. Signa eius generalia sunt tria: 1. Pulsus celer ac frequens: 2. Virium languor: 3. Calor aut foris acer ac pungens, aut intus certe molestus. Est a. febris vel Pura vel Putrida vel Pestilens.

Pura seu simplex febris est, cuius calor elementarius solo incremento naturæ ac temperiei limitis excessit. Calor in ea extrinsecus mitior deprehenditur. Est autem triplex: Ephemera, Synochus imputris, & Hæctica.

Ephemera seu Diaria, das täglich Fieber / welches nur einen Tag wehret / est calor præter naturam in spiritu primum consistens. Provenit fere ab evidentibus causis, & quidem iis, quæ calidam intemperiem efficiunt, vel ab atroce partis alicuius dolore. Qui calido & sicco sunt corpore, in eam sunt præpensi. Præter febris generalia accidentia, non habet graviora symptomata, & intra spacium 24. horarum sudore, madore, aut vapore suavi prorsus finitur, nisi quod interdum ex errore, in periculosiorem febrem, ut synochum, febrè putridam aut hæcticam mutetur.

C A P. II.

DE SYNOCHO IMPVTRI

vera & notha.

Synochus imputris est calor præter naturam in humoribus consistens. Estque Vera vel Notha.

Vera synochus est sanguinis quædam velut effervescentia, & simplex inflammatio. Ab eisdem

dem caussis, a quibus Ephemera prouenit, quæ cum leuiore fuerint, diaria, cum uehementiores, synochus oritur: & præterea a boni sanguinis ubertate: signa non tantum habet eadem quæ Ephemera, & quidem multo manifestiora. Sed & ea quæ plenitudinem & sanguinis dominium indicant. Sanguineos tantum inuadit. Ad quartum fere perseverat diem, ultra quem si protrahatur & non recte curetur, mutatur in febrem putridam. Terminatur quoque interdum in phrenitidem, anginam, peripneumoniam, pleuritidem vel ulterius cuiusdam partis inflammationem: interdum in uniuersalem caloris natiui suffocationem, unde repentina mors: interdum in exanthemata vel eethymata: interdum in hecticam.

Natha synochus imputris est bilis calidorumque humorum efferuescentia & agitatio nimia. Biliola corpora hæc magis inuadit. A bile enim efferuescente & concitata oritur. Causas habet eas, quæ ephemeram efficiunt sed validiores, & quæ bilem generant. Symptomata quoque habet quæ Ephemera febris, sed grauiora, & quæ bilis dominium ostendunt. Sublata euidente causa etiam paucis diebus sedatur & desinit.

DE HECTICA.

HECTICA febris Der Ertich / verzehrende
Gieber / Schwindtsüchtelg Gieber / est ca-
 lor præter naturam in cordis substantia pri-
 mum ac per se hærens & infixus.

Ab eisdem quoq; causis oritur, a quibus
 febris Ephemera, sed eis vehementissimis. Si
ephemera febris aut synochus ultra quartum
diē perseverat, hectica superuenit. Calidiora
 & licciora etiam corpora huic malo magis
 sunt exposita.

// Gradus eius statuuntur tres.

// Primus gradus est, cū primum vniuscuius-
 que partis similis substantia carnosa incen-
 ditur & efferuescit, & neq; illius quicquam
 aut exiguum dissipatur. // Secundus, cum am-
 plius præcedente calore aut plurima aut tota
 carnosa hæc substantia absumpta est. Atque
 tunc manifesta corporis consumptio conspi-
 citur, vrinae pinguedo telis araneorum se-
 milis innatat, & cutis arida squalidaque ex-
 sistit. // Tertius cum absumpta carnosa substan-
 tia, calor ille febrilis & immanis humidum
 primigenium manifeste depopulatur. Hic
 verus est marcor, quo totum corpus ita ar-
 dum fit, vt nihil præter ossa membranis &
 cute obdueta & quasi sceleron esse videat-
 ur.

Cum incipit hectica, non nunquam cura-

tur, quo vero magis aucta & consummata, eo difficilius curationem admittit. Cum in extrema consumptione capilli defluunt, crura inflantur, & fluxus ventris superuenit, mors est in propinquo.

CAP. IV.

DE SYNOCHO PUTRIDA.

PUTRIDA febris, *Faules Fieber* est, cuius calor ex putredine emerfit. Estque *Primaria* vel *Symptomatica*.

Primaria febris putrida est, quam accendit putrescens humor intra vasa subsistens. Si enim talis humor vel eius vapor eor attingat, putrida febris eboritur. Causse, eius sunt, quæcûq; spiritus, humores, & cetera contenta, putredine contaminant. Internoscitur quinq; potissimum signis. 1. *Precessit neutra constitutio & cacochymia.* 2. *Calor est acrior & mordax.* 3. *Pulsus & respiratio sunt inæquales.* 4. *Vrina est acris, mordax, fœtida & cruda, rubra ac turbida.* 5. *Exspiratio, sudor & cetera excrementa graue olent.* *Primaria febris putrida est continua vel intermittens.*

Continua *Stätsbleibendes vnauffhörendes Fieber* est, quæ cōtinuo sine intermissione afficit, ex putrescente humore, in vasis, quæ inter alas & inguina excurrūt, subsistente, orta. Signa eius alia sunt *Pathognomonica*, alia *Absidētia*. *Pathognomonica* sūnt tria. 1. *Calor adortur, hōmine repēte, nullo rigore, horrore, aut frigore progresso.*

vt in febris intermittenibus. 2. Pulsus inaequalitas maior est, quam in intermittenibus. 3. Ultra horas 24. exporrigitur, neque vt intermittens desinit aliquantum, sed perseverat eoque dum prorsus conquiescat. Assidētia signa sunt varia, quorum interdum multa vel pauca vel omnia adsunt. Ea sunt, sitis, lingua ariditas, & scabrities, deglutitiēdi difficultas, gustus deprauatus, cibi fastidium, nausea, vomitio, alui profluuium, singultus, syncope, animi defectio, oppressio, spiratio difficilis, aestus immodicus, corporis iactatio & eius velut contusio, lumborum grauitas, capitis dolor, vigilia, delirium, corporis consumptio, & alia nonnulla symptomata superuenientia. Continua febris est vel sine remissione vel cum remissione aliqua.

Sine remissione continua febris est, quæ ab initio ad finem sine vlla remissione perseverat, nullo stato excandescentiæ ordine. In ea putredo est cordi vicinior; subsistitque in illis venæ cauæ ramis, quæ propius ad cor accedunt, vnde cor assiduo pari impetu afficere potest. Estque vel synochos putrida, vel febris ardens, vel typhus.

Synochos putrida est febris continua ex putrescente sanguine, qui ante temperatus erat, prognata. Ab eisdem oritur causis, a quibus synochus imputris, sed validioribus, vtpote quæ non modo sanguinis inflammationem, verumetiam putredinem accersunt. Ephemera febris sæpe in synochum imputrem, & hæc iursus in synochum putridam permittitur.

tur. Signa quoque eadem obtinet quæ synochus imputris, sed ea insigniora ac magis conspicua, ac præterea ea habet quæ generaliter de febre continua putrida dicitur. Periculosior est synochus imputri & longius durat.

CAP. V.

DE FEBRE ARDENTE ET

LIPYRIA.

FEBRIS *ardens* *καύρος*, *histogee Sieber* est febris continua, ex putrescente calidior sanguine in vasis cordi proximioribus orta, siti incompscibili & exurentē admodum caliditate molesta. Biliosos magis intradit, & oritur ab iis causis, quæ bilis prouentum faciunt, & humores excalfaciunt. Assidentia continuæ febris signa præ omnibus in hac febre sunt manifestissima. Periculo non vacat, sed admodum vehemens est, ac breui finitur.

Lipyrias est febris continua, a qua interior partes ipsaque viscera vri videntur, simulque extrema frigent. Causam habet humorem perniciosum malignum ac putridum, non procul a corde subsistentem, circa thoracem vel præcordia, aut circa spinæ ductum in dorso, atque non tantum cordi, sed & vicinis quoque partibus illic ardore intenso molestum, qui calorem instar cucurbitulæ ad se ex toto corpore intro reuocat. Signa assidentia quemadmodum in causa hic quoque solent esse

esse grauiſſima. Pernicioſa eſt hæc febris & plerumq; lethalis.

CAP. VI

DE FEBRE INORDINATA AC
ordinata continua quotidiana, tertia-
na & quartana.

CV M remiſſione continua febris eſt, quæ nunquam quidem intermittit, remittit tamen aliquantum & per paroxyſmos excandescit. In hæc putredo a corde eſt remotior neque continuo pari menſura illud ferre poteſt. Eſtq; Inordinata vel Ordinata.

Inordinata eſt quæ paroxyſmis nullum certum ordinaem obſeruat, & bis terue aut pluries vno die excandescit, quo videlicet putredo copioſior & cordi propinquior eſt.

Ordinata eſt quæ certum paroxyſmis ordinem obſeruat. Eſtq; vel quotidiana, vel tertiana vel quartana. Quotidiana eſt, quæ quotidie: Tertiana quæ alternis diebus: Quartana quæ quarto die excandescit & acerbatur. Et hoc ratione ſitus materiæ peccatis fit, quo videlicet ea cordi eſt propinquior vel remotior. Quo

G

vero loco ea putredo fomitem habeat, indicant grauedo, dolor & ardor in vicinis locis iuxta ceruicē, lumbos, aut alias quaſdam partes. Signa aſſidētia in tertiana ſolēt eſſe leuiora atq; in cauſo, & in quotidiana ac quartana ruruſus leuiora atque in tertiana. Tertiana

intra 14. diem ad salutem vel mortem terminari solet: quotidiana & quartana longius excurrunt, & vel lenta aliqua vacuatione desinunt, vel in alios morbos terminantur. Periculo quoque non carent.

Atque hæc sunt febres continuæ. Reperiuntur quidē apud Græcos & Arabes plures adhuc febres, ut febris syncopalis, singultuosa, cardiaca, affodes, colliquans, & elodes seu sudorifera. Sed illæ omnes sub continuæ febris symptomatis siue signis assistentibus comprehenduntur, neque differunt a dictis febribus, nisi quod hoc vel illo aliquo symptomate præualeant, & admodum sint molestæ, & ad unam dictarum febrium commodè refertæ possunt, & sub ea comprehenduntur.

CAP. VII.

DE FEBRE TERTIANA INTERMITTENTE EXQUISITA & NOTHA.

FEBRIS intermittens Kaltwehe das ablassend Steber, est febris putrida, quæ certis temporibus intermittit, certisque redit, ex humore putrescente, in vasis a corde remotioribus, ut venis mesaraicis, orta. Humor is putrescens, est sanguis biliosus feruidus in venis mesaraicis subsistens, qui ab illis causis quæ bilem generant, & corruptionem ac putredinem producant, oritur, & potissimum in biliosis corporibus, & præcipue veris & æstatis tempore

tempore, ac autumnio. Paroxyfmi accedere folent cum frigore, horrore, aut rigore, ac deinde calore aliisque fymptomatis, & poftea fudore finiri.

Intermittens febris eft vel *simplex* vel *compofita*.

Simplex eft febris intermittens vnius fimplicisq; generis. Eftq; vel *Tertiana*, vel *Quartana*, quibus vulgo adiiciunt *Quotidianam*.

Tertiana, *tertiös*, *Drentällich Fieber* / eft febris intermittens, quæ tertio quoque die inuafionem & remiffionem habet, ex tenuiore & fluida bile orta. Eftque *Exquifita* vel *Notha*.

Tertiana exquisita eft, quæ ex pura & fyncera tenuiore bile prouenit. Accessio eius longiffima eft horarum duodecim, interdum feptem vel quatuor. Septem circuitibus iudicatur, & præter id minime periculofa eft, fi modo recte tractetur. Prima periodus debilis eft, fecunda fortior, tertia adhuc vehementior, quarta omnium vehementiffima, & tunc ftatus adest ac vehementiffima fymptomata, inde incipit debilitari ac minui.

Tertiana notha *Drentällich Waffartfieber* / eft quæ ex impura & aliis humoribus permixta bile oritur. Accessiones in ea nullo ordine recurringunt, ultra duodecim horas extenduntur, calor eft minus pungens. Nunquam feptem, raro quatuordecim circuitibus iudicatur, sæpe vero longius excurrit.

CAP. VIII.

DE QVARTANA INTERMIT-
tente exquisita & notha: ac quotidiana
intermittente.

Q VARTANA *πλεγμῖος* Das viertäglich
Fieber / oder Kaltweche / est quæ quarto
quoque die inuasionem & remissionem ha-
bet, ex crassiore ac veluti adusta bile orta. Me-
lancholicos potissimum inuadit, oriturque
ab iis causis, quæ melancholiam generant.
Frigus in ea est grauius, & calor deinde mi-
nor. Cæsetur febrium omnium saluberrima,
quod sæpe grauiore morbos auertat, & se-
curissima, modo vires valeant, & non adsint
hepatis lienisq; obstructio, scirrhus aut ab-
scessus, & ex errore in hydropem, scorbutum
aut alios grauiore affectus mutetur. Vix nisi
ex errore vltra annum prorogatur, soluitur
sæpe mensibus sex, interdum tribus. Quæ æ-
state exoritur, breuior est, quam quæ autu-
mno aut hyeme. Quartana est *exquisita* vel
notha.

Exquisita est quæ ex crassiore, syncera & pu-
rta bile prouenit.

Notha quartana est, quæ circuitus breuior-
es longioresue aut etiam tardiores obtinet a
crassiore impura aut admodum tenaci bile
profecta. Pertinent eo febres illæ, quæ vltra
annum in longum tempus excurrunt, & quæ
sunt longioris intercapedinis & intermissio-

nis, quales sunt, quintana, sextana, aut si quæ rariores periodos habent.

Febris quotidiana *πνευματικὴ ἀμφοτέρωθεν, Τάσλιδος* Sieber / est, quæ quotidie simili typo redit. Hanc antiquiores statuerunt exoriri ex putrescente pituita, eiusque accessionem horis octodecim, intermissionem sex perfici scripserunt. Recentiores vero nonnulli rarissimam hanc & ex sexcentis febribus vix vnâ talem inueniri testantur. Alii penitus eam e febrium intermittentiũ classe excludunt, & cum laborans quotidie febre conflictatur, id fere a duplici tertiana, aut aliter compositis intermittentiũ febribus, fieri statuunt.

CAP. IX.

DE FEBRIBVS COMPOSITIS.

COMPOSITA febris intermittens est, quæ ex simplicibus eiusq; implicitis coheret. Fit ex diuersis humoribus, non eodem loco positis, sed quorum sua sit cuiusq; sedes, sua essentia suusq; motus. Ex quibus febribus simplicibus composita sit, ex cuiusque signis & proprietatibus facile cognosci potest. Composita febris est vel *intermittens cum altera intermittente*, vel *intermittens cum continua*.

Intermittens est cum altera *intermittente vel eiusdem*, vel *diuersi generis*.

Cum intermittente eiusdem generis est, *Tertiana*

^{//516.//}
riana duplex *doppel / dreysach Sieber / aut Quar-*
tana, duplex, aut triplex.

Cum intermittente diuersi generis est ter-
tiana & quartana.

Intermittens cum continua est Hemitritæus
seu Somitertiana, quæ constat ex continua fe-
 bre & tertiana intermittente. Eo tempore,
 quo accessio febris tertianæ recurrit, calorem ^{//504.//}
 & frigus simul æger per sentit. Atq; ideo for- ^{//513.// b.}
 tassus est ea febris Epiala, quæ vulgo alioqui ad ^{//513.// a.}
 quotidianas continuas referri solet, & in qua
 frigus ac calor simul percipiuntur. Est vero
Hemitritæus vel minor vel maior.

Minor constat ex tertiana intermittente &
 quotidiana continua.

Maior constat ex tertiana intermittente &
 quartana continua.

CAP. X.

DE SYMPTOMATICA ACU-
TA FEBRI.

POST primariam febrem putridam iam se-
quitur Symptomatica, quæ oritur ex pu-
 tredine extra vasa subsistente, internosq; a-
 lios affectus comitatur. Estq; vel acuta vel læta.

Acuta est quæ interiorum partium inflama-
 tiones sequitur, & si a phlegmone prouenit
phlegmonodes, si ab erysipelate, typhodes
 dicitur. Quatuor potissimū signis a primaria
 putrida distinguit. 1. Nullis statis periodis exacui-
tur. 2. Vrina nullū putredinis indicium habent, nisi ex
affecteda

affecta sede putredo forsitan obrepas in venas. 3. Si non statim, initio mox tamen inflammata sedis indicia se proferunt. 4. Raro vel septimo vel quartodecimo die alij sue decretorij iudicio soluitur.

CAP. XI.

DE SYMPTOMATICA LENTAFEBRE.

LENTA symptomatica Sanquiniges Fiebris ber febris est vel Leuior vel Gravior.

Leuior est, quæ ex visceris partisue cuiusquam latente obstructione, & putredine, quæ visceri contumaciter adhærescit, impacta quæ est, oritur.

Gravior est, quæ non solum ex impacti humoris aut cõtentæ alicuius rei, verû etiam ex visceris, cui insidet, corruptione putredineque emergit.

Restat iam vltimo Pestilens febris, quam maligna venenata & pestilens exspiratio intulit. Sed de ea inferius inter morbos Pandemios.

SECTIO II.

DE CAPITIS, OCULORUM, aurium, narium & oris affectibus.

CAP. I.

DE HYDROCEPHALO.

ATQUE hæc de affectibus Vniuersalibus. Particulares sunt, qui certam aliquam corporis partem occupant. Suntq; vel *Interiores* vel *Exteriores*.

Interiores sunt quæ ad interiores partes magis tendunt, & sub exteriori cute hærent, in te, namque causam potissimum obtinent. Subsistunt autem vel in *Capite*, vel *Faucibus*, vel *Thorace*, vel *Ventre* inferiore, vel *Habitu* corporis.

Capitis affectus vel sunt in capitis parte *principe*, vel partibus *minus principalibus*.

Pars princeps est *Cerebrum*, eiusque affectus sunt triplices: alii enim eius *membranas*, alii *Substantiam*, alii *meatus* atque ductus obsident.

Membranas cerebri occupat potissimum, *Hydrocephalon* & *Dolor capitis*.

Hydrocephalon est tumor capitis aquosus. Colligitur enim aliquando in capite tanta humoris copia, vt eo caput supra modum *intumescat*.

tumescat. Is vt plurimum quidem aquosus est, aliquando tamen fasulētus aut sanguine dilatus. Est autē omnis piger & deses, tribusq; in locis colligitur, ex quibus totidē hydrocephali differentiæ existūt. Aut enim inter cutem & pericranium², aut inter cranium & pericranium³, aut inter cranium & cerebri mēbranas coaceruatur. Ad didere & veteres⁷ quartam differentiā, inter cerebrum & eius membranas, sed quæ nullam recipiat curationem. Multis autem de causis aqueus ille humor colligitur, quarum aliæ euidētes, aliæ internæ sunt. Interna quidem est, cum spōte sua vasa capitis rarefiant, & aquosam illam substantiam, quæ sanguini mista est, in locum aliqueum effundunt, vnde totum caput intumescat. Externa vero euidēsq; causa est, plaga aut contusio, non omnis quidem, sed quæ infantibus præsertim ab obstetrice infertur in puerperio rudius cōtracto, oppressoq; eorum capite. Ob id puerulis maxime morbus hic innascitur, estq; eorum proprius.

CAP. II.

DE CEPHALALGIA, CEPHALÆA & Hemicrania.

DOLOR capitis dos Hauptwehe¹ est sentatio tristis; membranarum cerebri aut capitis. Estq; vel *insolitus* vel *Consuetus*.

Insolitus dicitur Græcis κεφαλαλγία, Arabibus Soda, & est dolor capitis recens, de no-

uo a causa aliqua recenti proueniens, modo indistincte hinc inde, modo distincte certo aliquo in loco subsistens. Causam habet vel intemperiem calidam, vel frigidam, vel occultam quandam dispositionem peculiari proprietate cerebri membranis offensam, vel continui solutionem. 1. *Calida intemperies* præter exteriores causas, quæ totum corpus & potissimum caput excalfaciunt, & vehementem odorem ad caput expirant, oritur ab interioribus calidis, putridis, sanguineis & biliosis humoribus, alicubi in corpore cum febre vel citra eam subsistentibus, & vel per se vel vapore cerebri membranas ferientibus. 2. *Frigida intemperies*, vel ab exterioribus, corpus & potissimum caput refrigerantibus, vel internis frigidis humoribus originem habet. 3. *Occulta dispositio* peculiari quadam proprietate cerebri membranarum offensa, vel sola, per se, vel accedente aliqua externa adiuvante causa, capitis dolorem efficit: & oritur vel ab absumentis, aut alio modo extrinsecus adhibitis, ut narcoticis, vino, eereuisia, imo dice haustis, ite non narcoticis, ut croco, apii semine, dactylis & similibus: vel a malignis internis vaporibus aut humoribus caput infestantibus, ut in melancholicis similibusq; cerebri affectibus, & in contagiosis quibusdam morbis, ut lue venerea, ac venenatis affectibus, a peste aut alio veneno ortis. 4. *Continui solutio* vel grauior

est vel *leuior*. Grauior est ab ictu vel vulnere. *Leuior* est quæ vellicando & distendendo fit, vel a vaporibus humoribusque calidis, vel pituitosis & serosis cerebri excrementis. Signa quæ ostendunt, a qua causa caput doleat, sumuntur vel a doloris specie, vel iis quæ humoris dominium in toto corpore demonstrant. Num vero intra cranium, vel extra cranium dolor subsistat, cognoscitur inde, quod externus dolor capillorum radices inuerti non sinat, & capitis pressu exacuatur, interior vero mitescat.

Consuetus capitis dolor est, qui vel leui de causa commotus redit, vel alioquin inueteratus est. Causæ eius sunt tum omnes illæ, quæ cephalalgiam efficiunt, tum præter illas, adhuc dispositio quædam seu constitutio capitis peculiaris, quæ facile dolorem paritur, & occasionem, vt sæpe leuique ex causa capitis dolor oboritur, præbet. Ea autem *vel innata* est, vel a crebris capitis doloribus aut aliis morbis, aut *continua* excrementorum capitis congerie tandem contrahitur. Nonnunquam etiam hic consuetus dolor a lapidibus, vermibus, aliisque animalculis in capite intrinsecus hærentibus, oboritur. Consuetus capitis dolor est vel *Cephalæa*, vel *Hemicrania*.

Cephalæa est consuetus capitis dolor vtramque seu maiorem capitis partem occupans. Auicennæ dicitur Ouum, vel vt alii vertunt Galea.

Hemicrania est cōsuetus capitis dolor, alterutram capitis partem, dextram vel sinistram, duntaxat occupans. Nonnari solet nonnullis clauus, quibusdam Homonopagia, cum videlicet in vna parte dolor alte infixus est.

C A P. I V.

DE HEBETVDINE MENTIS,
tarditate ingenii, iudicii defectu
& obliuione.

Cerebri substantiæ affectus vel sunt Functionum Mentis vel Somni.

Functionum Mentis affectus sunt, Mentis imbecillitas, vel Mentis alienatio.

Mentis imbecillitas est, cum aliquis apprehensione seu ingenio, iudicio vel ratione, memoriaque minus quam homo ingeniosus & industrius valet. A nouem potissimum causis oritur: 1. a parentibus: 2. ab etate senili: 3. a cōcussione, ictu, vulnere, aut alia manifesta cerebri lésione: 4. a nimia aliqua euacuatione, vt sanguinis, vel venere immodica: 5. a morbo quodam diuturno capitis, vel maligno, qualis e veneno aut philtis amatoris, aut narcoticorum vsu sinistro oboritur: 6. ab intermisso exercitio functionum mentis, vel eorundem exercitio immodico & inordinato: 7. instrumenti imperfectiōe, vt in insanribus, & is qui caput nimis paruum habent: 8. figura indecenti cerebri, illiusq; situs peruersiōe, a natura, vel violenter facta: 9. a cerebri temperamento humidiori & siciori. Incurabilis est hic sensuum intern.

rum defectus, si ab imbecillitate contracta a parentibus, vel ætatis ratione: aut insigni aliqua cerebri læsione accidat: aut a cõformatione peruersa cerebri nascatur. Ægre quoq; impressa illa cerebri præternaturalis constitutio, siue humida, siue sicca sit, emendatur, cui tamen potissimum corrigendæ suas curationes Medici accommodant, & eam si non penitus tollunt, attamen nonnunquam aliquantum corrigunt. Species imbecillitatis mentis sunt: *Hebetudo mentis*, *Tarditas ingenij*, *Iudicij defectus* & *Obluio*.

Hebetudo mentis est, cum sensus interni omnes simul heberantur, & tam ingenium q̄ iudicium & memoria deficiunt.

Tarditas ingenij est, cum ægre loqui discunt & literas aliasq; artes difficulter apprehendunt.

Iudicij defectus est, qñ iudicio destituunt, in rebus quas apprehederunt, diiudicandis.

Obluio est, quando ea, quæ apprehenderunt & didicerunt, difficulter retinent.

C A P. IV.

DE STULTITIA.

M*entis Alienatio* seu *Hallucinatio Paraphrosyne* appellata est, quando ea, quæ non sunt, ac si essent, vel quæ sunt, sinistre & præter rationem fingunt, iudicant & memorant, idq; vel simul vel separatim, siue hoc cogitatione sola fiat, vel idem dictis factisq; exprimant. Est autem mentis alienatio vel *Sine febre* vei *Cum febre*.

Sine

Sine febre est Stultitia, Temulentia, Animi commotio, Melancholia, Mania eiq; similia, alia quædam desipientiæ genera.

Stultitia *Narich / Thorheit / Unverstandt* / plerumque a conformatione prava cerebri oritur, vt si id nimis magnum, aut paruum, vel alias nõ recte formatũ existat, idq; ab infitis causis, a semine parentum, q; vel ipsi stulti fuerunt, vel quorum semen aliquod vitium cõtraxit. Sed & a mala cerebri intemperatura accidit, quæ tamen vix recte explicari aut emendari potest. A prauo quoq; functionũ mentis assiduo vsu contrahitur, vt apparet in illis, qui cum multum stultos imitari volunt, tandem stulti fiunt. A venenis deniq; & illis quæ peculiariter sic cerebrum ledere possunt oriri potest. Effecta stultorũ varia certe sunt, & omnia describi nequeunt. Tria potissimum tamen obseruari solent.

1. Alii stulti & insipientes nati, mox etiam in ipsa infantia, stultitiæ indicia gesticulando, præter reliquorum infantium consuetudinem, edunt, neq; facile obtemperãt, aut dociles sunt, ita vt sæpe neq; loqui discant, longeque minus alia munia obire, in quibus industria aliqua requiritur.

2. Alii etsi oñes reliquas vitæ actiones recte obeant, & in quibusdã p̄ cæteris singulare qd præstare possint, ingenioq; valeant, atq; arte aliqua, vt pingendi, sculpendi, architectura,

multi

musica, aliisque excellant, tamen stultitiam hęc produnt: quod se laudari libenter audiunt, quod res ludicras narrant, & agunt: quorum cōsuetudine magnates ob id delectantur, quos & ob phantasmata diuersa illis occurrentia, Phantasticos vocant.

3. Alii v. magis adhuc fatui, nugis, variis, gestibus & iocis stultitię aures, vt dicitur, exerunt: e quibus aliqui vitia non omnibus accepta ea que sæpe graua in se habent, quę p naturarum varietate, nunc ira, nunc furore, nunc mœrore, nunc aliis, quę omnia enarrare superuacaneum esset, proferant.

C A P. V.

DE TEMVLENTIA.

T Emulencia seu Ebrietas Truncetur / variis
 // 516. // admodum affectis se quoque pdit. Ob
 oritur ab externis quibusdam, vel assumtis,
 vel admotis aut adhibitis. Ex assumtis id præ
 stat, vinum immoderate assumtum, p̄cipue
 destillatum, & ex plantis lupulus, vnde cere
 visia vim inebriandi sumit, cannabis, semen
 lolii, & pseudomelanthii, item semen hyo
 scyami, cortex mandragorę, opium, cicuta,
 q̄ omnia pro temperamenti varietate & ce
 rebri imbecillitate plus minusue dementat.
 Ex admotis id efficiunt, hyosciami folia, ca
 piti adhibita, & Nicotianę seu Tabaci fum^o
 naribus attractus, ac alia nonnulla. Hęc au
 tem mentis alienatio sponte post horas ali
 quot, discussis vaporibus, maxime interuen
 tu so

tu somni, desinit. Si vero crebra ebrietas fiat, eadem tremorem, paralyfin, podagram, hydropem, & alios morbos producit.

C A P. VI.

DE GAUDIO FATVO, IRA FV-
riosa, terrore graui, tristitia vehe-
menti & amore immode-
rato.

A Nimi commotio vehemens vel perseuerans, mentem, adeo vt multa a ratione aliena, vel agat, vel cogitet, deprauat. Causa eius existit agitatio nimia spirituum cerebri, vel confusio, non tantum afflictionem leuē aut breuem, quæ & statim cessat, sed impressum & permanentem aliquandiu affectum inducens, in illis maxime, qui dispositi sunt, vel ob pusillanimitatem, aut rationis imbecillitatem affectus non possunt resistere. Est autem ea animi commotio, vel *Gaudium fatuum*, vel *Ira furore coniuncta*, vel *Terror grauis*, vel *Mæror vehemens*, vel *Amor immoderatus & Pertinax*.

Gaudium fatuum est, quo elati, pueriliter multa & insolita dicunt, & gestiendo obeunt, vt ridendo præ gaudio lacrymentur. Accidit ob consecutam rem aliquam, præsertim si inopinato eueniat, idque fere imbecillioribus, vt senibus & fœminis. Vnde Spiritus cum sanguine adeo profundunt, vt non tantum rubore suffundat facies, sed & ex oculis extillent lachrymæ, omniaque membra ex-
calfa-

calfacta inquieta sint. Euanescit facile hoc gaudium, sed tamen nonnullos inde subitanea morte correptos fuisse testatur historiographi.

Iracum furore, est, cum ira perciti, iurant & præcipites nulla pericula, vt se vlcei querant, metuentes, feruntur. Fit ob offensam & facilius in calidioribus ac biliosis naturis, atque iis, qui ex vino prius incaluerunt & demerati sunt. Spiritus & sanguis tunc vehementer acceduntur, & vindictæ studio perfunduntur, mox tamen ob animi dolorem rursus recurrunt, vnde adeo rubent ab initio, mox pallent & flauescunt. Plerumque subito iterum remittit hæc ira, in quibusdam tamen diu perseuerat.

Terror vel Metus grauis, groß Schrecken/ maxime ex improviso accidens, non tantum animum percellit, sed & si adeo animo imprimatur, totumq; corpus & spiritus commoueat, immutet & cõfundat, in dispositis maxime, vt ex eo vel nunquam, vel difficulter, possit eximi: Melancholiam veram, eamque grauissimam, in qua horrendis & impiis tentationib⁹ diuexantur sæpe numero inducit, impressione adeo facta in spiritib⁹ & humoribus, & cerebro ipso, vt ægre nisi tota massa sanguinis exhauriatur, possit eximi. Oritur autem vel a visione aliqua horrenda, per insomniam aut reuera appatente, vt spectri alicuius, aut cadaueris hominis interfecti: vel
ex ima-

ex imaginatione tatum & metu periculi alicuius, vt latronum, dum soli in sylua vel noctu in tenebris versantur: vel ex timore æterni supplicii ob graue peccatū commissum.

Tristitia vel *Mæror vehemens*, atq; *Traurigkeit* vnd *Betrübnuß*/diutius perseuerans, spiritus quoq; perturbat, & melancholiam generat. Proficiscitur autem vel ex dolore seu luctu, ob rem aliquam amissam: vel ex pudore & verecundia, in generosis præsertim animis ob commissum errorem: vel ex inuidia: vel ex appetitu, seu concupiscentia nimia rei alicuius, vt scientiæ, gloriæ, vindictæ, diuitiarum, amariæ, aut alterius cuiusdam.

Amor immoderatus, seu *pernix*, *Eroticus furor*, vnd *massige Liebe*/ est composita quædam ex omnibus reliquis animi passionibus affectio, cum nunc gaudii, nunc tristiæ, nunc iræ in eo effectus eluceant, nihilque sit amantibus incoitantius. Valde inde mutatur corpus: actiones omnes corrumpuntur, pulsus instabilis redditur, & melancholia facile contrahitur, nonnunquam etiam desperatio accedit.

C A P. VII.

DE MELANCHOLIA PRIMARIA ET HYPOCHONDRIACA.

MELANCHOLIA, *Schwermütigkeit*/ est mentis alienatio seu desipientia, in qua
ima-

imaginatio & iudicium, ita peruertuntur, vt sine aliqua causa ægrotantes admodum tristentur & metuant. Efficit eam perturbatio spirituum cerebri, quæ intrinsecus a materia aliqua spiritibus permixta, excitata, spiritus animales, quos claros, serenos, lucidos, & purissimos esse oportet, obfuscatur, obtenebratur, obscuratur. Ea autem materia est melancholica, turbulenta, impura & tetra, quæ spiritibus permixta, eos perturbat, & cerebro malignitate quadam, noxam tandem illam, ex qua tam enormia sequuntur accidentia, quæ in præputerea mortem mox inferre non potest, cum diuturnum sit malum, imprimit. Quæ materia vel vapor est vel humor melancholicus. Vnde melancholia duplex statuitur: *Primaria & Hypochondriaca.*

Primaria melancholia est, in qua cerebrum primario afficitur, siue peculiari, siue totius corporis vitio. Oritur ab humore seu sanguine melancholico, maligna venenata & exculta quadam facultate affecto. Continetur is in venæ cavæ ramis, & quidem alias in capitis tantum alias in vniuersi corporis venis, & quo remotiorem a cerebro, vel alia quadam nobili parte, in inferioribus habet situm, eo mitiorem quoque melancholiam efficit. Qualitatem illam, vt acquirat sanguis, occasionem exhibet melancholicus humor, animi affectus tristes, & curis pleni, ac excrementorum præcipue menstrui vel feminis,

minis suppressio. Ex melancholia hypochondriaca quoque interdum oritur. Genera huius desipientiæ sunt varia, quæ tamen ad quatuor potissimum referri solent.

1. Alii enim de salute æterna desperant, & ad blasphemiam erga Deum, & multa horrenda perpetranda incitantur, atque ea melancholia est grauiissima.

2. Alii terrore mortis illiusque metu potissimum diuexantur, dum se in mala gratia esse principum & magistratus, aliquidque commisisse, & ad supplicium requiri, sibi falso imaginantur.

3. Alii aliis nugis animo cõceptis & impresis falso seipso decipiunt: ut ille qui se factum testam existimans, ne contactu collideretur obuiis quibusuis cedebat.

4. Alii desides sunt & taciturni, hominumque consortia fugiunt, quæ species *Misanthropia* ab hominum odio ob id dicitur: & si lucem exosi tenebras experant, sylvas petant, & in latebras antraque se abscondant. *Lycætropiam* a luporum consuetudine, alii lupinam melancholiam appellant. // 515 //

Hypochondriaca seu *Flatulenta melancholia* est, quæ sinistri hypochondrii potissimum sympathia concitatur. Inde n. & ex venæ portæ ramis, quoties a latente melancholica, venenata, maligna, & occulta materia, vapor venenatus & peculiariter menti perniciosus, ad cerebrum fertur, toties per interualla hoc

malum accedit. Materia illa a victus ratione melancholicos ac biliosos perniciosos humores coaceruante, & excrementorum retentione producitur. Affecti hypochondrii, vel inferiorum viscerum symptomata adsunt, quæ etiam, post paroxysmum ægrotantes agnoscunt, & se ideo vere ægrotare conqueruntur. Genera desipientiæ in ea quoque sunt varia, quemadmodum & in primaria.

C A P. VIII.

D E M A N I A, O B S E S-
S I O N E D Æ M O N I C A, H Y-
D R O P H O B I A E T
salu Viti.

MANIA seu Furor, vel Insania, Wütigkeit / Taubsucht / Raserey est, quæ melancholicorum deliramenta quæ dem imitatur, sed iracundia, iurgiis, clamoribus, horrendo aspectu, multo denique maiore corporis impetu & mentis perturbatione laborantes exercet ac impellit, ut interdum quasi feræ & immanes beluæ in obuios, dentibus unguibus & pugnis inusitata rabie petulanter inuadant. Causam habet eandem, quam melancholia, sed eam vehementiorem, calidiorem, & magis adustam, quæ etiam alias in præcordiis & venis mesaraicis, alias in toto corpore vel capite solo congeritur. Oritur quoque interdum a certis quibusdam venenis, vel extrinsecus corpus subientibus, vel

vel ab assumtis, quæ potius mentem alienādo quam alia ratione laedunt: quale venenum inter alia nonnulli volunt esse quoque sanguinem menstruum deuoratum. Ab oculis quibusdam causis præterea mania præuenit, quæ post mortem spectatione tandem apprehenditur, qualis interdum deprehensa est macula quædam nigra in cerebro aut meningibus, vel putredo in iisdem locis vel vermiculi ibidem gementi. Huic similia sunt alia desipientiæ genera: *Obsessio Dæmoniaca*, *Hydrophobia* & *Saltus Viti*.

Obsessio Dæmoniaca vom Teuffel besessen est, cum homo a spiritu maligno obsideretur, & præter maniacæ symptomata, præternaturalia sæpe horrenda & stupenda effecta producit.

Hydrophobia, Wasser scheuen / est maniacæ species, in qua ab animali rabido demorsu in eandem rabicam, qua animal vexabatur, conuertuntur, lucem, & quæ clara & splendida sunt fugientes, imprimisque aquam metuentes & ad ipsius intuitum tremantes.

Saltus Viti Beits Tanz / est horridus & admirandus, sed rarus affectus, in quo furore quodam insano perciti appetitu adeo inordinato ad salationem feruntur, vt nullo interposito spatio sine quiete dies noctesq; non solum per dies, sed & septimanas aliquot cum aliis tripudiare gestiant, atq; interim vix dum

defatigantur, sed mire recreantur & reficiantur, & nisi id faciant summo opere lædantur. Qui affectus potius pœnæ loco a Deo immittitur, quam quod eius naturalis quædam vera ratio & causa reddi possit.

C A P. IX.

DE PHRENITIDE ET PARAPHRENITIDE.

Cum Febre desipientia est, in qua æque ac in mania mens omnino plus tamen minuitur, prout grauis est affectus, abalienatur, quod & eodem quoque modo verbis factisque patefaciunt, nunc placidiores cum risu, iocis & nugis lasciuientes, nunc irati, cum iurgiis, clamore, blasphemis furentes, & lædere quoque, ut maniaci cupientes. Præterea adsunt febris symptomata vehemētiora vel leuiora quoque, ut calor febrilis maior, placidiorue se offert. Hanc desipientiam efficit calida intemperies cerebrum, illiusque meninges afficiens, quæ si leuior est, capitis dolorem primum, si intensior, delirium, mentis functiones nimium exagitatio facit. Ea num a bile, vel sanguine sit, ex delirationis specie perspicue cognoscitur. Nam delitia, quæ cum risu accidunt, tutiora sunt, quàm quæ serio, quæ illa a sanguinis exsuperantia, hæc quia ferocia, a bilis sint acrimonia. Discernuntur porro ex iis signis, quæ quis humor exsuperet, demonstrat. Est autem hæc desipientia duplex: Phrenitis & Paraphrenitis.

Phrenitis Winnigkeit / Taubsucht / ex proprio atque primario est cerebri affectu, ut ex inflammatione ex erysipilate, & in principio statim febrem comitem habet, rariusque affligit. Vocatur alias syriasis, maxime si pueris accidit. Causa eius externa est, quæcunque caput concutit vel lædit, & ut sanguis ad caput deferatur efficit: interna, est sanguinis plethora, illiusque inflammatio.

Paraphrenitis siue simplex delirium Winnigkeit oder Wahheit / est desipientia, quæ non statim cum febre exoritur, sed postea superuenit. Excitat eam vel Vapor calidus ad cerebrum demissus, vel Humor aliquis in cerebro subsistens.

Vapor eleuatur vel a cibo & potu calidior, vel ab humoribus calidis, ut sanguine euaporante, præsertim si malignitatem simul aliquam contrahat, vel putrescentibus humoribus in febribus putridis, vel a verminibus in pueris maxime.

Humor in cerebro siue eius sinibus & vasis subsistens est sanguis calidior & tenuior, cum videlicet eo ab ictu vel casu vel in febribus affluit.

C A P. X.

DE INCLINATIONE
NIMIA AD SOMNUM ET
SOMNO PROFUNDO.

Functio mentis affectus, iam sequuntur affectus somni: *Somnus* vel *Quantitate* vel *Qualitate* peccat.

Quantitas somni est *Exsuperans*, vel *Deficiens*.

Exsuperans somnus dupliciter consideratur: vel in illis, qui non manifesto videntur ægrotare: vel in illis, qui manifesto ægrotant.

In illis qui non manifesto ægrotant somnus exsuperans dicitur, *Somnus immodicus*, qui est vel inclinatio nimia ad somnum, vel somnus profundus.

Inclinatio nimia ad somnum, vel schlaffenheit est, cum non tantum noctu somno longius indulgentes, mane tardius surgunt: sed & inter diu præsertim mox a cibo sumpto, maximeque tempore, vel loco calido, ad dormiendum adeo impellantur, ut omnino eos dormire necesse sit. Hunc affectum producit humiditas cerebri, & per consensum vapor copiosus & halituosus ad cerebrum delatus, illudque humectans & spiritus aggrauans, qualis a cibo vel potu pleniore vel vaporoso vel humidior eleuatur.

Profundus somnus est, a quo non facile excitari possunt, quiq; nonnunquam post vini potum in ebriis vel sumptum aliud narcoticum obrepit. Non tantum enim ab humiditate, sed & a frigiditate cerebri ortum habet.

CAP. XI.

DE CARO, LETHARGO, CATAPHORA, SOPORE DEMONIACO, & sopore cum stupore.

Illis, qui non manifesto agrotant, si somnus exuperat, dicitur Sopor, Schlaff, Incht; qui vel Solitarius est vel Comitatus.

Solitarius dicitur Sopor grauis, Caros, Coma, Veternus, Subeth. In hoc quidem, ut in naturali somno oculis clausis corporeque prostrato dormiunt, sed tamen sensus veluti obtuti plus minusue torpent, adeo ut vix vel nunquam excitari possint, atq; expergefacti, de nullo dolore, nisi quatenus caput graue, & ponderosum esse sentiunt, conquerantur, moxque iterum obdormiant. Differt ab apoplexia, quod in eo motus quidem sit languidus, in apoplexia vero prorsus abolitus, quodq; respiratio sit libera & non impedita, ut in apoplexia. A syncope differt pulsu, quem quidem habet languidum, non tamen cessantem. Efficiunt hunc affectum, vel quæ cerebrum refrigerant, vel vaporibus imbuunt, vel narcoticavi, vel venenata qualitate contaminant. Refrigerat cerebrum non modo pituita, sed aqua frigida & humida cerebri excrementa intra calvariam immoderatus congesta: sed & sanguis cerebro inhaerens, crudior, serosior & frigidior. Vaporibus cerebrum im-

buunt, excrementa vaporosa, subsistentia, vel in ventriculo, vel in vtero, vel in intestinis, vt *Vermes*, præcipue in pueris, vel in aliis partibus, & inde vapores ad cerebrum emittentia. Narcotica vi inficiunt cerebrum *Papaueris succus*, *vinum immoderatus vsus*, *vinum stillatitium*, & *alia*. Venenata qualitate cerebrum contaminant, & sic earum producunt peculiaris venena extrinsecus corpori adhibita & assumpta, vel etiam in corpore genita.

Comitatus sopor est, cum manifestiori aliquo affectu, & vel *Cum febre*, vel *Cum delirio*, vel *Cum stupore*.

Cum febre comitatus sopor est Lethargus, in quo non tantum soporis grauis, sed & febris indicia & symptomata adsunt. Prouenit vel a vaporibus, a putridis siue intermittentibus, siue continuis febribus ad cerebrum transmissis, vel a venenatis quibusdam affectibus, siue extrinsecus a peculiaribus nonnullis venenis siue intrinsecus natis, vt febribus pestilentibus, paroxysmis epilepticis, & aliis.

Sopor *Cum delirio* vel est *Cataphora*, vel *Sopor Dæmoniacus*.

Cataphora est sopor in quo licet maxima sit ad somnum prope vsio & decubitu oculisque clausis eundem exprimant, nihilominus vigilant, illisq; variæ rerum obuersant imagines & spectra: vel si dormiunt in somniis variis

riis vel horrendis diuexantur, quæ postea vigilantes enarrant : qui impulsæ ægre oculos attollunt, tangentemque aspiciunt, atq; desipiunt, & licet sentiant, moueanturque, tamen e lecto surgere & vigilantium opera exercere nequeunt. Nominatur aliis Coma agryphnum, id est, insomne Typhomana, Sopor delirans, Sopor grauis cum insomnijs horrendis, Ectasis.

Sopor Dæmoniacus est sopor sagarum, in quo se per aerem ferri, suauiter victitare, choreas ducere, & cum dæmone congregi putant & vigilantes in eodem errore permanent.

Sopor cum stupore est in quo soporis & stuporis indicia & symptomata conspiciuntur. Is aliquando deprehensus fuit in nobili quodam qui longo tempore attonitus & somnolentus nihil secundum rationem agebat, cibum nec petebat, nec nisi per vim intrusum capiebat, nec lectum nisi coactus accedebat, sed ad mensam toto die brachio inixus, occultisque oculisque clausis veluti dormiens sedebat, nec nisi interrogatus sepiusque admonitus quicquam, sed tunc quoq; quæ ad rem minime pertinebant respondebat. Causa eius affectus est tumor præter naturam cerebri duri pondere suo potius quam intemperie afficiens. Qui ægre nisi post mortem aperta caluaria deprehenditur. Qualis in nobili modo dicto, qui aliquot annis veluti attonitus stupebat inuentus fuit, glandula ni-

mirū, magna, dura: supra callosum corpus genita cum humoris copia, qui cerebrum irrogans, soporem stupori copulatum efficiebat. Cuius causa fetus, quo in vertice percussus fuerat, licet diu antequam in morbum tunc incidere, id factum fuerit, esse potuit.

CAP. XII.

DE VIGILIIS.

DEFICIENS somnus est in vigiliis nimis.

Vigilie nimie vtel *Wachen/ vbriges wachen* sunt, quando omnino non dormiunt per aliquot dies, menses: Vel non sufficienter, & terminum septem vel octo horarū vel pluriū pro naturarum consuetudine non adimplēt. Quod fit vel propter consuetudinem vel spirituum animalium comotionem, vel eorundem perturbationem, vel cerebri intemperiem calidam. 1. *Consuetudo* efficit vt quidam certa noctis hora excitentur, diuque vigilent. 2. *Spirituum* animalium commotio, quia internos sensus, nimium afficit & impellit, somnū impedit, quæ impulsio vel ex accidenti ratione externorum sensuū, vel per se illis accidit. Externi enim sensus admodum a propriis obiectis commoti, internos quoque mouent & quiescere non sinunt. Sic visus & auditus aliarum rerum, sic dolores & molestiæ corporis, somnum impediunt. Per se etiam, sensibus nimium commotis

inter

intentione vehementi animi, in rem aliquã spiritibus agitata, vt fit in meditationibus, & animi affectibus vehementibus & persequerantibus, scilicet gaudio, ira, timore, mœrore, amore, vigiliis nimis affliguntur.

3. *Perturbatio animalium spirituum* vigiliis inferens ex impuris, terribus & melancholicis vaporibus vel humoribus suscitatur. 4. *Caldida intemperies cerebri*, quia spiritus simul accendit & inquietos facit, vigiliis excitat. Quæ a vaporibus nonnunquam calidis ab assumptis profectis euenit, vt cibo & potu calidioribus, vel humoribus, vel excrementis calidioribus. Humor sanguineus cerebrum inflammans id etiam sæpe præstat.

CAP. XIII.

DE INSOMNIIS, DE SOMNO cum obambulatione, cum stertore narium, cum stridore dentium, cum loquela, cum ore aperto & oculis apertis.

SOMNVS *qualitate peccat*, cum vel *insomniis molestus est*, vel fit cum *obambulatione*, vel cum *stertore narium*, vel *stridore dentium*, vel cum *loquela*, vel etiam *ore aperto aut oculis apertis*.

Insomnia *Treume* / sunt cum per somnum sensus externi tantum quiescere videntur, interni vero multum ac si vigilarent excercentur. Suntque vel *immoderata*, vel *grauia* vel *portentosa*. Suscitantur a quinque potissimum

simum caussis. 1. A Deo vel spiritu maligno. 2. Ab illis rebus quæ præterito die vel ante illud tempus animo sunt obseruata, & alius impressa. 3. A decubitu non conuenienti, siti, dolore, aut alia quadam corporis molestia. 6. A spirituum animalium perturbatione, vel a vaporibus humoribusue impuris, tetricis, melancholicis, vel certis quibusdam assumptis, vt fabis, lentibus, phascolis & alijs exorta. 5. A cerebri quandoque intemperie calida, quæ alias vigilias inferri solet.

Somanus cum obambulatione, Wanderen im Schlaf / est cum dormientes e lecto surgunt, vigilantium opera & plus etiam exercent re-cta in sublime conscendunt, per trabes, & lacunaria in ædibus oberrant, & multa alia negotia sine metu & cum admiratione expediunt. Quem affectum nonnulli volunt provenire ex subtilitate ac tenuitate spirituum & forti vi imaginatiua: atq; ideo potissimum euenire melancholicis atq; consimilibus, in quibus etiam spirituum subtilitas & tenuitas deprehenditur, quales sunt loquaces, prompti insipigri, facile irascibiles, & qui sunt peruersatilis ingenii.

Somnus cum stertore, Schnarchen im Schlaf / est cum naribus sonum admodum dissonum & alius molestum edunt. Quod vitium in illis maxime deprehenditur qui resmas habent nares: vel in quibus alioquin illarum amplitudo a natura angustior est aut aliis de caussis collapsa; vel ex parte mucosæ
aut

aut pituita infarcta aut obturata : Inter dormiendum potius quam alias obtingit, quod tunc ore clauso per nares saltem aerem haurientes validius eum attrahant: & quod si supini jaceant, pituita tunc facilius eo delabatur. Vnde & grauiorum quorundam affectuum comes esse solet, vt *Apoplexia, Epilepsia, Caric,* & interdum difficilis respirationis.

Somnus cum stridore dentium est, cum inter dormiendum ex praua cōsuetudine quasi acuentes dentes sonum ex collisione dentium edunt.

Somnus cum loquela, Reden im Schlaf est cum dormientes voces emittunt & loquuntur interdum distincte & quasi cum iudicio, vt intelligi ab aliis possunt ac si vigilarent, interdum confuse admodum & inordinate.

Somnus ore aperto est, cum inter dormiendum os non clausum, sed apertum & patens conspicitur.

Somnus oculis apertis est cum oculi deprehenduntur palpebris non rectori, sed instar leporum aperti ac si vigilarent. Sic affecti Lagophthalmi vocantur. *Lagophthalmia.*

CAP. XIV.

DE VERTIGINE.

SUPER SVNT iam affectus qui in ventriculis cerebri atq; in iis ductibus per quos animalis spiritus in sensuum motuumq; organa distribuitur, subsistunt, siue sensus motusque

tusque symptomata. Ea sunt: *Vertigo, Epilepsia, Catalepsis, Incubus, Apoplexia, Paralysis, Convulsio, Tremor, Catarrhus.*

Vertigo Hauptschwindel est, qua omnia circummagi videntur, ita quidem cerebrum sensusq; exagitans, ut saepe laborans corruat, nisi propinquius nitatur ad minuculis. In ea si visus permanet, simpliciter *vertigo*, siue *dyoc* nominatur. Si vero oculi ita simul obtenebrantur, ut visio impedita, primum veluti nubecula vel fumo obstante, per qua minuta quaedam corpora, interdum colore, rubro, flavo vel atro tincta discurrere videtur, mox omnino aliquandiu tollatur, *Scotoma* vel *exotropos* dicitur. Causam habet hic affectus vel externa vel interna. Externa est quaecumq; mouet & exagitat spiritus & humores capitis, quales sunt motus capitis vehemens, animi perseverans & vehemens commotio: intuitus longior rei quae circumagitur vel alias celeriter mouetur & ex alto praecipiti periculosoq; loco deorsum prospect: ac aliae res externae plures. Interna causa proxima, vel est vapor tenuis calidusq;, vel humor cerebri aqueus & pituitosus.

Vapor tenuis calidusq;, si per arterias in cerebri ventriculos irrepit, & in plexu choroidei spiritus & humores exagitet, & varie impellat, turbulentos sensus motusque reddit. Hic porro vapor ex humore quodam vitioso non continenter & assiduo, sed circuitibus & quoties externarum causarum vi eiectur, efflati con-

confuevit. Hic aut̄ humor interdum in cerebro, sæpius in ventriculo, & præcordiis aliisque partibus subsidet. Hinc vertigo alia primario *cerebri* affectum, alia *ventriculi* aliarumque *partium* cōsortio fit. Vbi subsistat ex partibus affectæ indiciiis & symptomatis cognoscitur.

Humor in *cerebro* aqueus & pituitosus vertiginē producit, cū cerebri anfractus spatiaq; adimplens maxima copia caluariā replendo & flatuū copiam simul generando in eo fluctuat. Quæ causâ frequens est & diurnam vertiginem efficit ac apoplexiam aut carum minatur. Cognoscitur non tantum ab ægrotis a fluctuationis sensu, sed & aliis pituitæ redundantis indiciiis.

CAP. XV.

DE EPILEPSIA.

EPILEPSIA est affectus, in quo sensus oēs ex improviso tollūtur corpusq; vniuersū motu inordinato aliquandiu concutitur seu conuellitur, per vices seu paroxysmos hominem exercens. De causâ eius variæ & controuerse sunt Medicorum opinionones, sed iis relictis, vera Epilepsiæ causâ putatur esse, spiritus animalis e cerebro in neruos nimia profusio, vnde sensus auferuntur, & motus inordinati ac violenti fiunt. Hanc vero duæ causæ excitant. *Prima* est violētus aliquis animi motus & affectus, vnde spiritus a deo efferuntur
vt ali-

vt aliquandiu se colligere nequeant. Hinc quibusdam ab ira epilepsia oritur, quibusdam cum in magnis conuentibus, perorare, aut disputare debent, a nimia animi & sensuum contentione, accedente interdum vel motu vel pudore. Altera causa quæ & frequentior est, cerebri irritatio existit, & quidē talis, per quā facultas illius expultrix excitata ad excutiendum illud, quod illi molestiā parit, insurgens, spiritus simul propellit. Ea autē irritatio vel ab exterioribus offensis vel interioribus prouenit. Exteriores offensæ quæ magis conspicuæ, sūt. 1. *Vulnus tã in neruo quã neruosa parte factum.* 2. *Dolores ac enormes & diuturni cruciatibus quales deprehenduntur in colicis, in infantibus tempore dentitionis, nec non titillationes moleste, quales & a vermibus euenire solent.* 3. *Assumpta medicamenta, quæ facultatem expultricem ventriculi & intestinorum stimulant, si nimium eas partes excitent, quæ sunt elleborus, antimonium, asarum.* Interiores offensæ quæ magis obtrusæ, sūt vel humores vel vapores perniciosi vel venena. 1. *Ex humoribus sunt sanguis corruptus putrescensquē si in neruosum genus feratur: bilis tam flaua quam viridis & atra, acrimonia sicut neruos neruosasque partes feriens: & pituita tenuis salsa, acrisque a cerebro in spacia, per quæ nerui feruntur, defluens & neruos vellens.* 2. *Vapores perniciosi tetri ac acres sunt qui ex vitiosis, corruptis & putridis cibis, humoribus, excrementis, vermibus, in ventriculo,*

triculo, intestinis, vtero, venoso genere alibiq; colliguntur, indeq; euehūtur, & neruofum genus feriunt. 3. *Venena* sunt, quæ venenata peculiari perniciofa & occulta qualitate sic afficiunt & irritant cerebrum & neruofum genus, & nunc intrinsecus in cerebro, vel visceribus; vel venoso genere vel corporis habitu delitescunt; nunc vero extrinsecus corpori accidunt. Vbi subsistant affecte partis indicia & symptomata declarant. Est autem Epilepsia duplex: *Diurna* vel *Breuis*.

Diurna Epilepsia S. Valentini Plag *fallende siecht*.
das böse Wehe / die hinfallende Sucht / fallende Siechttag / stürzende Seuche / est quæ diu durat: atque si ante pubertatem eueniat eaq; superueniente non desinat, siue post pubertatem primum incipiat; toto plerumque vitæ tempore, nunc certis nunc incertis temporibus, horis, diebus, mensibus, annis, aut Lunæ mutationibus egrotantes inuadit. Nominatur alias *morbis caducus*, *Lunaticus*, *Comitialis*, *Magnus*, *Sonticus* & *Herculeus*.

Breuis nec ita diurna conuulsio est, quæ vel mox cessat vel saltem tamdiu, vt prior; minimè protrahitur. Estque duplex *Mitior* vel *Deterior*.

Mitior Kindlinwehe / & si periculo non va- *B. kind'w. stümpf*
 eet, ea habetur, cuius causa nec magna, nec perseverans existit. Ea est, quæ modo natis, cum dentes primum erumpunt; vel vermes incommodant eueniens mox cessat. Et quæ
 M virgini-

virginibus antequam menses erumpunt adueniens, iis superuenientibus remittit. Et que gravidis mulieribus primis fere mensibus accidens, medio uteri gestationis tempore vel post partum desinit.

Deterior summeq; periculosa species existit, quæ morbos graues, uti vulnera, febres, colicos dolores, aliosque secuta: quacumque ætate, nunc vno, nunc altero paroxysmo, nunc pluribus, iisque continuis vel aliquandiu intermittentibus accessionibus, ægrum terribili aspectu exagitat, & plerumque jugulat, vel si sanetur, pessima tamen interdum accidentia uti membrorum contractiones, vocis, sensuumque læsiones, aliaue posse relinquit incommoda. Hæc censetur esse, quæ alioquin *conuulsio* seu *spasmus generalis* appellatur.

CAP. XVI.

DE CATALEPSI

καταληψια.

CATALEPSIS, *Catoche, Præhensio, Stupor vigilans seu congelatio, Erstarrung* / est rarus & admirandus affectus cerebri, in quo sensus interni omnes & externi statim abolentur: motus vero corporis tantum deprauatur, cum eam formam quam corpus antequam hoc malo corripereetur, recumbens, sedens aut incedens habebat. præhensio quoque statuae alicuius instar retineant, nec sponte nec impulsu mutant. *Tom. II. 2.*

De

De causa eius variæ quoque sunt Medicorum opiniones. Maxima pars Catalepsim ex contrariarum causarum permissione nasci existimat, cum videlicet pituita bilisque flava permixtæ in cerebro simul immoderatus exuperant. Statuendum vero potius, Catalepsis verâ causam esse, spirituum animalium e cerebro in externorum sensuum organa dissipationem, diutius perseverantem, quæ per vehementiorem cogitationem, & intentionem in rem aliquam, amorem, melancholiam, aut alium aliquem animi gravem affectum eueniat: atque ita catalepsis & Epilepsia eandem esse causam, sed forte in catalepsi leniorem, quamvis etiam periculo non careat, quæ vel minus nervosum genus irritandæ afficit, vel proprietatem habet, ut stuporem illum cum rigiditate membrorum potius quam conuulsiones producat.

CAP. XVII.

DE INCUBO.

INCUBVS, *Ephialtes* *Nachtsmälein* / *Schrötlein* / *Alp* / *Nachtsmahre* / est grauis corporis oppressio & nocturna suffocatio, respiratione offendens, vocemque intercipientis. Sensus quidem non adimuntur, sed tamen stupefiunt hebetanturque; quemadmodum mens & imaginatio. Etenim laborans vel ab hoste se inuadi, vel ab aliquo Venerem exigente

tanquam ab incubante mole premi, qui manu attactus mox effugiat, vel absurdiora quædam spectra imaginatur ac fingit.

Causa non est crassior pituita aut melancholia; in cerebri ductibus subsistens, sed est vapor impurus; ex sanguinis impuritate, in venis mesaraicis maioribus præsertim, vndique circa præcordia ad viscera dispersus subsistente exurgens, & ad diaphragma pectusq; non tantum tendens illudq; afficiens, sed & ad fauces cerebrumq; ascendens.

Noctu potius tunc cum concoctio fieri debebat, inuadit: quod eo tempore vapores illic collecti, plerumque accedentibus cruditatibus, augeri mouerique & sursum ferri, & propter decubitus magis angere solent. Impuritas illa in venis mesaraicis & praua victus ratione, eaque diu continuata dependet. Pueris proin & adultis, qui in victu citius & diutius delinquunt consuetus hic affectus. Epilepsiæ & apoplexiæ affinis est, in qua si diutius persistat, sæpe degenerat.

CAP. XVIII.

DE APOPLEXIA.

APOPLEXIA Der Schlag / Tropsf / Handt Wites / est repentina motus & sensus omnisque animalis functionis priuatio. Hac quippe percussus nullis fere malis indiciis

indiciis præcurrentibus, totus repente quasi attonitus concidit: atque si acerbum malum est, iacet fixis oculis, sine sensu, sine motu, sine mente, sola respiratione a mortuo diffidens, quæ & admodum difficilis mox euadit & cum stertore grauissimo. Pulsus interim est plenus & validus, sed admodum inæqualis. Ad mortem plerumque terminatur, aliquando tamen ad paralyfin, conuulsionem aut aliud quoddam malum.

Causa eius est, 1. Pituita (*Quo nomine omnis cerebri excrementitius humor comprehenditur*) quæ si vel cerebri substantiam longo impulsu adeo irriget, ut magna illa cerebri moles, mollior laxiorque facta, subito diffluat, & subsidat, neruorumque principium in basi caluarie, a cerebro prodiens premat, & spiritui animali transitum præcludat: vel si ventriculos seu cavitates cerebri subito adimpleat, non obstruendo, cum spiritus animalis non in ipsis, sed in cerebri substantia vndique & neruis sedem suam habeat, nec per ventriculos transeat, sed eodem modo cerebri basin grauando, apoplexiam inducit. Quapropter ei maxime oportuni sunt fenestree, pituitosæ, & erapulae addicti, qui breui angustaque sunt ceruicæ. 2. Sanguis extravasa delatus, si non in cerebri substantiam infusus, inflammationem pariat, sed anfractus & ventriculos subito

opplendo obstruat, neruorumque initium premat, apoplexiam efficit. Vt frequenter rupta vena accidit: idque nonnunquam ob phlethoram ad vasa iis, præsertim, quibus consueta hæmorrhagiæ per menses hæmorrhoides & nares substiterant: vel a causa externa violenta, vt cerebri contusione, ictu vel casu. 3. Lesio externa violenta insignis cerebri apoplexiam efficit, si videlicet contusim aut casim punctimue lædatur: Vel si fracta duntaxat inde calvaria depressaue sit, adeo vt cerebrum substratum premat: vel si ex validiore impetu cerebri moles corruat, neruorumque initium premat. Quæ omnia ex causis prægressis manifesta fiunt. 4. Si spiritus animales in cerebro penitus vel eousque consumantur, vt omnimoda sequatur functionum abolitio, grauis & subito jugulans accedit apoplexia, qua senes aliquando interire videntur.

CAP. XIX.

DE PARALYSI.

Lammich.

PARALYSIS Köbrun / Lähmuna / Gichtbruch / est resolutio neruorum, ob quam sensus & motus perit, si modo sit consummata. Nam si consummata & perfecta nõ sit, interdum sensus tantum aufertur constante motu, interdum motus incolumi sensu, interdum sensus motusue duntaxat torpent

& hebescent, & tunc stupor proprie appellatur. Efficit Paralyfin quodcumque neruorum principium aut neruos comprimit, & liberum ingressum spirituum animalium præcludit. Curationem admittit sæpe paralyfis, sed eam longam & diuturnam requirit. Est vero duplex. Vna est quæ fit ex debili apoplexia, altera ex stupore sensim aucto.

Paralyfis, quæ fit ex debili apoplexia, grauior ac periculosior est ac sæpe in apoplexiam recurrit. Originem habet ex humoribus pituitosis & excrementijs cerebri, quisi copiosi collecti ventriculos cerebri implent eiusque basim grauant, apoplexiam producunt, si vero illic descendant, & neruorum ductum sequantur, neruosque comprimant, vel irrigent, paralyfin efficiunt, eamque diuersam, prout modo hanc, modo illam, modo vtramque corporis partem occupant. Atque hæc paralyfis est vel Paraplegia vel Hemiplegia.

Paraplegia est, quæ partes omnes, quæ sub capite sunt in vtroque latere occupat. // 192. //

Hemiplegia Nöhrung auff einer seiten/est quæ altero saltem corporis latere dextro vel sinistro contingit.

Paralyfis quæ ex stupore sensim aucto prouenit, mitior quidem est, at nihilominus pertinax. Estque vel Vniuersalis, vel Particularis.

Vniuersalis est, quæ vt prior paralyfis multas sub capite partes occupat, nunc vtriusque nunc dextri vel sinistri lateris partes. Oritur vt prior paralyfis a pituita, neruos irrigante vel comprimente.

Particularis est, quæ certam aliquam partem obsidet, vt linguam, oculum, maxillam, labrum, brachium, manum, crus, pedem, aut quicquid sub diaphragmate constituitur. Causam quoque habet pituitam, neruos comprimentem, vel irrigantem, per neruos ad hanc, vel illam partem, delapsam, sed præter illam adhuc alias causas. Earum 1. est tumor nerui durus, vt callus vel cicatrix, post vulnus aut contusionem in neruo excrescens, vel tuberculum, ex proprio nerui nutrimento tenaci natum, vel alterius cuiusdam partis tumor neruum comprimens. 2. Conformationis vitium ab ortu, neruis non recte formati, aut alioquin ductis, quod non nunquam in neruo linguæ accidit, vt muti & surdi nascantur. 3. Refrigeratio nimia neruorum adeo constringens & condensans vt spiritui animali non amplius pateat via. 4. Exsiccatio nimia nerui substantiam indurans, vt spiritus eam permeare nequeat. 5. Pressio membri vehemens & perseverans ab onere graui vel vi alia facta: item ligaturæ membrorum vehementiores. 6. Luxata vertebra, aliorumque articulorum ossa, vicinos neruos præmentia. 7. Amputatio nerui & contusio.

Quis

Quis vero nervus affectus sit, & quo in loco, ut cognoscatur, ex anatomia nervorum ductus & propagines, indicante petendum erit.

C A P. XX.

DE CONVULSIONE VERA,
convulsione flatulenta, & contractione.

Convulsio, *Verstrüpfung/ Verkrümmung/ Krampff/ Gicht/ Einschrüpfung des Geäders/* vel est *Brevior* vel *Diuturna*.

Convulsio brevior est vel *Vera* vel *Flatulenta*.

Convulsio Brevior vera, quæ & proprie Cōvulsio seu Spasmus dicitur, est nervorum musculorumque suam originem versus, præter voluntatē perpetua contractio. Vnde membrum in quod muscoli tendo inseritur, violenter tenditur, & vehementissimo torqueatur dolore. Periculosus est affectus & sæpe breui interimit. // 500. // Causas habet multas, quas Hippocrates in duas contulit, inanitionem & repletionem, unde si nervosum genus irritatur, hic affectus oboritur. Sub inanitione comprehenduntur, quæcunque corpus exciccant, & præterea febris ardens, ellebori, alteriusve medicamenti potio, nervi vuln^o, aut compunctio, inflammatio, & ardor cerebrum nervosque feriens. Sub repletionem comprehenduntur quæ plethoram efficiunt,

ebrietas & phlegmone. Estq; hæc conuulsio vel *Vniuersalis* vel *Particularis*.

Conuulsio Vniuersalis est, quæ totum corpus occupat, & quidem adeo arcte, vt flexi haud possit. Estque vel *Emprostotonos* vel *Opisthotonos*, vel *Tetanos*.

Emprostotonos est, cum corpus in priora curuatur.

Opisthotonos est, cum corpus in posteriora reuellitur.

Tetanos est, cum corpus æquali robore in vtramq; partem intenditur.

Particularis conuulsio est, quæ partem aliquam oblidet, qualis interdum in oculo, in frontis cute, in linguæ radice, in maxilla, in labris, interdum in brachio, in manu, in crure animaduertitur: eo scilicet neruo aut musculo affecto, qui partis motioni destinatus est. *Vniuersalis conuulsionis* vel *Epilepsia*, hæc *particularis conuulsio* sæpe prænuncia esse solet.

B. Convulsio.

Convulsio flatulenta, *Kramppf* / *Kamen* / est, qua sæpe manuum pedumque digiti, nonnunquam & crura, interdum plures partes simul vel extenduntur vel in se contrahunt, summo dolore, sed eo breui & q. frictione sola mitescat. Causas habet duas. 1. *Causa est flatus*, in illa spacia quæ musculi inuicem iuncti vel vicinis partib⁹ annexi, efformant, irrumpeus suaq; copia musculum vnum, vel plures distendens, adeo vt ii breuiore facti, partem

rem ad se violenter aliquandiu trahant. Flatum igitur copia hunc spasmum producit, adiuuante præsertim viarum seu spaciiorum dictorum inter musculos amplitudine, flatibus suscipiendis idonea. Quæ vel a natura quibusdam accidit, qui & huic malo magis sunt obnoxii, vel a vehemēti musculorum motu, vnde spacia latiora sensim fiunt, euenit. 2. *Causa est attractio nimia* musculorum illorumq; tendinum, vnde illi nimium cōstringuntur, aut a situ naturali nonnihil declinant, adeo vt mox iterum relaxari nequeant, & membrum vltra mediam figuram trahant: quemadmodum hoc in pedibus, cum caligas cum labore induunt, vel natando in aqua illos non consueto more agitant, frequentius accidit. Vnde tunc quoque flatus in musculorum spacia irrumpunt.

Diuturna conuulsio proprie dicitur Contractio, Contract / quæ est perseverans quædam membrorum rigiditas, cum videlicet membra sunt contracta. Non facile corrigit id vitium. Euenit 1. ob tumorem præter naturam in musculis natum, veluti scirrhum aut nodum vel callum: 2. ob exsiccationem musculorum illorumue tendinum, & cum nervi ipsis inserti eo vsque, vt veluti indurati & callosi facti corrugati & astricti vltterius extendi flectique nequeant, sicuti senii vel laboris nimii diuturnique causa partes aliquas

quas, easque maxime, quæ nimium operando diu multumque exercitæ fuerunt, rigidas, & diuersimode curuatas existere interdum cernimus. Fit idem ab aliis externis siccantibus & excalfaciensibus.

C A P. XXI.
DE TREMORE.

Tremor, *zitterend* / est, cum membra motu inæquali sursum deorsumque agitantur. Quod vitium interdum in manibus, interdum in pedibus, interdum in capite, interdum in maxilla inferiore, interdum in pluribus partibus conspicitur.

Oritur cum insita grauitate membrum delabitur, facultas vero imbecillior id nequit erigere, nec robuste exporrigere, & quidem vel ob musculorum, qui membrum attollere debet, debilitatem: vel neri aliquam lationem. 1. *Musculorum debilitas* accidit, ob spiritus animalis defectum, cum illi videlicet sunt, vel *Assumpti*, vel *Dissipati*, vel *Impediti*. *Assumpti* sunt: vel ratione ætatis senilis: vel morbi grauis & diurni: vel euacuationis immodicæ per Venerem præsertim. *Dissipati* sunt: vel ob vehementem aut subitaneum animi affectum, vt tremorem, timorem, iram, gaudium: vel motum corporis validum aut celerem. *Impediti* sunt, si via nerui aliquo modo est præclusa & male affecta ab excrementitiis præsertim humoribus. 2. *Nerui lesio* obtingit:

vel

// *distet Tremor a palpitacione, quod Palpitatio in vmbria iacentibus ac quibus scintillibus auisat.*
Tremor vero non nisi laborantibus.
Ad. p. 102. II. 20.

vel ab excrementitiis modo nominatis humorib⁹: vel a narcoticorum, vt opij, hyosciami, aliorumue, atque etiam vini immodico vsu: vela venenatis aliis neruis potissimum insidiantibus assumtis admotisque, vti ex hydrargyri suffitu, auri fabris, si sibi non caueant, obtingere solet.

CAP. XXII.

DE CATARRHO.

Catarrhus, siue destillatio, Hauptfluss / est B. Sinhi nyb⁹.
 superuacanei humoris e capite in subiectas sedes prolapsio. Cerebrum multum
alimenti requirit, & ideo multa excrementa
 quoque generat, quæ si per vias a natura constitutas conuenienti modo non excernant, multorum excrementorum prouentus suboritur, eaque vel intra caluam, vel extra caluam sub cute verticis redundat, vnde postea in inferiores partes delabuntur.

Causa igitur Catarrhi alia est Procreans, alia Depellens.

Procreans causa est excrementorum capitis suppressio, & quæ multorum excrementorum prouentum facit, qualis est intemperans humidiorque victus, & capitis imbecillitas intemperiesque frigidior.

Depellens vero causa, quæ collectos illos humores ex capite in inferiores partes deturbat, est copia grauens, frigus exprimens, ætus colliquefaciens, balneum laxans & per-

perturbans, exercitatio, vel animi pathemata. Ex his igitur caussis delabitur collectus ille excrementitius humor in inferiores partes: & quidem e partibus intra caluam sitis, vel in neruorum origines, vel sensuum organa, vt oculos, nares, aures, vel in fauces & asperam arteriam; vel in pulmones, vel in ventriculum, vel intestina, & inde in iecoris venas: e partibus vero extra caluam sitis in oculi exteriores partes, in maxillas, in dentes, in ceruicem, in scapulas, in brachia, in latera, in dorsum & lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes denique articulos.

CAP. XXIII.

DE PVPILLÆ DILATATIONE, DIMINVTIONE ET DIVVLSIONE.

ATQVE hæc de Cerebri, principis capitis partis affectibus: sequuntur minus principum capitis partium affectus. Illi autem sunt, vel *Oculorum*, vel *Aurium*, vel *Narium*, vel *Oris*.

Oculorum affectus, vel in ipso oculi globo, vel extra eius globum subsistunt.

Subsistentes in oculi globo affectus vel *Morbi* sunt, vel *Symptomata*.

Mor-

Morbi oculi tunicas occupant, & vel *Vueam*, vel *Corneam*, vel *Adnatam*.

In *Vuea* subsistunt: *Pupilla dilatatio*, *Pupilla diminutio*, *Pupilla diuulsio* & *ruptio*, *Suggillatio*, *Pyosis*, & *Suffusio*.

Pupilla dilatatio, *Myriasis* dicta, copiosam lucem in oculū spargendo, visionis claritati obest, nimio splendore tenebras illi offundens: & si magna sit illius ampliatio in obscuriore nonnihil & tenebricosiore luce rectius, q̄ in nimium lucente vident: Quam admodum animaduertitur in noctuis & catibus noctu pupillæ foramen sponte diducentibus, interdū vero rursus contrahentibus. Ab ortu potissimum, quam aliis causis euenit.

Pupilla diminutio siue *Angustia* nimia visionem vix aufert, nisi quod efficiat, quod n̄, quibus ab ortu admodum exigua pupilla contigit, sub noctem aut tenebris iam nonnihil ingruentibus minus cernant, quam plena luce.

Pupilla diuulsio & *ruptio* ex humore in *vuea* tunica cōcluso illamq; distendente & rumpeute oriuntur, atque etiam extermarum rerum vi & iniuria fiunt.

CAP. XXIV.

DE SUGILLATIONE
oculi, hypopyo & onycha.

*Alia in gina au
citra notat H.
x. in gina au
p. xi. v.*

Syngillatio siue Hyposphagma blaw Aug est ob-
structio foraminis vucæ seu pupillæ a san-
guine, ab ictu, non tantum in corneam infu-
so, sed etiam ad spacium inter corneam & v-
ueam inane vsque penetrante, illudque o-
mnino vel ex parte adimplente, & pupillam
obturante. Qui ruber ab initio tandem ve-
ro liuescens, mox nigricans, illic latere appa-
ret, visumque tunc vel deprauat vel obfu-
scat: plus minusue, prout spacium exiguum,
vel totum occupat.

Pyosis est pupillæ obstructio a pure circa v-
ueæ forame collecto visum impediens. Cau-
sa eius est: 1. Sanguis oculo illapsus, & in pus tan-
dem conuersus: 2. inflammatio oculi prægressa, &
abscessum post se relinquit 3. post capitis dolores ac-
queus humor suppuratus & maturatus. Estq; vel
Hypopyos vel Onycha.

Hypopyos est, cum pus copiosum collectum,
oculi nigrum totum occupare, aut etiam iri-
dis spacium totum implere, perq; corneam
pellucere videtur.

Onycha seu vnguis est, cum exigua puris
portio in dicta sede vnguis resecti instar tan-
tum translucere videtur.

C A P. XXV.

D E S V F F V S I O-

N E.

Suffu-

SVFFVSIO, *Hypochyma* (aliis dicitur *Cataracta seu Aqua descensus in oculos*) est pupillæ siue vuae foraminis obstructio, a mucō tenaci in ambitu illius foraminis seu pupillæ margini adherente, illique prætenso, sensimque concrecente in vno fere tantum oculo, licet & alter nonnunquam mox simili ratione affici incipiat, vnde vilus læditur & profusus tandem auertur. Impeditur enim inde crystalloides humor, primum videndi organū, ne externarum rerum species atq; simulacra excipiat, neve illa libere cernat. Causa vulgo statuitur vapor quidam eo pertingens, vel humoris influxus, quod tamen non admittendum, sed potius statuendum oboriri hūc affectum, ab aqueo oculi innato humore tenacitatem aliquam adipiscēte. Ille enim cū ab ortu tenacior existat: vel ætatis occurſu in senio exiccatus: vel a morbis calidissimis post febres ardentes, aut oculorum inflammationes, aut calorem externum vehementem in illis, qui apud ignem multum versantur, ortus: vel collyriorum nimis calidorum & siccantium vsu inspissatus, viscosiorque factus, membranæ huius foraminis, quod continuo alluit, margini sensim accrescit, atque ea sede, qua foramen illud opplet, sicuti in pulre cutem dictam nasci cernimus, paulatim conererus, induratus, splendorem amittit & successiue, sed longo tempore, in pelliculam conuersus visum tollit. Est autem suf-

*suffusio vel Incipiens, vel Accrescens vel Confir-
mata.*

// *Incipiens suffusio Schemmeringe für den Au-
gen/ est cum mucus adhuc est pellucidus, &
lucem transmittit, ob crassitiem tamen visio-
ni, ac si nube obtenta obscuraretur, & variis
atomis volitantibus, res viderentur, impe-
dimentum ac hallucinationem parit. Atque
hæc in oculo nondum bene conspicua est, ni-
si quod illius nigrum, quod stellam vocant,
non exacte nigrum, sicuti penitus nigrum es-
se debet, sed non nihil turbidum apparet. Vix
dum ne cum tempore augeatur, præcaueri
potest.*

// *Accrescens suffusio, Wasserstern/ est quando
mucus ille magis magisque incrassatus per-
spicuitatemque amittens, facilius intuitu co-
gnoscitur, glaucoque fere vel cinereo colore
se manifestat, ac nigri oculi non nihil de se
visui tunc quoque magis officit. Hæc veteri-
bus dicta fuit Glaucoma.*

// *Confirmata seu Matura suffusio, Pellicula,
Tela Staar/ Fell in den Augen/ est cum mucus in-
crassatus penitus incrassatus, dealbatusque per-
spicuitate omni destituitur, visionemque pe-
nitus auferit, & cæcitatem omni modam pro-
ducit. Atque hæc in oculo conspicua est in-
trinsecus pupillam prorsus obtegens: estque
out albumini coctione obnata pellicula &
colore & tenacitate non absimilis: & licet
per se nullius momenti esse videatur, tantam
tamen*

tamen calamitatem corpori in visus privatione, multis mortalibus adfert solet. Pertinax est affectus nullisque remediis amplius nisi acu auferri potest, quod tamen cum fit non in omnibus, sed quibusdam duntaxat suffulionibus succedit, aut iuuare potest, & saepius malo cum successu tentatur.

gel. h. v. lib. 23. cap. 23. lib. 23. cap. 23.

CAP. XXVI.

DE CRASSITIE CORNEÆ, ALBUGINE, & discoloratione rubra aut flava.

In cornea membrana affectus qui subsistunt, vel sunt affectus corneam *Obscurantes* vel *ex-tuberantia*, vel *continui solutiones*.

Affectus corneam *obscurantes* sunt *crassities corneæ*, *albugo* & *discoloratio rubra ac flava*.

Crassities corneæ est, cum ea crassior dēriorque est facta. Quod vitium ex morbo est ratū ex senectute frequēs, qua membranæ quemadmodum & unguis crassescunt, & visio fit caligans & tenebrosa.

Albugo Ieucoma Das weiße Zell in den Augen/ est cum in cornea sede, macula alba nascitur, quæ si alba perfecte sit, pupillæque toti regioni obducta, cæcitas oritur: si vero albescere primum incipiat, visum ac si nube obtensa impediretur, obfuscat: vel si exiguum pupillæ spacium comprehendat, aut ab ea ad iridem magis inclinat, hallucinationem visus quandam parit. Macula hæc interdum super-

ficiaria est, interdum altius impressa tota corneam penetrat. Nascitur primum ab exsiccatione & induratione corneae eo in loco facta, vel per senium, vel ex morbo oculorum post ophthalmias aut epiphoras. Deinde a nutrimenti quo alitur portione crassiore eo delata & remanente accidit, quemadmodum inde in vnguib; quoque maculas albas inter dentes nasi videmus. Tertia a cicatrice relicta a vulnere vel ulceribus oculorum, praeterim post variolas in infantibus euenit:

Discoloratio rubra aut flaua est, cum cornea rubro aut flauo colore est infecta, vnde foris omnia sic tincta apparent. Rubra fit ex irruente sanguine, ab ictu oculi, vel aliis causis: flaua a bilis infusione, vt in ictericiis. Quod si eae discolorationes aut maculae non in cornea, sed alba adnata tantum tunica subsistant, visus non laeditur.

CAP. XXVII.

DE PHLYCTÆNIS.

EXTUBERANTIÆ in cornea subsistentes sunt pustulae pellucidae instar exanthematum Phlyctæna dictæ, Barbaris nominantur Vesicæ Maal in den Augen, Dolorē in ea sede non faciunt, nisi ad ceteras tunicas pertingant, visui tamen obsunt. Si oculi albur; pertingunt rubent, & dolorem lancinantem efficiunt. Ruptis illis, vlcuscula oboriuntur: causam habet humorem serosum & excoquantē.

CAP. XXVIII.
DE RHEXI ET OCULI
procidentia.

CONTINVI solutionis sunt Rhexis, Oculi
procidentia, & ulcera oculi.

Rhexis est corneæ tunicæ ruptura vel sectio vel exesio, e qua primum albugineus humor emanat, oculumq; multo minorem relinquit, & visum aufert. Oritur ab iis quæ vulnerant vel exulcerant.

Oculi procidentia seu proptosis est, cum non tantum aqueus humor emanat, sed & vicia tunica procidit. Causas habet easdem quas Rhexis, sed validiores. Ratione magnitudinis varia nomina obtinet. Nam si nondum crevit & vicia extra locum non multum exiit, μυοεισα & Græcis, Avicennæ formicalis nominatur: si amplius crevit, ut acinum viciæ representet, σαρύριον: si plurimum augeta est ut palpebras transiliat, μύλα: verum ubi callum obducit, præter id quod extra palpebras transgrediatur, κλάυς nuncupatur.

CAP. XXIX.

DE VLCERIBVS OCVLORVM.

VLCERA corneæ Süren oder Schwehren in den Augen, visum lædūt & interdū vt humores elabātur efficiunt, si videlicet profunda sint. Causas habent externas & internas. Externa sunt, quæ in oculos incidūt, illosque incidunt, rumpunt, pereutiunt aut alio quo-

uis modo continuitatem soluendo lædunt, vt spina, vitrum, lapis, gladius, stylus, liquores acres, & erodentes: vnde primo plerumque vulnus inducitur, demum inflammatio aut abscessus, postea vlcus. *Interiores* causæ sunt humores acres, falsi & vitiosi, quicunque erodunt & exedunt tunicam. Sic & post phlyctænas & ophthalmias vlcera oboriuntur. Sunt autem vlcera vel *superficiaria* vel *profunda*.

Superficiaria vlcera rubore suberuento, ardore, ceterisque accidentibus, vt ophthalmia molestant, inflammationemque aliquando accersunt.

Profunda vlcera inflammationes in abscessus maturatas sequuntur. Eorum aliud βότρυον dicitur, aliud κελωμα, aliud ἀργεμα, aliud ἐπιχρωμα, aliud κονδύλωμα. Quibus adhuc adduntur *Carbunculi* & *Carcinomata*.

Botryon est vlcus cauum angustum purumque in cornea narum. Latini *fossulam*, Barbari *annulum* nuncupant.

Celoma est latius botryo vlcus, sed minus altum. *Cauitas* Latinis dicitur.

Argema vlcus est quod in iridis circulo nascitur, vndiquaque illum occupans, sic vt circa exteriorem iridis partem rubicundum, circa vero interiorem, album appareat.

Epicaiona vlcus est fordidum, & crusta obductum, quo repurgato humores oculi sæpe effluant.

effluunt. Barbari adustium nominant,

Condyloma est quod duris constat labiis.

Carbunculi & Carcinomata, vlcera sunt rarissima, sed omnium deterrima. Quas habeant causas & signa inferius declaratur.

CAP. XXX.

DE PTERYGIO ET

OPHTHALMIA.

IN Adnata siue adhærente membranapertissimum subsistunt Pterygion, & Ophthalmia.

Pterygion seu unguis, siue ungula Ein Fell, oder Magel im Auge / est neruosa, dura, & albicans membranula, quæ ex angulo prodiens albo oculi primum expanditur, mox & nigrum illius vel ex parte vel totum obtegit, & inde visum penitus vel ex parte delet. // Primum tenuior est hæc tunica, mox erassescens carnesa fit, venis multis cruetis cõtexta, diciturque Panniculus: alias indurata albescit tuncque unguis vocatur: Oritur. 1. ex sanguinis affluxu spontaneo, aut post exulcerationes, & tunc Hypofarcosis aut chymosis appellatur. 2. a priuato vitio membranæ præsertim infesto, elephantico familiari. 3. ab erosa tunica corneæ superficie, quando tunc exudans nutrimenti illius portio in similem illi, cornu vel unguium referentem materiam, nisi quod pellucida non est, concrescit.

Ophthalmia Augentrieffen / Entzündung der Augen / Augenfluss / est oculi phlegmone ex oculorum angulis in totâ

adhærentem membranam effusa. In hæc re-
nues oculorum venæ turgent, & quæ in ocu-
lorum albo obscuræ fuerât, conspicuæ fiunt,
plerumque quicquid album fuerit, rubescit.
Summus ardor atque dolor affligit, qui acitû
sæpe lacrymarum fluxionem accersit. Cum
ingrauescete ophthalmia album oculi rubescit
cens vsque adeo tumet & increfcit, vt nigro
sublimius euadat, ipsumque fere contegat.
XIII. 101.
// 510.
Chemosis appellatur. Inflammationis causâ est
tenuis biliosique sanguinis in oculos fluxio,
e temporum angulorumque venis in obscuras
& latentes oculorum venas irruens. Qui-
bus fluxione frequenti venæ patefactæ sunt,
hi quavis ex causâ inflammatione rursus tē-
tantur, & a plethora & a solis æstu & ab exer-
citatione & ab aliis externis causis quæ flu-
xionem irritant, & oculum calefaciant, in-
flammant, vellicant, exasperant aut alio mo-
do lædunt.

CAP. XXXI.

DE STRABISMO ET PARALY-
lysi oculorum.

SYMP TOMATA oculorum iam sequun-
tur. Ea sunt *Motus vitia*, *dolor oculorum*, &
visus vitia.

Motus vitia sunt *Strabismus* & *Paralysis ocu-
li*. Causæ eorû supra commemoratæ vel in oc-
ulorum *musculos* incidunt, vel in *neruos* ex se-
cunda coniugatione eo directos, vel in eam
cerebri

cerebri partem, vnde illi emergunt.

Strabismus oculi conuulsio est, qua is in obliquum ita contorquetur, vt nequeat amborum vnus aspectus esse. Quod vitium nisi in vera conuulsione totius corporis, epilepsia nimirum, oculis acciderit, ab ortu plerumq; est contractum, cum videlicet pupilla non in ipsa oculi globi anteriore sede nuda & media, sed ab ea declinans ad latera est posita. Item cum crystallinus humor a centro pupillæ leuiter aliquantum declinat ad latus.

Paralysis motus est abolitus.

C A P. XXXII.

DE OCULORVM DO-
loribus.

OCULORVM dolores eueniunt vel ab illis quæ in oculos inciderunt, vel ab aliis oculorum vitiis, vt ab humorum acrimonia in acri epiphora, ab ardore, in ophthalmia, a flatuũ vel humorum influentium (quod nõnulli tamen minime admittunt) copia, quæ illorum tunicas distendit, a carbunculo & carcinomate, aut aliis pustulis, erosionibus, & continui solutionibus. Pustulæ vero & vlcuscula quæ in Corneam incidunt, aut nullũ aut admodum leuem efficiunt dolorem.

C A P. XXXIII.

DE HALLUCINATIONE, NV-
becula, colorum visione & alia
quavis falsa visione.

VISVS vitia sunt vel visus deprauatus, vel visus diminutus vel visus abolitus.

Visus deprauatus est, cum res aliter quam reuera sunt representantur. Estque vel Hallucinatio, vel Nubecula, colorum visio, vel alia quæuis falsa visio.

Hallucinatio est, cum quæ simplicia sunt pro geminis cernunt: Causæ eius vel sunt in cerebro vel oculis. In cerebro efficit hallucinationem. 1. Intemperies calida. 2. Spirituum perturbatio ab humoribus malignis, vt in insania & melancholia, aut a narcoticis assumtis. Ab oculorum vitis oritur hallucinatio. 1. si vitreus humor portione aliqua antrosum delata, crystallino humori preponatur. Vbi & saepe contentus, albuginis instar sub pupilla cerni potest. Huius causa ictus vel contusio vel iunctura esse potest. 2. Si crystallinus humor vel sursum deorsumve media oculi sede aliquantum sit delatus. Quod ab ortu vel externa quadam violenta causa obtingit. 3. Si foramen vuae membrane aliquantum obturetur, vel a propriis oculi humoribus crystallino & vitreo in ipsam prolapsis, vel a sanguine & pure in Hyposphagmate & Hypopyo. 4. Si albugo adsit.

Nubecula est cū putat laboras se per nebulam, per vaporem aut fumum res omnes intueri. Idque fit vel ex incipiente albugine vel suffusione. Alii volunt id euenire ex tenui humore corneæ adhærescente.

Colorum visio est, cum cornea tunica alieno colo-

no colore infecta est, vnde foris omnia tincta cernuntur, vt in ictero, & citrina infugillatione, & inflammatione rubra.

Alia quæuis falsa visio est, cum ægrotans varia spectra, mulcas, culices, festucas, floccos, luculentia corpuscula, aut alias quasdam res se videre existimat. Id autem fit vel eum desipientia, de qua superius, vel citra desipientiã. Caussam in cerebro habet vel intemperiem calidam, vel spirituum perturbationẽ, ab interius corruptis, perniciosis, venenatis, vaporibus, & humoribus in ventriculo, aliisve sedibus hærentibus, aut assumtis narcoticis obortam, vnde alioquin desipientia, aut vertigo oboriri solet.

CAP. XXXIII.

DE HEBETVDINE VISVS

& caligine.

VISVS diminutus est vel *Amblyopia* vel *senum visio*, vel *iuuenum visio*, vel *myopia*, vel *nyctalopia*, vel *vespertina acies*.

Amblyopia seu visus obscuritas *Blöde Gesicht* est cum quis non acute sed obscure videt. Est que vel Hebetudo vel Caligo.

Hebetudo visus cuius ætati euenire potest, & caussam habet, vel in cerebro, vel oculo. In cerebro hebetudinem visus efficit. 1. *Intemperies frigida maxime si ad oculum potissimum tendat.* 2. *Irrigatio vel humectatio nimia nerui optici ab excrementis aqueis & pitui-*

tosus cerebri. 3. Imbecilla cerebri constitutio, dissipata
 & absumptis spiritibus, ob morbum grauem & du-
 rum, & evacuationes nimias sanguinis potissimum
 & seminis, vel ob vigiliis. In oculo hebitudinem
 efficit. 1. Spiritus animalis visorij in oculo priuatus,
 vel a videndi exercitio intermisso, vt in illis qui in car-
 ceribus sub terra per aliquod tempus detenti fuerunt,
 vel alias ob caussas. 2. Lesio a splendore solis aliusque
 eiusmodi rebus oborta. 3. Consumtio aquei humo-
 ris in oculo, vnde oculus collabitur, & pupilla fora-
 men non sufficienter distenditur, idque fit vel ob mor-
 bos longos & acutos, vel aliam quamuis egregiam cor-
 poris consumptionem. 4. Induratio crystallini humo-
 ris, vel vitrei, ab iis rebus que vehementer & diu cor-
 pus exciscarint. 5. Pterygon. 6. Hyposphagma, Pycosis
 vel suffusio incipiens.

Caligo est visus obscuritas senibus eueniēs,
 cum nimirum ob aetatem, vel crystallinus
 humor aut vitreus induratur, vel cornea tur-
 nica crassior densiorque redditur, vel aqueus
 humor cum toto corpore consumitur, vel
 cum spiritus animales in cerebro consumiti
 sunt ob senium.

CAP. XXXV.

Presbytia. DE SENVM VISIONE, ET
 iuuenum visione.

SENVM visio est, cum vitus res propin-
 quas non melius quam distitas, vt natura-
 liter fieri deberet, sed vicinas oculis minus
 quam distantes assequitur, & proin cum res
 minu-

minutas cernere volunt aut legere, procul ab oculis ea remouere coguntur. Euenit hic affectus, cum crystallinus humor a sede naturali antrosum versus pupillam magis inclinatur. Quod senescentibus plerisque aliis citius, aliis tardius euenit, cum videlicet a capitis illa inclinatione, quo toto ætatis tempore, in legendo & rebus quibuscunque tractandis oculos demittere necessum est, crystallinus humor ætatis decursu una cum vitreo ad anteriora sensum fertur, tandemque illic subsistens hunc defectum visioni adfert. Præsertim si in illis quoque absumto nonnihil aqueo humore nihil illi resistit, & vitreus humor incumbens validius eundem deprimat.

Iuuenum visio est, cum res distitas, nondum tamē adeo, vt eas sani quoque nimiam distantiam sufficienter videre nequeant, sed exiguo tantum spatio, licet magnæ quoque sint, recte diiudicare minime possint. Iuuenibus ab ortu, plerumque cum videlicet crystallinus humor a naturali sede retrorsum nimis inclinatur, innatum est hoc vitium & ad extremam senectam vsque permanet, qua appropinquante, interdum fit, vt res distantiores, quas minus in iuuenta videbant, tunc melius cernant, & quantum huic accedit, tantum propinquæ tunc visioni decedit. Vnde eam speciem Platerus Iuuenam Visum nominare solitus fuit.

CAP. XXXVI.

DE MYOPIA, NYCTALOPIA
& vespertina acie.

MYOPIA est cum res nonnihil remotas minus vident, & nisi res paulo minores aut scripta oculis omnino adhibeant & naso attingant, recte discernere aut legere nequeant: nonnihil limis & clausis oculis ea intruentes. Quod ab ortu quoque contingit, cum videlicet Crystallinus humor adhuc magis retrorsum est tractus, quam in iuenum visione.

Nyctalopia est quando noctu ad accensa flammæ lumen parum aut fere nihil vident, interdiu vero in diei luce nullum impedimentum visionis sentiunt. Idque euenit cum vel solidior aut obscurior est ætatis progressu factus crystallinus humor, & inde maiorem illuminationem requirit, vel pupillæ diminutio adest.

Vespertina acies est, cum noctu in tenebris sine lumine acutius, quam interdiu vident, vt noctuæ, idque ob pupillæ dilatationem Mytiasin dictam.

CAP. XXXVII.

DE COECITATE.

VISVS abolitus cū visio penitus aboletur, dicitur cæcitas Blindheit. Et si nullum manifestum vitium in oculo conspicitur, nominatur Amaurosis: si vero in eo aliquid appa-

ret, in de denominationem habet. Oritur autē cæcitas, vel a cerebri vel oculi vitio. I. In cerebro cæcitatē efficiunt. 1. intemperies frigida, præcipue ea sede, vbi nerui optici originem trahunt. 2. siccitas nimia nerui optici, a febris ardentibus relicta. 3. compressio nerui optici ab aqueis & pituitosis cerebri excrementis. 4. contorsio nerui optici a grauibus & frequentibus conuulsionibus. 5. Solutio continui nerui visory a punctura aliisque euidētib. II. In oculo cæcitatē efficiūt. 1. compressio oculi externa, priuatio visory spiritus in oculo, & lassio a splendore solis aliisque eius modi rebus oborta, ac maior quidem quam in hebetudine. 2. effluxus humorum oculi a vulnere, vel vlcere eorumdemque consentio & confusio a morbis longis, acutis, a marcore corporis vel extremo senio. 3. situs crystallini humoris non cōueniens ab ortu vel aliis violentis causis, cū videlicet vitreus ei præponitur, aut foramine pupillæ plus iusto recedit, aut post senum visionem, in foramen pupillæ prorsus est delapsus. 4. Induratio nimia crystallini humoris ob ætatem, vel alias causas vehementer & diu corpus exsiccantes. 5. albugo perfecta. 6. pterygion. 7. Hyposphagma, Pyosis & Suffusio consummata.

CAP. XXXVIII.

DE ÆGILOPE, VLCERE AN-
guli oculi, Rhyade & en-
canthide.

MORBI extra oculi globum subsistentes
restant. II vel in oculorum angulis vel
palpebris subsistunt.

In oculorum angulis sunt: *Ægilops*, *Vlcus*,
Rhyas, & *Encanthis*.

Ægilops est phlegmone parua inter ma-
iorem angulum & nasi radicem. Pars ipsa
quasi furunculo tumet, ambitus rubore per-
funditur, dolor summus vrget, isque lanci-
nans. Causa est tenuis biliosusque sanguis
per temporum frontis faciei que venas eo in-
siliens, sicque venam illic conspicuam ex-
dens aut corrupens, vt sanguis in id spatium
sub cutem effusus phlegmonem pariat: qua
rupta exulcerataque cute abscessus appare-
bit, e quo pus per vlcusculum manat.

Vlcus Stiesende Löcherlein in den Augen
winckeln post *Ægilopē* in abscessum conuer-
sum & ruptum oritur. Estq; vel *simplex*, vel *malig-*
num, vel *fistulosum*. Quibus adijcitur *Epinyctus*.

// *Simplex* est e quo citra grauiora accidentia
pus coctum exsudat.

// *Malignum* seu *serpens* siue *phagadenicum* fit vl-
cus, cum sanguis quæ *ægilopem* genuit, de-
terior fuerit, tuncque pus nunc album & co-
ctum nunc aqueum & crudum, ex oculi an-
gulo, & præsertim cum premitur, emanat. A-
liquando vero sub inferiore palpebra alicubi
sibi viam faciens tuberculum in cute facit
eoque disrupto, vlcusculum illic quoque fa-
ctum, aquosam purulentamque hanc mate-
riam profundit.

// *Fistulosum* vlcus ex *ægilope* non bene cura-
to oboritur. Etenim cum *ægilops* non mature
aperitur,

aperitur, aut cum cute adhuc integra pus nõ libere effluens diutius coerchetur, cuniculos agit, ac demum vicinis partibus exesis sinum parat, in quo copiosius colligitur: hinc ad os subiectum penetrat, & viam aperit in narem proximam, e qua graueolens excidit. Quod si pus viam sibi munit in angulum oculi maiorem, fistulam excavat, qua sinus expurgatur. Solet quippe in sinu illuuias assidue congeri, quæ presso angulo per illius fistulam emanat: tuncque tumor subsidet, dum noua illuuias denuo repleatur, quod plerisque singulis horis obtingit.

Epinyctis est vlcus aciem hebetans & in angulo oculi perpetuo humore manans, vt scribit *Plin. lib. 20. cap. 6.*

Rhyas est carunculæ anguli maioris assumptio vel imminutio, a qua & angulus latior euadit. Vlceri fistuloso fere succedit. Fit tamen, & aliis ex caussis velut ab humoribus & medicamentis excedentibus, quibus vlcus sanare nituntur.

Encanthis rhyadi opponitur, & est ipsius carunculæ immo dica eminentia. Causa eius est succus nutriens seu nutrimentum e carne copiosius exudans. *R. 37. c. abstinuit Albinus. 110.*

CAP. XXXIX.

DE XENOPHTHALMA, EPI-
phora, taraxi, icliophthalmia,
& xiophthalmia.

IN palpebris affectus subsistentes sunt Pseudo-
phtalmia, Scabies, Ectropion, Ephysema, Hydati-
Grando, Hordeolum, Lichiasis & Motus Vitia, &
Pilorum Vitia.

Pseudophtalmia est cum palpebrarum inter-
na superficies non solum naturali rubore sed
intensiore & velut cruento rubet, oculi al-
bum saepe etiam eodem modo afficiens, un-
de lancinans interdū dolor, quē *Ἐπὶ κέρχου* nesciunt
vocant, contrahitur. Est quē vel Xenophtalmia
vel Epiphora, vel Taraxis, vel Slirphtalmia
vel Xirophthalmia.

Xenophtalmia est cum pruritus palpebra-
rum margines & praesertim oculorum angu-
los diuexat. Causam habet vel intemperiem
simplicem, eamque aut calidiorē aut frigi-
diorē aut sicciorem, vel humorem ferosum
salsedinisque participem.

Ἐπιφώρα in
Cataracta lacry-
matis. h. d. e.
ἰσχυρὸν & *σφικτὸν*.

Epiphora seu lippitudo, *Ἐπιφώρα* seu Stasis in
Gen Anagen / est cum oculi eorumque palpe-
brae madent, lacrymaeque subtiles ab initio
mox tenaciores emanant, & tandem puru-
lenta exit materia, sordescuntque affecti o-
culi anguli, ac cilia inuicem lentore humoris
cōglutinata, praesertim inter somnum oculis
clausis coherent, nec ea donec purgentur se-
parari, oculusve sponte aperiri potest. Causa
eius continens est serosus humor simplex pi-
tuitae aliisque humoribus permixtus, in ocu-
los palpebrasque potissimum decumbens & de-
fluens: qui alias frigidus est aut plane aquo-
sus sine

us sine dolore, sine ardore aut rubore, & tumorem palpebrarum interdum efficit: alias acer aut salus, & dolore, & acrimonia & rubore, & ardore molestus. Causa antecedens est humoris excrementitii capitis intra vel extra caluariam redundantia. Quare vero intra & in oculos magis quam alias partes defluat, ex Pathologia generali cognosci potest.

Taraxus est humiditas oculi cum rubore & calore præter naturam, non ex corpore, sed forinsecus adueniente causa aliqua, fumo, verbi gratia puluere, aut oleo oborta. Latinis perturbatio oculi vel vacillatio dicitur.

Scirophthalmia est, cum arenæ tñ separatae, tum compactæ in palpebrarum & oculorum angulis & ciliis vndique accrescunt. Exoritur cum serosus humor tenacior palpebris adhaerens illas conglutinat, suamque terreitatem illic deponens arenas palpebris accrescentes parit.

Xerophthalmia siue sincera lippitudo est, cū palpebrae, aut etiam oculi simpliciter rubri & sicci sunt citra vllū madorem. Causam habet intemperiem calidam & siccam, & illis potissimum euenit, qui caput minus humidum habent.

CAP. XL.

DE PSOROPHTHALMIA, TRACHOMATE, SYCOSE, TYLOSE, & ECTROPIO.

Hypopion, Hælleriis dicit vult, quod in ginitis & in malis id accidit, quod in oculo ipso hypopygium dicitur. // de quo supra // 192. //

SCABIES palpebrarum est vel Psorophthalmia vel Trachoma.

Psorophthalmia est scabies ex humore calido & acri cilia potissimum occupans.

Trachoma interna est palpebrarum scabieties & asperitas. Celso asperitudo palpebrarum dicitur. Species eius sunt: Sycosis & Tylosis.

Sycosis est, ubi sic augetur & intenditur, ut veluti incisuras habeat. Nomen inde habet quod granorum ficus similitudinem referat. Latini ficofam palpebram nominant.

Tylosis est, ubi asperitas inueterata iam in callum abierit. Latinis callosa palpebra appellatur.

Ectropion, palpebræ est inuersio, qua pars eius interior rubra prominere. Oritur autem vel ob cicatricem, vel ob subditæ carnis exsuperantiam, qualis sæpe ex chymosi relinquitur.

C A P. XLI.

DE EPHYSEMATE, HYDATIDE, Grandine, Hordeolo & Lithiasi.

EPHYSEMA est palpebræ laxus tumor & dolore vacans, atque adeo œdematodes. Latini palpebra inflammationem vocant.

Hydatis pinguis quædam superioris palpebræ substantia est, pondere suo sic grauens, ut vix attollere oculum sinat, eoque assiduas fluxiones excitat, palpebræque in hoc vitio aquam

aquam intercutem repræsentant. Hinc palpebrarum aquositas dicitur.

Grando siue χαράξι est rotundum & translucidum huc atque illuc mobile in palpebris tuberculum.

Hordacolum, Berren / etn Berstenforn imi Auge / est tuberculum calidum in abieffum, fere desinens, quod e palpebræ margine, atque e cilio prorumpit. Nomen inde habet, quod forma grano hordei simile sit. Græcis dicitur χεῖρην vel πρωδίζ, quod preputio, quod isdem πρόδον dicitur simile sit.

Lithiasis est, cum in palpebris gignuntur candidantia quædam & aspera lapidis instar oculum prementia corpuscula.

CAP. XLII.

DE ANCYLOSI ET HIPPO
& oculos aperiendi claudendi-
que impotentia.

MOTVS palpebrarum vitia sunt Ancylosis, & Hippos, & oculos aperiendi claudendi-que Impotentia.

Ancylosis siue ancyblephora est vitium, in quo palpebræ cum albo vel nigro vel inter se ita coalescunt, vt aperiiri oculus non possit. Latinis Agglutinatio vel Coalitus palpebrarum dicitur, Klatterige zusammen gebactene Augn!

Hippos vitium existit ab ipso ortu nascens,

propter quod instabiles semper sunt palpebrae.

Oculos aperiendi claudendique impotentia (quod vitium nonnulli Gesse vocant) fit vel a resolutione seu paralyfi, vel ex tumore quodam eo loco conspicuo, motum impediendo.

CAP. XLIII.

DE TRICHIASI, MADAROSI,
Distichiasi, Phalangosi &
Phtheriasi.

PILORVM vitia sunt: Trichiasis, Madarosis, Distichiasis, Phalangosis & Phtheriasis.

Trichiasis est, vbi pili inutiles, & oculos pungentes, in palpebris enascuntur.

Madarosis siue Milphosis pilorum palpebrae est defluuium. Latinis glabrities, vel casus Capillorum nominatur. // Si defluuium fiat e palpebris callosis & rubentibus, Prilosis appellatur.

Distichiasis est vbi sub naturali pilorum palpebrae ordine alius succrescit ordo.

Phalangosis vitium est, in quo pilorum duplex triplexque acies vel in superiore vel inferiore palpebrae prouenit. Hoc euenit quando cilium intro spectat pilorum acie simul cum eo inuersa. // Phalangosis etiam interdum dicitur in palpebris relaxatis, vbi naturales pili bulbulo oculi compungunt.

Phtheriasis est pediculorum prouentus in palpe-

palpebrarum pilis. Atque hæc de oculorum affectibus.

CAP. XLIIII.

DE PHLEGMONE AVRIVM.

Abscessu, ulcere & Thlasi.

AVRIVM affectus vel sunt morbi vel symptomata.

Morbi sunt: Phlegmone auris, Abscessus, Ulcus & Thlasis.

Phlegmone auris parte intima inter crassio-rem menyngem & membranam, quæ audiendi meatui prætenditur, colligi solet. Gignitur ex acri tenuissimoque sanguine, qui ab interioribus meningum venis eo irruens tandem putrescit. Calore se prodit & dolore grauissimo. Febricula oboritur suis comitata symptomatis. Nullus timor nullusque rubor foris conspicitur, nisi forte geminato malo externa in consensum trahantur.

Abscessus auris vel ab inflammatione vel citra inflammationem oritur. Ab inflammatione abscessus oritur, cum puris materia sensim concoctione in pus mutatur, & rupta vel exesa vel rarefacta audiendi membrana, foras per auris anfractum manat, magna doloris lenitione, atque grauitatis leuatione. Si purulenta ea materia retineatur, pruritus & nouum quandoque accersit dolorem, putrescensque

aliquando vermes, qui postea prodeunt, procreant. Quibus imbecillum est cerebrum & excrementis abundans, iis diu auris diffluit, manetque interdum suppuratio admodum diuturna, qua vel pus album vel liquidior sanies excurrit. *Citra inflammationem* fit interdum abscessus, aut sordium genus aliud, ex magna cerebri impuritate, ex multaque colluic eo sibi viam & exitum moliente.

Vlcus vel est *simplex* vel *sordidum* vel *excrescens*. // *Vlcus simplex* ex abscessu rupto provenit citra alicuius malignitatis vitium. // *Vlcus sordidum* excitatur, quoties vel pus vel humor influens summa pollet acrimonia. // *Vlcus excrescens* est, cum in ulcere vel humido, nec intempestive resiccato caro excrescit, quæ auris ductum obturat & auditum pervertit.

Thlasis est contusio & compressio foraminum, quæ in auribus sunt.

CAP. XLV.

DE SORDIBVS ET VERMIBVS aurium.

SYMP TOMATA aurium sunt: Excrementorum in auribus proventus, Dolor & Auditus vitia.

Excrementorum proventus sunt: Sordes aurium immodicæ & vermes aurium.

Hæmorrhagia seu fluxus sanguinis ex Auribus Sordes

vitiis aliquando magna fit copia.

Sordes aurium siue Marmorata vel Cerumina cum redundant, auditui impedimentum adferunt. Suntque plerumque ceræ instar croceæ & spissæ, nōnunquam & duriusculæ, interdum & aliter coloratæ. A bilioso humore excrementitio eas gigni, croceus earum color & amaritudo summa ostēdit. Que bilis sero permista sensim in aurium hanc cavitatem cum sero transsudans in eo coacervatur atque copiosius eo delata aures ni re-purgetur, opplet, & diutius retenta, crassescit, tandemque indurescit.

Vermes aurium σκωληκῶντα ὄτρα vermiculantes aures, Ohren voll Würme / a diuturna sordis ac saniei suppressione, ac etiam impuro, sordido, putridoque ulcere proueniunt.

CAP. XLVI.

DE PRURITV ET DOLORE aurium.

DOLORE aurium est vel Leuior vel Gravior.

Leuior est pruritus, qui exoritur vel a calida simplici intemperie, vel ab irritatione nata a sanguine calidiore in membranarum harum vasis pruriente, aut pure, aut aurium biliosis & acribus sordibus, aut aliis illapsis in aures.

Gravior dolor est punctorius, pulsans, aut diuellens, diciturque ὀλκυσία & exoritur:

1. a plegmons. 2. ab intemperie frigida, quae vel a frigido aere, aut vento, vel aqua frigida in aures illapsa, vel ex defluxione serosi aut pituitosi humoris euenit. 3. a maligna quadam dispositione, qualis in lue venerea deprehenditur, quae circa osseas sedes doloribus molesta esse solet. 4. a flatulento spiritu circum membranas coercito. 5. a lesione manifesta, ab externis iniuriis, illapsis, intrusis, unde punctim, sectimque aurium membrana diuiduntur.

CAP. XLVII.

DE OBAVDITONE.

AVDITVS vitia sunt: Obauditio, Grauis auditio & Surditas.

Obauditio siue deprauata auditio Singendi oder sausendi / oder pfeiffendi Ohr / est cum sonus externus falso percipitur, Oritur vel a cerebri vitiiis vel auris affectibus. I. Cerebrum si. 1. intemperie calida afficitur, quemadmodum mentem & visionem deprauare solet, oculisque varia spectra offert: ita & auditui sonos, quos se audire existimae, representat. 2. Vapores quoque perniciosi si cerebrum pertingant, quemadmodum mentem & visum perturbant, & visionem falsam efficiunt, sic quoque si eam sedent, vbi neruus auditorius prodit, infestent, sonos falsos producant. II. Auris affectus vel est in exteriori auris cauitate vel interiore. I. Auris. Exterior cauitas si occlusa est, non tamen penitus, auditus fit deprauatus, & quidem diuersus

uersus, prout res obturantes sunt diuersæ. Efficunt autem eam obturationem vel externæ res, vt cum aures adhibitis manibus alisve corporibus comprimuntur, item cum aqua, nucleus infecta, lapilli, aut aliæ res in aurem sunt illapse aut intrusæ, vel inferni humores, vt sordes aurium biliosa diu retenta, sanguis concretus, aut pus post lesionem aliquam manifestam, aut abscessus, vel phlegmone, tumores, & aliud quid vis quod aures extrinsecus obturare potest. Si quoque vlcus quod ab inflammatione vel abscessu multo pure manauit, non probe coalescat, perpetuum strepitum relinquit.

2. Interior curis cavitatis & exteriori dicta tympano interueniente distincta, admodum anfractuosa ossicula, neruumque & arteriolam continens, si vel a spiritu, vel vapore, vel flatu, vel humore, illic contentis afficiatur, deprauata auditio oritur. Spiritu afficitur arteriola, si copiosior is est: vel calidior a morbis calidis aut aliis corporis excalfacientibus: vel nimium agitur, quemadmodum fit in syncope incipiente, & multis animi affectibus. Vapor subtilis & tenuis per angusta foramina eo penetrat, & efficit, vt deprauata auditio facile oboriatur in ebriis, aut aliis morbis nonnullis biliosis vaporosis, item post crifim in acutis morbis. Flatus eo peruenit vel ab externis vel internis causis. Inter extornas causas sunt quæ aerem vel flatum per vim eo propellunt, vt fit cum nares violenter

comprimuntur & emunguntur, & nonnunquam cum cibo deglutitur. *Interna cause* sunt excrementitiæ humiditates, circa peristia cranii collectæ & in status conuersæ, vt fit in cephalæis & lue venerea. Humor e capite eo per foramen, quod neruum auditorium admittit, defluit, qui si subtilis est, & paucus, auditum deprauat. (Si crassus est & copiosus auditus grauitatem potius efficit) & affectum longiorem producit. Quod euenit vel a catarrho senescentibus frequente, vel in acutis morbis per crisin, portione aliqua excrementitii humoris peccantis eo depulsa. Est autem ob auditio varia, pro variis & diuersis qui percipiuntur sonis. Estque vel *tinnitus*, vel *Sibilus*, vel *Pulsus*, vel *Fluctus*, vel *strepitus aurium*.

Tinnitus aurium est, quando sonus in auribus tintinabuli acutum plerumque sonum dum pulsatur edentis resonantiam exprimit, & vt nomen sonat tinnit. Estque frequentior ceteris speciebus.

Sibilus aurium est sonus, qui vt (si) nominis prima syllaba sonat, & qualis cum flatus per angustum forame pertransit coactus, nec dum exacte resonans auditur.

Pulsus vel pulsatio in auribus est sonus, qualis dum res leuiter ictu vel casu guttæ per vices pulsatur sese offert, & quem syllaba nominis prima (*Pul.*) nonnihil designare videtur.

Fluctus vel fluctuatio in auribus, est sonus fluctuatum allisioni mutuae non abfimilis, quem & principium illius nominis (FLVC) eleganter exprimit.

Strepitus aurium est qui præter hosce sonos alio modo se offert, vel ex commixtione horum fit.

CAP. XLVIII.

DE GRAVI AUDITIONE

& surditate.

GRAVIS auditio Barycoia Schwer Gehör / hart Hörigkeit est, quando ægre sonum percipere vel discernere possunt, cum videlicet non audiunt aut intelligunt sonum, nisi altus atque eleuatus admodum fit: unde qui cum illis loquuntur, vocem extollere coguntur, & nonnunquam clamare: alii vero, ne sic quidem vocem percipere possant, nisi colloquentes in aures ipsis loquantur & vociferentur. Oboritur vel a cerebri vel auris affectibus. Cerebrum si vel intemperie frigida, vel repletionem, vel imbecillitate, vel læsione alia afficitur, quemadmodum visum obscurat & impedit: sic si versus aures circa nerui auditorii exortum aut progressum simili modo afficiatur, grauis obauditio euenit. Auris affectus sunt vel in *exteriore* vel *interiore* auris cavitatem. In *exteriore* cavitatem auditus defectum efficit *obturatio*, quæ ab iisdem exoritur causis, a quibus *Obauditio*. In *interiore* auris cavitatem id præstat. 1. humor a

Βαρυκοία
hard-Hörigkeit
hard ge'hoer.

capite in interiorem hanc auditus cavitatem per foramen quod nervum auditorium admittit, copiose defluens vel expurgatus, quemadmodum de obauditio-
ne quoque dictum fuit. 2. Instrumentorum auditus mala conformatio, qualis est si vel tympanum laxum nimis est factum, a sono violento, ut clamore in aures, ictu bombarde, a longa multaque auditione, praesertim altiorum sonorum in senibus, a madore multo & vnicuositate, vel nimium tensum exiccatumque aetatis causa, aut post morbos acutos, aut vigiliis, aut ieiunia, vel si osiulorum trium mutuacoarctatio est vitata ab ortu, aut aduentitius violentis, ictu, casu, sonituque vehementi, vel si quid in ductibus variis cavitatibus & cuniculis illic occurrentibus, non recte ab ortu se habet. 3. intemperies frigida ab aere frigidior eo facile proveniente, vel aqua frigidissima in aures ea vel intra natandum illapsa, vel narcoticorum aliorumque frigidorum usu nimio.

Doofsz.

Surditas, cophosis & aubsucht! Dūmme est cum auditus omnino aboletur, adeo ut vel nullū penitus sonū exteriore audiant, vel si sonū aliquē auribus hauriant, illius tamen differentias discernere nequeunt, proinde & quid significet diiudicare non possunt. Hi & saepe muti sunt, si ab ortu surdi nascantur: estque tūc surditas originalis. Causas habet easdem quas Grauis auditio, sed eas multo maiores & grauiiores. Praeter eas quoque interdū oritur a tympani ruptura, a vulnere, vel interdum a nervi auditorii mala conformatione Ab ortu, cum videlicet, is non recte est, formatus aut ductus.

Vnde

Vnde nō tārū surdi, sed & muti fiūt, cū lingua
præter p̄prios neruos, et aliū a neruo audito-
rio ex auditus camera erumpētē habeat, qui si
læditur, auditus & loquenla simul pereunt.

CAP. XLIX.

DE NARIUM VLCERE SIM-

plici ac recente: vetusto ac putri-

do: Sarcomate: & Polypo.

NARIUM affectus sunt: *Vlcus*, *Odoratus vi-*
tia, & *Excrementor vitia*.

Vlcus *Gestwex in der Nasen* vel est *simplex*,
& recens: vel *vetustum* & *putridū*: vel *excrescens*.

I. Vlcus narium recens & simplex, ab oritur
vel ab excrementorum, quæ præterlabuntur,
acrimonia, vel ab ietu, a contusione, a casu, a
vulnere, aliisque causis euidētib, quæ
vulnerandi, aut exulcerandi vim obtinent.
Hoc statim neque dolore neque acrimonia
est conspicuum, nisi quod sanguinis nonni-
hil frequenter eructet, maxime cum attingi-
tur, aut irritatur: quodq; nares hoc sæpe ma-
deant: atque si sinantur, crustula sicca eaque
nigra obducatur, quæ emunctionis impetu
nonnunquam procedat.

II. Vetustum ac putridum vlcus ozæna ap-
pellatur. Originem habet a priori simpli-
ci vlcere, si negligatur & nares in profun-
do inde lædantur: imprimis vero ab influ-
xu humoris adurentis, vel maligni in hūc lo-
cū a naturæ propulsus crustula sordidior atq;
etiā graueolēs mucus ex eo excidit. Laborās

ipse tum sibi graueolet, tum vicinis tecti spiritus contagione molestus est. Sæpe vlcerum illic serpit, & vel narium alas; vel earum interstitium, vel alia eius loci tenella ossa excidit atque putrefacit, magna deformitate, exesumque palatum sæpe perforat: idque maxime si vel carcinomatis speciem habet, vel cæca lue Venerea, quod creberrimum, contractum est.

III. *Excrescens vlceris Gewächs an der Nasen* est cum in vlcere aliquid excrescit, naremque obstruit, & spiritui viam intercludit, dum præsertim in latus affectum decumbitur, loquelam offendit & obscurat. Atque hæc symptomata grauedini quodammodo similia, nisi quod admodum diu permaneat, nec errhinis tolluntur, quodque vlceris signa iam diu antecesserint. Est autem excrescens vlceris vel *Sarcoma* vel *Polypus*.

Sarcoma est cum in vlcere caro excrescit.

Polypus est, cum caro longitudine ita excreuerit, vt iam e nare foras propendeat, aut in fauces relabatur. C. 121.

CAP: L.

DE FOETORE NARIVM ET
odorandi imminutione ac abolitione.

ODORATIVS vitia sunt: Foetor assiduum & odorandi imminutio vel abolitio.

Foetor

Fætor Gestanc der Nafen ex his duntaxat partibus eructatur, quæ circa nares & os ethmoides sunt: nam quæ in ipso olfaciendi sensu, vel prope huac intra meningas putrescunt, sensum ipsum haudquaquam feriunt, nec ea laborans, sed quiuis assidens deprehendit.

Odorandi imminutio vel abolitio oritur ex impedito narium ethmoidisq; ossis meatu, quo spiritus ac odor duci solet. Idque vel sarcomate, vel polypo, vel phlegmone, vel pure, vel putrida materia, vel coryza, vel alia quadam manifesta læsione. Ac si horum nulla signa comparèt, offensionis causa vel ad priores cerebri ventriculos, vel ad eas propagines, in quibus est odorandi sensus, referri debet: in his vel intemperies, vel humorum copia, vel corruptela, vel innata quædam mala conformatio odoratum impedit.

CAP. LI

DE STERNUTATIONE, GRAUEDINE & Hæmorrhagia narium.

EXCREMENTORVM vitia sunt: *Sternutatio, Grauedo, & Hæmorrhagia narium.*

I. Sternutatio Das Niesen oder Prusten est cum magno impetu & vociferatione, corporisque totius concussione, aeris fit exsufflatio subita, per nares præsertim, sed mox iterum abrupta. Interdum pluribus, interdum paucioribus vicibus contingit. Excitatur ab eis, quæ sensilem narium tunicam vellicant

acirritant, qualia sunt quæuis acria naribus
 adhibita, vel eo vires suas emittentia vel as-
 sumta, vt cæpa, aliū, sinapi, raphanus, pipere-
 pyrethrum, helleborus, euphorbum, quibus
 nonnulli quoq; splendorem solis lucemque
 magnam oculis oblatam adiiciunt: item acris
 & tenuis humor a capite ad nares defluens
 illas vellicans. Fit etiam interdum per con-
 sensum ventriculi, cum videlicet eo offenso,
 validiore motu & efflatione, eius molestia
 natura nititur excutere, Vnde & ii qui cardi-
 algias aliquas patiuntur, subito quandoque
 leuantur. Sanis sæpe leui de causa euenit. Si
 vero fit nimis frequens, catharros & grauior-
 res etiam morbos, vt epilepsiam, nonnar-
 quam prælagit.

*Non hæc destitutio
 Coryza, sed Grauedo
 est, sed tam facit
 aliqd hæc definitio
 a causa est p[ro]p[ri]a.*

II. Grauedo seu Coryza Rhinæ / Schnupffel
 est frigida pituitosaq; destillatio in os etri-
 moides eiusq; mēbranas incidens, e partibus
 quæ circum cerebrum, aut e ventriculis eius
 effusa. Ea caput ingrauescit, respiratio difficilior
 euadit, nec nisi hiante ore anima duci potest,
 vox nō vt ante sonora, non nihil liquoris
 profluit e nare, principio tenuis, deinde cras-
 siusculi. Fit interdum etiam grauedo superio-
 riore multo grauiora pituita, quæ vel san-
 guine vel aliorum humorum permistione
 calida & acris euaserit: ea nares non solum
 tumefacit, sed etiam ardore summo exul-
 cerat.

III. Hæmorrhagia narium, Nasensbluten / Nasen-

Masenschwizen / est cum sanguis e naribus erumpit, aperta, rupta, vel exesa vena eo de-
nente. Eā quidem aperit vel sanguinis redun-
dantia, vel eius feruor & caliditas, *qualis ab in-*
solationibus, astuarijs & exercitijs corporis, item mor-
bis calidis, euenit: vel sanguinis tenuitas, & si se-
re nimis sit dilutus & fluidior factus, vt in
cachecticis, hydropicis, ictericis. Rumpit venā vul-
nus, cōtūso ex ictu aut ex violēta quavis eui-
dente causa. Exedit eā sanguinis vel cuiusuis
humoris acrimonia. Cōsueta est quibusdam
naturalis hæc hæmorrhagia, interdum vero ni-
mis exsuperat, & grauia incommoda adfert.

CAP. LII.

DE ORIS TORTURA, ET SAR-
donio risu: nec non conuulsione, para-
lysi, ac destillatione maxil-
larum.

O ORIS affectus vel sunt eius certarum qua-
rundam partium vel totius oris.

Certarum oris partium affectus, vel sunt *La-*
biorum vel *Maxillarum*, vel *Dentium*, vel *Gingi-*
uarum, vel *Linguae*.

Labiorum vitia sunt: *Tortura oris* & *Sardonij*
risus.

Oris tortura siue *Cynicus spasmus* *Maus-*
trampff / est distentio seu cōuulsio oris, qua id
omnino peruertitur. Conspicuū quidē malū
si graue est, atq; cōsummatum, leue aut non nisi
cū loquendum, ridendūue est, deregitur. Tū
si quidem oris labra nolenti contorquentur.

Similem deformitatem inurit labrorum paralyfis, hoc tamen discrimine, quod si paralyfis est, labrum in sanam partem contorque-
tur; si spasmus, in affectum. Quæ horum effici-
entes sint causæ, ex iis quæ supra de paraly-
fi atque conuulsione prodita sunt, intelli-
gitur.

Sardonius risus est, citra animi affectum &
voluntatem perseuerans & periculosus risus.
A conuulsione originem habet & in genera-
li, conuulsione vna cum aliis superueniens
pro pessimo habetur signo, sæpeque soluto
paroxysmo adhuc remanet, & hominem iur-
gulat.

Maxillarum affectus sunt: Conuulsio maxilla-
rum, Paralyfis maxillarum, & Destillatio maxilla-
rum. Vnde oriuntur ex superioribus cognosci
potest. Destillatio præ cæteris est frequentior,
quæ in eius articulum ad auriculæ radicem
influens, immobilem eam plerumq; reddit.
loci quidem dolore & tumore duro atque
conspicuo. Ea fere externarum more deriva-
tur e vertice capitis.

CAP. LIII.

DE LONGITVDINE IMMODI-
ca, & Prominentia aut breuitate dentium:
defectu aut numero aucto dentium: mobili-
tate dentium: corrosione dentium: nigre-
dine alioque sædo lentore den-
tium: & stupore den-
tium.

DENTIVM vitia sunt: Longitudo dentium immodica & prominentia aut breuitas. Defectus dentium: aut Numerus auctus: Mobilitas dentium: Corrosio dentium: aliusq; fædus color & lentor: Nigredo dentium: Stupor dentium: & Dolor dentium.

Longitudo dentium immodica & prominentia, aut breuitas ex succi nutrientis redundantia vel penuria oboritur.

Defectus dentium obtingit vel a feminis parentum alimentiq; penuria: vel cum ob dolorem aut alium affectum exuuntur: vel a grauibus quibusdam morbis, vt lue venerea & vsu hydrargyri: vel ab ætate puerili, cum infantibus dentes excidunt, & mox alii succrescunt.

Numerus auctus dentium, cum videlicet plures adsunt, aut duplex ordo seu phalanx dentium conspicitur, a feminis parentum vbertate originem habet.

Mobilitas dentium wacklen der Zähne/ cum videlicet vacillantes in hanc illamque sedem facile sponte vel commoti mouentur oboritur, vel ob masticationē & morsum duriorū ciborum diu præsertim continuatum: vel ab aliis externis violentis causis: vel cum eorum radix multo humore madet laxiorq; fit alueolus, a defluxionibus & morbis quibusdam, vt lue Venerea & vsu hydrargyri.

Corrosio dentium hohle Zähne / cum exuantur, exeduntur, franguntur & putrescunt,

a crebra sæpeque recurrente destillatione evenit, & cū acie cultri frequentius purgatur.

Nigredo schwarze zähne: aliufq; fæd' color & lentor dentiū contrahitur, ex detergēdi incuria, dulciū & calidorum vsu, ab ingestis precipue astringentibus, expiratione cruditis & erapulæ, humorum vitio propter viscerū maximæque lienis impuritatem a quartana relictam, atque hydrargyri illitu. Nigrescunt quoque ex corruptione.

amadia,

Stupor dentium seu Hæmodia vnempsindt
li zeit der zähne / wann die zähne stumpff / oder
schlehe seyn / est quando, cum inter mordendum dentes premuntur, titillatio quædam molesta suboritur, & quidem vel a frigidiorum humorum influxu, vel acerborum crudorumque fructuum esu, vel assumptorum vomitione.

C A P. LIV.

DE DOLORE DENTIVM
& dentitione.

DOLOR dentium vel est Odontalgia vel Dentitia.

Odontalgia zähntwehe / cuius ætati evenire potest: id que fere ob destillationem, alias tenuē, alias frigidam, quæ vel in maxillæ membranam, vel in dentium neruum, vel etiam in corpus decumbit. Ruit aut destillatio e capitis vertice per tempora in maxillam aut superiorem aut inferiorem: & si quis dens exelus

sus est, in quem iam via pateat, in eam maxime fluxio insilit. Tenuis porro an frigida de stillatio sit, hinc quoque cognoscitur, quod frigida malarum tumor sæpe comes est, tenuis raro: huiusque dolor acerbior, illius vero mitior. Oboritur quoque dentium dolor, interdum ab intemperie frigida, quæ a frigidis externis admotis & adhibitis peruenit: nonnunquam ab inflammatione.

Dentitio Das zähnen est dolor, infantibus, cum dentes molares illis prodire incipiunt, superueniens: quæ ploratu & inquietudine exprimitur. Cognosciturque quod illic in latere loci affecti, mala rubent & calent, atque, e gingivis tumidis dehiscenibus dentes se manifestant. Febriculaque calore aliisque indiciis se prodens, comes plerumque est. Nonnunquam & convulsiones, non tamè adeo periculosa, ut si aliis de causis fiant, sequuntur. Fit hic dolor ob continui solutionem gingivarum, cum videlicet ex a dentibus perforantur, diuelluntur atque distenduntur.

CAP. LV.

DE GINGIVARVM AVCTIONE
immodica, consumptione, phlegmone,
abscessu, ulcere & epulide.

GINGIVARVM vitia sunt: *Auctio* gingivarum immodica, *consumtio* gingivarum, *Phlegmone*, *Abscessus*, & *Ulcus* gingivarum, atque *Epulis*.

Auctio gingiuarum immodica est, cum ea præter modum luxuriant & excreſcunt, adeo vt dentes prope integant, iis potiffimum, quibus molles & ſpongioſæ ſunt, & qui locis aquoſis humidioribusque, vt nauæ degunt.

Consumptio gingiuarum eſt, cum ea hæceſcunt & exeduntur, humoris acrioris & falſi ad hæſu & vlcuſculis dentium radices detegentibus.

Phlegmone gingiuarum ſiue Parulis ad dentium radicem intro forasue adeo prominere, vt etiam vicinæ partes diſtendantur, rubeant, caleant ac dolitent. In ſuperiorem maxillam ea procumbere ſolet ex oculorum catho maiore: in inferiorem vero per tempora e venis eo deſinentibus.

Absceſſus gingiuarum phlegmonem ſequitur, cuius pus nõ ad faciei cutem, ſed ad dentium radices exili velamento tectas, irrupit.

Vlcus gingiuarum ex abſceſſu prouenit. Nonnunquam a ſcorbuto originem habet, quo non tantum tument gingiua & cruorem exudant, ſed & vlcerantur, putreſcunt & corrumpuntur. Nonnunquam malignum id fit ex aphtis ſordidis neglectis, in infantibus præſertim, aliisue de cauſis, eſtque ſine dolore aut non magno, & tunc cancrum gingiuarum Durciſante vocant. Purulentum & album primum eſt, mox flaueſcit, inde nigreſcit, ſerpit & cauernoſum fit, gingiuaſque eo loco

loco, ubi est, depascitur, sæpe & subiectam maxillam vitians in sphacelum abit.

Epulis est, cum certis in gingivarum locis circa dentium radices caruncula emergit. Ex ulcere male curato plerumque originem habet.

C A P. LVI.

DE BATRACHO ET ASPE-
ritate linguæ.

L I N G V A affectus vel sunt Morbi, vel Symptomata.

Morbi sunt: *Batrachus* & *Asperitas Linguæ*.

Batrachus seu *Rana*, *Frosch* vnter der *Jungenl* est tumor, qui in oris parte molli & laxa, quæ sub lingua est, & cui ea incubat, atque quasi vinculo alligatur, colligitur, & interdum Phlegmones, sæpius œdematis mollis & laxi speciem exhibet, e quo aperto mucus profilit oui candido persimilis. In quodam postquam magnos diu cruciatus passus fuisset, inde calculum prodiisse visum est.

Asperitas linguæ, *dürre Junge* / cum ea scabra, adusta, & exsiccata nimium apparet, provenit, vel a veneno aliquo epoto aut comanducato: vel cum supini ore adaperto dormiunt: vel ex cerebri ventriculi, pulmonis, alteriusve visceris inflammatione & febre ardente ac continua: vel a calido acrisque vapore in fauces, in os, & in palatum sublato. Qui vapor, si crassiusculus est, aut pituita

eventriculo in os redundat, aut e cerebro procumbit, crassescens ea, vi caloris & obdurefcens, linguam ac dentes plerumque, & gulam totam lentore obducit.

C A P. LVII.

DE MOTVS LINGVÆ
vitio, loquela abolita, & difficultate
loquendi.

Symptomata linguæ, sunt vel Motus, vel Loquela, vel Gustus vitia.

Motus vitium est, cum moueri nequit, idque vel ob paralyfin linguæ, quæ interdum tota lingua, interdum altera duntaxat eius pars diuidia, dextra sinistraue afficitur, quæ oritur impeditis iis neruis, qui a septima cerebri coniugatione prope spinalis medullæ initium deriuantur: vel cum ligula linguæ est nimis astricta, nec sufficienter modo nectis soluta, ita vt linguæ liberio rem motum impediat.

Ancycloſis de
tanqui. 2. 19.
P. XIV. 30.

Loquela vitium est vel Loquela abolita, vel Difficultas loquendi.

1. Loquela abolita, Aphonia, Sprachloſis est, cum muti sunt, & loqui non possunt. Idque fit ob neruorum musculorumque, vel linguæ, vel columellæ vocisque vitium. Nerui & muscoli linguam mouentes, si paralyſi afficiantur, loquela interit. Si vero vapore tantum aliquo crasso, vel defluxione leui ea solummodo delapsa, afficiant, fit vt citra graue

cor-

corporis incommodum per exiguum tempus, per biduum aut triduum, obmutescat homo. // Si ab ortu malam confirmationem obtinent, fit vt muti nascantur, & interdum non solum muti, sed & simul surdi, videlicet male affecto eo neruo, qui a neruo auditorio ad linguam ducitur. *Lingua vitia loquelam impediencia sunt: vel Magnitudo nimia, qualis est iis, qui ab ortu stulti & muti nascantur: vel si lingua nimis parua sit formata: vel amputata aut mutilata: vel si Ligula eius qua necitur, nimium astricta sit, nec sufficienter modo natis soluta. Columella, cum plectrum vocis sit, si illa desit vel mutilata sit, voci incommodat, & loquelæ defectum parit. Vox loquelam impedit, si ea ob respirationis defectum auferatur.*

2. Difficultas loquendi est, cum certas syllabas aut literas eas præsertim, quæ vt effectantur linguæ variam inflexionem requirunt, vt in R. & S. cum stridore vel sibilo efferendis, cum non exacte possint exprimeri, balbutiunt, Blæsi que dicuntur. Hoc autem fit ex linguæ breuitate, aut crassitie nimia, aut alio naturali vitio conformationis: nonnunquam anteriorum dentium defectu: nonnunquam in inflammatione aut tumore alio sub lingua nato: nonnunquam affluentis humoris copia, modo ex humidioris cerebro, modo ex ebrietate: nonnunquam immodica siccitate. Inde n. lingua impeditur

vt in

*— Anchyloglossia
quales Angyloglossia
dicunt, & nempe
difficillime, L. R. K.
pronunciant. H. T. 13.*

vt in certis literis efferendis (quæ vt plane exprimi possunt, magis variam illius flexuram requirunt) sufficienter volutari nequeat.

CAP. LVIII.

DE GVSTV DIMINVTIO ET
DEPRAVATO.

GVSTVS vitia sunt *Gustus diminutus*, & *Gustus deprauatus*.

I. *Gustus diminutus* prouenit, vel nervis mollioribus, quia tertia cerebri coniugatione exeunt, perfrigeratis, aut quadamtenus obstructis, aut certe ea cerebri parte affecta, vnde illi originem habent, vel lingua palatoque nimium exasperatis, aut limo siue leniore obductis.

II. *Gustus deprauatus*, qui absurdi alieniq; saporis perceptio est, accidit cum vel linguæ corpus, vel quæ ipsum vestit, membrana vitiosa atque tetro humore imbitur, qui vel solus vel liquore eorum, quæ bibuntur eduntur, dilutus, in linguæ corpus mollesque nervos penetrat, suisq; vitiis eos perfundit, tumq; vel salsus, vel amarus, vel acidus, vel aliter absurdus sapor gustu percipitur, tanq; a cibo potuue esset inductus. Is autem humor atq; vapor sæpe ex inferis sedibus elatus, œsophagum linguâq; proluit, nonnunquam & e cerebro defluit.

CAP. LIX.

DE OSCITATIONE, PTYALISMO,
Fœtore oris & Aphthis.

TOrus oris affectus sunt: *Oscitatio*, *Ptyalismus*, *Fætor oris*, & *Aphra*.

Oscitatio est, das hōjenend / das ginen / est, *gshues*, cum ore aperto admodumque diducto, aerem primum affatim haurientes mox halituosum iterum copiose efflant, cum sono lamentabili: Oritur cum maxillæ inferioris & buccarum muscoli halituosis vaporib⁹ sunt grauati, atque ex lassitudine, vel spontanea, vel ex labore profecta, se relaxare cupiunt, quemadmodum & in Pandiculatione fieri solet. Ex imaginatione quoq;, si quis alium oscitantem videat, vel de ea cogitet, sic ad eam quoque faciendam veluti inuitatus oritur: facilius tamen in pigris & somnolentis, seu dispositis, quam aliis.

II. *Ptyalismus* est salinæ frequens & imoderata per os reiectio. Estque vel naturalis salinæ vel pituitosi humoris. // Saliua naturalis copiosus eiicitur, si concitata ac impulsu frequenti screatu in ore coaceruetur, idque vel a mala consuetudine, vel multa interloquendum linguæ agitatione, vel medicamentorum saliuam prouocantium, vel etiam hydrargyri vsu. Pituitosus humor copiosus ore eiicitur modo tenuis, modo crassior, modo purulētus, si vel in capite redundat, & ex catharro ad os & fauces delabitur: vel ex pulmonibus tussi depellitur: vel in ventriculo propter eius humiditatem & imbe-

imbecillitatem copiosius colligitur, & inde sursum ad fauces & os precipue ieiunis exurgit.

Finchius, A.C.

III. Fætor oris, stinkender Achem / est, cum per os exhalat anhelitus fœtidus, nunc fœtorosus, nunc cadauerosus, aut putrem casu aliorumve odorem redolens, qui a variis affumtis, vel excrementis dependet. *Assunta* id præstant, si vel odorem grauem obtinent, ut allium, caseus purris: vel etsi nō fœtida sunt, tñ ex ventriculo astantib' nauseosum & ingratum halitum expirat, vt vinum in ebris, cibi pingues, raphanus: vel si corruptionem ac putredinem acquirunt, vt si caro diu inter dentes maxime cauernosos hæret, aut in ventriculo non probe subigitur. Excrementa id faciunt, si fœtida admodum sunt, & subsunt, vel in intestinis, & inde ob nimiam laxitatem & dilatationem ventriculi, illiusque præsertim orificii pylori dicti ad os fœtorem emittunt: vel in ventriculo: vel in ore aut aliis ei adhærentibus partibus, qualia sunt salina fœtidis humoribus ab inunctione hydrargyri aliisue inquinata, limus dentib' adhærescens, & quæ ab vlcerebus putridis, aliisq; vitiis putridis pulmonum, faucium, narium, gingiuarum, aut aliorum partium emanant.

quod nulum fuit immedicabile.

IV. Aphthæ (Arabes Alcokas vocant) Blütterlein im Munde / sunt vlcuscula, buccas, linguæ latera & radices, gingiuas, palatum, occupant.

cupantia, nunc vno, nunc duobus, nunc pluribus in locis. Suntque parua ab initio lentis instar ampla rotundaque, alba, in medio, in ambitu vero rubra & veluti inflammata doloremq; inferentia, quæ tamen mox dilatantur, admodumque serpunt, & vicinas partes corumpunt. Efficit aphthas vel halitus calidioris secore, & bilis feruore, præ splanchnum, aut etiam per cæca spiracula exurgens: vel pituita falsa profluens e capite. In febribus frequentes, nonnunquam & sine febre graues, quales sæpe mensibus suppressis obseruantur. A lue Venerea quoq; & inunctione hydrargyri euenire solent. Ad hæc acria ore retenta eas producunt. Vnde infantibus, quibus tenerum adhuc est os, a lacte acri familiaris esse solent, & quandoq; mutari in vlcus malignum, quod *Cancrum gingivarum* vocant.

S E C T I O III.

DE FAUCIVM ET
Thoracis affectibus.

CAP. I.

DE PARISTHMIIS, ANTIADIBVS,
ABSCESSV ET VLCERE
tonfillarum.Colli affectus.

FAVCIUM affectus, vel hærent in Tonsillis, vel Columella, vel Summis gulæ gutturisque Partibus.

Tonfillarum affectus sunt: *Paristhmia, Antiades, Abscessus & Vlcus.*

Paristhmia, Geschwulst der Trüsen vorne am Halse / Mandeln / sunt, cum tonsillæ vtrinque vno vel utroque latere globi instar protuberant, imbutæ destillatione frigida: ac tum quidem sub maxilla tumor tactu visuque intus animaduertitur, hicque ceu frustulum quoddam faucibus inhæreseens, mole sua premit, obstatque ne cibus, potus & saliva facile vorentur. idque sine siti, sine ardore.

Antiades sunt cum inflammatio tonsillas exercet. Ea tumoris notas præ se fert, præterea vero dolorem, ruborem, ardorem atque sitim.

Abscessus tonfillarum est, cum ab inflammatione concocta materia, interior tonfillarum

fillarum cuticula dirumpitur & pus in os ac fauces emanat.

Vlcus tonsillarum ex abscessu prouenit, & exspiratio inde fit graecolens. Oritur quoque eiusmodi vlcus frequenter citra phlegmonem, ex defluxione acri aut salsa, vel tumorem prius excitante, vel statim exulcerante, & molles humidas calidasque tonsillas prorsus exedente: nonnunquam & ex contagionis labe incipienti lvi Venereæ, aut elephantiasi accidit: nonnunquam ab exhalatione calida & acri in febribus ardentibus acribus assumtis, aliisue excoriandi & exulcerandi vim obtinentibus excitatur.

C A P. II.

D E C O L U M E L L Æ L A P S U , I n f l a m m a t i o n e & V L C U

cete.

GARGAREONIS COLUMELLÆ affectus sunt: Columella lapsus, Columella inflammatio, & Vlcus columella.

Columella Lapsus seu Casus, Wann der Hücl vnder aeschossen ist / Hauchblat / oder Zäpstein geschossen ist / est, cum columella e palati extremo propendens molesta est. Laxior enim longiorque euadens, in fauces & œsophagi caput illabitur, titillatione molesta, qua qui afficitur, hanc perpetuo vorare frustra contendit, metuitque ne eius impetu stranguletur. Hoc vitium nascitur, cum ea humores

Q

mul-

Columella.
den Hücl
da Lall, vcl.

multo superne defluente mader, atque perfunditur.

Columella seu Gurgulionis inflammatio est, cum is inflammatur tumetque cum rubore & ardore. Actum in fauces illapsus maiore terrore, quam relaxatus suffocationis metum concitat. Cum per inflammationem illius pars ima crassa summa, vero tenuis & nigricans apparet σαουλον, id est, vua nominari solet. Si quidem figura, colore ac magnitudine est vua acino per similis.

Ulcus gargarconis, a quo & interdum vel ex parte vel omnino absumitur, prouenit ab inflammatione suppurata, illisq; causis, a quibus Tonsillarum quoque ulcus oboriri solet.

CAP. III.

DE ANGINA.

Calli exteriori affectus.

SVMMAS gulæ gutturisque partes occupat: Angina, Ulcus faucium, & Compressio faucium.

Quinancie.

Angina, Halssigeschwer est affectus summas gulæ gutturisque partes, per quas tum cibi potusque, tum spiritus introitus est, præcludens. In hac spiratio fit difficilis, deglutire vix licet, ac proinde potus resilit in natem angina Vera vel Notha.

//500//

I. Vera angina ex phlegmone vel erysipelate prouenit. In ea præter communia signa

igna

gna adsunt præterea tumor, rubor, calor, atque febris. Causa antecedens eius est biliosus, vel sanguineus humor redundans, aut feruidus qui e venarum iugularium ramis eo pertinentibus in has sedes influit. Evidentes causæ sunt variæ: dolor, frigus potius quam æstus: ossa piscium imprudenter vorata, per media paristhymia trajecta: frigida potus: acria assumpta, ut piper, arum, laurocola: temulentia atque quævis repletio nimia: dolor, conatus nimius in pectus, & alii quibus conatus, ut qui vociferando, aut spiritum retinendo in deiectionibus fiunt. Veræ anginae quatuor sunt differentiæ, quas vulgo Cynanchas, Paracynanchas, Synanchas & Parasynanchas appellant.

// Prima est omnium periculosissima, vbi neque in faucibus, neque in cervice quicquam apparet. Huius quippe inflammatio penitus abstrusa & grauiora infligit symptomata, nõ sine metu præsentis strangulatus. Hac sæpe agrotis horis octodecim cõstante mente integrisque viribus moritur.

// Altera est, cum interiores laryngis fauciumque musculi manifesta phlegmone tentant. Hæc æque ac superior symptomatis sæua est, sed minore tamen fit periculo, quod manifesto se proferat tumore, qui & remedia promptè admittit, & in os expurgari potest.

// Tertia fauces interiores vna cum cervice

occupat, in qua foris tumor atque rubor est conspicuus cum calore & dolore. Symptomata huic nihilo sunt, quam ceteris leuora, sed tamen spes salutis melior, quod inflammatio foras prosiliens euocari, digerique possit.

// *Quarta* omnium leuissima atque tutissima censetur, quæ non interiores fauces, sed *foram* ceruicæ eiusque musculos prebendit, quorum tamē tumore interiores etiam laryngis muscoli comprimuntur, introitusque omnis coarctatur.

II. // *Angina Notha* febris est exers & inter acutos morbos non habenda est, statuiturque duplex.

// *Vna* est, cum pituitosa destillatio in fauces ceruicisque musculos decumbit: ac tum interdum nullus, interdum aliquis tumor inest, sed sine rubore, ardore & febre.

// *Altera* est, quæ nullo quidem fit proprio faucium affectu, sed cum ceruicis vertebræ intro luxatæ, fauces ac gulæ gutturisque introitus premunt & arctius coangustant. Noscitur hinc, quod signorum, quæ in aliis prodita sunt, nullam apparet, quodque ceruix pene excuatur, ægreque & cum dolore inflectitur: casus quoque aut ictus antecessit: vel humor præternaturam vertebrarum vincula laxauit, vel eas sua copia de propria sede disiecit.

CAP. IV.

DE VLCERE ET COMPRES-
sione faucium.

VLcvs faucium ex angina quandoque prouenire solet. Interdum non vnā aliquam partem occupat, sed ad plures faucium partes serpit, vt tonsillas, gurgulionem, & palatum, oriturque ab iisdem causis, quæ de tonsillarum vlcere commemorata sunt.

Compressio faucium est, cum respirationi in faucibus via præcluditur, idque vel ab angina, vel a laqueo, vel aqua, vel fune, vel spina piscium, vel crinibus, vel aliis duris noxiisque rebus denotatis, aut extrinsecus adhibitis & fauces præcludentibus.

CAP. V.

DE INTEMPERIE, DISTENTI-
one & obstructione pulmonum.

Thoracis affectus vel sunt *Partium spiritalium*, vel *Cordis*, vel *Mammillarum*.

Partium spiritalium affectus vel sunt *Morbi*, vel *Symptomata*.

Morbi subsistunt vel in *Pulmonibus*, vel in *Pleura*, vel in *Cauitate thoracis*.

In *Pulmonibus* subsistunt *Intemperies*, *Distentio*, *Obstructio*, *Peripneumonia*, *Vomica*, seu *Abscessus*, & *Tabes*.

Intemperies simplex, maximeque frigida, deinde etiam sicca, gutturis arteriam exasperans, et siccum excitat siccam, qua nihil humoris exspuitur, respirationem raram facit, & ad cali-

calidi aeris potusq; desiderium stimulat. Calidior vero intēperies, frigidum tum aerem, tum potum exoptulat & respirationem cerebram efficit.

Distentio a flatibus fit, qui in pulmone præter naturam coarctantur quidem, sed admodum raro: tum autem ambientes partes distendunt, & si agitentur, dolore afficiunt, ac interdum violenter erumpunt.

Obstructio frequens est magniq; momenti. Ea tussim inuehit, & oppressionem, & spirandi difficultatem. Si vetus & contumax est, inspiratione magna detegitur: etsi alte penetret, vt non asperis, sed leuibus pulmonum arteriis cordi vicinis inhærescat, non modo difficilis respiratio, verum etiam pulsus omnino varius, & inæqualis, atque intermittens, vel etiam intercisus existit, ac tum cordis palpitatio & animi quædam defectio accedit, oppresso iam corde. Causæ obstructionis præter insitas, vnde quidam pectus natura depressum arctumque obtrinent, sunt aduentitiæ variæ: humorum copia: lentor atque crassities: grando ac lapis: & crudum tuberculum. I. *Humorum copia*, si in solam membranam guttur succingentem destillatione profluat, rauicitatem infert: si in gutturis cauum ductumque, tussiculam cum quodam irritantis acrimoniæ sensu: si in pectus ac pulmones, veram tussim. Quod vero in pulmones destillat, si admodum re-
nue

nue est, tussiendo difficulter reicitur. sed multo adhuc difficilior, si crassum nimis lentumque est. Cum recens est, atque etiamnum ruit destillatio, eius acrimonia guttur ardet, ac corraditur, frequensque tussicula fatigat, qua nihil aut tenue quiddam effertur: cum vero ea consistit hæretque pulmonibus, rarior est tussis, quæ sine gutturis ardore crassi quiddam ex imo ducit pectore. cum porro pauca leuisque est destillatio, leuia quoque comitantur symptomata: cum vero magna grauisque impetu ruit, præfocans quadam difficultas spirandi angit, crebra, celeris, & magna est respiratio, sed quæ paucus aer attrahitur, sensus quidam grauitatis percipitur ad pectus & ad spinam præterentæ, quo loco pulmones membranæ figuntur & hærent. Calidus autem an frigidus humor sit, qui destillat, ex acrimonia & siccitate atque ex his percipiendum, quæ humoris dominium indicant.

2. *Lentus* atque *Crassus* humor, si pulmonem eiusve arteriam occupet, arida tussis vehementissimi ne exercet, qua vix quicquam extundit: spiritum difficilem reddit: inter spirandum stertorem quendam aut sibilum elidit: si non totus expulsetur tempore vi caloris in vitream, aut etiam gypseam pituitam abit, & si per multas destillationes multa copia colligatur, verum tandem producit asthma & orthopnoeam.

3. *Grando* & *Lapis* ex lento humore ma-

lo ingrauescente concreſcunt, & propria cyſti obducunt. Obtingunt aliis ſine dyſpnœa, aliis cum ſuſpirioſa orthopnœa, qua qui cōſtictantur, vehementi anguſtia preſſi propoſſocantur, altoq; & ſuſpirioſo ſpiritu multum & frigidum aerem ducere contendunt, quo plurimo cor ad refrigerium indiget. Omnes ita affecti vere aſthmatici, id eſt, anhelatores & ſuſpirioſi appellantur, qui ieiuni & inq̄ete & ſereno cœlo facilius ſpirare ſolent, at quoties cauſſa & materia intus condita frigidum humidoque cœlo, aut etiam multa crapula humeſcens, & quaſi tumens diſſundit, noua diſpnœa, quaſi acceſſione cōſtictantur. Multoque magis ſi forte recens quaedam deſtillatione in arterias veteri malo iam impeditas ingruit. Sed & ſæpe fit, vt grauore & repentino vtriuſque cauſſæ impetu æger promte iuguletur, eaque deſtillatione ab euentu catarrhus profocans appellatur.

4. *Crudum tuberculum* pulmonum arteriis adnatum, eaſque obſtruens, iſdem atque lentus & craſſus humor vrget ſymptomatis: diſcernitur tamen, quod pedetentim increuerit nulla præcurrente deſtillationis nota, quodque difficilis reſpiratio inſit citra ſtertorem.

CAP. VI.

DE PERIPNEVMONIA VE-

ra & notha.

PERIPNEUMONIA Lungensucht / Entzündung der Lungen / Lungen Geschwür / est vel Vera vel Notha.

// 496. //

Vera Peripneumonia est pulmonum inflammatio, alias quidem phlegmones, alias erysipelatis specie. Magna spiritus difficultas vrget: malæ præter modum quasi inflammata rubent: oculi intumescunt. Atq; si phlegmone est, sputum cruentum citatur, nisi admodum crudus sit morbus: præcordiorum totiusque pectoris angustia premit: gravitas summa sternum dorsumq; contrahit: sed tamen febris acuta non admodum vrit. In erysipelate vero tussis flauum sputum trahit, nõ multo permixtum cruore: pectoris angustia grauitatisque sensus minor: at febris flagrantiore incendio extorret. Vtraq; modo per se oritur, modo anginae vel pleuritidi succedit, dum e faucibus aut e latere humor repente fertur in pulmones. Quæ non alium morbũ subsequitur, sed ex sese primam duxit originem, fit quidem ex tenui biliosoque sanguine, e dextro cordis sinu per venam arterialem, in pulmones vehementius & abundantius exussio, qui non modo pulmonis venas & arterias, verum etiam totum ipsius corpus præter modum implens atque distendens, coarctatur ac putrescit, & pulmonis inflammationem accendit, non eam quidem aliarum more collectam, sed toto viscere effusam. Rara autẽ, admodum est vera peripneumonia

monia. Hanc Hippocrates tradit violenti-
potissimum fieri : pisciumque ut mugilum
& anguillarum esu, qui pingue habent ho-
minis naturæ infestissimum, atque carnis de-
uoratione nimia & aquæ mutatione. Pro-
gnostica eius sumuntur potissimum a sputo.
Illud enim si ab initio facile & cito eijcitur &
concoctum permixtumque ex pituita & bile
apparet, bonam spem exhibet : si contrario
modo se habet, malum.

Notha peripneumonia est, cum tenuis &
acris multaq; destillatio e cerebro confertim
in pulmones illapsa ardore præter naturam
accenditur, astumæ febrem inferens : in
qua & tussi & spirandi difficultate & lenta
febre sensim conficitur æger, sine vlcere, sine
expuitione cruenta.

CAP. VII.

DE VOMICA PVLMONIS

ET TABE.

VOMICA pulmonis Engen Geschwulst est
abscessus exiguus & parus in pulmonis
quadâ parte collectio, q̄ membranula propria-
que cysti arcte adeo concluditur, vix ut que-
quam de se retrum in cor expiret. Hæc fre-
quens est in tabidis, sed & plerumq; sine tabe
fit, cum sanguis ex aperta, rupta aut exesa
vena, in paruiam quandam pulmonis regio-
nem, secedens illic putrescit, sensimq; mi-
nuitur in pus, ac per summa siccefcens ubi cy-
stis

stim efformat. Latens profecto & in primis
 abditū vitium, sæpe nec laborātī nec medico
 notum: quo laborans ipse nec consueta mu-
 nia intermittit, nec se morbo teneri putat,
 causamq; interitus sui nesciens intus gerit sub
 pectore. Sic affecti subliuido fere sunt faciei
 colore, eisq; lingua lentore quodam est op-
 pleta, maxime cū longe a cibo absunt: & cor-
 poris agitatione aut potu ciboue calidiore v-
 sina facile tingitur, & pulsus citatur, citra ta-
 men vllam spirandi difficultatem. Interdum
 vero post concitatioem corporis motum,
 pillulæ parvæ & globuli instar pisi exigui red-
 duntur, e pulmone membranula conclusi,
 qui cōtriti digitis pus reddunt fætidiſſimum,
 quale e cauo putridoq; & corrosio dente in-
 terdum expurgatur.

Tabes seu Phthisis Schwindsucht / Geschwer-
 der Lungen / est pulmonis exulceratio, qua
 sensim corpus vniuersum liqueſcit. Causſa
 eius duplex est. *Vna* est vitiosa pulmonis con-
 stitutio ab ipso ortu a parentibus contracta,
 qua affecti alii a cruenta secretionē, alii ci-
 tra hanc tabidi fiunt. *Altera* causſa est, acris
 & exedense capite destillatio: aut humor
 acer e corde in pulmones eiectus, qualis
 maxime autumnō cumulat: aut pus in
 thoracis capacitate conclusum, & non ex-
 purgatū post peripneumoniam, & pleuritidē
 aut vasorum pulmonū rupturā, ab his causſis
 qua cruenta spuitionem efficiunt: aut vuln us
 pulmo-

pulmonum : aut quodcumque id cœca proprietate vt lepas marinus prestare potest. Dilectabile curatur hic affectus, maxime si non recens. Est autem tabes vel *Incipiens* vel *Decrescens* vel *Inueterascens*.

// *Incipiente* phthisi frequens tussis molesta est : ea cruentum aliquid sine sensu doloris extunditur, quod interdum subsistit, tussis sordidum quiddam editur, deinde purulentum : febricula leuis adoritur, cuius nulla sit intermissio, quæ tandem hectica facta, mox a cibo aliarum more inualefcit.

// *Accrescente* phthisi & ulcere magis magisque serpente ac sordescente, pus excreatur, atque a sanguinis sputo puris sputum. Hoc cum siccum est, aquæ iniectum in imum descendit subfiderque. At nihilominus quoties vel labore vel tussis impetu, vel excandescencia vlcus puris lentore obductum, refricatur, cruenta excretio redit.

// *Inueterascente* & confirmata phthisi, puris pulmonum portio interdum exit, & sputum carbonibus iniectum, aut etiam per se graueolet, sæpe id etiam halitus contagione imprudentes labefactat : capilli desuunt, idque alimenti penuria toto corpore exaresceto, & inualefcete febre, vngues in manibus curuatur, malæ liuescunt tetro vapore eo sublato, costarum extrema siccitate sursum conuoluntur, dū tandē corpus omnino consumitur contabescit, calorq; natiuus exhausto pabulo intereat.

DE PLEVRITIDE.

PLEVRÆ affectus est Pleuritis *Sciter stich*
Sciter wehe. Ea; vel *Vera* est vel *Notha*.

//500.//

Vera Pleuritis *Brustgeschwer.* Brustjunctel
 est phlegmone eius membranæ quæ costis
 subtrahitur, vel etiam musculorum meso-
 pleuriticorum. Pulmones simul etiã inflam-
 nari credibile est. Prouenit ab influxu san-
 guinis, quem synochus febris accersit. Qua-
 re eadem huius sunt quæ synochi causæ, &
 præterea quæ fluxionem mouent, & quod
 potius huc deferatur sanguis, quam ad aliam
 partem, efficiant. Signa eius sunt: 1. Fe-
 bris *assidua acuta.* 2. Respiratio *difficilis frequens atq;*
parua. 3. Dolor *pungens atq;* distendens, qui si inflam-
 matio est in parte superiore, ad iugulam, sin inferio-
 re, ad hypochondrium pertingit, neque lateris tactu
 neque pressu ingrauescit, estque in agrum latus decu-
 bitus quam in sanum facilior. 4. Pulsus *frequens &*
inequalis, durus atque tensus. 5. Tussis interdum ini-
 tio sicca, sed mox vere humida, cuius deinde sputum
 coloratũ existit. Primum enim liquidum & album
 reijcitur, cum e solo pulmone pituita, nondum autem
 ex affecto latere quicquam excidit: deinde flauum,
 eum sanies quaedam tenuis illabitur: postea rubrum
 ac vere cruentum, cum iam patentiore via sanguis
 purus emanat: hinc purulentum insequitur, matu-
 rata phlegmone. Sputum quo citius & facilius
 eiicitur, eo meliorem spem exhibet, peiorem

//927.//

vero

vero quo tardius & difficilius, quemadmodum & de peripneumonia dictum.

Notha Pleuritis est vel ratione *situs* vel ratione *materie*.

// *Ratione situs*, notha pleuritis est phlegmone externorū thoracis musculorū. Easdem quas vera pleuritis causas habet. Febris & difficultas respirandi hic est mitior: tussis est sicca, qua nihil eijcitur: dolor tactu pressuq; excandescit, molestus est in latus ægrum decubitus, in sanum facilis: tumor nonnunquam aut rubor se extrinsecus prodit: nullus quidem frequens & inæqualis, sed neq; tensus neque durus. Quāquam aut hæ phlegmonæ situ distant, magna tamen societate connexæ sunt, ac sæpe interioris in externam, aut contrā transitus est.

// *Ratione materie*, Notha pleuritis alia est *Flatulenta*, alia *Pituitosa*.

Flatulenta est, quam efficit flatus, quoties is inter membranas aut externas aut interiores sese infert, easque distendit diuellitque a vicinarum partium adhæsu. Dolor inde est vagus, nec diu eadem sede persistit, sed calore & fomentis mitescit, atque etiam sæpe discutitur. Causam habet frigus aut aliam causam flatulentam, eamque evidentem.

Pituitosa, est lateris dolor e destillatione contractus exortusq; ab humore pituitoso ac frigido e summo capite per cervicem in scapulas

pulas & omoplatas, tandemq; in lateris externos musculos modo priores modo posteriores illapso. Pressu contractuq; exacerbatur hic dolor & fomentis non tollitur.

CAP. IX.

DE SUPPURATIONE ET HUMORUM COLLECTIONE IN THORACIS CAPACITATE.

IN CAUITATE THORACIS FIUNT SUPPURATIO & HUMORUM COLLECTIO.

Suppuratio seu Empyema Brustaelchwer! Eyservind die Brust / est puris in Thoracis capacitate collectio, in cuius illuue pulmo totus immergitur. Statuunt eam provenire vel ex angina, vel peripneumonia, vel pleuritide, cū per os non satis expurgantur, & quidem modo in dextro, modo sinistro, modo utroq; latere. Quod tamen quidam non admittunt. Sed ab exulceratione pulmonum eam tantum provenire asserunt. Signa eius vulgo statuantur sequētia. 1. Ex prægressa angina aut peripneumonia, aut ex pleuritide vehemēti, nihil pene laborans expuit. 2. Pulmonis gravitas aut saucium aut lateris dolor simulque febris vehementia subito remissa est. 3. Novum gravitatis sensum in imo Thoracis ad diaphragma surrectus eger percipit, decumbens vero aut in alterutrum latus se convolvēs, trāsluere quiddam & fluctuare. 4. Tussis valida per seuerat, sed sicca & qua nihil aut minimum rejicitur. 5. Febricula perpetua, languida, inordinata

ac vere

ac vera hectica, cum perseverans suppuratio etiam phthisim accersat. Latus porro, in quo vno suppuratio recondatur, hinc cognosci posse videntur, quod & grauius & calidius existat: & quod decumbens in latus sanum onus sentiat pectori incumbere, quod & angustia premitur & tussim exasperet, in latus vero ægrum hæc omnia mitigari: item quod ab angina & peripneumonia suppuratio in vtrumque latus effluat, a pleuritide in alterutrum duntaxat in id quippe quod dolore vexatum est.

Humorum collectio est affectus suppurationi infinitim⁹, cū videlicet magna thoracis capacitas seroso, pituitoso, eoque tenui humore scatet: qui aut e cerebro per asperam arteriam & pulmones tenuitate sua affatim irruens; aut e reliquo corpore: aut etiam ex abdominis capacitate (quod sæpe in hydrocephalicis animaduersum est) cæcis ductibus redundans eo penetravit. Tunc suppurationis signa atq; symptomata insunt, nisi quod neque febris affligit, neque suppurationis efficientes causæ præcesserunt.

CAP. X.

DE RAUCEDINE ET ALIIS

vocis vitis.

SYMP TOMATA partium spiritalium sunt: Vocis vitia, Difficilis respiratio, Tussis & Sputio cruenta.

Vocis vitia sunt Raucedo & alia vocis vitia.

Raucedo

Rauedo *Heyserteit* est cum vox profertur rauca & aspera. Eam gutturis seu arteriæ asperitas nimia parit, siue a fumo, siue clamore, siue frigore aeris, siue aqua frigida astatim hausta: vel humor copiosus aut tenax in solam membranam guttur succingentem distillatione profluens vel tumores præter naturam & vlcera in faucibus subsistentia, vt in lue venerea & lepra.

Alia vocis vitia sunt, cum ea aut profus deficit, aut nimis profunda & crassa, aut subtilis & alta, aut tremens aut obscura, aut alio quouis modo vitiosa profertur. Sunt autem vocis instrumenta, guttur, larynx, muscoli, & nerui eo inserti ac pulmones. Itaque affectis aut gutture aut musculis qui laryngem claudunt aperiuntur: aut neruis recurrentibus, qui e sexta sunt coniugatione: aut cerebri parte, e qua hi prodeunt offensa, aut ex pulmonum vitiiis respiratione lesa, vel deficit vox, vel obscura vel exilis, vel alio quouis modo vitiosa editur. Vicinarum quoq; partium affectus, vt gulæ, ceruicis, & luxatæ spinæ efficiunt voci.

CAP. XI.

DE DYSPNOËA, ASTHMATE,
Orthopnœa & Dyspnœa suffocante.

DIFFICILIS respiratio est vel *Dyspnœa*, vel *Asthma*, vel *Orthopnœa*, vel *Dyspnœa* suffocans.

R *Dyspnœa*

Dyspnea Schwerer Athem / est vel magna vel parua. // Magna rursus duplex. // Alia enim est magna, qua plurimus spiritus trahitur, hanc ingentem calorem sine obstructione subesse denuntiat, vel in corde ut per febres: vel in pulmone ut in peripneumonia: eadem simul frequens est, & spiritus calidus ac feruens ab ore & naribus efflatur. // Magna aliter respiratio, qua thorax & scapulae plurimum attolluntur, meatuum angustiam ostendit vel ab angina, vel a multa destillatione pulmonis arterias opplente, vel a tuberculo duro pulmonis, vel a suppuracione. // Parua & frequens respiratio aut imbecillitatis virium est index, aut doloris atque impedimenti, quod vel pulmonibus insidet, ut in peripneumonia; vel thoraci, ut in pleuritide: vel diaphragmati, ut cum ventriculi, iecoris, aut lienis mole premitur: vel musculis abdominis, qui omnes respiracioni subserviunt: vel nervis qui ad has spirituales partes ducuntur.

Asthma, Keichen / Engbrustigkeit / est quando cum difficultate crebra ac si nimio motu fatigati essent, ducunt respiracionem, ruffiuntque, sed nihil purulenti expuunt, & in pulmonibus interdum fistulatio quaedam vel stertor auditur: idq; vel continuo, vel per exacerbationes inualefeit. Causam habet pulmonum obstructionem, vel a lentis & crassis humoribus, vel a grandibus

dinibus & lapillis in pulmonibus concretis. Opportuni huic affectui sunt senes, & qui angustis sunt pulmonibus.

Orthopnea est eum difficilius nec nisi recta ceruice spiritus ducitur. Sic affecti quieri esse coguntur, nec facile decumbere possunt. Grauior est hic affectus asthmate, a quo oritur, grauiores igitur quoque & maiores causas habet.

Dispnea suffocans seu catharrus suffocans est, cum spiritus magno suffocationis periculo ducitur, & nonnunquam respiratione omni subito intercepta suffocantur. Oboritur cum defluxio magna copia subito spiritus vias iam prius graui & diuturna obstructione occupatas, implet.

CAP. XII.

DE TVSSI ET SPVITIO-

ne cruenta.

TVSSIS Der Husten/ exspiratio est valida, qua quicquid spirandi instrumentis molestū est, excutere natura cōtendit. Instrumenta aut ea sunt, fauces, aspera arteria, pulmones, interioraq; thoracis. His interdū molesta sunt illapsa quaedam a cibo & potu, vel humores præter naturam illapsi per destillationem, item pus, sanguis, vnde humida tussis excitatur: interdum & alii affectus, vt refrigeratio, exulceratio, tuberculum, item irritatio ac offensio per consensum, a ventriculi,

intestinorum, & aliorum viscerum diaphragmati adiacentium affectibus, vnde arida tussis euenit. Quanam autem in parte habeat affectus, tuiliendi ratio ac modus ostendet. E palato & e faucibus quicquid infestum est sreatu eruitur: ex arteria vero tussicula illicque titillatio ac sæpe proritans ardor percipitur: e pulmonibus valida tussi. Quæ proterro tussis quibusdam interuallis, vt bis, tertio anno affligit, ex irruente destillatione proficiscitur: quæ vero continenter nullaque aut minima intermissione fatigat, aut vitiosam pulmonum affectionem, aut obstructionem veterem, aut aliam stabilem intus causam habet.

ἀπὸ τοῦ στόματος.

Blut- & Spinitus.

Sputio cruenta seu Hemoptoësis, Blutrunn
Auswurf des Bluts/Blut spenen/ e variis ad
 modum locis prodit, quos tamen peculiaribus
 b^o notis internoscere licet. Qui enim ex spu-
 // 526. // tur sanguis, si e gula aut e ventriculo est, ve-
 mitione: si e gingiuis, lingua & palato, ex
 spuitione simplici: si e faucibus & gurgulione
 sreatu: si ex gutture, tussicula: si ex pulmo-
 ne & thorace, tussi reicitur. Et qui tussi
 tenuis, floridus ac spumosus atque sine fe-
 su doloris effertur, ex pulmone est: si ve-
 crassus, grumosus ac nigricans, simulq; pau-
 quædam thoracis dolitet, e thorace. Non
 nunquam etiam cum hæmorrhagia narium
 supprimitur sanguis, inde in fauces relabitur
 interdum in pulmones aut ventriculum, & po-
 tesse

postea grumofus euadit, atque concrefcit. Qui vero fanguis ex pectore reuicitur, prouenit vel a peripneumonia, vel pleuritide, vel exulceratione pulmonum, vel venis alio quouis modo ruptis. Rumpuntur æ autem casu, labore, spiritus violenta retentione in deiectionibus, in partu, operis ponderosi subleuatione, clamoribus, valida efflatione: tussi, sternutatione, aliisue thoracis vehementibus motibus: aut æstu, balneis, vini potu, alimentisue calidis: aut plethora vel etiam suppressorum mensium eo confluentium multitudine.

CAP. XIII.

DE INTEMPERIE, ET RELIQUIS
cordis affectibus.

CORDIS affectus sunt vel Morbi, vel Symptomata.

Morbi omne genus cor obsidet, maxime vero simplex intemperies, phlegmone, erysipelas, omnisque præter naturam tumor, ulcus quoque ac vulnus: sed hæc sane rarius, crebrius autem atque proprie venenatus humor, qui tota substantia est infensus vitali robori.

Intemperies omnis vires dissoluit, corpusque languidum reddit, quod sub hac vitalis calor ac spiritus laboret, cuius affectus & offensa in omne corpus redundat. Calida intemperiei signa sunt, pulsus frequens & velox ac interdum magnus: similis quoque respiratio, febris

febris plerūq; comes, & exspiratio calida. Frigida intēperici contraria adsunt omnia. Humida pulsus plenus est, mollis & languidus. Sicca, exilis, tensus ac durus. Cordis autē intēperies, quę iam multum increuerit, manū felte partibus quoq; similarib⁹ inuritur, quę principi consentientes supra modum incalescunt, vel inarescūt, vel frigescunt, vel multo humore madent, dum pedetentim mors obrepit.

Reliquos cordis morbos incipiētes quidem nosse difficilimum, inualescentes vero facile, qui & antequam cōspicui sint, syncopas magnas, frequentesq; inferunt, quibus fere repentina mors comes assistit. Vulnere cordis inflicta, quę non alte in ventriculos penetrat, non protinus interminant, sed aliquandiu nonnunquam perseverant.

CAP. XIV.

DE IMBECILLITATE VIRIUM, ET ANIMI DELIQUIO.

SYMP TOMATA cordis sunt: *Imbecillitas virium, Animi deliquium & Cordis palpitatio.*

Imbecillitas virium est, cum corpus vniuersum ægre & difficulter actiones obit, non in motus impetentia, membris resolutis, sed languidis ac velut conquassatis. Pulsus inde & cordis motus imminutus fit parvus, languidus, tard⁹, rarus, intermittēs, micans, & fermiculans, ac magis magisq; decrescens.

erescēs, donec prorsus in agone morris, cum vita tandē deficiat. Prouenit vel ab ætate, vel morbis acutis aut lōgis ac grauibus, vel ab iis qui sanguinem & spiritus corporis absument vel eos putredine, veneno, aliisq; noxis contaminant & corrumpunt.

Animi deliquium *Dhymachi* / *Schwinnelinge* est in homine adhuc viuente, virium omnium præcep̄s lapsus, qui si leuior est, Lypothymia, si grauior, Syncope appellatur. Pulsus aut nullus est aut extreme rarus & obscurus, quemadmodum & respiratio, corporis summa frigent, tempora, ceruix & thorax frigido sudore madent, facies pallet, totumque corpus quasi eneruatum iacet, mens omnisque sensus deficit. Inferunt aut animi deliquium. 1. Cordis affectus omnes, præter simplicem intemperiem. 2. Seue animi pathemata, vt timor grauis, voluptas maxima, interdum & masculia fortis. 3. Dolor atrox, labor, inedia, vacuatio immodica, & quacunque calorem natuum spiritusque dissoluunt atque deripiunt, cuiusmodi quoque sunt febres magne ardētes, malignæ. 4. Omnis qua in os vetriculi incidit grauis offensa, nec non inflammatio & erysipelas, & a bile compūctio, & venenatus humor, siue illic inhaerescit, siue in crure vel in bubone, vel in vtero, vel in intestinis, vel in quouis viscere conclusus tetrum de se vaporem in os ipsum vetriculi aut in cor eructat exhalatq̄.

CAP. XV.

DE CORDIS PALPITATIONE.

CORDIS palpitatio zittern des Herze / Herztloysten / immoderata est concussio vehementi diastole atq; systole molesta. Huius tanta vis est, ut sæpe sit animaduersa thoracis vicinas costas effregisse : sæpe & eas quæ supra mammam sunt de propria sede depulisse : sæpe etiam arterias, foras dilatasse in aneurisma, contracti pugni magnitudine, in quo & tactu & visu conspicua erat pulsatio. Ita quidem affecto corde arteriæ omnes vehementius pulsant, ac interdum dilatantur, præcipue vero quæ supra iugulum sunt. Nonnunquam ac præsertim in quiete remittit hoc symptoma, nonnunquam vehementer exasperatur.

Causæ eius statuuntur variæ. Veræ autem causæ sunt præcipue tres: 1. Est spirituum agitati, quæ facile ut cordis palpitatio in huic affectui obnoxiijs proueniat, efficit, & fit ab immodica exercitatione, estu, balneis, venere, crapula, meraciore vino, & excandescencia. 2. Est sanguinis arteriosi copia & seruator, arterias replens. Eiusmodi aut sanguinis & succus est potissimum biliosus melancholicus exustus & in arterijs meseraicis a cibo & potu alijsque causis coaceruatur, & inde in maiores arterias transfunditur, & ad cor prouenit, huncque affectum producit. Hinc fit ut hic affectus virginibus, causa suppressorum men-

menstruum, malum acquirantibus habitum, melancholiag³, hypochondriaca laborantibus frequens existat, quod quemadmodum venarum & arteriarum sanguinis plenitudo vitiumq³, cachexia & melancholia, sic cordis & arteriarum pulsationi occasionem prebeat. 3. Est qualitas venenata aut maligna, ab externis causis internisve humoribus, vaporibusve prodiens, & cor petens, illudq³ exagitant, vel aliud quiduis, quod cor exagitat.

CAP. XVI.

DE MAMMARVM IN-
cremento & decremento.

MAMMILARVM affectus iam ultimo restant, qui quamuis reuera ad morbos externos proprius spectent: cum tamen necessarium etiam sit ordine quodam habere cognitum, qui affectus eas potissimum occupare soleant, ideo utilitatis gratia hoc loco non erunt intermittendi. Sunt autem ii vel Corporis mamilla, vel eius lactis.

Corporis affectus vel sunt Mamilla vel Papilla.

Mamilla affectus sunt: Incrementum, Decrementum, Inflammatio, Morbus pilaris, Scirrhus, Struma, Vlcus & Cancer.

Mammarum incrementum est, quando mamma supra modum augentur. Euenit hoc non tantum pręgnantib⁹ & puerperis, sed & interdum virginibus & viris. Causa eius est redundantia vel Lactis vel Sanguinis. Sanguinis autem redundantia prouenit præcipue vel

ob alimentum redundantiam: vel quod alimenta sunt flatulenta, ut *Castanea & rapa*, unde moticolis quibusdam mulieribus mammas adeo excrefcere credibile est: vel quod sanguis, qui singulis mensibus per uterum excerni debet, ad mammas profuatur.

Mammarum decrementum est, quando illae molles nimium flaccidae & pendulae existunt. Idque fit ob sanguinis inopiam, vel quod in corpore deficiat, vel ad mammas non deferatur.

CAP. XVI.

DE MAMMILLARVM INFLAMMATIONE, pilari morbo, scirrho, strumis, ulceribus & cancro mammillarum.

Inflammati mammarum est tumor calidus praeter naturam in mammillis subsistens, ardore doloreque molestus, ex redundante sanguine, aut lactis copia, vel coagulatione profectus. Sanguis in mammillis facile colligitur, quod sint, veluti pulmones, spongiosae, & praecipue in illis quibus menses debito modo non procedunt. Ex sanguine solitario quae obtingit inflammatio omnibus obtingere potest, puerperis vero & utero gerentibus ea tantum, quae ex lactis vitio oritur. Non negligendus hic affectus, quod interdum in scirrhum, aut cancerum, aut abscessum, aut ulcus perniciosum mutetur.

Pilari morbus vulgo statuitur affectus mam-

millarū, q̄ ex pilo a muliere incaute forte in poculo hausto, & ad mammillas, cum fungosæ adeo sint delato, oriatur, quique doloribus grauissimis sit molestus, nec prius desinat, donec pilus vel pressus exeat sponte, vel cum lacte exugatur. Plurimi vero hoc tanquam fictitium non admittunt.

Scirrhus mammarum est tumor præter naturam, durus ac renitens concolor & indolens in mammillis subsistens. Fit post inflammationes: aut concretiones lactis: aut diuturniorem usum repellentium, quæ materiam congelarunt: aut post fortiter detergentia, quæ id quod tenue est euacuarunt, & quod crassarum est partium crassius reddiderunt.

Struma mammarum sunt tumores duri, propriis membranis obvoluti, in mammillis subsistentes.

Ulceræ, Schaden vnd Löcher in den Brüsten / mammarum sunt fœdæ impuræq; continui solutiones in mammillis subsistentes. Præter alias causas post inflammationem potissimum eueniunt, & quandoque a defluxionibus frigidis. Sunt autem ea varia: & simplicia, nisi curentur in phagædemia & fistulosa sæpe degenerant, quæ tamen rarius ultra carnem ad ossa proserpunt.

Cancer mammillarum, Brustschadhafte vom R e s / mulieribus magis quam viris euenit, & præcipue illis, quæ amplas & carnosas

fas mammillas habent. Excitat in mam-
 millis grauiora symptomata, quã si in alia qua-
 dam corporis parte subsistat. Causa eius sta-
 tuitur bilis atra, sanguisue feruidus ac retor-
 ridus, sæpe ex suppressis mensibus aut hæ-
 morrhoidibus, nõnunquam ex febre quar-
 tana cumulatus, & non tantum manifestis,
 sed & occultis qualitatibus molestus. Est au-
 tem cancer vel Obscurus vel Exulceratus. Obscu-
rus sine vlcere est. Vlceratus cum vlcere exis-
 tit. Illum ex mitiore & sæculento melan-
 cholico humore; hunc ab acriore & contu-
 maciore atrabile excitari volunt.

C A P. XVII.

DE PAPILLARVM EXVLCE-
 ratione & absuntione.

Papillarum affectus sunt: Exulceratio & Ab-
suntio.

Requies. // 430 // Exulceratio vel est Leuior vel Gravior.

Absuntio papillarum est, quando illæ pro-
 fus sunt sublatae, aut parum admodum pro-
 minent. Qui affectus oritur ab externis, que
 hanc auferre possunt, a frictione vel ab vlce-
 ratione.

C A P. XVIII.

DE CONCRETIONE, REDVN-
 dantia & defectu lactis.

LACTIS vitia sunt: Concretio, Redundantia &
Defectus.

Concretio lactis, seu Thrombosis vel Grume-
scencia, aut Caseatio, Milchnollen in der Weis-
ber

ber *Brüste*; est, quando lac in mammillis ca-
 fei modo coagulatur, vel in grumos concre-
 scit. Mulierib⁹ a partu sæpe obtingere solet.
 Causa eius consideranda alia est materia, a-
 lia efficiens. Materia est lac redundans, vel
 crassum & tenax, quod mammillarum ve-
 nas penetrare nequit, sed eas obstruit, & ma-
 gis magisq; induratur. Efficiens causa est vel
 caliditas exsiccatiua, vel frigiditas congela-
 tiua. Hinc duo huius affectus nonnulli cõ-
 stituunt genera grumulescentiam & caseati-
 onem. Grumulescentiam a frigiditate, caseati-
 onem a caliditate oriri volunt. Caliditatem
 vero eiusmodi & frigiditatem medicamenta
 calida aut frigida, vel aliæ res externæ, aut et-
 iam morbi inferre possunt. Contusio quoq;
 huic affectui occasionem præbere potest. In-
 flammationem nonnunquam hic affectus
 producit.

Redundantia lactis siue *l'parganosis*, *Über-
 flüssigkeit der Milch*; est, quando lac in mam-
 millis nimium abundat, & molestiam infert.
 Tumor enim inde accidit, dolor atq; inter-
 dum rubedo. Causa eius est vel sanguinis
 redundantia & plethora, vel lactis in mam-
 millis retentio & collectio, eum videlicet mu-
 lieres lactationis tempore nõ lactant infan-
 tem, vel post a lactatione cessant. Producit
 interdum inflammationem vel thrombo-
 sin, veletiam si vitiatum sit lac, scabiem, pa-
 nos, papillarum eruptiones, & vlcera.

Lactis defectus. *Manget der Milch* / est, cum humor lactis *exiguus* est, vel *omnino deficit*. Idq; fit, quia aut deficit sanguis, aut ad mammarum venas nō peruenit. 1. Deficit sanguis vel ppter totius corporis atrophiam, q̄ mulier ob picā, aut alimenterū fastidium contraxit, tempore imp̄gnationis: vel quia post partum tanta sanguinis copia fluxit vt retractus sit ad partem interiorem, aut quia venæ plus iusto inanitæ sint: vel quod menses, qui alio tempore lactationis procedere non solent, copiosius fluant: vel quod cibo & potu conuenienti quantitate non utatur mulier: vel quod diuturno aliquo acutoue extenuetur morbo, vel quod ex aliis causis nō multum sanguinis generetur: 2. Ad mammas nō peruenit sanguis, vel quia vitiosus, impurus, & crassus existit, ex quo lac produci ac generari nequit: vel quia propter venarum angustiam & obstructionem eo peruenire non potest: vel quia propter mammillarum, quæ tunc aridæ & graciles existunt, imbecillitatem non attrahitur.

SECTIO IV.

DE VENTRIS IN-
ferioris & artuum af-
fectibus.

CAP. I.

DE GULÆ INTEMPERIE,
scirrho, phlegmone, & ulcere: nec non
transglutendi difficultate, &
dolore gulæ.

INFERIORIS ventris affectus subsistunt
vel in partibus *Nutritionis*, vel *Generatio-*
nis.

In partibus *Nutritionis*, qui subsistunt sunt
vel in *Ventriculo*, vel in *Intestinis*, vel *Ano*: vel
Mesenterio: vel *Hepate* aut *Liene*: vel *Vesicula fel-*
lis: vel *Renibus*: vel *Vesica*.

Ventriculi affectus sunt vel *Gula*, vel *Ipsius*
ventriculi & *Stomachi*.

Gula affectus sunt *Morbi* & *Symptomata*.

Morbi sunt *Intemperies*, *Scirrhus*, *Inflammatio*
& *Ulcus*.

Intemperies simplex cum adest, esculenta
potulentaque tarde delabuntur, toto *œso-*
phago equabiliter affecto sine vilo angustia
dolorisve sensu.

Scirrhus aliusve præter naturam tumor du-
rus ac frigidus, si *œsophagi* viam interclu-
dat,

dat, siue is in œsophago, siue ceruice extuberet, difficilis quoq; ac tardus transitus est, sed cum partis cuiusdam angustia.

Phlegmone si in hærescit, præter vorandi tarditatem & loci angustiam, dolor quoq; latens cinans exercitatur cum calore, siti magna & febre. Hinc tempore pus vel scretu vel vomitione exit.

Ulcus tandem his succedit, a quo dolor in affecta parte acerbior euadit, qui mirum in modum exacuitur, si vel acre, vel salsum, vel acidum, vel acerbum, quippiam voretur.

Symptomata gulæ sunt, Transglutiendi difficultas, & Dolor.

Transglutiendi difficultas est, cum cibum potumq; ex faucibus ad ventriculum deprime re seu deglutire non commode possunt. Idque fit vel quod (1.) nervi sextæ & septimæ coniugationis ad faucium musculos prætergentes, resolutione aut cõuulsione afficiantur: vel quod (2.) œsophagus sit nimium exsiccatus, vt commode relaxari non possit, & cibos transmittere, vt in febribus ardentissimis, aut a deglutitis ibi retētis, a vinculis externis, luxata vertebra, in hærente humore, inflammationeue angustior redditus: aut ab ulcere excoriatus vel etosus: aut alio quodam morbo affectus.

Dolor gule in spinam dorsii incumbit, & vel ab inflammatione, vel ulcere, vel alia quadam molestia re in hærente oritur.

C A P. II.

DE VENTRICULI IN-
temperie, & imbecilli-
tate.

STOMACHI & ventriculi affectus sunt vel
Morbi vel Symptomata.

Morbi sunt: *Intemperies, Imbecillitas, Inflam-
matio, Abscessus & Vlcus.*

Intemperies. 1. Calidior, cum est, sitis est
inexhausta: appetitus & delectatio frigidor-
um: lassio a meraco vino, aliisque cali-
dis, aestus internus, ructus nidorosi. Quod
si humor præterea calidus biliosusque re-
dundat, his insuper notis accedit nausea, o-
ris amarus, cibi fastidium, & rosionis cuius-
dam sensus. 2. Frigidam ventriculi intempe-
riem testantur, sitis nulla, cibi potusque cali-
di desiderium, tarda concoctio, frigidis tum
sumtis, tum ad motis offensio, horror, perfri-
geratio & ructus acidus. Atque si humor cras-
sus frigidusque, qualis pituitosus inherescit,
grauitatis cuiusdam sensus ventriculum pre-
mit sine ipsius demorsu, sine oris amarore,
ad hæc nausea, languor, atque dissolutio. 3.
Humidum ventriculum delectat, ac firmiore
reddit cibi solidioris sicci que vsus: at imbeci-
derati potus humidiorisque cibi copia hunc
ita obtundit, vt quasi dissolutus languescat:
atque si pariter humor aquosus multus in-
natat, aut ventriculi tunicis impactus est, sa-
liua multa in os exsurgit, quæ frequentem
S & pi-

& pituitionem siue tussi promouet. 4. Ventriculi siccitatem comitatur pot^o humidiorisq; cibi appetentia vsusque facilis ac iucundus, solidioris sicciorisque cibi tardum difficulteque concoctio, sed nulla erosio, nulla grauitas, nulla denique nausea aut vomitio.

Imbecillitas ventriculi, Sed wachheu der Magen/ est diuturnus affectus, cordialaxam, seu diuturnum ventriculi dolorem efficiens. Estque diuersa ac distincta pro diuersitate naturarum, quib^o obtingit. Aliis enim frigidioribus accidit cum languidiore appetitu: aliis calidioribus cum vehementiore appetitu.

// Frigidioribus cum languidiore appetitu eueniens imbecillitas ventriculi, efficit difficilem & tardam concoctionem, appetitum prestratum, nauseam, ructus, cachexiam, & alia eiusmodi plura incommoda. Oritur vel a caloris natui penuria ab ortu, aetate senili, euacuationibus nimis, vt Venere immodica aut morbis diuturnis, vel a frigida & humida aut sicca intemperie: vel a tenuitate & dissolutione, ob nimiam & saepe iteratam ex crapula distentionem, cum quo crassior est ventriculus (exemplo anium, quae q; crassimos habeant ventriculos durissima legumina conficere possunt) eo rectius & citius alimenta concoquat & euincat.

// Calidioribus cum vehementiore appetitu eueniens imbecillitas ventriculi, efficit, vt a vide quidem ventricul^o cibum appetat, sed deinde cum male concoquat, & in bilem a-

creſq; ſuccos mutet, indeq; dolorem poſtea contrahat, maxime ſi aſſumpta ſalſa, acria & calida ſint. Cauſſam habet ab ortu, vel continuo & immodico uſu calidorum, vel morbis calidis. Iuuenibus potiffimum obtingit. Cognoscitur inde, quod ea affecti ſitibundi ſint, acidis delectentur & iuuentur, dulcia auerſentur, illiſque offendantur, vt & calidis cibis, acribus, aromatizatis, ſaliſque, & potu vini meracioris potentiorisque, duros cibos concoquant, alios facile corrumpant.

CAP. III.

DE VENTRICVLI INFLAMMATIONE, ABSCEſſU & VLCERE.

Inflammatio, Engündung der Magen/ quæ in ventriculi ſubſtantiam inuadit, originē habet e ſanguine p venas, quibus alitur, e portis iecoris deriuatas, immoderatus inter illius mēbranas effuſo. Hoc autem fit vel a contuſione ventriculi, dum præfertim cibo turgēt: vel a calidiſſimis actu potentiaue, vt cātharidibus, ſublimato, ſuntis: vel ob feruorem ſanguinis e venis mēſeraicis in febris aliifue morbis in eum effuſi. Ingens dolor, ardens, pungens, diſtendens & pulſans, tunc adest, in dorum uſq; prætenſus, atq; tumor, atq; is contactu maxime, interdū & viſu cōſpicuus. Scapulæ deorſum trahuntur: reſpiratione eſt difficilis, quemadmodum & deglutitio & eructatio: cruentum nonnunquam aliquid aut pus euomitur: febris adest ar-

dentissima læuissimis comitata symptomatis febrilibus. Huic plurimum affinis est inflammatio, quæ vel summum iecoris lobum, quo ventriculus obtegitur, vel incumbentem illi abdominis regionem occupat. Distinguitur sola symptomatum vehementia & perniciæ: quando quidem in ventriculum omnium læuissima incidunt. Si inflammatio est pura, mitior paulum est: si vero erysipelatores, symptomata sunt grauissima.

Abcessus, Apostem / der Maaen / si insequitur, non foras, quemadmodum qui in abdomine est, sed vel in ipsum abdominis spatium, vel in ventriculi cauum pus eructat, aut vomitu aut deiectione conspicuum.

Plcus, Ge chwat der Maaen / siue ex abcessu derelictum est, siue ex assumpto caustico, aut septico medicamento, siue ex humore, qui simili facultate polleat, eo se infingente, prorsus exitiale censetur: quemadmodum & omnis corruptio & labes, quæ illi ex toxico aut ex venenata potione inuritur. Dolor quidem plerumque subest, interdum tamen & sine dolore malum clanculum serpit: alui deiectio aut vomitio fatigat: febris lenta eaque assidua laborantem conficit, curæ pulla crebro ac frequenti: appetentia, concoctio, omnisq; ventriculi functio languet: corpus male alitur sensimque liquefcit, dum tandem infito calore pabuloque deficiente vita priuetur.

CAP. IV.

DE VENTRICULI SYMPTOMATIS, quæ per consensum efficit, quatenus sensu exquisito est præditus & ventriculi dolore.

Symptomata ventriculi sunt trium generum: *Alia* enim habet, quatenus sensu exquisito est præditus: *alia* quatenus est sedes appetentiæ: *alia* quatenus est cibi promptuarium, & primæ coctionis officina.

Quatenus *Sensu exquisito* est præditus ventriculus, & præcipue eius stomachus seu supremum, vt nominant orificium, si ab inharrente quadam materia aliisq; affectibus, male afficiatur, excitat, vel *Cephalica*, vel *Cordialia* symptomata, vel *Dolore* corripitur.

Cephalica symptomata excitat cum per consensum cerebri soporem, veternum, cataleptim, incubum, morbum comitalem, melancholiam delirium, aliosque affectus plures producit.

Cordialia symptomata excitat, cum per consensum cordis, animi defectionem, syncope, cordis anxietatem efficit.

Dolor ventriculi seu potius stomachi, qui & cordis dolor. *Hersvehe* / *Hersgesrâr* / *Hersmaim* / vulgo nominatur, est, qui proxime sub pectoris anteriore sede, in molli & nuda, illic ubi costæ ab inuicem dehiscunt, regione, quæ fouea cordis dicitur, occurrit, ad si-

nistrum latus, & dorsum vsque protensus.
Estque vel Insolitus vel Consuetus.

Insolitus dolor ventriculi, seu Cardialgia de nouo superuenit ob causam aliquam nouam. Et quidem vel a ventriculi vitiis, vel per consensum ab adhaerentibus aliis visceribus, aut ratione neruorum, quibus stomachus circa introitum refertus, facile in omnibus fere morbis dolorem intensum adferentibus per consensum dolorem quoque concipit, vt in colicis, nephriticis & vulneratis apparet, qui et a mœiore & aliis grauibz affectibus euenire solet. Est autē insolitus dolor, vel Comprimens, vel Rodens, vel Ardens.

Hic p̄tinent,

// 59 //

Comprimens vel Distendens dolor, quem compressionem cordis, Hertzrucken vocant, est, in quo in dicta cordis fouea pressio quaedam vel distētio sentitur: nunc leuius molestans, nunc grauius angens, cum appetitu fere prostrato, nonnunquam & nausea, superuenientibus insuper ructibus, interdum aliquando & vomitu, nonnunquam & diarrhoea, quibus etiam leuantur. Causa eius est distētio ventriculi illiusue aggrauatio, vel etiam compressio intus forisue facta, vnde non tantum hic comprimens dolor, sed & quoque rodens interdum prouenit. Hæc autem originem habet, vel a cibo copiosiore immoderatus ingesto, aliisue durioribus, vt lapidibus cerasorum copiosius deuoratis: vel ab inflatione: vel humore copiosiore, excre-

excrementitio, crudo, pituitoso, in ventriculo ex cruditate congesto, aut a cerebro delapso; vel tumore quodam præter naturam duro, magno, in ventriculo subsistente: vel ab adiacentibus visceribus nimium impletis, obstructis, tumentibus, induratis, inflammatis, vt liene, hepate, reibus, colo intestino, diaphragmate, aut osse xiphoide in-
 trorsum reflexo: vel ab externis ventriculo incambentibus, duris aut grauibus, vt pectoralibus admodum suffarcinatis & spissis: vel denique a prauis & multis euaporationibus in incubo, vteri suffocatione, aut aliis affectibus ad diaphragma ascendentibus, illudque comprimantibus.

Rodens dolor, qui & Cardiogmos, Cordis ro- // sig. //
sio & Morsus vocatur, est, in quo erosionis & mordicationis sensus cum punctioibus interdum quibusdam in cordis dicta regione sentitur: accedente nonnunquam compressionis, alias etiam ardoris sensu. Causa eius est. 1. intemperies frigida ventriculi, qua excitatur, vel ab externo frigido aere: vel a potu frigidissimo, aqua præsertim, qua fere congelata erat, aut vini, quod glacie imposita frigidum est redditum, aut lactis: vel ab humore frigido subito: & assatim in ventriculum a capite defluente, aut vitrea pituita, acidave in eum subito irumpente. 2. Vellicatio, vel etiam tirillatio ventriculi excitata, ab ys, qua nauseam, vomitum,

nauseamque excitare possunt. 3. Irritatio ventriculi, quæ provenit vel ab exhibitis purgantibus vomitoriisque fortioribus, & venenis: vel a cibis acerbis adurentibus, & qui facile in ventriculo corrumpuntur: vel a biliosis humoribus, in ipso ventriculo natis, aut ex per duodenum intestinum, aut aliter infusis: vel a phlegmone erysipelatoide: vel acutis casu deglutitis, & quæ vulnerant & exulcerant: vel alijs malignis & venenatis humoribus in corpore genitis. 4. Flatus & excrementa in colo intestino, eo loco, ubi ventriculi fundo attenditur, subsistentia. 5. Quæ comprimunt & distendentem dolorem efficiunt, & simul etiam interdum rodentem.

Ardens dolor est, qui calore vehementiæ veluti vrendo molestat. Excitatur vel ab intemperie calida ventriculi: vel phlegmone eius: vel affectu, ardoreue ventriculi ebulliente dicto.

Consuetus cordis dolor seu Cardialgia sæpe & leuem ob causam recurrit. Causam habet imbecillitatem ventriculi, cui si accedunt causæ cardialgiam efficientes, vel comprimens, vel rodens, vel ardens, dolor facile excitatur & evenit.

CAP. V.

DE ANOREXIA, APOSITIA, & fastidio ciborum quorundam.

Quatenus ventriculus est *Sedes appetentia*, afficitur, vel *Appetitu deficiente*, vel *Depravato*.

Appe-

Appetitus deficiens est vel *Anorexia*, vel *Apositia* vel *fastidium* quorundam ciborum.

Anorexia vniuersu esset, cum cibū non appetunt, sed potius fastidiunt. Causa eius est. 1. Repletio vetriculi, qua euenit vel ob distributionis chyli starditatē, ab obstructione venarum mesaricarum, aut redundantia alimenti & sanguinis, vt in plethoricis & otiosis: vel ob lentorem nimium a pinguis & glutinosus cibus exortum, aut pinguedinem copiosam aut alium redundantem humorem excrementumue crudum, insipidum, aqueum, lentum, pituitosum ex cibo & potu natum, aut aliunde ad vetriculum delapsum. 2. Irritatio vetriculi leuior (nam si grauior est vomitum excitat) ab assumptis cathartici & venenis, aut biliosis alijsque perniciosis humoribus exorta. 3. Intemperies calidior vetriculi. 4. Imbecillitas vetriculi & alia nonnulla causa cardialgiam quoque efficientes. 5. Stupor vetriculi, qualis ab assumptis narcoticis euenire solet.

Apositia est, cum non sitiunt, sed potum omnem respuunt. Idq; fit ob humectationem stomachi, quæ a redundantia humorum & excrementorum crudorum, insipidorum, aqueorum & pituitosorum in vetriculo subidentium, euenit.

Fastidium ciborum quorundā est cum certos quosdam cibos etiam bonos & recte præparatos, itē potus conuenientes, vt vinū (quæ tunc abstemii dicuntur) fastidiunt. Quod euenit vel ab ortu ob peculiarem vetriculi

constitutionem innatam a semine, aut quod mater dum grauida erat, illorum ciborum nauseam habuerit: vel postea ex apprehensione & imaginatiuo fastidio, quod illis cibis vel immoderate, vel indecenter, vel immunde vsi fuerint, vel quod in morbis quibusdam sibi nimiam illi displicuerint: vel ex desuetudine, cum eos potius appetant cibos, quibus a teneris sunt assueti.

CAP. VI.

DE APPETENTIA NIMIA Pica & siti immodica.

APPETITVS *deprauatus* est, vel *Appetentia nimia*, vel *Pica*, vel *sitis immodica*.

Appetentia nimia *Binnarürlicher großer Hunger* est vel *Bulimos* vel *Appetentia canina*.

Bulimos *Schling* / siue *Schlingdesucht* est, cum esuriunt immoderate, & auiccius cibum, quam par est, appetunt, eoque vel vix dum satiari possunt, vel vix priore concocto, nouum expetunt. *Causa* eius est. 1. *Sensus ventriculi exquisitus ab ortu innatus*, vnde quidam a teneris voraciores sunt caeteris. 2. *Consuetudo vitiosa in crapula & voracitate continua*, ob quam in hederibus ventriculus se semper cibo impleri & extenui desiderat. 3. *Nutrimenti penuria*, vel propter ciborum longiorem defectum: vel quod illi qui pauci sunt nutrimenti, aut facillime digeruntur, vsi sunt: vel quod diebus aliquot vel multis in morbis nihil omnino vel parum concederunt: vel quod distributio chyli nimis cito

quo quam par est fit, propter exercitia, vacuationes, sudores, aut quod liquidus nimis sit & lubricus chylus: vel quod a lumbricis, vt communiter voluat, subripia- tur. 4. Aer frigidior poros cutis constringens & calore natium ad interiora depellens, tempore hyemali, & locis aquosis ac frigidis. 5. Peculiaris quadam disposi- tio qualis a melancholico humore ad ventriculum de- pulso interdum oboriri solet, quemadmodum & ab alijs acidis humoribus, ac peculiaribus, quibusdam ve- nenis fieri assueverant.

Canina appetentia est cum adeo immode- tate cibum appetunt, vt præ nimia copia e- um rursus euomere cogantur, & a cibo vt ca- nes ad vomitum se conferunt. Causas habet easdem quas Bulimos, sed eas ad huc grauior- es, & præterea imbecillitatem aliquam ven- triculi omnia subigere non potentis.

Pica Schwanger Weiber lust / est quando aliena a cibo potusq; natura appetunt, qualia sunt terra, caro cruda, carbones, fructus acidi & acerbi, fimus, calx, creta, lutum, panni at- triti, conia putrida, & eiusmodi plura alia.

Quod vitium nonnunquam viros & virgines cachecticas, potissimum tamen grauidas mu- lieres, interdum præcipue primis gestatio- nis mensibus, infestare solet, tuncque Mala- cia præsertim nominatur. Causa eius est oc- culta quadam & peculiaris ventriculi dispo- sitio, a melancholicis alijsq; biliosis ac singu- lari modo corruptis humoribus exorta, qua- les facile a retentione mensium, aut alijs ca- cochymia

B. Quin. A.
C. F.
Kitta. Boel.

cochymiaë causis in prægnantibus & puellis cachecticis coaceruari solent.

Sitis immodica *Unmässiger Durst* est, cum intempestive sitis admodum urget, aut alioquin adeo magna est, ut largo potu vix dum expleri sedariue possit. Accidit cum ventriculus quasi humore profus exhaustus inaruit, idque vel potus penuria, vel magna corporis dissolutione ab æstu, balneis: aut cum illius tunicae vel humore falso vel calido & acri imbutæ sunt, ut ex falsorum ciborum & condimentorû esu, ex meracioris vini potu, maximeq; per febres ardentes.

CAP. VII.

DE CRVDITATE, BRADYPEPSIA, vitiata concoctione, inflatione ventriculi, ructu, rugitu, & ebulliente ardore ventriculi.

QVATENVS ventriculus est cibi promtuarium & primæ coctionis officina, accidit in eo: *Cruditatis, Bradypepsia, vitiata concoctio, Inflationio, Ructus, Rugitus, Ebulliens ardor, Singultus, Nausea, Vomitus, Cruentus vomitus & Cholera.*

Cruditatis *Unverdaung* / coctionis est privatio, qua cibi nihil mutatur. Cause eius *Externa* sunt cibi potusq; exsuperantia, aut prava illorum qualitas, aut intempestivus usus, aut somnus brevior, aut immoderate vigiliæ, aut balneæ, aut exercitationes mox a cibo. *Interiores* causæ sunt: vel ventriculi intempestivæ,

peries, tumor præter naturam, aliiue morbi eius actiones lædentes: vel etiam per consensum iecoris, lienis, aut mesenterii vitia.

Bradypepsia vel Dyspepsia est tarda difficilisq; concoctio, qua cibi semicrudi manent. Eadem habet causas, quas cruditas, nisi quod in cruditate sint grauiores, in bradypepsia lætiores.

Vitata concoctio seu Diaphthora est cum cibus corrumpitur, alienamque acquirit qualitatem. Eam efficit vel aliena cibi qualitas, aut vitiosi humoris permixtio, aut vtendi ordo præposterus.

Inflatio ventriculi Auffblasender Magen / Magens auffblähen / oder Winde: est cum flatus ventriculū implentes distendentem illius dolorem pariunt. Hæc autem cruditatis soboles est, atque iisdem ex causis originem habet, maxime vero ex cibo flatulento & ex immoderato fluctuanteque potu: præsertim cum bilis flaua vel atra ventriculo substernitur, vt in hypochondriaca melancholia: tunc enim liquidi flatulentique cibi pars maxima concoctione calorifq; vi facit in flatum.

Ructus Köpfen / Gürps / Kopff / Kaspe / Böckndt / Auffstossender Magen: est cum flatus sursum erumpit, cum ex crepitu oris, nunc nidorosum quid, nunc fœtidum, alias aliud quid vel etiam nihil redolens. Fit quando ventriculus flatibus impletur, & diaphragma ad excutiendos illos ventriculū adiuuat, qui
tun

tunc pro materia in ventriculo hærentis diuersitate, diuersos odores redolent.

Rugitus Rüren des Bauchs, est, cum flatus intus in ventriculo aut etiam intestinis inclusa, nec exitum inuenientes, discurrendo per horum cavitates, diuersos sonos, strepitus, murmura, fluctuationes, vel sonos ranarum, aliorumue animalium in abdomine, maxime circa sinistrum hypochondrium, aut umbilicum, aliisue locis edunt. Eiusmodi soni virginibus sæpe obtrungunt ob coarctationem hypochondrii, quam vestibus arcte strictis, quo graciles appareant, sibi conciliant.

n. Goy.

Ebulliens ardor ventriculi Sodt vel Sindt est affectus, in quo cum eructare volunt, vehementem ardorem sentiunt, intercluso veluti aere flammeo in gula, nec erumpere valente, idque post cibum sumtum præsertim, corporeque validius per æquitationem, aut cursum aliumue motum validiorem, tunc commoto. Efficat eum affectum ciborum prauitas aut corruptio, in calidioribus præsertim ventriculis, cum videlicet succus & humor, qui inde gignitur, biliosus, calidus, ardens & veluti ebulliens, quod maxime dum concoctio ciborum fit, acceidit, eoque magis si vehementius ventriculus per motum corporis commoueat, ebullis disruptis halitum ardentem flammæ instar diffundit. Qui dum per ructum erumpere nititur, in angustias stomachi orificii sensiles admodum perueniens,

ueniens, illud vehementer vrit, sed mox dissipato eo, iterum cessat, rursusque noua expiratione redeunte (veluti in ossa dum coquitur bulliente illud fieri videmus) redit, idq; tandem, donec cōcoctione absoluta cesset, aut assumtis humidis, aliisue ardor ille restinguatur, vel horum permistione succiluius acrimonia contemperetur & compescatur.

CAP. VIII.

DE SINGULTU, NAVSEA, VOMITIONE, CRUENTO VOMITU, & cholera.

SINGULTVS Der Köch / Hiren / Hartsch / Schluck auff / est conuulsivus ventriculi motus, quo quæ in proprium corpus seu tunicas impacta sunt, excutere conatur. Scæpius autem ex intervallis, vt & tussis repetit, dum quod molestum est, extrudat. Huius causa statuitur. 1. Immoderatum sanguinis profusum & immodica purgatio. 2. Bilis vel aliud quidvis acre & mordax tunicis ventriculi inhaerens, quale a pipere, caëpis catharticis, veneno, rancidis, aliisue acris assumtis euenire solet. 3. Vapor malignus qualis in febribus malignis & pestilentialibus quandoq; excitatur. 4. Inflammatio hepatis, ventriculi, diaphragmatis, aliarundem partium grauioribus morbi. 5. Quæ extrinsecus ventriculum premunt, quemadmodum aliquando obseruatum est singultum diuturnum euenisse a costis aliquantum incuruatis & stomachum prementibus.

Nausea

Nausea *Eccl* / *Wasgendt* / est inane vomendi desiderium, quo nihil eicitur: sæpe tamen sponte nulloq; conatu aqua pellucida profluit ore. Causas habet easdem quas vomitio, sed leuiiores. Quod vero vomitio non eueniat, vel difficulter, fit quoq; vel quod œsophagus inobstructus aut angustus, unde & ii quæ angustis sunt pectore, colloq; breui, ad vomendum inepti sint: vel quod ventriculus eiusq; superius dictum orificium sit constrictum admodum & angustum: vel quod humor tenax ventriculo pertinacius adhæreat.

Vomitio *Rozung* / *das erbrechen* / *spewend* / *Magens* est eorum, quæ in ventriculi spatio sunt, sursum facta reiectio. Causa eius una est ventriculi dissolutio & laxitas, quæ cibum nec amplexari nec continere potest. Noscitur hæc inde, quod cibus purior nullo humore vitioso permixtus redditur. Contrahitur autem ea, vel ab humida intemperie: vel a lubrico & in pingui leuore: vel crapula multata: vel ab aliena qualitate, qualis præfertim est venenata & pestilens. Altera causa est, res quæuis præter naturam, laceffens ventriculum ac irritans. Eam autem efficit modo copia, ut copiosior ingestus cibus naturæ grauis: modo acrimonia ut bilis: modo lentor & pituita: modo aliena & externa qualitas, quæ vel a corrupto & putrescente, aut alias ingrato cibo, vel assumtis medicamentis catharticis, vomitoriis, vel aliis reb⁹ contrahitur. Non-

Nonnunquã vitiũ ex aliis sedibus eo cõfluit, iecore, liene, mesenterio, & intestinis, cerebro & vniuerso deniq; corpore, per iecoris venas, idq; vel per motionẽ corporis, vt in vectione, nauigatione, vel alias caussas, quæ fluxionem mouere & efficere solent. Iã vero quis humor vomitionem prouocet, cognoscitur ex ructu atque sapore: ex doloris proprietate: ex eorum, quæ euomuntur qualitate ac substantia. An autem humor vomitionis causa in ventriculo genitus sit, an aliunde affluerit, indicant affectæ partis peculiaria symptomata & indicia.

Cruentus vomitus est, cum sanguis vomitione redditur. Idq; fit cũ sanguis e venis mesarais, quæ per ventriculũ ferũtur, in ventriculũ insillat, vel effũditur, vel a vicinis intestinorũ venis hucusq; regurgitat. Prout vero sanguis ille se habet, talis euomitur, ac p̄ in interdũ parcius aliisq; permixtus, interdum copiose admodum & nunc purus, alias dilutus & serosus, interdum concretus & gramosus, alias tenax picis instar & nigrescens, quandoque atramenti in morem. Deiectio eiusdem sanguinis per aluum nonnunquam comitatur, superuenit aliquando quoque animi defectio & alia graua accidentia. E venis autem excidit sanguis, vel ob copiam, vnde ex retentione mensium, puellæ aut fœminæ grauidæ sanguinem quandoque sine noxa euomunt, & quibus consueta hæmorrhagia

narium suppressa est, quandoque sanguinea vomitio euenit, quemadmodum & illis, quibus amputatum est membrum aliquod, quod tunc aliquando sanguis quoque in corpore cumuletur: vel ob nimiam sanguinis cum ferro permixtionem, aut tenuitatem, aut quia admodum biliosus est fluiditatem: vel ob contusionem aliquam factam circa viscera ventriculo vicina: vel aliam ventriculi lacerationem, ut per deglutita acuta, accepta vulnera. Deglutitus quoque sanguis in fauces vel a naribus, aut a thorace deueniens, concretus saepe rursum euomitur.

Cholera Bauchgrimmen von vbriger Gal-
len / est bilis tum superne tum inferne eruptio. Ea quippe vomitur, pariterque deiecitur, primum liquidior, deinde crassior atque coloratior, summe acris & amara: & primum pallida, & citrina, deinde flaua, prassinna, cœrulea, aut etiam nigra. Affectus hic acutus, ferox & imprimis acutus existit, in quo ventriculus præcipue circa foveam cordis & intestina mire torquentur, & flatuum copia distenduntur, quemadmodum & interdum dorsum ac lumbi: sitis exerceat: pulsus celer, frequens ac fere paruus, & si plerumque nulla adsit febris, quæ tamen interdum accidit, nimirum synochus notha seu biliosa: his & nonnunquam succedit animi defectio: interdum etiam conuulsio, quam singultus & spasmus in suris aliquando præire solet, periculum-

riculumq; denuntiare: extremis vero refrigerari incipientibus, sudoreq; frigidoproprum-
pète, mors est in propinquo. Huius causa bilis est, quæ tempore vel in suo folliculo, vel in iecore, vel in liene, vel circum pancreas, vel circum intestina stomachumq; cumulat, eumq; supra modum aucta naturæ grauis & infensa esse cœperit, huc illucq; impellitur ac diffluit, vt etiam ea percussit toxicum sese bibisse patent.

CAP. IX.

DE INTESTINORVM OBSTRUCTIONE, astrictione, inflammatione, abscessu & ulcere.

INTESTINORVM affectus sunt morbi & symptomata. Morbi sunt: *Obstructio, Astrictio, Inflammatio, Abscessus & Vlcus.*

Obstructio, Berstopffung der Dårraen / aut alimenti prolapsionem, aut fæcis deiectionem interpellat. Ea autem fit. 1. A timore præter naturam & intestini substantia orto, sed admodum raro. 2. A copiosis aut resiccatis obduratisq; fæcibus. Siccantur vero quoties tarde descendunt: vel cū forensibus aliisue negotiis coercitæ sursum remeant: vel cum cibo solidior siciorq; & a potu minus dilutus assumitur: vel cum partium vicinarū & hepatis calor est iusto vehementior: vel ab otio: vel inedia. 3. A crassa, lenta, vereque

gypsea pituita, quæ sensim copiosior collecta firmiusq; intestinis adhærescens omnē eorū capacitātē implet, & interdum sensim aucta caloris vi adeo crassescit, vt calculos producat. Cum vero hæc pituita exsuperat, animus viresque languent, ventriculi cruditas adest, tarda q; alui deiectio, flatus plurimus obmurmurat, venter friget, ac nonnunquam colico dolore premitur.

Astrictio Zusammenziehung der Därmen & compressio intestinorum, fit vel eorum vi quæ ingeruntur, siue cibi sint, vt cotonea marla, siue astringentes clysteres: vel ex longa inedia, & nimia euacuatione; vel calore exsiccante: vel a mesenterii, aut viscerum tumore intestina premente, vt vulgo statuunt, idq; frequenter fieri volunt: vel ab enterocæle, cum intestinum in serotum deuoluitur, eoq; quasi vinculo coarctatur.

Inflammatiō Engündung der Därmen / in gracilia intestina nō sæpe incidit: at in crassiora, quæ sanguine multa q; carne prædita sunt frequēter, maximeq; in id quod rectū appellant. Causa eius est sanguis venarū mesentericarum, extra venas in intestinorū substantiā infusus: ob copiā vel tenuitatem eo difflūēs: frequentius ob dolorē insignē qui præcessit, eo impulsus: aut ab alia intestinorū læsione concitatus, sicuti aut vulnere aut contusione acciderē pōt. Signis peculiaribus a dysenteria distinguitur. 1. Dolor adest imprimis accē,

isque

isque lancinans, non tamen vt in dysenteria aut corradens aut vagus aut intermittens: sed in vna eademque sede fixus constansq; premit. 2. Febris quam in dysenteria ardentior, eaque dum pus conficitur exasperans aut inæquali rigore fatigans. 3. Desidendi cupiditas inanis & qua præobstruētis tumoris magnitudine nihil minimumque deicitur: in dysenteria vero nonnihil atque etiam creberrime. 3. Dolorem vel anodynus clyster mirum in modum exacuit: in dysenteria compescit atque demulcet. Inflammatio si in colo aut recto intestino subsistit, colicus dolor adest, si vero in tenuibus, iliacus, & si magna ibi est inflammatio, ad os remeant excrementa.

Abscessus Darm Apostem / ab inflammatione oritur, eoque rupto pus primum saniosum, deinde album & concoctum a podice exigitur: idque vel seorsum ac syncerum, vel paulum aate faeces, a quibus detergi, impelliq; solet. Tum dolor, febris aliaq; symptomata mitescunt, & alius impedimento sublato libere exit.

Ulcus Daringeschwer / tum ex abscessu, tum etiam ex dysenteria aut tenesmo relinquitur. Huius dolor fixus est, cuius sensu debilitata intestina, sæpius onus suum deponunt, eructantque modo eruentam modo purulentam sanjem. Id si cauum est, quoniam in parte humida consistit & excrementis peruia,

diu sordidum manet, vixque tandem cicatrix
 ee obducitur, & nisi diligenter præcauerit
 fere vel in fistulam, vel in canerum desinit.

CAP. X.

DE PIGRA TARDAQVE ALVI
 deiectione & ileo.

SYMP TOMATA intestinorum sunt: *De-*
ficiens alui deiectio, Redundans & Vitiosa de-
iectio, Vermes & Dolor.

Deficiens alui deiectio est vel Tarda deiectio
 vel Ileos.

Tarda atque Pigra alui deiectio, Verstopf-
ung gefß Bauchs / oder Stulgangs / est qua
 faeces & cibi reliquiae raro nec pro assumpto-
 rum ratione descendunt. Per hanc faeces ne-
 cessario obdurescunt. Causæ eius sunt vel
Exteriores vel Interiores. Exteriores sunt, vel escu-
 lenta sicca, acerbæ, & astringentiæ, quæ præ-
 fertim prima mensa assumpta sunt: vel immo-
 derata ciborum copia, quam pauco tempore
 natura neque vincere, neque distribuere po-
 test: vel pauca excrementorum in intestinis
 collectio, quæ fit ab inedia, aut prægressa co-
 piofa euacuatione: vel deniq; otium & de-
 cubitus, somnusq; multus. *Interiores causæ*
 sunt: sensus obtusus, qualem infligunt veter-
 nus, apoplexia & paralyfis: stimuli penuria, vt
 cum flaua bilis, quæ obiter intestina ad ex-
 cretionem irritat, cohibetur, hocque cae-
 bro fit in ictero: vel intestinorum obstru-
 ctio

ctio aut astrictio, quæ ceteris causis est frequentior. ~~Cap. X.~~ *Physic. // 291. //*

Ileus, Voluulus seu Convuluulus, Eleos, Miserere mei, est cum excrementorum via profus occlusa est, & fæces aluum præterlabi nequeunt. Causæ eius sunt eadem quæ tardæ deiectionis, sed cum supra modum increuerint. Per sæpe tamen hunc affectum committit intestinum, si cum resecato stercore vel in scrotum vel indilruptum umbilicum præciciens retrudi nequeat: interdum & stercus durum & intestini tumor præter naturam: aliz vero causæ rarius. Sub hoc omnino neque cibus descendit, neq; iniectus clyster ascendit. Atq; per initia intestinorum murmur inest, dolor circumæctus, ructus inanis, nausea, atque ventriculus miratum humidus. His inde ascendit pituitæ bilisque vomitio, quicquid esturbituræ, tametsi in intestina prouoluitur, hinc tamen postea remeat, inquinatum stercoris nidore: at postremo horrendum visum, stercus ipsam morituris vomitione rejicitur, frigescente quidem iam corpore, & oborto sudore frigido.

CAP. XI.

DE CÆLIACA PASSIONE, L^{ent}enteria, & Diarrhœa.

REDUNDANS & vitiosa deiectio est Cæliaca passio, vel Lieteria, vel Diarrhœa, vel cruenta deiectio, vel Purulenta, vel Vinctuosa.

Celiaca affectio seu passio, est excretio alui præter naturalis, in qua succus e cibo coactus, seu chylus, nunc crudior adhuc, & imperfecte coctus, & proin fluidus subcinereus, aut veluti lutosus, nunc melius elaboratus crassior, & albidior, copiosius interdum & purus, alias minus, & plerumque graucolens egeritur. In qua æger admodum debilis maleque coloratus & pallidus euadit. Causa eius est chyli imperfecta malaque distributio, quam mesenterii, lienis, aut iecoris obstructio, vel trahentis facultatis imbecillitas, vel alimentorum maximeque fructuum fugacium, & potus immoderata copia peperit. Inde enim multa congeruntur illuies, quæ sensim in tenuioribus intestinis aucta, vel in ventriculo, vel in mesenterio, vel circum viscera tempore corrumpitur. Cumque sua copia grauis esse cœperit, vel sponte infra interdumque supra prorumpit, vel a natura lacescita propellitur: nonnumquam leuissimo medicamento irritamento exit. Pulsus frequens & celer existit, tanquam febris affligeret & deiectionis leuiusculæ animi defectiones obrepunt. Ante eruptionem abdomē distendit, venterque prominet: hisque succedens spontanea perturbatio, cœliaca est affectio. Vacuato humore omni supuacuo, per fluium sponte conquiescit, interdum eodem quo cœperat die, interdum postero aut tertio.

Lienteria Durchlauff/ est alui deiectio præter

ternaturalis, in qua cibi qui assumpti fuerant, parum vel nihil fere immutati, per aluum vix separantur, sed ceteris excrementis misti procedunt & quidem cum alui fluore. Causam habet concoctionis primæ imbecillitatem, ob quam cibus crudus nihilq; mutatus delabitur: siue quod imbecillior ventriculus eum non conficit, siue quod laxior ille non arte continet, dum integre loquatur. Ventriculus autem imbecillior redditur, proprio robore dissoluto, idq; bifariam, vel suo vel externo seu aliarum partium vitio atque Sympathia. Propria illius vitia sunt: *Refrigeratio*, cuiusmodi est ab imoderato frigida potu, præsertim cum corpus exæstuat: *laxitas* seu *emolli-tio*, qualem inducunt aquæ tepidæ, olei, butyri, adipis, prunorum, maluæ atque similitum vsus immoderatio: *aliena qualitas inusta*, qualem fungorum, cucumerum, melonum & fructuum maligna qualitate putrescentium intempertius usus, multoque efficacius haustum venenum induxit, quemadmodum & peruersa cœli constitutio, quæ popularem sæpe lienteriam promouet. Aliarum autem partium consensu lienteria fit, cū ab illis vitium aliquod in ventriculum incidit. Sic pituita e cerebro procumbens, & bilis e iecore profusa, in ventriculum, lienteriam efficit: sic abdominis, pulmonum, pectoris, renumque abscessus grauem periculosamq; producant lienteriam, qualis in his quoque cernitur,

cernitur, qui diuturno morbo confecti iam morti sunt proximi.

Diarrhoea, Alui fluxus, seu Fluxus, Ruhr, Bauchlauff / Bauchsturz / est alui profluuium, quo synceriores humores defluunt, sine vehementi sensu doloris. Idque fit vel ab assumptis medicamentis vel interioribus causis. Est autem Diarrhoea, vel Pituitosa, vel Serosa, vel Biliosa, vel Melancholica, vel alio modo attrahitur. Pituitosa fit ex pituita, quæ vel crassa & mucosa ex intestinis crassioribus aut mesenterio contrahitur: vel tenuis & spumosa e capite in ventriculum inque intestina prolabitur, atque tunc fluxus cerebrialis appellatur. Serosa fit ex sero, quod nunc in prima concoctione ex cibis humidioribus, potuq; copiosiore gignitur, alias per venas mesaraicas in intestina copiosius, ut plurimum infunditur, secumque varios humores ducit, idq; natura sponte illud agente, vel vi medicamenti cathartici irrupta, in repletis corporibus, vel morbis ex repletione prodeuntibus. Biliosa diarrhoea est, qua bilis flava aut citrina ardens, ac plerumque spumans emanat. Ea sæpe e calidiore iecore aut cysti fellis profunditur in intestina: nonnunquam & ex mesenterio: nonnunquam sed rarius e venis maioribus, atque etiam ex corporis habitu. Melancholica autem licet aut mesenterio prodit, cum oppressa natura, vel naturalem melancholiam, vel bilem atram in aluum excutit exturbatque.

Hæc

Hypochondriasis. // 520 //

// 525 //

Hæc autem ceteris multo est insolentior. Atra, quæ cum diluta pice vel cassiæ medulla conferri possit, sit vel e sanguine, ex aperta, rupta, aut exesa præcordiorum vena, in intestina dilapso, vnde lintea intincta rubescunt, & oruenta vomitio adest, aut præcessit, vel post diuturnum icterum bile flava summe exusta.

C A P. XII.

DE DYSENTERIA, TENESMO,
hepatico fluxu, hæmorrhoidali fluxu, pu-
rulenta excretionē, & vinctuosa
excretionē.

Cruenta deiectio est, vel Dysenteria, vel Tenesmus, vel Hepaticus fluxus, vel Hæmorrhoidalis, (vulgo dicitur) Fluxus.

Dysenteria, Rote Ruhr / Blutigang / est cruenta alui deiectio cum dolore & ventris torsione. Frequens adest desidendi cupiditas, & interdum multa, alias pauca, egeruntur: nonnunquam & de intestinorum, cum grauius malum est, substantia aliquid decedit: aliquando præter sanguinem, mucus quidam excernitur, atque tunc Alba dysenteria, Weisse Ruhr / nominatur, eaque rubra grauior est, eum ab intestinorum substantia, quæ membranosa est magis exulcerata proueniat. Febris plerumq; modo mitior, modo maligna, pestilens, & cõtagiõsa. Efficit a dysenteriam pungens acerbq; humor, qui non recta, sed p anfractus in intestina vi quadam delatus & infi-

// 506. //

infixus ea exulcerat & acrimonia rodit. Is autem vel bilis est flaua, vel atra, vel pituita salis vel alius quicuis corrupt⁹ acris humor: & in intestinum irruit, interdum ex mesenterio, interdum vel e iecore, vel e liene, vel ex vicinis partibus, interdum e venis maioribus, atque ex ipso etiam corporis habitu. Nonnunquam idem præstant purgantia & excrementa medicamenta, vt colocynthis, & adamantis puluis, nec non vitiosa & acria alimenta ingesta. In quo autem maxime intestino vlcus consistat, ex situ doloris, & caeteris cæci excrementis pmissionis ratione cognoscitur.

Tenesmus, das vergebliche trucken oder treiben zum Stuhlgang / Arßwana / est, cum assidua desidendi cupiditas sollicitat citra alias, secus ac in dysenteria torsiones, sed nihil præter mucosum quiddam & subcruentum aut purulentum egeritur. Prouenit ab vlcere intestini recti, quod causas habet eadem quas dysenteria, & quæcunque rectum intestinum irritare & exulcerare possunt.

Hepaticus fluxus est, cum dilutus & aquosus omnino sanguis, recentis carnis loturæ per similes, per aluum effunditur. Affectus is rarus est, & vires functionesque naturales admodum deiecit, & cum siti aliisque accidentibus euenit. Sine dolore copiose admodum fit & noctu magis afficit, diuque sæpe durat. Causa eius est hepatis imbecillitas ab eius caliditate & seruore profecta, accedente in-

super sanguinis mefaraici summa tenuitate, ofcutorumq; venarum amplitudine vel dilatatione.

Hæmorrhoidalis fluxus est, cum sanguis fetidum purus & syncerus ac rutilus plerumq; sanis per podicem emanat. Idque fit ex aperta hæmorrhoidæ, quæ hunc proxime e vena caua profundit, modo egestionis initio, modo in fine, & in ipso egerendi conatu. Interdum & grunus rubens hinc procidit, dum hæmorrhoidis stillat in recti intestini capacitatem, in qua omnino coit.

Purulentæ excretio, si exigua & cum dolore prodit, ab ulcere aut intestinorum aut podicis est, quod vel dysenteria, vel teneismus, vel phlegmone reliquit: hoc autem antecedens affectus commonstrat. Si copiosior est // 228. // atque doloris expers, ex abscessu quodam mesenterii in proxima intestina fertur: nunquam certe aut admodum raro e iecoris aut lienis abscessu multoque rarius e purulentis pulmonibus provenit. Si vero parcius pariterque indolens, ea quidem vere purulenta non est, nec ab ulcere manat, sed mucosa quædam sordes est subalbida, & velut limus tæxque sanguinis melancholici: quam podicis exspuunt venæ, atque multo interdum tempore eructant post diuturnos fere morbos melancholicos, duramque & laboriosam equitationem.

Vinctuosa excretio est, cum quod inferne
pro-

cedit, quasi adipe vel butyro, vel oleo, vel alia pinguedine per fufum cernitur. Hinc eam fieri plerumque volunt, quod recens concreta pinguedinis carnisue, aut etiam (diu protrahente vitio) solidarum partium substantia liquefeat defluatq; in aluum, atque inde familiare esse hoc profluuii genus pestilentibus febribus & caulo colliquanti, & hecticæ, & phthisi, & atrophix, nonnunquam & viscerum inflammationibus. Nonnulli vero asserunt eam potius prouenire ab assuetim assumtis pinguibus, vt oleo, butyro, carne pingui, cum, vt in lienteria, cõcoctionem effugiunt, iterumq; per aluum exeunt.

CAP. XIII.

DE VERMIBVS.

vermibus.

VERMES, *Würme* / ex omnibus corporis partibus maxime intestina occupare solent. Ex crassa lentaq; pituita, quæ in intestinis frequens corrupta præparataq; fuerat, ab yberissimo insito calore suscitantur, vitamq; sumunt, eorum animalium exemplo, quæ ex putri materia cœlestis caloris ope vitam habent. Materiam suppeditant cruditas & crapula, deinde eorum vsus, quæ facile putrescunt, vt lactis, casei, fructuumque dulcium & fugacium. Itaq; pueri quam adulti his multo sæpius assuetantur. Signa vermium sunt, ventris difficultas cum murmure atque torsione, lientericum profluuium, corporis dissolutio, faciei pallor, visus læsio, marium pruritus. Cumq; sursum obre-

obrepunt, agitati (maxime per in edias & cibi penuriam) intestina morfu aut suctu feriunt, siccam ruffim mouent: oris ventriculi precordiorumq; compunctione animi defeciones, syncopas, epilepsias: ascensu vero tremorem, deuorandi conatum & stranguendi metum inferunt, quib⁹ malis infantes nonnulli sunt extincti. Sunt a. vermes varii.

Alii sunt Longi ac Teretes, qui nonnullis proprie Lumbrici, Syllwin me dicuntur, & potius in superioribus intestinis gignuntur, indeque nonnunquam ascendunt ad ventriculum, ad os, ad nares.

Alii sunt Breuiore & Lati, cucurbitæ seminis effigie, qui vel in cæco intestino, vel in coli cellulis procreantur, atque sæpe mira serie inter se cohærent. Interdum mutuo horum adhæsu & adunatione crebra contextitur, latus ille vermis, quem ob similitudinem Græci ταυριαν appellant, in iis præsertim, quibus pigrior tardiorque aluus natura est. Figura & magnitudine hic vermis differt, & vel hanc vel illam figuram obtinet.

Alii Exigui sunt & Tenuis simulque Teretes (Ascarides, stercæ Maden / appellant) quibus fere sedes est in recto intestino, & extremo sphinctere: adultis nonnunquam horum multitudine fæces consperguantur. Hi et interdum ab ano pruritu quodam emergunt, hincq; in femora natesque quoquo versum serpuant.

Maden. S.

C A P. XIV.

DE COLICO ET ILIACO

D O L O R E.

D O L O R *intestinorum*, Krümmend/Grimmend/Darmgicht/Darmwinde/præter eum, qui a phlegmone dysenteria lumbricis aliisque dictis affectibus prouenit, est vel Colicus, vel Iliacus.

Colicus dolor est, qui in crassis intestinis accidit. Causa eius est. 1. *status in intestino, in quo facile colligi solet copiosior congestus, qui si propter obstructionem erumpere nequit, intestinum vi distendit, atque diuellit, magno certe & immuni cruciatu magnoque sensu doloris, qui vagus plerumque est, & instabilis in variasque sedes se contorquet, sepe obmurmurat, & arcte conclusus, nec ab ore, nec ab ano erumpit.* 2. *Crassa lentaque, præsertim vitrea pituita, quæ non modo hæc intestino adhaerescit, sed & ipsum corradit, dilacerat, atque in id plerumque perforantis terebelli more se insigit. Atque tunc dolor est fixus & alte excruciat, nauseam & præteritæ vomitionem ciet: neque ructibus, neque flatibus emissis demulcetur: habuitque originem a crapula & otio aliisque, quæ cruditatem crassumque humorem gignunt.* 3. *Aëris erodensque humor, qui dolorem etiam plerumque fixum efficit, sed cum febricula, ardore, siti & vigiliis.*

Iliacus dolor est, qui in tenuibus intestinis subsistit. Causa eius est. 1. *astriçtio vel obstructio maxime si in tenuium intestinorum exitu meatu subsistat,*
qua

quæ si a biliosis aut alioquin prauis excrementis fit, grauior fit dolor, & peiores affectus alit, vt icterus, febres, Conuulsio, Ileose ueniunt. Dolor tunc ob locum obstructum fit fixus circa dextrum latus, & propter retenta excrementa in tenuibus intestinis in umbilici ambitu uagus se repræsentat. Si dolor mitescit, aluus soluitur, breui tamen reuertitur, quoties uidelicet in locum illum alius humor se rursus recipit, & eum obstruit. 2. Est seruator seu phlogosis intestinorum tenuium, quando nimirum bilis non in intestinis retenta, sed in intestinorum substantiam se inserens, atque illa amplo saepe spatio imbuens inficiensq; uel licat, rodit, vritq; & diuturnum dolorem, statimq; recurrentem efficit. Hæc autem bilis vel a vesicula fellis prouenit, vel potissimum ex vitioso chylo aut succo copiosius quam par erat, gignitur, & ad vesiculam fellis non conuenienter expurgat, sed sanguini in uenis mesaraicis adhuc cõfusa cum eo ad intestina defertur, in illorumq; substantiam infundit.

CAP. XV.

DE ANI INFLAMMATIONE,

abscessu, vlcere, fissuris, intertrigine, & condylomate.

ANI affectus sunt: Inflammatio, Abscessus, Ulcus, Fissura, Intertrigo, Condyloma, Hamorrhoidis, & Aniprocidentia.

Phlegmone fit copia sanguinis e vena caua per hæmorrhoides in partes inanes, quæ circa podicem sunt incidente. Hæc cum ex aliis causis, tum maxime ex multa duraq; equi-

tatione proficiscitur, quæ admodum & si præper aliaque acria ano adhibeantur. Calent tunc tumentq; & rubent admodum interiora rapodiceis, nonnunquam & exteriora simul. Dolor inest admodum acerbus, isque lancinans, & qui premendo exacuitur, atque non nisi difficile & summo cruciatu exit, ac interdum dies multos sistitur, comite etiam febre ut & vrina ob viciniam affecta vesica. Phlegmone interdum mutatur in abscessum & vlcus: aliquando vero e phlegmone non abscessus vlcusue relinquit, sed ad anum venæ crassæ & melancholica sanguinis colluie distentæ, ob idq; partibus etiam vicinis vehementes dolores & cruciatibus acerbos facientes, vel libere eam postea exspunt in intestinum, vel in condylomata deponunt.

Abscessus e phlegmone relinquitur, qui in recti intestini cauum sæpius quam in cutem erumpit, quando quidem parte molliore exedens pus sibi promptius viam parat.

Vlcus, Hinterns Beidwar / rupto abscessu manet purulentum ac sordidum, quale & nonnunquam existit ex neglecto tenesmo. Id autem in fistulam breui degenerat. Vix enim parte humida & excrementis peruia coalescit, sordidumque copia callosum diutissime manet, etiam dolore sedato. In hoc pus vel seorsum vel deiectionis initio exit multo fecus, quam e mesenterii aut superiorum partium vlcere. Sed & id visum est interdum in vterum, interdum in vesicam penetrare: ac

Fistula Ani quomodo curanda
Optime tradit Celsus. vii. 30.

ultim micturo crepit^o e pudendo perinde at-
que e podice, deinde puris atque etiam fœ-
cis nonnihil mistum vrinæ primum pebat. Po-
nenit quoq; vlcus anî; interdum ab vteri aut
certicis vlcere hucusque penetrante.

Fissuræ, rhagades, Schrunden oder Rissen
im Dachdarm oder Arshdarm / sunt ani vlcus-
cula oblonga, quibus sphincteris rimæ pro-
seinduntur, iis similes, quæ inferius labium
& manus pedesque dilacerant. Dolor acer-
rimus est cum ardore citra plegmones indi-
cia, vlcerisque extremum expressa ano ple-
rumq; oculis patet. Fiunt autem vel durio-
rum alperitate fœcum, vel humoris acris salis
siccantisq; morfu.

Interrigo, Arshwollf / Blister arsi. der Sippars /
est cutis ani abratio, seu excoriatio siue attri-
tio, ab equitatione & ambulatione, aliaue
externa frictione aut attritione, quibusdam
præcipue cutis calent, & eo loco madore su-
doreque perfunduntur; eueniens.

Condyloma, Fetawarsen / harre Knollen am
hinder S: Glackers Kranckheit / durum est ru-
bereulum in ani margine ortum aut verru-
cæ aut grani vixæ, aut maturi mori, aut ficus;
aut cutis rugosæ, & callosæ, ac cristæ galli ef-
figie: alias molestiam quandam & tæ-
dium tantum hisce locis adferens, alias
dolore quoque, præsertim si accedat in-
flammatiô, affligens. Ex melancholico
nigroque & impuro sanguine plerumque

prouenit : sæpe etiam a luis venereæ causis
originem habet.

C A P. XVI.

DE HÆMORRHOIDE ET ANI
prociencia.

B. Cyprius
de morbis.

HÆMORRHOIS, Gülden Aderfluß / pro-
mum *Per se* consideranda est, deinde eius
Symptomata.

Hæmorrhoides vel Externa est vel Interna. 1.
Externa, quæ conspicua est, ex podice quoque
surgit ac prominet, præcipue si per conatum
exprimatur. Ea ex atro melancholicoque san-
guine fit, qui e caua in extremum venæ pro-
fusus, nondum tamen illinc præ loci duritie
exsiliens cumulat, idque implet & in ficus
speciem distendit. // A condylomate autem
distat, quod & breviori tempore fiat, & af-
fligat graui dolore, præcipue cum excremen-
ta excernuntur, quodque nondum in callo-
sam duritiem cõerescat. Atque ea Cæca appel-
latur Hæmorrhoides, cum nihil sanguinis effun-
dit. Quæ vero aperta iam est, sanguinem in-
terdum sponte in conatu semper profundit,
nec in tantum tumorem attollitur. 2. Interio-
res hæmorrhoides, cum corporis venæ aut
multo aut acri turgent sanguine, nullo fere
sensu tumoris dolorisve superuacuum san-
guinem eructant, idque solum in egerendi
conatu, atque is seorsum conspicitur sæpe mi-
nime permittus.

Hæmor-

Hæmorrhoidum symptomata sunt: Profusio sanguinis immoderata, & Suppressio eius minime consuetæ.

Profusio hæmorrhoidum Immoderata Blutfluß vnder sich/ Blutfluß der Gûlden Adern/ est quando sanguis immoderatus, hoc est, maiori quâtitate, vel diutius quam par est, fluit, aut frequentius, quam decet, redit. Causa continens vel in sanguine est, qui multus aut tenuis, acer biliosusque violenter erumpit: vel in venis, quæ aut ampliores aut apertæ, aut exesæ, aut ruptæ iam sunt.

Suppressio hæmorrhoidum, Gûlden Adern verstopffet/ est, cum in illis maribus aut fœminis, quibus ex consuetudine per intervalla mensium aut annorû fluere naturaliter eum modo solet, supprimuntur aut impediuntur, non sine grauibus incommodis. Causas habet contrarias profusioni hæmorrhoidum, & cum venæ podicis & hæmorrhoidales vel a callo duro, scyrrhosoque tumore, aliisque comprimentibus coarctatur.

Ani proidentia, Wann der Arßdarm oder Mastdarm außgehet/ est, quando anus proiicit, modo sponte, modo egerendi conatu, apparetque sphincter totus interdum inuersus atque prouolutus, & per se retrahi nequit. Causa eius est vel conatus magnus in excernendis excrementis, qualis & in partu difficili, interdum fieri solet: vel irritatio magna facta in podice, aut iuxta eum, velu-

ti in tenesimo & dysenteria: vel podicis musculorum imbecillitas, resolutio seu laxitas a refrigeratione nimia obsessionem supra frigidum saxum simileve, quod ob moram in aqua aereve frigidis, aut & ex multitudine moris perfusione, qua ratione pueris & infantibus, quam adultis id vitii familiarius obseruatur.

C A P. XVII.

D E M E S E N T E R I I

more molli ac duro, & inflammatione.

Mesenterii & eius, quod *Pancreas* appellatur affectus sunt: Tumor *Mollis* aut *Durus* & *Inflammatio*.

Tumor mesenterii colligitur ex magna superuacuatorum humorum colluue, cum videlicet ex assidua ingluue magnus sit vniuersusque bilis ac pituitæ proventus, & eas temperstiuæ non expurgatas natura valens ac robusta in pancreas, & in mesenterium ignobiles sedes deponit: idque fere e iecore & e liene, per eos venæ portæ ramos, qui non in intestina, sed in ipsum mesenterium & pancreas desinunt & obliterantur. Tumor inde fit primum laxis & mollis, & non nisi pressu animaduertitur, nullo dolore affligit, sed sua mole intestina premens & coarctans sæpe officit, vt alius pigrior sit, tardiusque forces descendant.

trum præterea tumor vniuersum mesenterium an partem duntaxat & quamnam occupet, tactu etiam internoscendum. Quis vero humor exsuperet, non tactu cognoscitur, sed iis notis, quæ demonstrant, quis humor in corpore dominetur. Hic per sæpe cholera, metacholia, diarrhoea, dysenteria, cachexia, atrophia, languoris, lentarum erantiumque febrium, latentium denique grauium & diuturnorum morborum focum & seminaria esse nonnulli non sine ratione affirmant.

// *Durus tumor* fit ex molli tumore magis magisque diuturnitate temporis succescente, adeo ut renitens & vere scirrhus euadat. Durus vsque adeo interdum deprehensus est, ut penitioribus sub umbilico partibus vel os vel calculus concreuisse putaretur.

Inflammatio mesenterii est, cum ab exelis aut ruptis illius venis sanguis excidit, & in aliqua sede præ naturam collectus putrescit, tandemque suppurans abscessum facit. Ea inflammatio sine manifesto dolore est, solumque grauitatis sensum habet, nisi forte vehementius premarur. *Febris* admodum *leuis* est & lenta sine grauius symptomatis. Principio sanies quædam rubra, facto deinde abscessu, pus album defluit ab aluo, & vtrumque modo permixtum alui scæcibus, modo seorsum & syncerum, ut cum inflammatio in postrema intestina denegit. Tum quippe pus per venam proxi-

nam in recti aut coli intestini capacitatem influit, syncerumque magna interdum copia redditur nullo sensu doloris.

C A P. XVIII.

DE HEPATIS INTEMPERIE,
substantiæ corruptela, imbecillitate, ob-
structione, scirrho, tumore sine scirrho,
hepatitide, abscessu, & vl-
cere.

Hepatis & lienis affectus sunt vel Morbi vel
Symptomata.

Morbi sunt vel Hepatis vel Lienis.

Hepatis morbi sunt: Intemperies, Substantiæ
Corruptela, Imbecillitas, Obstructio, Scirrhus, Tu-
mor sine Scirrho, Hepatitidis, Abscessus & Ulcus.

Intemperies 1. si est calidior, cibi maximeque
carnis inest fastidium, ac nihilominus inedia pluri-
mum incommodat: sitis quoque vehemens: corpus v-
niuersum maximeque manuum palma & planta
pedum calent, atque si siccitas comes est, ardescunt,
madent vero, si ea humida simul sit. Si præterea si-
mul calidiores humores exsuperant, bilis aut vomit-
tione aut deiectione prorumpit, primum quidem te-
nuis ac pallida, deinde crassa vere flaua ac fetida: or-
ris amaror adest, cibi fastidium, sitis vehemens, &
plerumq; febris, eaque aut intermittens tertiana, aut
errabunda, aut certe lenta, qua omnino languescit
corpus paulatimque exarescit. 2. Si vero frigidior
est intemperies & frigidi humores exsuperant simul,
nec frequens, nec multa, nec multum colorata, nec
fati-

serida est alui deiectio, cibi appetentia est maior, sitis nulla, presertim si humida pariter intemperies sit, nulla febris, nulla deniq; corporis extenuatio.

Substantiæ corruptela, *Verfaulung der Leiber* / non minus iecur quam pulmo contaminari solet, qua laborans sensim languore contabescit. Ea fit ex omni humore, frequentius autem ex biliosa sanie per iecoris substantiam effusa, quæ sensim lenteque putrescens ipsam pariter iecoris substantiam labefactat atque corrumpit. Eiusmodi autem ab alimentorum vitio contrahitur, quæ aut corrupta sunt aut septica vi pollent. Vinum quoque generosum & meracius longo ac liberaliore usu in idem vitium præcipitat. Sic affectis quoniam malum sensim ac pedetentim serpit, virium robur diu infractum persistit, & nulla gravia symptomata aut incommoda videntur. Hinc tamen vitium deprehenditur, quod vini optimi, eiusq; meracioris summum inest desiderium: eduliorum maximeque carnis ingens fastidium: halitus ex putrida illuvie teter admodum & fatidus expiratur: multoq; magis quam in tabe frequens animi languor & defectio, principio quidem levis, deinde sudore frigido erumpente, gravior & periculosior: quibus tandem crebro violenterque pressus æger succumbit.

Imbecillitas hepatis *Schwachheit der Leber* /

intemperiem & substantiæ corruptelam
 consequitur, qua qui tenentur pprie hepatici
 dici solēt. Si enim ij affectus diutius perseue-
 rant, tandem peculiarem imbecillitatem in-
 uehūt, & iecoris functiones attractionem,
 retentionem & concoctionem labefactant.
 Si iecoris attrahendi facultas infirma sit, li-
 quida defluunt ab alio cremoris specie, et-
 iam si nulla ventriculi offensa, nulla quoque me-
 senterii sit obstructio. Si retinendi vis lan-
 guet, alius interdum (sed admodum raro)
 liquida & saniosa reddit carnis loturæ re-
 cens mactatæ similia. Sæpius etiam cum hæc
 imbecillitas increuit, sanguis sponte profluit
 ex venis, idq; vel per nares, vel per uterum, vel
 per hæmorrhoidas, vel per sputa, vel etiã per
 extremas, quæ in cutē desinunt venas. Si vis
 sanguifica imbecilla est, cruditates fiunt, quibus
 primū pedes, deinde & ceteræ partes in-
 tumescunt, ut iis qui a morbo graui conuale-
 scunt, scirrhotis, ictericis, aliisq; hepaticis.

Obstructio Verstoppfuna der Leber iecori ad-
 modum familiaris est. Notas præ se fert non
 admodum obscuras, nam grauitas & disten-
 sio cum obruso dolore dextro insidet hypo-
 chondrio tum præcipue manifesta, cum quis
 altiora conscendit, aut mox a cibo exercita-
 tionem subit. Et tamen sine tumore sine fe-
 bre est. Causæ obstructionis sunt humor crassus
 aut lētus, aut multus. Talis autem interdum e
 cerebro prouenit: interdū ex alimentis cras-
 sis

lis, viscosis, multisque, cum aut balneis, aut motu vehemētiore mox a cibo in tenues venas vel rapiuntur vel impelluntur: interdum a bile flava in iecore præter naturam diutius coercita crassescēte oritur.

Scirrhus Leberknollen / tumor est præter naturam durus ac renitens, doloris expers. Tactus hunc deprehendit: jecoris situ & figura circumscribitur: ægro facilis est decubitus dexter, sinister vero grauis: non subito, sed lente generatur. Ex contumaci & inueterata obstructione originem habet. Ea autem ut modo pituitosa, modo biliosa est, ita & scirrhus est varius.

Tumor iecoris sine scirrho, est plerumque magnus, & in iecoris ambientes membranas effunditur. Notis iisdem se profert atque scirrhus, nisi quod minus renititur & breviori tempore genitus est. Contactu obseruandus. Oriri illum vulgo asserunt, vel a flatibus aut tenui cruditate: vel ab humoribus crassis & lentis alias biliosis alias pituitosis, quem validum iecur a se excutiens in proprias ambientes membranas deposuit. Hic magis renititur & magis grauitate quam tempore molestus est, atque etiam longiori tempore congeritur, nec nisi multo discui potest.

Hepatitis Entzündung der Leber est iecoris inflammatio, qua sanguis illius parte quadam præter naturam collectus incoheret.

Fit

Fit autem dum sanguis ipse vel exsuperantia
 vel tenuitate vel ~~ferore~~ & acrimonia, vel ex-
 ternarum caussarum impulsu (*ut cum calidissi-
 ma & feruentissima assumuntur, frigida assati-
 dum corpus vehementer calet, bibitur, aut corpus alio
 quouis modo violenter leditur*) e venis immode-
 ratius prorumpens, in visceris corpus copio-
 //527 //sior secedit, ac putrescit & inflamatur. Signa
 sunt triplicia: alia inflammationem ipsam indicant,
 alia eius speciem, alia locum. 1. Inflammationem
 ipsam indicant: grauitas dextra precor-
 diorum parte: dolor (cum maxime ea
 sedes attingitur) a iugulo ad costas nothas
 protensus: Spiritus difficultas & tussis ex-
 guae sicca: febris ardens & acuta, sitis in-
 exhausta, linguae scabrities & huic lentor
 inhaerescens, primum quidem flauus, de-
 inde nigricans: nausea & cibi fastidium
 interdum singultus prope strangulans: se-
 pe corporis color ictero fædatus: vrinae
 crassae, rubicundae & turbidae: synecra-
 bilis modo vitellinae, modo æruginosae vom-
 itio, & plerumq; per aluum deiectio, quae
 interdum vel diarrhoeam vel dysenteriam in-
 fligit. 2. Inflammationis species inde cognos-
 citur quod in erysipelatode phlegmone fe-
 bris ardor, vomitio, reliquaq; signa grauiora
 euadant, ac tandem in marcorem deducant.
 3. Inflammationis locus est vel caua iecoris pars
 vel gibba. Si in cauam iecoris partem inflam-
 matio deurgit, cibi fastidium, nausea, sitis,
 biliosa

biliosa vomitio aut deiectio acrius vrgent, & præterea grauis & admodum laboriosus est decubitus sinister, nec prompte inflammatio iecoris tumor contactui obuius est. Si vero inflammatio *gibbam* magis regionem obli- deat, spirandi difficultas, tussis & grauis dolor iugulum retrahens magis infestant, & præterea difficilior est decubitus dexter, contactu pressuque, dolor exacuitur, prompteq; tumor percipitur, qui & interdum promi- nens est & oculis conspicuus.

Abscessus *Apostem der Leber* / hepatis ab inflammatione originem habet. Is autem eum fit, & putrida sanies in pus conuertitur, dolores & febres, & cætera symptomata inualefcunt. Confecto iam pure, omnia quidem remittuntur, vires tamen relinquuntur multo imbecilliores, pulsusque frequens, paruus ac languidus, crebraque animi defectio. Cum rupto abscessu puris illuues prorumpit, eius retro vapore cor obruitur, qui sæpe graui orta animi defectione ægrum de medio tollit. At cum exiguus est abscessus, si vires satis constant, pus nonnunquam vomitione prorumpit, aut per aluum aut per vrinas profunditur. Sed & interdum, fissa vel exesa iecoris substantia, id excidit in abdominis capacitatem, quo & hydropicorum aqua confluit.

Vlens, *Geschwer der Leber* / ex abscessu contrahitur,

trahitur, quod perpetuo colluue multa fore
descit, neque vnquam potest sanescere. Tum
igitur vitiosa est sanguinis confectio, cor-
pus non alitur, sed vere tabescit, putrida, san-
niosa, & interdum cruenta est alui deiectione
ac saepe quasi ex cadauere facta colliquatio.
Vrina quoque sanie perfusa, aut si ea in ab-
dominis spatium penetret, hydrops omni-
um grauissimus exoritur, qui & inguinum
pubisque grauitate & manifesto tumore
se prodit, si quidem vires tam diu persistant,
quod certe vix vnquam vlla obseruatio no-
tauit.

CAP. XIX.

DE LIENIS TUMORE DISTEN-
dente, obstructione, scirrho, inflammatione,
abscessu, vlcere, & distentione
flatulenta.

L I E N I S morbi sunt: *Tumor distendens,*
Obstructio, Scirrhus, Inflammatio, Abscessus,
& Vlcus. Quibus vulgo adhuc addunt *Di-*
stentionem flatulentam, quæ lienarem falso vo-
catum dolorem efficiat.

Tumor distendens, *Geschwulst der Milz*
in liene facile colligitur. Causa eius est
vel *Crudus aquosus*, ac *Pituitosus humor*, qua-
lis illis facile colligi solet, qui in locis hu-
midis degunt, qui frigida potu largiore hu-
midisque vescuntur oleribus, & qui e fri-
gidis

gidis, humidis, diuturnisque morbis emer-
 serant: vel melancholicus ac terrenus hu-
 mor, cum videlicet multum cumulatur, ne-
 que conuenienter expurgatur. In sinistro
 hypochondrio facile animaduertitur hic tu-
 mor laxus, nec admodum renitens, & in-
 terdum lienis situm figuramque retinet: in-
 terdum vniuersum hypochondrium implet:
 interdum subter vmbilicum prolabitur. Ad-
 sunt præterea multa alia symptomata & in-
 commoda. Respiratio est crebrior & diffi-
 cilior, præsertim in cursu ac labore, aut cum
 in dextrum latus decumbitur. Appetentia
 fere persistit, sed ventriculi offenditur con-
 coctio, multi que crudi & aquosi humores
 colliguntur. Flatus redundant plurimi. Hu-
 moris vapore cor lacessitur, corpusque vni-
 uersum ignauum & iners quasi dissolutum
 languet, & nonnunquam leuiusculæ animi
 defectiones obrepunt. Adhæc capitis graui-
 tas & inconsueta somnolentia ea que turbu-
 lenta ac molesta. Desidia, tumiditas, negli-
 gentia, contemptusque rerum. Pallidus, sub-
 haidus, aut omnino tædus corporis maxi-
 meque faciei color.

Obstructio Verstopfung der Milz / fit cum
 humor in liene subsistens crassescit. Atque tunc
 hypochondrii sola grauitas, aut interdum
 lienis dolor exercet.

Scirrhus Milz verhartet / ab obstructione p-
 uenit, cum humor adhuc magis crassescit &
 obdu-

obdurefcit. Id autem accidere folet, quoties tumori aut nulla aut etiam vitiofa adhibetur curatio, per ea quæ ipfo protinus initio vehementer digerunt ac diffipant. Hic lienis fcirthus alias folam illius fubftantiam occupat, ifquæ & fitu vifceris & figura circumfcibitur: alias vero in partes quòquæ vicinas diffunditur, vt omnè plerumq; ventris finiftram regione impleat. Hic longiori tempore quam fimplex laxusque tumor genitus eft, premèti magis reñitur, omniaq; fimplicis tumoris fymptomata grauiora & manifeftiora exhibet.

Inflammatiò lienis feu splenitis *Wills* enghündunge / rarius fit, atque iifdem ex caufis progignitur, e quibus *Hepatitis*. Febtis in eò affidua & ardens, lentor lingua nigricans, fitis implacabilis, cibi faftidium: finiftri hypochondrii diftentiò atque tumor: dolor pulfans, moleftus dexter decubitus, & interdum finifter: aliaque fymptomata in finiftrum latus perinde atque inflammato iecore in dextrum incidunt. Ea etiam fi pura fit inflammatio, non nihil tamen ex loci natura refipit melancholicòrum fymptomatum.

Absceffus vel Ulcus *Wills* *Gefchwer* / fi phlegmonem in fequitur, non ex aliis fit caufis, neq; aliis notis oftenditur, quam in iecore comprehenfum eft.

Diftentionem flatulentam afferunt vulgo effere

ficere punctorium illum dolorem, lienarem dictum, Mittstechen qui sanis alioquin subito in latere plerumque sinistro, aliquando & in dextro oboritur, potissimum post cibum sumtum, si tunc corpus validius equitatione presertim, aliove motu violentiore agitur. Sed a flatibus sic lienem distendi huncque dolorē inde oboriri credibile haud est. Rectius sentire videntur illi, qui asserunt, euenire illum punctorium in hypochondriis dolorem falso Lienarem vocatum, a Peritonæi distentione a flatibus, eadem fere ratione, qua pleuritis notha flatulenta a flatibus oboriri solet. Confert autem in hoc loco ad hunc affectum plurimum valida musculorū abdominis attractio, per mot⁹ eiusmodi mox a cibo factos. Inde enim flatus in peritonæi interualla cum musculis ipsi connexis & spacia musculorum irrumpunt, illasque partes ab inuicem diuellunt, quemadmodum & in spasmō flatulento fieri solet.

CAP. XX.

DE ICTERO ARQUATO NI-

gro, affectione Hypochondriaca,

Atrophia & Cachexia.

SYMPTOMATA iecoris lienisque sunt: Icterus, Arquatus niger, Affectio Hypochondriaca, Atrophia, Cachexia, & Hydrops.

Icterus, Morbus regius, Aurigo, Arquatus Geelsucht // Zoll-sucht
est biliosi humoris per summa corporis effu-

fio. In hoc album oculorum, & partes, quæ
 circum tempora sunt, interdum & cutis tota,
 vel pallido, vel flauo, vel citrino, vel ad viri-
 ditatem aliquam tendente colore suffundit-
 tur. Auriginosum corpus vix sudat, sed pruri-
 gine plerumque tentatur, & quasi suscepto
 onere ingrauescens torpescit, mens sensusq;
 hebescent, & variis lacescuntur imaginibus.
 Causæ aliæ sunt *Rariores, alia frequentiores.* *Ra-*
riores sunt. 1. *Virulentarum bestiarum vt vipera*
morsus, aut epotum peculiare quoddam venenum.
 2. *Februm biliosarum crisis, quæ noxiam materiam*
natura ex alto corpore in summum foras, & propellit.
Atque tunc icterus repente nascitur, febrem finit, nec
tamē cum febre desinit. 3. *Inflammatiō iecoris scellit-*
patitis. *Frequentiores sunt.* 1. *Bilis copiosior in ie-*
core prouentus, quam a vesicula fellis expurgari possit.
Inde enim quoquo versum bilis effunditur, & in hepate
nimum exsuperans eius substantiam amplificat, at
deinde crassescens obstructionem & scirrhum producit,
cui fere succedit hydrops. Sub hoc ictero aut nulla aut
admodum lenta febris est, atque licet turbida crassa &
erocæ sint vrinae, alui tamen deiectiones non albicant.
 2. *Obstructio meatum ad bilis cystim pertinentium.*
Atque tunc icterus repente hominem adortur, sine
febre, sine magna corporis aut virium iactura: deiectio-
nes albicant, vrina crassescunt atque rubent, adeo vt
prope nigrescant, dextro hypochondrio grauitatis sen-
sus inest sine conspicuo tumore.

Arquatus niger melancholici est humoris in
cutem & in corporis summa effusio. Sub
hoc

hoc coloris flous perit ; isque pro viuido ob-
 scurus primum , deinde subliuidus & subni-
 ger, nulla euidēti occasione, apparet. Corpus
 quidem minus quam in altero ingrauescit,
 mens tamen imaginibus magis perturbatur,
 quæ metus & incōstitiæ plenæ sunt. Nec deie-
 ctio nec vrina de naturali statu manifeste quo
 decedit. Causa huius proxima continensque
 statuitur vulgo melancholicus humor in omne
 corpus cum sanguine effusus: idque vel quod
 in sanguine atq; in iecore nimium exsuperet,
 neque totus lienis vi elici expurgariq; possit:
 vel quod lien huius copia infarctus aliū exci-
 pere nequeat, vel copia turgens illius portio-
 nē refundat in venas: vel quod vena e portis
 iecoris in lienem directā, & qua sanguinis fax
 deducitur ac expurgatur, obstructa obstipa-
 taque sit. Qui vero alium quam vulgo statui
 solet, agnoscunt lienis vsum, hoc segregatio-
 nis in liene vitium non admittunt, sed me-
 lancholicum humorem non in liene gene-
 rari & subsistere, sed potius in venæ por-
 tæ ramis, quorum dexter ad hepar, sinister
 ad lienem fertur, contineri, & inde ad
 venam cavam in hoc affectu transferri affe-
 runt.

Affectio hypochondriacæ vtriusque affecti vi-
 leris soboles statuitur, & a melancholicis bi-
 liosisque humoribus, in visceribus, vel potius
 venis mesaraicis, exsuperantibus vel aliquo
 qualitatis vitio peccatibus suboritur. Estque

duplex: *Melancholica & Biliosa*. I. *Melancholica* species duas habet. 1. *Vna est mitior, & ex melancholico humore terreno sanguinisque facie ducit originem.* Eius notæ sunt, multa in xaque diu cogitatio, rerum commentatio, & suspicio malarum, verecundia rusticusue pudor, solitudo, modestitia, timiditas & ignavia, animi deiectio aut desperatio, mentis atque sensuum caligo, turbulentus somnusus, peruersa rerum existimatio, ac sæpe præposterum iudicium. 2. Altera ferocior existit, & fit ab atra bile, quæ vel ex terrena sanguinis facie supra modum incalcescente & exusta, vel ex bile flava processit. Ea cum acris atque perniciofa est, exigua portione sæuissima symptomata producit. Notas præ se fert mitioris melancholicæ affectionis omnes, & eas quidem multo prauiores. Præterea vero præcordia sæpe ingentiferuore æstuant, pulsusque arteriarum in his est validus, cum vapor quauis ex causa excitatus sursum euolat, cor palpitatur aut premitur, anima deficit, plerisque fauces siccate præcluduntur, vt idcirco difficile possit in mulieribus ab vteri strangulatu secerni: facies rubore ardoreque suffunditur, oculi caligant, mens denique perturbatur, ac interdum tantopere occupatur, vt sine vlla rerum expectatione meliorum, summa sit desperatio vitæ, neque possit vlla orationis suauitate ad spem recuperandæ valetudinis erigi. At vero extincto dissipatoque vapore symptomata mitescunt, subinde tamen recursura. Hoc malum si pene-

penetret in cerebrum eoque figatur, furorem
 actandem febrem accerlet hecticæ finitimâ,
 & quæ in marasimum deducet. II. Biliosa affe-
ctio hypochondriaca a bile æstuante oritur, &
 quadantenus similia melancholiæ deteriori
 profert incommoda. Nam & æstus apparet,
 & animi defectio, & visus læsio, atque rubor:
 & nisi vires iam malo succumbant, animus
 concitatus exardescit, iracundia læpe iacta-
 tur, vlciscendi libidine effertur. Hac etiam
 tandem corpus absumitur & liquefcit, nisi in
 melancholiam transitus sit.

Atrophia Schwindsucht / Schweinsucht / das
Abnehmen / est nutritionis error, quo corpus
 sensim exarescit, & absumitur, siue cum cor-
 pus lente ac pedetentim nulla progressa cau-
 sa ex sumto alimento non alitur. Ea si vnam // 620. //
 quampiam partē obsidet, causa eius est pe-
 culiare quoddam illius vitium, quod videli-
 cet venæ, quæ eo ducuntur, aut obstructæ aut
 potius coarctatæ sint, aut quod alium quen-
 dam peculiarem affectum obtineat. Si vero
 atrophia est totius corporis, causa in ali-
 quo principe viscere consistit, quæ caloris spi-
 ritusque aut naturalis aut vitalis robur, vel
 obrūdit vel extinguit. Itaque cordis affectus
 maximeque febris hectica & pulmonis exul-
 ceratio in atrophiam producant. Quinetiam
 ventriculi grauiore affectus eodem adigunt
 & lienis iecorisque calida atque sicca inter-
 peries, imbecillitas, obstructio aliique affe-

Stus & bilis multæ tum flauæ tum atræ profusio.

B. Cyprianus. Cachexia, Böse Gestalt des Leibs / grün
Stechraae / est malus atque vitiosus corporis habitus. Sub hoc plena satis atque copiosa corporis moles est: at vero tum constantia tum colore vitiosa. Corpus non vi athleticarum, promptum & alacre, sed graue est atque iners, non viuido colore florescens, sed vel pallido, vel liuido, vel citrino squallidum. Hoc mali ex alimentis impuris atque corruptis contrahi solet, aut si hæc vitia non sunt, ventriculi aut viscerum vel imbecillitas vel impuritas accusanda. Imbecillitasque vel ab ortu vel ætate vel euacuationibus immodicis, vel aliis refrigerantibus contrahitur, diminutam cõcoctionem cruditatemque parit, quæ in venas & in habitum corporis, vttilioris vice alimenti rapta, partibus lingulis tum apponitur, tum etiam agglutinatur, at non perfecte assimilatur, hincque vitiosa, non autem vera & perfecta fit nutritio. Impuritas viscerum siue a scirrho, siue a corrupti humoris perfusione, siue ab eorum corrupta substantia proficiscitur, vitiosum corruptumque sanguinem profert, qui demum in partes singulas euectus, illicque concretescens, vitiosam quoque efficit nutritionem, vitiatam nimirum substantiam pro vttili dissipata reponens. Hinc cachexia pro sanguinis conditione varia: alia cruda ac pituitosa, alia

alia melancholica, aliaque aliter corrupta, quam alimenti natura & mala viscerum constitutio protulit. Pituitosa cachexia, qua fere virginum nitor squalet, viuidique coloris flos perit, leucophlegmatiam antecedit, eamque prænunciat: quemadmodum & melancholica cachexia elephantiasim minatur.

vix. n. nisi magis
tudin. differunt.

CAP. XXI.

DE HYDROPI SPECIEBV5,

Anasarca, Ascite & Tympanite.

HYDROPS Wasser sucht / est triplex: Anasarca, Ascites & Tympanitis.

Anasarca, Hyposarca, Leucophlegmatia das weisse Wasser / Bianckwasser / est molis corporeæ incrementum præter naturam. Huius initio pedes tument, maxime vesperi & ab exercitatione, aut cum declives diu fuerint, in hisque (si crassiusculus est humor) digiti manet impressum vestigium, mane vero & per quietem sæpe dissipatus tumor euanescit. Deinde neque facies neque brachia, neque partes alia, immo neque abdomen ipsum magis quàm reliquum omne corpus intumescit, sed id æquabiliter molle, laxum & pallidum existit, dissolutum & quasi enervatum minimo labore frangitur, omnesque illius functiones languent, & hebescunt: febris fere assidua, sed lenta cõficit: cum pullu paruo, crebro & inæquali: vrinae albæ, tenues & annino crudæ. Causa ei est sanguis crudus pi-

Uspians oca
XI. 115.

Aqua intercus.

tuitosus albicās seu imperfecte coctus. Hinc
 a cachexia sola magnitudine leiūgitur, quod
 tumidiorem habeat corporis vitiatā molem.
 Eiusmodi autem crudus sanguis oboritur
 vel ab immodica iecoris venarumque refri-
 geratione, quę aut primaria est, aut ex cordis,
 heinis, ventriculi, mesenterii, aliarumve par-
 tium concoctioni seruientium vitio contra-
 cta : vel ab infiti caloris nimia dissipatione,
 quę a morbis acutis & vehementibus ac eua-
 cuationibus immodicis potissimū euenire so-
 let. A seroso quoque humore interdum sen-
 sim, interdum subito oboriri solet, cum is ex
 venis cum sanguine crudiore in habitū cor-
 poris transfudat. Atque tunc extumescencia
 mollior est: & ad pedes magis deurgit. Sed
 & a flatibus sub cutem erumpentibus quan-
 doque subito euenit, atque tunc extumescē-
 tia non ita mollis sed tensa est, & impressio-
 nis signum non retinet, ac si cutis inflata esset,
 vnde & a quibusdam Inflatio corporis nomi-
 natur.

Ascites Dasaelbe Wasser est abdominis ex
 subdito aquoso serosoque humore distētio.
 Venter sensim impletur, & tādē supra mo-
 dum intumescit, corpus reliquum marcescit
 ac liquefcit: respiratio est difficilis admodū,
 maxime cum loca alta scandunt aut decum-
 bunt: cum abdomē impellitur, aut corpus in
 alterutrum latus prouoluitur fluctuantis hu-
 moris sonus obauditur: vrina admodū pauca
 est,

est, eaque fere crassa & rubicunda, interdum
 cruda & aquea, interdum non adeo murata:
 appetitus prostratus: sitis perpetua. Serofus
 humor totus interdum sub abdomine con-
 cluditur, nonnūquam eius portio in femora
 & in pedes, maxime post inambulationē: in-
 terdū in scrorū veluti cuniculis sibi inusitatā
 viam parat: nonnunquam & in thoracis spa-
 tium irrepat, inferque ea symptomata quæ
 purulentos affligunt: nonnunquam in vterū
 profunditur. Causa vero huius influxus seri
 in capacitatem venteris, in partibus ventris in-
 ferioribus serum continentibus consistit, vel
 visceribus parenchymate constantibus, san-
 guificationi destinatis, vt hepate, liene, reni-
 bus: vel in venis hæc viscera aliasve sedes in
 ventre proreptantibus: vel etiam vesica serum
 excipiente. 1. In hepate, liene aut renibus si
 fissuræ aliæve continui solutiones fiant, ascit-
 es oritur. Eæ autem fiunt a viscerum illorum
 vel nimia siccitate, & ariditate, qualis a cali-
 dioribus alimentis, vt vino meraco, aroma-
 tis, a medicamentis quoque calidis & morbis
 quibusdā calidis, vt febrib⁹, ictero, similibus
 que euenire solet: vel tumore duro: vel ab ex-
 ulceratione: vel vulneris: vel aliis quibusuis
 læsionibus continuitatem soluentibus. 2. In
 venis ventris inferioris causa ascitis subsistit,
 cum aut per diapedesin rarefiunt, aut per a-
 nastomosin reserantur, idque propter seri ni-
 miam redundātiā vel tenuitatem & aquo-

litatem, item cum rumpuntur, exulcerantur, corrumpuntur aut alia continuitatis solutione afficiuntur. 3. Vesica aut vreteres si dirumpantur, vrina quandoque in abdominis capacitatem influit, & ascites quoque oboritur.

Tympanias *Bunnenwasser / Einnenwasser* abdominis est distentio, ex multo flatu in illius capacitatem concluso. Moles quam in ascite minor, & minus grauis parum fluctuans, sed rugitu obmurmurans: tummus venter vngue percussus vt tympanum tinuit, multaque flatas indicia existunt. Impressionem digito factam non seruat, quemadmodum ascites vel potius anasarca. Causa eius est status ex imbecilla concoctione & eruditate genitus, rarius solus sed plerumque cum sero coniunctus. A ventriculo & intestinis prodit, sed per quas vias in abdominis capacitatem perueniat, dubiam est. Plurimi asserunt eum, cum multus in ventriculo, aut intestinis, velut in colico dolore coercetur, nec exitum naturalem reperit, impetu viam sibi parare per cæcos tenuesque ductus inter abdominis membranas magnis cruciatibus sese inferre, ac deinde varie impulsam in ipsum abdomen penetrare aut deuolui. Alii volunt eum deferri per venas illasque vias, per quas in ascite ferum defertur in abdominis capacitatem, atque ideo aquosum humorem cum flatu plerumque

rumque esse coniunctum : vel etiam per solutam aliquam a distentione magna continitatem ventriculi, aut intestinorum, in abdominis capacitatem irrumperere: vel denique oriri ab aquosis humoribus in ventris capacitate collectis & in flatus resolutis, ab interiorum viscerum calore. // Observatum quandoque est, flatus non in abdominis capacitate, sed in intestinis perstitisse, illaque distendentes non solum dolorem, sed & hunc tumorem effecisse, qui ideo non male Tympanites intestinalis appellatur.

CAP. XXII

DE VESICULÆ FELLIS OBSTRUCTIONE, CALCULO, REPLETIONE & INANITIONE.

VESICULÆ fellis affectus sunt, *Obstructio, Calculus, Repletio, Inanitio.*

I. Obstructio. Aut eius est ductus quo bilis e icore proicitur: Aut eius quo e cysti in intestina eructatur. In utraque alius durior pigriorq; est, faeces albicant, urinae flavae crassaeq; adeo sunt, ut saepe nigrescant, bilis cum sanguine in summum corpus effusa ictero cutem deturpat. In priore tamen cystis prorsus exhausta est: in posteriore illa bilis copia distenditur, variisque exsuperantiae symptomatis premitur.

Calculus in cysti fellis plerumque cohaerescit niger, sed tamen levis & qui aqua immersus innatat, neq; ut qui e renibus aut vesica euellitur

subsidet in imo. Origo eius statuitur e flaua bile, quæ proprio conceptaculo diutius coercita, nec tempestiue vacuata, nec nouo influxu renouata, mirum in modum obdurefcit. Id autem imprimis accidit cum vterque cystis ductus obstruitur. Huius quidem neque manifestæ sunt notæ, neque grauiasymptomata quibus certo ac facile detegi potest. At suspectus iis esse debet, quibus grauis & diuturnus fuit icterus.

Repletio cystis est, cū bilis in ea exsuperat, & quidem interdum tantopere, vt eam in ingentem distendat magnitudinem. Ac tunc sane infesta est grauitatis pondere, pressu, dolore, ac suffocatione, ructu, ardore, siti, iracundia, & si quando torte computrescat febribus intermittentibus. Hinc igitur grauissima mala prodeunt nec certe leuiora, cum affatim ea prorumpit.

Inanities cystis est cum prorsus exinanitur, omnemque bilem suam foras eructat, aut biliosas vomitiones, aut choleram morbum, diarrhæam, aut dysenteriam, aut toto corpore auriginem subitam, aut vrinarum vim primum tenuium, dein crassarum & saturato croci colore, aut alia his finitima symptomata concitat.

CAP. XXIII.

DE RENVM CALCULO, NEPHRITIDE, ABSCESSU, VLCERE & NEPHRITICO DOLORE.

RENVM

RENVM affectus sunt: calculus renum, Nephritis, Abscessus, Ulcus, & Dolor Nephriticus.

Calculus renum Nierenstein/ varius est, & nunc arenosus & friabilis, ruber & flauus, vel cinereus quem Niesfendenstein vocant, oblongus vel rotundus, æqualis vel inæqualis, maior minorue: nunc siliacus & solidus, cinereus vel albus. Oriti illum vulgo statuunt ex pituita a calore renum exsiccata. Veritati tamen magis consentaneum est eum inuenire ex feri parte terrestriori & salsa, & a renum angustia & siccitate, accedente peculiari eorundem innata calculosa dispositione. Inde enim primum sabulum & arenæ prodeunt, quæ deinde tempore inuicem in tophos calculosque veros concresecunt. Signa calculum demonstrantia sunt. 1. Dolor sub hypochondrio ad latus spinae qua modo grauis, ut vix spina dorsi inflecti possit, ac obtusus est, cum calculus renibus inhaeret, & vel lenius vel grauius pro affectus magnitudine, motu corporis, decubitu, alui suppressione affligit, modo saeuissimus, cum calculus e renibus in vreterem tendit: modo ex interuallis mitescit, aut augetur, cum calculus ex renibus in vreterem vel inde in renis cauum rursus remeat. 2. Torpor cruris quod e directo affectu renis est molestus. 3. Urina interdum est cruenta, & tandem sedimentum nigrum deponit, cum per equitationem aliosue motus corpus validius agitur: interdum alba & turbulenta lactis ferosi instar in principio praesertim mictionis mingitur,

Et postquam subsederit, materiam albam veluti cretaceam, copiosam quandoque in fundum matula deponit, interdum arenas & sabulosum quid album, aut squamosum continet, interdum aquosa est, ac a liquorum vel prorsus supprimitur, cum calculus in vreticibus vrinae viam præcludit.

Nephritis Entzündung der Nieren / est renū inflammatio, quæ quidem raro accenditur. Fit tamen interdum renibus ictu casive aut a calculo contusis aut aliter læsis, accersitaque fluxione per emulgentes venas. Hanc adesse testantur ardor ingens: dolor grauis ac pulsans in ea inanitate, quæ est inter extremitatem costam & coxendicem, qui & vicinas partes, quæ circum præcordia sunt, circum lumbos, circum coxendicem & pubem atque partes obsecenas, distentione conuellit: extremorum frigus atque cruris e dire cto siti stupor inest: mixtio cum ardore atque labore frequens, principio tenuis & cruda, deinde crassa atque mucosa: alius impedita & pigra: hinc ventris distentio, febris assidua, nausea, ructatio, crebraque vomitio.

Abscessus renū Apostem der Nieren / quo purulenta materia coercetur, rarius ex plegmone fit, sæpius ex sordido ulcere, non expurgato, cum videlicet obstructo vreticis capite plus cohibetur, & sensim vel per emulgentem in maiores venas redundat, sanguinemque & habitum corporis, ac si leucophlegmatica laborarent inquinat, vel ea sede congestum
ilia

ilia lumbosque copia distendit, e quibus etiam aperta cute diu multumque manat. Ex phlegmone tamen etiam abscessus interdum fit, & quidem tantus, vt distento rene tumor circa lumbos & ilia foras promineat. Febres cum errore oberrant, grauitatis sensus quam ante magis infestat. Rupto autem abscessu puseum vrina defertur, & interdum sordes aut corrupta caro ex putri renum substantia.

Vlcus renum, *Geschwer der Nieren*/diuturnum admodum est; ac fere immedicabile, sordidum ac fistulosum. Signum eius est quod modicus modo mucosum quiddam vrinae permixtum defluit: hincq. vrina redditur alba turbida, lactis sero per similes, quae tandem quiete sedimentum id purulentum mucosumve deponit. Ex abscessu, ex phlegmone facto raro prouenit, quemadmodum & a profluentis materiae acrimonia renem exedente, vel ab ictu, aut casu, venas eius disrupte. Crebro autem ac fere semper a calculo intus coercito fit, qui vel pondere renem contundit, vel attritus comminuit exeditque.

Nephriticus dolor, *Steindenweh/ Nierenweh* //527.// *Grieff* / est acerbissimus renum cruciatus aut certe ureteris, cuius est sensus eximius. Is in renis situ fixus alterutro latere, vix utroque simul stabilis est, nisi quod interdum, vel ob coxendicem, vel ab testem, qui e directo iacet, ureteris tractu protenditur, & in quibus-

dam per interualla, plerumque aliquot mensium, vel etiam anni vnus aut alterius redit. Vomitus in principio plerumque molestus est. Respiratio cita & parua fit. Vrina, cum malum incipit, pauca, tenuis & aquosa est, interdum vero supprimitur: postea copiosa crassa & arenosa exit, aliquando & cruenta redditur, eaque ardoris quodam sensu crebrius ad metendum impellit. Causa eius est calculus renum, qui crassiusculus inæquabilis ac scaber dum per angustum vretorem deuoluitur, hunc magna vi dilatans atque dilacerans per quam immaniter excruciat.

CAP. XXIII.

DE VESICÆ CALCULO, INFLAMMATIONE, ABSCESSU & VLCERE:

VESICÆ affectus sunt: *Calculus Vesicæ, Inflammatio, Abscessus, Vlcus & Mictus vitia.*

Vesica calculus Blasenstein quemadmodum & renum varius quoque est magnitudine, substantia, colore, figura atque situ. Causa eius est eadem quæ renum calculorum, & hi quemadmodum & arenæ, si per vreteres in vesicam expelluntur, ibique hærent, nec eminguntur, ab vrinæ terestritate magis magisque accrescunt, & incrementum lumunt, magnumque vesicæ calculum constituunt. Signa eius modo sæuiora sunt, modo obscura &

ra & mitia, ac interdum per aliquod tempus fore nullo modo conspicua. Sunt autem hæc sequentia. 1. Vaga quadam & oberrans circa pubem & peritonæum titillatio, si quidem exiguus is & levis etiamnum est: cum vero grandescit, incumbentis gravitatis pondus percipitur, ut idcirco difficilis, & doloris plenus per salebrosa loca sit incessus, multoque difficilior saltatio. 2. Mictio crebrescit adeo, ut & i adem assiduo meiendum sit, vixque possit vrina cohiberi. Cum meiendum est, vrina fluor repente intercipitur, sicque minime continuata sed intercisæ est mictio. Ac tū dolor alias vniuersum pudendi ductum, alias glande solam affligit, isque acerrimus sub emictionis finem. 3. Meiendi conatu comitatur desidendi cupiditas. 4. Vrina alba crassa & turbida redditur, cum grandior calculus iam diu est in vesica detentus, in qua sedimentum purulentum est, aut narium mucori persimile. 5. Digiti aut potius cathetere in anum immisiss, calculus in vesica percipi, & certo explorari potest.

Inflamatio Blasen Ensunduna/nō vesicæ, sed sphincteri, ceruicis musculo, insidet. In ea febris ardens & acuta infestat: dolor perquam acerbus ac lancinans in peritonæo cum rubore, & ardore excruciat, vrina suppressitur, summo tamen meiendi desiderio atque conatu: alius solito astrictior est: pubes atque pectē ad umbilicum vrinæ copia distenditur. Catheter præ loci angustia immitti non potest: sed & imprimis periculosa est irritatio, quando quidem hic affectus sæpe in gangtænam, vel sponte abit, ex qua vix vllus vnquam ser-

tiatus est. Causa eius est casus aliquis externus
vel suauitas aliquis vesicæ dolor.

Abscessus seu suppuratio Blasens Apostem cum sit,
omnia ingrauescunt, eo autem aperto mitel-
cunt, pure quidem erumpente, subsidete ve-
ro tumore, profusaque urinae exuperantia.

Ulcus Blasengeschwær vel est grauius vel leuius.
Gravius ex abscessu, si seruetur æger, fit in
sphinctere cauum ac sordidum, e quo cum
urina crassa modo sanies, modo pus copio-
sum & graueolens excidit, tandemque sub-
sidet in imo. Pertingit hoc aliquando in a-
nnum, nonnunquam & per peritonæum, in-
deque tunc urina profluit. Leuior vesicæ vre-
terumque exulceratio est, cum interior dun-
taxat pellicula abraditur. Ea fit alias a con-
tundente corrodenteve calculo, alias ab
urina acriore, quam vel vini meracioris
ciborumque calidiorum usus, vel acris sal-
lique humoris permissio tulit. Ex utraque a-
liquanto crassior euadit urina, & modo
sanguine modo pure exiguo perfusa: pel-
liculæ aut squammulæ aut furfurea quædam
cum urina exeunt. Ceterum ab ea quæ in
vretere consistit exulceratione, dolor in-
ter reñem & pubem affligit, & pus capil-
lorum specie narat in lotio. Ab ea vero quæ
in vesica, urina contineri nequit, assidua
meiendi cupiditas perurget, neque labo-
rans erectus stare potest: ingens cruciatus
& indefinens vesicam, pubem, perito-
næumque

næumque obsidet, maximus vero emissionis tempore.

CAP. XXV.

DE DIABETE, FREQUENTE

& Intempestiua Mictione, Vrinæ

incontinentia, Ischuria, Dy-

suria, Stranguria, & mi-

ctione cruenta.

MICTVS symptomata sunt: *Diabetes, Fre-*
quens & intempestiua mictio, Vrina inconti-
nentia, Ischuria, Dysuria, Stranguria, & Mictio
cruenta.

Diabetes est immoderatum vrinæ profluuium, quo assumpta potio nihil mutata profunditur. Sitis est inexpleta, & omne quod bibitur nihil fere mutatum effluit. Hoc proprium est renum symptoma, in quibus calor ingens, aut ardentissimus humor impactus, vim trahendi feri vehementer impellit, quod tamen præ retinendi imbecillitate continuo prolabitur in vesicâ. Proinde corp⁹ vniuersum & siti & calore immodico inexhaustum plane cõtabescit. Sed hoc quâ rarissime symptoma vsu venit, vixque vllus est deprehensus qui copiosæ emissionis non aliam intus causam haberet.

Frequens & intempestiua mictio est, quæ iusto frequentius ad excretionem sollicitatur, vt ideo in conuentibus moram trahere nequeant, sed vrinæ reddendæ causæ secedere cogantur. Causa eius est vel consuetudo mala: vel renum caliditas aut frigiditas: vel renum imbe-

cillitas quæ aut ab ortu ob caloris debilitatē, aut substantiæ vasorūque illorū laxitatē nimiam, & mollitiē, aut postea, ob crebrā mictionē, & potatione frequenti progressam, aut ab immoderata Venere has partes debilitatē accedit: vel vesicæ imbecillitas, cum nimium ampliata tenuiorque existit, quod ab ortu accedere potest, alias vero ob longiorem vrinæ retentionem in diu durantibus sessionibus coniuiuorum vel aliis conuentibus, si sæpe hoc continent. A potatione multa, frequens quoque fieri solet mictio, sed ea simul est copiosa.

Vrinæ continentia est cum ea sine acrimonia & doloris sensu manifeste excidit, præter arbitrii imperium. Fit autem vel vulnerato, ut interdū quoque fieri solet in sectione ad calciculum extrahendum, vel resoluto sphinctere cervicis, atque iis nervis paralyti affectis, qui e lumbis in eum inferuntur musculus. Hoc alias ex ictu, aut casu, alias ex refrigerio, aut destillatione fit. A syncope graui & cōuulsione valida quoq; euenire solet. Qui se in somno permittunt, quales maxime pueri, his quidem non paralyti, sed laxitate atque mollitiē sphincter dissoluitur, qui neque ex superantia neque acrimoniā vrinæ sustinere potest, præsertim cū animales vires somno sopitē obscurā functionē obtinent. Sed & his quoque interdū a sensu exquisitiori vesicæ obtingit: interdum tantum ex consuetudine praua.

Ischuria, *Auffhaltung oder Berstopfung* des Harns / est, cū vrina prorsus supprimi-
tur, nec eius quicquā exit. Causa eius est vel
astrictio vel obstructio. I. Hæcque vel vreterū
amborum capita vel vesicæ ceruicem opplet.
Vtrū autē eorum in causa sit, certis notis per-
uestigādum. Si alterius duntaxat vreteris via
obstructa est, haudquaquā supprimitur vrina
per alterū enim prolabitur. At cum vterque
obstruitur aut coarctatur, suppressio fit hinc
cōspicua, quod laborans renis vtriūque do-
lori fuit opportunus, lumborū summa graui-
tas est, ac interdū vehemens vtrinque dolor
excruciat: nulla aut minima meiendi cupidi-
tas virget: in pube nec dolor nec tumor ne pre-
mendo quidē percipitur: vesica inanis est &
vacua, vt nec immisso cathetere, vrinae quic-
quā emanet. Cū vero obstructa vesicæ ceruix
vrinā cohibet, assiduū meiendi desiderium pre-
mit, summusque sed irritus conatus est: pubes
collecta: vrinae copia distēditur, ac dolet, atq.
si catheter in vesicā inseritur, copiosior vrina
impetu p̄fluit leuamētoque est. 2. Obstructio
circa vreterū capita fere sit a calculis grādius-
culis, qui pariter illis impacti sunt: raro vel ab
humore crasso, vel a sanguinis grumo: rarius
ab inflammatione vel a pure. In vesicæ cerui-
ce plerūque fit, vel ab inserto & hærente cal-
culo: vel a tuberculo carnis, aut calloso, cu-
iusmodi ex virulenta gonorrhœa succrescit,
aut interdum ab inflammatione relinquitur:

rarius a crasso humore, aut a pure aut a sanguinis grumo. Astrictio vtererum a febribus ardentissimis fit, a contorsione, aliisve comprimentibus. Vesicæ vero ea astrictio oritur vel ab inflammatione, aliove tumore, vicinarum partium: vel ab externa compressione, qualis & a sessione fieri potest: vel ab immodica distentione, qualis a diutina retentione urinae in potantibus & delirantibus euenire solet. vel a contorsione in ipsius prolapsu per herniam.

// 520 // Dysuria / Harnstrenge / Harnwinde / penis & vesicæ, vt dysenteria intestinorum difficultas est, urina quippe magno cruciatu atque dolore, interdum affatim interdum guttatim redditur. Causa vel in urina consistit vel in vesicæ ceruice. In urina, quod acrior euaserit, idque aut victu calidiore, aut bilis, aut feminis, ex imperfecta eiaculatione, præcipue si corruptum sit, permixtione, aut acrimonia puris, ex rupto abscessu manantis. In vesicæ ceruice, vel exulceratio, vel inflammationis est, quam transiens urina acrius ferit vel irritatio a calculo.

// 520 // Stranguria / Kalsche / id est, urinae stillitidum, est cum urina stillatim guttatimque redditur: idque alias quodam conatu, sed dolore nullo, alias vehementi dolore, & irritatione fit. Quæ nullo fit dolore, easdem causas atque ischuria obtinet, sed læne leuiore, & sit diminuta quædam ischuria. Quæ

Quæ cum dolore acri, tum ischuriæ tñ dysuriæ permittas causas habet. Quod enim guttatum stillet ischuriæ: quod vero ardeat ac stimulet, dysuriæ rationem sumit.

Mictio cruenta, *Blutsehen* est, quæ sanguine perfunditur. Cum autem sanguis urinae permiscetur, si copiosus est, vel a renibus excidit, vel sphinctere cervicis musculo. Qui a renibus defluit, urinae toti exquisitato permiscetur, ut ea quasi dilutus tenuis quidam sit sanguis: hic vero mox subsidet rubicundus, liquidus ac minime concretus. Huius causa si neque casus neque ictus fuit, debet omnino ad calculum referri, qui per corporis laborem praesertim per equitationem aliave exercitatione valida, renem eiusque venas obterens, sanguinem profundit. Quæcumque huius alia causa tradit solent, ut renum imbecillitas, simplex eorum apertio, iecoris infirmitas, plethora, melius aut hæmorrhoidum suppressio, rare adeo hæc insolentes obtingunt, vix ut unquam solæ cruentam mictionem prulerint. Observatum tamen aliquando est, in febribus etiam pestilentibus, citius mictionem fuisse cruentam sine ulla dolore. A fortibus diureticis, ut catharticis mictio interdum quoque fit cruenta. Qui porro sanguis a sphinctere musculo in vesicæ capacitate instillat mictionem cruentam reddit, urinam non æquabiliter perfundit, ac subsides in imo concrevit in grumos: eius quoque portio aut grumus interdum citra urinam excidit: dolor plerumque meiendo premit.

ac veluti penis radicem adurit, aliaque vel vlc
ceris vel vulneris, vel ruptæ venæ signa comi
tantur, & quidem vel a contusione, vel icteru
vel immisso cathetere, vel calculo, vel aliis
caussis.

CAP. XXVI.

DE SALACITATE NIMIA, PRIA
pismo, Gonorrhœa, & Impoten
tia Venerea.

AT QV E hi sunt affectus in partibus nutri
tionis subidentes: sequuntur qui in par
tibus generationi dicatis subsistunt. Ii autem
sunt vel *Genitalium virilium*, vel *Vteri*.

Genitalium virilium affectus, vel ab interiori
bus proueniunt, vel subsistunt in *Pene*, vel in
Scroto & testibus.

Ab interioribus potissimum proueniunt: *Sal
litas nimia, Priapismus, Gonorrhœa, & Impotentia
venerea.*

Salacitas nimia, Satyriasis, est immoderata ad
Venerem propêtio. Causa eius est, vel semini
nis copia quæ oritur a plethora, aut calore var
forum seminariorum, sanguinẽ continuo al
licientium, præcipue cum supini decumbũs
lũbis in culcitra plumea immersis: vel semini
nis caliditas & acrimonia, quæ a ciborum ni
mia conditura, & aromatizatione aut humo
ribus calidis & acribus euenit: vel eius cõmo
tio, quæ fit per imagines, insomnia, cõtractus.

Priapismus est colis arre ctio & incrementum
præter naturã permanẽs citra libidinis stimu
lum.

lū. Hinc interdū cum inflāmmatione, interdū citra hanc existit, cū inflatus coles quodā terano distenditur. Causa est flatulētus spiritus pudendi arterias fistulosumque neruum affatim implens. Is autē vel ex crasso viscosoq. humore caloris inopia suscitatur, vel ex genitalis seminis vbertate atque redundantiā.

Gonorrhæa Samentis est nimia seminis profusio. Estq. vel cum sensu delectationis, vel citra // 362. //
 cam. 1. Cum sensu delectationis gonorrhæa seu // 520. //

Nocturna pollutio est, cū per insōnia libidinis, aut in attēta rei Venereę cogitatione semē affatim procidit, nō crudū & aquosū sine sensu, sed magna voluptate, pruritu atq. titillatione. Si diu perseverat, nō nunquā loco seminis etiam sanguis nō minori voluptate effunditur.

Causa eius est eadē, quę nimix salacitatis, seminis pimirum vel exuperātia vel acrimonia & calor naturā proritās, vel ingēs spermaticarū partiū robur. 3. Citra sensum voluptatis gonorrhæa est vel simplex dicta gonorrhæa, vel virulenta

Gonorrhæa simplex dicta, est inuita & nimia seminis profusio citra venerē, citra libidinis insōnia, citra colis tētiginē, leui quodā aut nullo oblectationis titillationisve sensu. Semen tunc est crudum, aquosum, liquidum ac tenue nec prorsus albū. Causa eius effluuius est spermaticarum partium laxitas nimia & infirmitas, qua vel non concoqui vel non retineri semen potest, tantisper dum coquat atque crassetat. Quamobrem frequētissus

esse solet, qui impuberes, nec dū matura ætate Veneri petulantius sese addixerunt. Nam imbecillæ partes euadunt, in quas longa consuetudine humores abundantius confluunt. Ab influxu materiæ catarrhalis (vt loquuntur) pituitolis videlicet & serosis humoribus, hūc //529// affectum quoque prouenire nonnulli alierunt: alii vero id non permittunt, sed tamen a refrigeratione harū partium vel totius corporis euenire concedunt. 3. Virulenta gonorrhæa est cum semen adeo vitiosum inuoluntarie & sine sensu delectationis vigilantiter atque dormienti effunditur, vt non formā naturalē seminis sed potius virus quoddam album vel flauescens referat. Eius causa est spermaticorum vasorum atque testium imbecillitas, non illa quidem simplex sed ex impuro congressu & venenata Venerea hinc contracta: hæc enim efficit, vt quicquid in vas colligitur, in terram fœdumque virus facessat, quod dein contagione alium quentis contaminat. Tempore virus hoc putrescentiam acrimoniam asciscit, ductum penis in transitu exedit, & exulcerat.

Impotentia venerea Imuermögen seu essichen Wercken est quando exercitium Venerium non recte perficitur, idque aut quia extincta virilitate semen intus non gignitur, aut quia emitti non pōt. Extinguitur virilitas, a castratione ex senio, ex morbo, ex causis omnibus quæ insitū spiritū roburque dissoluit, ex inæquitate

tamentorum maleficiis, & ex medicamentis, quæ genitale semen aut proprietate aut qualitate manifesta perimunt. Non emittitur vero semē in magna vasorum obstructione, atque in partium obscenarū paralyti, & si aliquod defectus, conformationis, magnitudinis, aut aliud vitium obtineant. Posteriores tamen, rei veneræ libidine iactantur: hanc tamen membrorum ineptitudine non exercent, priores vero nec ruunt in venerem, nec eius desiderio pulsantur.

CAP. XXVII.

DE PHYMOSI, PERIPHYMOSI

Inflammatione, Abscessu, Exulceratione, Carnoso Tuberculo & Corruptione Penis.

PENIS affectus sunt: *Phymosis, Periphymosis, Inflammatio, Abscessus, Exulceratio, Carnosum tuberculum, & Corruptio.*

Phymosis est cū sic glandē præputiū tegit, ut nudari nō possit. Obtingit id ex cicatrice, quæ in præputio concreuit, aut ex carnis incremento, quæ illic coaluit, aut ex innato vitio.

Periphymosis, est quando præputium retrorsum deductum reduci non potest. Ea penis inflammationi fertur accepta: quoties deducto præputio glans intumuerit, nec ultra deducto operiri ea possit.

Inflammatio penis *Entzündung der Manbrutē* ab influxu sanguinis oboritur. Causa eius influxus inter evidentes alias præcipue sunt,

casus, percussio & Ven^o immoderata ac difficilis, & quæ fit cū muliere cuius uterus est immundus. vel sanie, aut vitulētis aliisq. similib^o corruptis humoribus & flatibus repletus.

Abscessus ab inflammatione oritur. Colligitur quoque a gonorrhœa virulenta præter rationem suppressa, alias quidem circa testiculum in epididimide, alias in perinæo, qui rupta apertaue cute materiam fundit.

Exulceratio Männlichen Glieds Geschwær, est leuior vel grauior. Leuior exulceratio in penis ductu abrasa interiore tunicula ab eisdem causis, a quibus vesicæ leuior exulceratio originem habet, & interdum etiam a semine loco moro illic subsistente: nec non a læsione aliqua, vt ob immissum catheterem euenit. In hac eadem quoque: quæ de vesicæ exulceratione dicta sunt, cum turbida vrina manât, attamen non vt in illa sub emictionis finem, verum vel ipso initio, vel etiam sponte citra vrinæ cursum. Inter meiendum vrina acrem in pene dolorem parit, præsertim cum fluere vel incipit vel desinit: quemadmodum in vesicæ exulceratione perpetuus ac indefinens est dolor. 3. Grauior exulceratio sordida & caua obtingit a gonorrhœa virulenta. Durturna ea est vixque vaquam sponte sanescit. Ostendit eam dolor, qui & in turgine quasi funem peni subtendit, & in emictione tanquam in dysuria acrius stimulat, vt idcirco in calculi vesicæ suspicionem adducere quem possit.

posset. Sed hæc propriis affectuum signis
haud difficile sit internoscere. Tam alte in-
terdum excavatur vlcus, vt foras emergat in
penis summam cutem.

Carnosum tuberculum in penis ductu, ex
graviore vlcere neglecto instat verrucæ ex-
pullulat, vel cumulata sordes in callum ob-
durefcit: idque non vno meatus loco, sed
duobus ac plerumque tribus. Adnati tuber-
culi calliue notæ sunt: vrinx suppressio, vel
tenuis emictio, qua non pleno illa cursu ac
fluore, sed exilli quodam filo exit. Pene com-
presso durum tuberculum deprehenditur, &
immissio cathetere obuiâ fit sublitteq; , quasi
offendiculum.

Corruptio penis est cum gangrenam seu mor-
tificationem (vt loquuntur) contrahit. Idque
fit vel ex male curata phlegmone, vel ex ulceratione
graviori & virulenta.

Cancer, &
Carcin.

CAP. XXVIII.

DE SCROTI INFLAMMATIO-
ne, Tumore duro, & Ramice.

SCROTI & testium affectus sunt: Inflamma-
tio, Tumor durus, & Ramex.

Inflammatio accenditur a tenui feruidoque
languine præter naturam in scrotum & testes
profluente. Scrotum in tumorem distendi-
tur, durities inest, rubor atque calor, dolor læ-
cinans, qui leui cōtractu exacuitur, febris ple-
rumque comes. Quod si inflammatio testem

solū occupet, hæc in profundo demersa sūt, æctu melius quā visu cōprehēsa, si vero in scrotū effunditur, omnia foris extāt oculis obuia.

Tumor durus ex inflammatione male curata relinquitur, calore præpropere extincto. Tumor rubor, calor & dolor absunt, durities vna persistit, cuius non nihil plerumque immedicabile permanet.

Ramex, Hernia, Cele, Bruch est cum quippiam in alterutram sedem illapsum tumorem parit. I. Illapsus causa est peritonæi (quod omnia sub abdomine coercere solet) ruptio aut dilatatio. Cum sola est ruptio interioris membranæ (duplex quippe est peritonæum) tumor in inguine solo existit: cum vero huic etiam dilatatio accedit eius membranæ, quæ in scrotum deuoluitur, hoc pariter distenditur. 1. Ruptio fit eo loco, vel ob casum, aut ictum: vel ab alia corporis concussione vehementi in saltu: vel quando in ephippium magno cum impetu insiliunt: vel a conatu vehementiori in partu, & deiectionibus difficilibus, vti & infantibus ob clamorem intensum: vel ab externo vulnere. 2. Dilatatio sensim fit, & potissimum a conatu saltem frequenti & valido egerendi sæpe repetito in natura constipatis. II. Genera ramicis sunt varia, & quidem diuersa vel ratione loci vel ratione illius quod illabitur.

Ratione loci est vel *Oscheocele*: vel *Bubonoccele*: vel *Omphalaccele*.

Oscheocele

Scheoccele est ramex viris proprius ad scrotum pertingens in eoque hærens. A ruptura processus illius qui ad scrotum tendit provenit, sed & ex eiusdem relaxatione fieri quoque interdum solet.

Bubonoccele virorum atque mulierum communis est ramex, qui in inguine subsistit.

Omphaloccele Diabelbruch est ramex qui umbilicum occupat. *Ἐμφυλάου*. // 517. //

Ratione illius quod illabitur est Ramex, vel Enteroccele vel Epiploccele, vel Hydrocele, vel Pneumatoccele, vel Sarcoccele, vel Cirsoccele. // 517. //

Enteroccele est cum intestinum illabitur. Tumor tunc permanens non est: nam resupino intestina vel sponte vel blando digitorum impulsu remeant, nisi admodum a stercoribus indurata sint, & quidem rugitu & flatulento murmure.

Epiploccele est cum omentum illabitur. Iisdem cognoscitur signis, quibus Enteroccele, nisi quod agrius remeat omentum, & nullo sono, nullo rugitu. Hydrocele est cum aquosi & serosi humores illabatur. Tumor tunc est perpetuus nec impulsus in abdominis capacitatem recedit: est tamen mollis, pondere levis, opposito lumine perspicuus, pulsatus resonat.

Pneumatoccele est tumor a flatibus.

Sarcoccele Carnoselle est tumor carnosus, perpetuus quoque ac fixus, & præterea durus, gravis, non dolens, concolor & longiori temporis pedetentim increvit.

Παρωνία. *Ægin. IX. 69.* est ramex callosus, (sicut *lyphus*) in testiculo aut subcutanea testiside conarsens, multum vitiosus, durus, & inæqualis.

Variicosus canalis

Cirsocele est cum venæ spermaticæ intumescunt, & contorquentur, tactuque tumide deprehenduntur, adeo ut nonnunquam vel Scirsocelelem vel tertium testem esse quibusdam suspicionem præbeant.

CAP. XXIX.

DE VTERI PHLEGMONE,

Abscessu & Ulcere.

VTERI affectus sunt *Morbi & Symptomata.*

Morbi vel in ipso utero subsistunt vel in partu.

Morbi in ipso utero subsistentes; sunt Phlegmone; Abscessus, Ulcus, Scirrhus & Obstructio.

Phlegmone, Engündung der Mutter, est uteri tumor calidus præter naturam a sanguine & vena cania pervenas tenues, non in illius capacitate, sed substantiam effuso; accenso & putrescente; prognatus. Causa eius alia sunt externa, alia interna. Externa statuuntur: coitus, ictus, durioris selle in seelus, longa in reta ambulatio; aeris frigiditas astringens, cucurbita regioni uteri apposita: & in defloratis multitudo coitus, vel laboriosus, pessus, acutus, abortus, partus difficilis, obstetrix inepta. Interna causa est exulceratio; vel sanguinis redundantia circa uterum, si retentis menstruis non per cervicem se expurget, sed in uteri substantiam copiosius infundatur. Signa sunt pubis,

pubis, imi ventris lumborumque ardor, tumor, distentio, atque grauitas: quibus accedunt, febris assidua cum symptomatum syn-drome, tendinum, basis oculorum, brachialis, digitorum, & colli cōuulsio, capitis & stomachi dolor, difficilis respiratio, & multi alii affectus, qui in consensum trahuntur. Quæ vero pars vteri sit affecta, ex doloris situ & aliis affectibus ad eum locum tendētibz cognoscitur,

Abscessus *Apostem der Mutter* / est vteri tumor ex putri sanguine in pus transeunte profectus. Cum enim sanguis non discutitur in phlegmone, in pus transit & abscessum producit. Ac tum signa in phlegmone commemorata inualescunt, febrium horrores sæpe adiunguntur, nulloque ordine: omnia tamen confecto iam pure mitescunt. Rursum vero cum pus acre & exedens eruptionis viam parat, acriores dolores, febres vehementiores, aliaque grauiora symptomata excruciant.

Vlcus, *Mutter Geschwær* / est in vtero fœda impuraque continui solutio. Dolor inde fit acer, pungens & exedens, & sanies ac colluuiēs emanat copia, substantia, & colore varia, nonnunquam fœtida, aliquando odoris expers: symptomata quoq; alia vteri, aliarumque partium, modo grauiora, modo leuiora, pro affectus magnitudine adsunt. Et si vlcus in corpore vteri subsistit, pus vel in illius capacitatem incidit, & inde effluit, vel extra

in abdominis capacitatem penetrans, inter intestina hæret ac subsistit, ut imum venterm copia distendat, prematque potest: Si vero in ceruice vteri subsistit, tactu deprehenditur, ac pus interdum in solam ceruicem effunditur forasque emittitur, interdum in vesicam, interdum in rectum intestinum. Est autem vlcus vteri vel *leuius* vel *grauius*.

// *Leuius* est, quod in vtero eiusque ceruice interiori pelliculam corradit aut excavat modice. Oritur vel a partu difficili: vel a violento effreniq; concubitu, vel ab usu medicamentorum acrim, in sinum vteri inditorum, vel ab alia quadam læsione extrinsecus illata, vel a diuturno fluore acri & erodente.

// *Gravius* est, quod altius penetrat, & maiorem noxam infert. Estq; vel *sordidum*, vel *malignum*, vel *putridum*. // *Sordidum* est quod ex rupto expurgatoque vteri abscessu provenit. // *Maligna* vteri vlcera sunt, quæ difficilius sanantur, & mali sunt moris. Hæc quod locus excrementis putredineque pateat, sæpe vel in *Nomas* vel *Carcinomata* degenerant. *Nomas* sunt depascentia efferataque vteri vlcera. Conspiciuntur *nomæ* inæquales, exedentes, indiesq; magis ac magis depascentes, ceteris vlceris foetidiores, sordidiores, acerbioresque. Neque a solis evidentibus causis, sed & ab acri exedenteque humore infixæ originem habent. *Carcinoma* est *nomis* malignius, & ab humore atribilario aut potius maligno prou-

uenit. Hoc si nondum exulceratum est, moles pondere grauis percipitur, tumorque durus colore subliuido: ab inflammatione, hinc se iungitur, quod diuturnus sit, dolorque minus lancinans, & febris non proinde ardēt: a scirrho, quod calore doloreque fatiget. Exulceratum vero præter ceteras notas; labra habet prætumida ac dura, atque ex concreta illuue sordida: sanie id quoque manat graue o lente, tenui & nigra, vel etiam fulua, sanguis etiam interpolatis vicibus inde emanat. *Putridum* vlcus est, in quo non tantum id, quod exit computruit, sed & ipsa veteri substantia: Præuenit hoc ex putridis humoribus, & iis, quæ putredinem huic parti inducere possunt, vt ex vitiatō ac putridō semine in vtero existente, item ex fœtu mortuo putrescente ac retentō.

CAP. XXX.

DE VTERI SCIRRHO, MOLA,
distentione flatulenta, aquosa &
sanguinea.

SCIRRHVS, Mutter Hartigkeit/est vteri tumor præter naturā durus ac renitēs cōcolor & indolēs. Ab eo interdū totus vterus, interdū pars quædā obdurefcit. Tū durus ipse tumor taeni renititur: null⁹ aut obscurus dolor adest: stantibus graue pōdus quasi prolapsum incumbit in pudenda: sedētibus vero aut decumbentibus sua grauitate rectum

intestinum premit: incessus difficilis, crurum totiusque corporis segnities. Fit autem ex humore crasso ac terreno per vteri substantiam effuso, illicque concrecente: aut ex inflammatione, quæ neq; dissoluta est, neque in abscessum conuersa.

Obstructio est vel a *Mola*, vel *Flatulenta*, vel *Aquosa*, vel *Sanguinea*.

A Mola obstructio ein *Kiok fleisch* est cum in vteri capacitate carnea moles modo informis, modo formam alicuius rei referens generatur. Alimentum per venas vteri prolicat, nutriturque plantarum more, & incrementum sumit, vt interdum in ventrem quasi octimestris fœtus distendat. Hæret nonnunquam acetabulis firmissime, vt sæpe per longum admodum tempus per aliquot annos vterø geratur: ac plerumque leuius adhærescens tertio quartove mense excidit. Reiectio vero eius procedit instar partus præternaturalis, vel vti abortus. Causa eius est a concubitu semen virile paucum & vitiosum, & sanguis muliebris affluens copiosissime. Dignoscitur sæpe difficile a legitimo conceptu, vt tamen internosci possit, quinque considerata sunt. 1. *Ventris tumor*, qui celerius ex mola quam vero fœtu intumescit, & maiore cum duritie tenditur ac difficilius gestatur. 2. *Motus*, qui in mola nullus est, nisi quod instar globi, nunc in dextrum, nunc in sinistrum latus, prout in hanc aut illam partem inclinatur, vterus prouoluatur. 3. *Lac*, quod in mola

mola non generatur: quemadmodum in legitimo conceptu. Tempus gestationis, quod interdum in mola vndecimum mensem superat. 5. Color & habitus corporis, qui in muliere qua molam concepit, & pallidus & decolor, cum vniuersi corporis consumptione.

Flatulenta obstructio seu Inflatio: vteri Währmutter alia omnibus mulieribus euenire potest, alia tantum puerperis post partum. Quæ omnibus mulieribus euenire potest, distendentem & torquentem admodum in ventre & lateribus efficit dolorem: ante menstruorum eruptionem, vel cum non recte procedunt sæpe affligentem: eadem fere ratione vt colicus dolor: & grauiora sæpe hysterica accidentia etiam producit. Subsistere etiam vulgo volunt in vteri capacitate. Veritati tamen magis consentaneum est, eam in membranis vasisque, quibus suspensus hæret vterus euenire, & quidem a collectis ibi retentisque prauis humoribus, cum menstruis a natura eo depulsis. Vnde potissimum cachecticis & prauis scatentibus humoribus euenit. Altera Inflatio vteri, quæ puerperis post partum obtingit, doloribus quoque molesta, ab aere externo præcipue oritur, qui post partum statim, postquam fœtus prodiit, dum vteri internum orificium adhuc amplum & apertum est, si non muniantur hæc loca, vterusque sensim stringatur, in vterum irrumpit.

Aquosa obstructio seu Hydrops vteri, statuitur

Z 3

causa

Hydropem Vteri abij diuidunt in
 Tympanitum, q̄ nihil aliud est, q̄ inflatio Vteri.
 de qua iam actum hæc ipsa pagina.
 Ascitem, sive Aquosam, de qua nunc agitur, obstructions.

cum magna aquarum copia in vteri capacitate colligitur. Signa statuuntur eadem quae inflationis, nisi quod maior adsit grauitas, & sonus quasi flatulantis aquae, & praeterea difficultas anhelitus, grauitas in ambulando, excretio aquae per ceruicem vteri cum sublatione tumoris. Verum in capacitate vteri tantum aquae colligi vix credibile est, sed potius statuendum, eas in venis vteri contineri & per eas interdum excerni, eoq; ex Ventre vel toto corpore deferri.

Sanguinea Obstructio est, cum a redundante in vteri vasis sanguine ea obstruuntur & distenduntur, vt inde vterus extumescat. Tumor tunc venter, vt etiam interdum se grauidas esse existimant. Quocirca vt cognosci possit, accurate hydropis, conceptus, & distentionis a mola signa sunt perpendenda, & num plethorae aut cacochymiae (inde enim oritur hic affectus) indicia ac compressius ventriculi dolor, cordis palpitatio, & vrinæ mala signa adsint, diligenter inquirendum. Tandem hæmorrhagia larga sequitur cum ventris subfidentia & agram summa debilitat vel peritus conficit. Causa eius est sanguinis eo loco copia, collectio, & retentio.

CAP. XXXI.

DE PVDENDI MULIEBRIS
Affectibus.

IN Pudendo muliebri prouenire solent, Condylomata & Hæmorrhoides, perinde atque in a-

no. Item Phlegmone Abscessus & Ulcus, vt in ipso utero, quemadmodum & superius dictum. Percipiuntur dolore atque cruoris perfusione, maximeq; in coitus attritu: atq; etiam ni foras prodeant, instrumento vterino, & diop-
pterisimum nominant. Solent morbis adhuc
annumerari Excoriatio, Ragades, seu fissura, Pu-
stule pruriginose, verruca, & Syconis. At hi morbi
prioris quidem sub vlcibus comprehen-
duntur, posteriores vero sub condylomatis
& Hamorrhoidibus.

c. 112. 1

CAP. XXXII.

DE MENSIVM DEFECTV,
ET PROFLVIO, FLVORE
Vterino, & Gonor-
rhæa.

SYMP TOMATA vteri sunt: Mensium defe-
ctus & Profluuium, Fluor vterinus, Gonorrhæa,
vteri strangulatus, Motus inconueniens, Dolor &
Partus vitia.

Mensium defectus, Verstopfung der Weiber
seit oder Krankheit der Blumen est, quando
in foemina, quæ ne lactat nec vterum gestat,
sanguinis per vterum euacuatio quæ alio-
quin naturaliter singulis mensibus fit, rarius
& parcius procedit aut in totum profus sup-
primitur. Atque tunc adsunt: Cardialgia, ci-
bi fastidium, nausea: cordis & arteriarum pal-
pitatio molesta: insomnia graua mentem per-
turbantia: lumborum, scapularum, capitis,
rarius

totiusque corporis grauitas, & dolor quasi tensus infirmitudinis, pallor faciei & liuiditas: vrinarum cruditas. Causa mensium defectus est vel in sanguine, vel in vasis. In sanguine causa est vel Inopia, a naturalibus causis, in peculiaribus quibusdam naturis, vt viraginibus, aut non naturalibus, quæ deficientem quantitatem spirituum & sanguinis efficiunt, & in Pathologia generali sunt enumeratæ: vel Retractio a venæ sectione in corporis superiore parte facta, a cucurbita visceribus admota, aliisque reuulsionibus, ab externo frigore, a timore, tristitia & curis: vel Qualitatis vitium, crassities, cruditas, cacochymia. In vasis causa est vel in viscerum maioribusque corporis vasis, vt Iecoris, lienis, ventriculi, pulmonum, vasorumque maiorum, intemperies frigidior, vehementi obstructio, scirrhusa durities: vel in vteri vasis obstructio a sanguine crasso, tenaci, grumoso, coarctatio a pinguedine nimia, callo seu cicatrice post vteri exulcerationes, duris scirrhusisque tumoribus, & aliud quoduis conformationis vitium ab ortu. — §. C. 115.

Mensium profluuium, Überflüsse zeit der Weiber/est quando muliebris menstrua purgatio immoderatus procedit, siue id fiat vno impetu, siue iusto longius, siue frequentius, siue diuturniore fluxione, seu stillicidio. Prouenit inde virium imbecillitas, inappetentia, cruditas, fœdus faciei dolor, pedum ac deinde reliqui corporis tumor œdematosus. Causa est vel sanguinis in ve-

in venis redundantia, vel eius tenuitas, acrimonia, feruor, aut alia qualitas, vel mensium diu suppressorū cōcitatio, eruptio, vel abortus vel partus difficilis, vel alia quædam externa læsio. At vero stillicidium mensium siue uteri prouenit a venæ exesione, modo simplici, modo vlceri coniuncta, quod nonnunquam in utero sæpius in eius ceruice consistit. Cum simplex est exesio, aut nullus aut obscurus est dolor, si vero vlcus adest manifestus, ac vehemens plerumque immisso digito deprehensus.

Fluor uterinus, Weiberfluß est, cum non syncerus sanguis, sed corrupti humores ex utero fœminis prodeunt, idque continenter aut nullo ordine, nulloque circuitu. Quod effluit modo liquidum est & albicans, lactis sero aut ptisanæ cremori persimile: modo citrinum aut pallidum, modo subuiride, adeo acre fere & adurens, ut quascunq; partes attingit, erodat aut leuiter exulceret: atque id rursus modo terrem est & graueolens, modo odore nullo molestum. Causa est vel in principalibus interioribus visceribus, vel in utero. In principalibus corporis interioribus visceribus subsistens causa, est eadem illa, quæ leucophlegmatiam, crudos, aquosos, aliterque corruptos malos humores generat. Inde enim, si multi humores colliguntur, depelluntur a natura ad uterum tanquam corporis sentinam, quæ nunquam quoque ad

eam expulsionem a purgantibus assumptis aut balneis excitatur. In utero subsistens causa longe rarior est, eaque est vel *Intemperies* ferreque frigida: vel *Imbecillitas* ab uteri gestatione, a partu, a contusione, aut ab alia externarum causarum vi contracta: vel erosio, aut exulceratio, ex inflammatione, aut abscessu derelicta. Atque tunc fluor est parcius & affecti uteri indicia adsunt.

// 545. // Gonorrhœa est inutia, citra Venereum seminis profusio. Estque *Leuior* vel *Gravior*. *Leuior* est, quæ nullas malignitatis notas habet. Mulieres perinde ac viros imo et frequentius exeret. Profluit autem citra ullam Venereæ titillationem, nec assiduo, nec quotidie, ut in uterino fluore, sed quibusdam intervallis, non ab uteri capacitate, sed a vasis spermaticis in uteri cervicem, estque id album, serosum, omnis expertis graueolentia & acrimonia, ac omnino pauoum. Huius eadem causa est, atque virilis gonorrhœa.

// 520. // 2. Gravior est virulenta gonorrhœa, quam impura Venus infligit. Quod per hanc excidit, continenter assiduoque fertur, ut in uterino fluore. Est tamen crassius multo, atque modo album modo flauum aut virescens, odore graui molestum, acre & excedens, ac proin raro deprehenditur citra pudendi vlcus.

CAP. XXXIII.

DE VTERI STRANGVLATV,
motu inconuenienti, & do-
lore.

Vteri strangulatus est, quando ob malignum quendam vaporem ab utero ad superiores partes emissum, varia per consensum excitantur molesta symptomata. Prout enim vel ventriculum vel diaphragma, vel cor, vel fauces, vel cerebrum attingit, diuersa quoque & varia ac grauia symptomata producit. Atque ea symptomata per circuitus, vt epilepsia, repetunt, aliis quidem crebrius, aliis rarius, dum disoussa sit, eorum causa. Vapor ille venenatus est ac tam malignus & perniciosus, vt partium, quas attingit, facultates & functiones offendat, & huic potius vel illi parti singulari quadam proprietate noceat, acceditque multam ad frigidi & melancholici humoris conditionem. Originem habet, vel a menstruo sanguine, vel femine, vel alio quodam humore pernicioso, retento, corrupto, inque hoc malignitatis vitium mutato. *Uterina suffocatio*
Hysterica passio.

Motus inconueniens vteri statuitur, cum e sede sua, vel Ascendit, vel ad Lateram mouetur, vel Descendit, vel Foras prolabitur. 1. Cum Ascendit, *Aufsteigen der Mutter* / non quae *t oppfögde*
at modis. strangulatu fieri solent, symptomata producit, sed duntaxat premit mulierem quodam praecordiorum dolore, spirandi difficult.

ficultate, aut animi defectione, at sine metu,
 sine delirio, aut alio symptomate grauiore.
 Causam eius statuunt alii suppressos men-
 ses, ob eosque cum vasa ad vterum tenden-
 tia replentur, retrahi vterum ad hepar, aut
 splenem, vel contorqueri in hoc vel illud la-
 tus: alii vteri laxitatem & irritationem a re-
 bus præternaturam, quas in se continet aut
 externis: alii vterum nullo modo ascendere,
 nec ad latera moueri volunt, quod ceruici
 suæ sit adnatus. 2. Cum Ad latera seu Alter-
rutrum inguen vterus contorquetur, inguinis ac
 sæpe coxendicis vehemens dolor adest, &
 crus totum maximeque femur torpescit ac
 friget. Fit ab eadem causa, a qua ascensus v-
 teri oritur. 3. Cum descendit vterus supra
pubendum, vel in eo subsistit, inter ambur-
 landum turpitudinem, impedimentum ac
 ponderis molestum sensum, a quo venter &
 lumbi deorsum trahi videntur, adfert. Cau-
 sa eius est dissolutio ceruicis vteri, a partibus
 quibus annectitur, quæ fit vel ratione fundi
 Vteri vel Ceruicis. Ab Vtero fit, si per vim a deo
 deorsum impellatur, vt simul ceruicem vteri
 trahat, quod fit a difficilioribus deiectioni-
 bus & exsufflationibus: vel ob difficultatem
 partus: vel cum secundina vtero adhærens
 ita inconuenienter ab obstetrice trahitur,
 vt vterus sequatur: vel ob saltum aliamue
 corporis concussionem. Ceruicis vteri causa
 fit hæc dissolutio, si ob vim aliam a subiectis
 sepa-

separetur, quod forte ob coitum violentum vel immoderatum potest obtingere: vel propter corruptionem & putredinem illic cololum absumentem. *A relaxatione* ligamentorum sicuti & a membranarum disruptione, hunc quoq; affectum provenire vulgo statuunt, quod tamen vix admitti potest: 4.

Cum foras prolapsus est uterus, seu procidentia uteri, *Mutter aufgesencket* / sensu facile cognosci potest, & fit a dissolutione cervicis uteri, non iuxta superiorem duntaxat eius partem factam, ut in descensu uteri, sed iuxta torum cervicis ductum. Quare vehementiores & maiores causas, quam descensus uteri requirit.

Dolor uteri, *Mutterwehe* / est sensatio uteri tristis ab inflammatione aut distentione flatulenta proveniens.

CAP. XXXIV.

DE STERILITATE ET CONCEPTU INGRATO.

Conceptionis vitia sunt: Sterilitas & Conceptus ingratus.

Sterilitas, *Unfruchtbarkeit* / est, quando mulier viri consuetudine utens non concipit nec generat, & quidem ideo, quod mulieris uterus semen aut non excipit, aut exceptum non retinet. Hoc autem fit vel propter vitium seminis: vel membrorum generationis: vel quod coniuges non sint convenientis

entis naturæ. I. *Vitium seminis*, vel est *Quantitatis*, cum videlicet, virilis & muliebris seminis quantitas nimis exigua est: vel *Qualitatis*, cum non est coctum & elaboratum, sed crudum, tenue, aquosum, frigidum, spiritu non profusum, vel impurum, aut labe aliqua aut vitio affectum. Atque hæc quantitatis & qualitatis vitia contingunt vel ab ætate puerili & senili: vel a morbo acuto aut diuturno, aut citra manifestam actionum læsionem, latente aliquo viscerum vitio, etiam genitalium læsione: vel ab euacuatione immodica, siue sit sanguinis, siue alterius alicuius euacuationis, siue etiam seminis per gonorrhœam, aut exercitium Venereum.

II. *Membrorum generationis vitia*, quæ sterilitatem accersunt, in viris numerantur: *puhendii paralysis & atonia: vasorum spermaticorum obstructio, coarctatio & contusio: penis apertura non in recto loco posita: testium pudendique exilitas, & quævis mala constitutio: item nimia pinguedo & moles abdominis.* In mulieribus sunt *Vitia uteri, varius quidem eius cervicis, sæpius vero eius fundi.* Atque in hoc vel vitium est in *interiore eius orificio, vel in substantia.* I. *Interioris orificii vitium est, vel nimia amplitudo a partu nimis violento: vel laxatio ab humidioribus multis excrementis, ut fluore muliebri: vel occlusio ab ortu, a cicatrice aut ex-*
cre-

crescentia carnis, vlceratis aut laceratis in partu arduo hisce sedibus relictis, aut ab omento pingui vterum comprimente, & coarctante. 2. *Substantia vteri vitium est, vel Durities nimia, vel Imbecillitas, vel Intemperies frigida & humida.* Durities immodica, soliditas & siccitas vteri prouenit, vel a Temperamento tæli, vel quod sanguine non irrigetur. Temperamentum seu constitutio talis, vel est ab Ortu, vel a Senio, vel a Vehemere nimia, aliisque rebus, quæ vterum vehementer exsiccaruat, quemadmodum & cum vterus a tumore aliquo præternaturam, aut post inflammationem est induratus. *Sanguine non irrigatur vterus, si vel omnino nullus ad vterum feratur: vel licet per ceruicem vteri menstruatim euacuetur, tamen ad fundum vteri propter dictam vteri soliditatem, aut venarum vterum implicantium angustiam, aut obstructiones, non perueniat: vel si menstrua immoderatus fluant, vnde minus quoque vteri venis tunc, cum vterus in congressu calere debet, distribui potest: vel si per otium aut desuetudinem vterus nunquam aut raro sit sanguine perfusus, aut in illis, quæ a consortio viri diu abstinerunt. Imbecillitas vteri, vel est ab ortu, vel quia refrigeratus est vterus, vel morbis quibus-*

busdam debilitatus. Sic affectæ ad venerem sunt tardiores, aliisq; vteri morbis sæpe obnoxia. *Intemperies frigida & humida* prouenit ab excrementis vterum humectantibus ac refrigerantibus, ac illius orificium, vt supra dictum laxantibus. Sic affectæ male habitæ ac decoloratæ existunt. III. *Coniuges* si non sint conuenientis naturæ, etiamsi nullius vitium, nihil tamen ex sese, ex aliis vero generare possunt. Sic amborum impense calidorum non facilis est consensus, vti ne frigidorum temperaturam, atque etiam contrariorum perutilis congressus. Num vero vir aut mulier sterilis sit, inde cognosci potest, quæ causas sterilitatis in mare aut femina demonstrant. Quibus adhuc experientia quædam addi solent, quæ potissimum sumuntur, vel a *Suffitu*, vel ab *Allio*, vel *Hordeo*, vel *Sulphure*, vel *Furfure*, vel aliis rebus.

Conceptus ingratus est, cum alium in sobole sexum expetunt, vel mæliebrem, vel virilem. Quod masculi proueniant, vulgo ascribi solet testiculo dextro, vteri dextræ parti & temperamento coeuntium calidiori: quod fœmellæ, testiculo sinistro, vteri parti sinistræ, & temperamento coeuntium frigidiori. Videtur autem hanc diuersitatem sexus potius euenire, aut robore virilis, aut fœminei sexus, prout hoc vel illud viribus prædominatur. Sed abditas illas causas præ-

præstat relinquere, quam anxie nimis inquirere.

C A P. XXXV.

DE ABORTU, PARIENDI DIFFICULTATE, SECUNDINÆ RETENTIONE, PURGATIONE POST PARTUM INCONUENIENTI, & DOLORE POST PARTUM.

PARTUS vitia sunt: *Abortus, Pariendi difficultas, Secundinæ retentio, Purgatio post partum inconueniens; & Dolor post partum.*

Abortus. *Missgeburt / vnzeitige Geburt / est,* cum fœtus immatur⁹ intempestiue ante terminum partui naturali destinatum eiicitur, aut extinguitur. 1. Fit interdum in principio gestationis, interdum in medio, interdum in posterioribus mensibus, vnde fœtus immaturus sic exclusus magnitudinæ varius apprehenditur. Excluditur alias viuis cum acerbula violentius dissoluta sunt: alias mortuus, cum iis firmis & constantibus fœtus ipse perit. *Accidentia* vix grauiora, quam in partu naturali sequuntur; vel etiam minora, si fœtus exiguus sit. Quod si verò vi magna per cōtinui solutionem variis sit facta disunctio, & veluti dilaceratio, grauiora tunc, & q̄ dolorem attinet & hæmorrhagiam, symptomata superueniunt. *Interdum* vero non excluditur fœtus, sed per longum tempus mortuus in vtero permanet. Atque tunc motus nullus amplius sentitur;

titur, mammillæ flaccescunt, stomachi mor-
tus adest, animi deliquium, capitis & ocu-
lorum dolor, frequens horror febrilis, spi-
ratio fœtida & graueolens, venter grauis, &
quasi procidens, & qui etiam frigidus per-
cipitur, quemadmodum & vteri ceruicis,
interdum conuulsiones oboriuntur epilep-
ticis finitimæ, tandem aqua, sanies, virus,
pus effluunt, atque etiam fœtus portiones
excernuntur.

II. *Causse* abortus sunt vel *Exteriores*, vel
Interiores. 1. *Exteriores* aliæ fœtum enecant,
aliæ cibum subtrahunt, aliæ vteri acetabula
dissolunt. Fœtum enecant grauioribus ani-
mi affectibus, vt timor, tristitia, terror, ira, syncope,
medicamenta cathartica, & quæ menses moueri,
fœtum expellere, abortumque promouere possunt, si-
ue assumuntur, siue suffitu, odore, aut alio quouis
modo adhibeantur, cibum subtrahunt inedia, im-
moderata purgatio, sanguinis e naribus, ex hæmor-
rhoide, ex vena sectione, ex vtero, aut aliunde reie-
ctio. Vteri acetabula, per quæ fœtus alimentum
capessabat dissolunt, violenta exercitatio, saltatio,
cursus, durior equitatio aut vectio, grauioris oneris
gestatio, casus violenter concutiens, aut ventris i-
ctus fœtum contundens, item abdominis motus
vehemens a tussi, vomitione, alui deiectione, ster-
tutatione, conuulsione, clamore, nec non Venus ni-
mia aut petulans. 2. *Internæ* causse sunt Ple-
thora, quæ fœtum suffocat aut extinguit: Cacochy-
mia & humor aquens ac mucosus, vteri implens a-
ceta-

acetabula & ligamenta remolliens ac dissoluens:
 morbus aliquis grauis matri & fœtui offensus: &
 paruitas vteri, cum pro incremento fœtus dilatari
 nequit.

Pariendi difficultas, schwere Geburt/ est, Dysœxia.
 quando fœtus ex vtero in hanc lucem ma-
 gna difficultate excernitur, aut vix excerni
 potest. Causæ eius sunt aliæ Externe, aliæ In-
 ternæ: Externæ sunt aeris frigiditas aut caliditas,
 & matris merus: Internæ causæ sunt vela Ma-
 tre: vel ab inuolucris seu Membranis fœtus:
 vela Fœtu. 1. A Matre est virium corporis im-
 becillitas, vt in puella, in ænu, vel etiam a morbo:
 statura breuitas: vteri orificiū interioris cervicisque
 & rimæ mala conformatio, nimia angustia, & du-
 rities, qualis est in senescentibus, quæ diu non pepe-
 rerunt & cum humores qui in partu erumpere solēt,
 & has vias irrigare, diu antepartum effluxerunt:
 ossis pubis firmiter nimia compactio: Compressio
 seu coarctatio viarum ex vicinarum partium tu-
 more ac duritie, ex vesicæ calculo, ex recti intesti-
 ni excremento duriore, & lumborum concaui-
 tate, apinguedine. 2. A Membranis, quibus
 fœtus inuoluitur fit partus difficilis, si
 illæ solidiores adhuc & firmiter vasis v-
 tero adherentes immaturius per vim se-
 parantur & soluantur. Quod fit, cum
 ex casu, ictu, vel sumpto violento medicamen-
 to intempestiue pariunt: aut in quo ma-
 ius, vel frequentiusque erratum committi-
 tur;

titur, si impulse ab obstetricibus, uti nimis cito sept, ut se expediant, eas sollicitare solent: aut si lenibus vterinis doloribus persuasa tempus pariendi instare putant, quod tamen nondum adest, vi quadam & conatu maximo, fœtum extrudere conantur. 3. A fœtu pariendi difficultas oritur: cum ipse imbecillior, aut etiam mortuus enixu nihil matrem adiuvat: cum grandior aut monstrosus aut geminus est: cum non recta in caput fertur, nec manibus secundum latera adductis, sed vel ambos pedes, vel (quod multo operosius existit) alterum duntaxat, vel manus primum exierit, vel duplicatus in nates exit, vel obliquus alterutrum latus vel pronus ventrem primum exhibet, quæ omnium pessima est pariendi figura. — C. 117.

Secundina retentio, Wann die Nachgeburt nicht solget / est, cum ea, expulso fœtu adhuc præter naturam detinetur. Idq; fit, vel quod fundo vteri nimis fortiter adhuc cõnexa sit, aut in partu aliquantum adhuc immaturo: vel licet seiuncta fuerit, tamen circa aliquam vteri partem inuoluta sit: vel quod vteri os clausum sit, ut foras prodire nequeat. Horrenda & lethalia excitat symptomata, si diu præter naturam retineatur, & non minora quam a fœtu mortuo oboriuntur. — C. 118.

Purgatio post partum inconueniens est, cum effluxus sanguinis aliorumque excrementorum per vterum necessarius, qui per dies aliquot abundantius quam fluxus mensis naturaliter perseverare solet, aut sup-

primi-

primitur, aut Immoderatis procedit. Si non procedit, aut diminute nimis, morbis gravissimis, Syncope, Febris, Dolori, Colico, Convulsionibus, aliisque occasionem præbet. Ab obstructione vasorum, aliisque causis, quæ mensium defectum efficiunt, impeditur. Si vero nimis exsuperat, cor & hepar valde debilitat, eademque symptomata, quæ mensium abundantiam comitari solent, excitat. Exsuperantia ea provenit a causis, quæ mensium profluvium efficiunt.

Dolor post partum est, vel Distendens, vel Inflamman Cap. — C. 19.

Distendens dolor non in pudendis, sed circa anum ventrem potissimum, distendendo, aliquot horas, vel etiam dies puerperas excruciat. Provenit ab inflammatione uteri ab externo aere oborta.

Inflamman dolor ab inflammatione uterina nascitur, propter difficultatem partus majoriq; periculo affligit.

C A P. XXXVI.

DE CARNOSITATE ET GRACILITATE nimia, lassitudine, pandiculatione, rigore & horrore.

Habitus corporis affectus restant. Ii sunt Carnositas & Gracilitas corporis nimia, Lassitudo, Pandiculatio, Rigor & Horror, Sudoris affectus, Dolor & Gibbus.

Carnositas seu Pinguedo nimia est, quando carnis vel pinguedinis mole corpus vel partes aliquæ illius obrutæ, nimium auctæ non solum pulchræ minus esse censentur, sed & grauatæ, pigre, vel aliter impeditæ, ad munera obeunda existunt. Quod fit ob sanguinis copiam, quæ a variis aliis causis præcipue tamen oboritur e frequentiore cibi copiosioris, & euchymi ingerendi praua consuetudine exercitiis corporis moderatis, vel etiam quiete, & sanguinis euacuatione naturali suppressa, quemadmodum interdum in mulieribus conspicitur, quod tunc cum mensium flux⁹ desit habiliores quam antea fiât. Si præterea in sanguine pinguedinis abundantia adsit, quam a pinguioribus assumptis coaceruari volunt, pingues simul euadunt.

Gracilitas nimia est, quando corpus vel partes aliquæ minus quam decet, carne pinguedineve opplentur, vt non tantum deformem aspectum præbeant, sed & minus vegetæ ac imbecilliores reddantur. Carnitas habet carnositati & pinguetudini contrarias.

Lassitudo vel a laboribus obtingit, vel est spontanea & morbos minatur. Provenit enim cum humorum copia & vitiis corpus oneratur. Ea autem sunt Plethora & Cacochimia. In plethora, tensiva & inflammatoria sentitur lassitudo: in cacochimia humorum biliosorum, acrium, salforum, vlcerosâ;

rosa; in erudorum, frigidorum, contundens
& grauens.

Pandicutatio dasrecken vnd strecken est cum
membra admodum, brachia præsertim cum
dorso extenduntur atque curuantur, cum
oscitatione. ad vaporem dissol-
tionem. q. n. in corp. oscita-
tio, in toto corpore
pandicutatio est.
Sens. Inst. 1. 923. usc. 145. // 512. //
Causas habet quas oscitatio
Morbos sæpe prælagit & febrium paroxys-
mum instare indicat.

Rigor est quando cõcussio quædam fit to-
tus corporis, aut illius partium cum frigo-
ris quodam sensu & penitus inuoluntarie.
Horror est, cum leuior fit agitatio, & maior
frigoris sensus corpus peruadit, stantq; ere-
ctæ comæ & pori constricti, cutem asperam
reddunt. Causæ sunt vel euidentes vt frigus
externum, metus: vel internæ, videlicet humores
acres, biliosi, vel salsi vel putridi, partes sensiles & car-
nem musculorum permeantes, easque veluti pun-
gentes, & irritantes, quos quia expultrix facul-
tas expellere nititur, fit concussio illa & agi-
tatio corporis. Sicuti in febrium initis, & an-
te crism a materia eiusmodi exhalante &
corpus pervadente fieri solet. Ab euacuatio-
nibus aliis, in quibus similia acrima excremen-
ta profunduntur, vt in mictione, alui reddi-
tione, sudor, rigor, vel horror, non ni-
hil dum hæc fiunt vel instant,
quoque oboriun-
tur.

DE SVDORIS DEFECTV, EX-
superantia nimia, & vitioso
sudore.

Svdoris affectus sunt: Defectus Svdoris, Exsuperantia nimia, & Vitiosus sudor.

Defectus sudoris est, cum sudoris parum aut nihil per poros cutis emittitur. Idque fit vel ob paucitatem feri: vel si serum non ad habitum corporis, sed alio feratur, per multam mictionem diarrhœas, aliasue euacuationes: *Vel* si transitus eius ab obstructionibus impediatur, vt in hydrope: *vel* si crassum nimis sit serū & tenax, vt in leucophlegmatia & morbis acutis adhuc crudis: *vel* si a deficiente calore exteriori, ad extremum corporis habitum non allieciatur, sed a frigore repellatur, & pori cutis simul astringantur.

Exsuperantia nimia sudoris est, cum sudor nimis copiose erumpit, vt inde vires debilitentur. Hoc autem fit, vel quod serum ad cutem copiosius attrahatur vel propellatur. Attrahitur calore potissimum, si corpus extrinsecus incalescat, ab aere calidiore exercitiis vehementioribus, & balneis. Propellitur cum natura eo grauat, & *Quantitate* vel *Qualitate* peccat. *Quantitate* peccat, si nimium redundat serum in venis, nec per vrinas sufficienter expurgatur. *Qualitate* peccat, cum aliorum humorum ichorum permistione impurum redditur.

Vitiosus sudor est, si is fertidus existit, aut frigidus & tenax, & non æqualiter e toto corpore, sed certis tantum locis erumpit. A vitioso is & corrupto sero prouenit in cacochymicis plerumq; corporibus. Quocirca morbos futuros sæpe præfagit. Qui vero frigidus est, & certis tantum quibusdam locis vt facie erumpit a noxia materia & imbecillitate caloris ac virium prouenit, vt in syncope & agone mortis sæpe conspicitur.

CAP. XXXVIII.

DE DOLORE, CARNOSAS
corporis partes occupante, & articu-
lorum dolore.

DOLOR habitus corporis est, qui in partibus inter cutem & corporis interiores sedes habitum corporis præcipue constituentibus occurrit. Et vel circa carnosas partes, vel circa articulos sese exserit.

Carnosas partes qui occupat, prouenit a defluxione & catarrho serosi humoris non quidem simplicis & aquei, sed aliena qualitate imbuti, & ichoribus humorum & excrementis, quæ illam vehementiorem reddunt, permisti. Origo eius est a capite, vbi vel intra vel extra caluariam generatur, e sanguine crudo & excrementitio ob primæ secundæue coctionis debilitatem, & cerebri imbecillitatem, a parentibus, aut ex senio, & capitis morbis, aliisue causis, vt vino & Venere nimia,

mia contractam: & postea inde defluit, vel ob capiam nimiam, vel frigus externū, vel calorē, vel mot^o capitis magnos vt sternutationem, tussim. In carnosas aut partes defluit cū ex cerebro per conuenientia a natura formata foramina, nares & palatum non expurgatur, sed neruorum ductū sequitur, aut deorsum sub cute fertur, & vel has, vel illas partes occupat, prout hæc vel illæ laxiores & imbecilliores, a natura aut morbo, fuerint. Partes autem quas inuadit sunt, vel *facies*, vel *collum*, vel *pectoris latera carnosæ*, vel *dorsum circa ceruicem*, aut *lumbos*, vel *artuum carnosæ sedes*.

Articulorum regionem, qui occupat dolores protienit ab humoribus, vel *extra* vel *intra* vasa subsistentibus. // *Extra vasa* subsistentes humores, sunt iidem qui dolorem carnosas partes occupant efficiunt, cū videlicet per neruorum vias, aut sub cute ad articulorum portius vicinas partes sensiles, quales sunt *nerui*, simulque partes ob dispersos per eas *neruos*, *neruosæ dictæ*, *musculi* scilicet, ipsiq; *connectæ membrana* descendunt, illasque partes distendendo, aut qualitate vehementiæ prauæ male afficiunt. // *Intra vasa* seu *venas* subsistens humor est humor sanguineus, qui cum inde in articulorum regiones *neruosas* fertur illisque se insinuat, distendendo calore suo inflammato, dolorem arthriticum efficit. Idque fit quando sanguis sua copia in venis redundat.

redundat : aut calidior a vini præcipue potentioris & aromatum usu existens, & inflammatus febrem accedens synochum, quæ plerumq; tunc simul ad est, per eam portionem illi in articularum hæc sedes propellit, aut sero excrementitio ichoribusq; humorum profuso, impurius fluidiorq; factus, a natura, interveniente plerumq; etiã febre aliqua, in articularum regionem expurgatur : adjuvante multum dispositione partis ob imbecillitatem illius, aut viarum laxitatem ad suscipiendum pronâ. 2. Est autem articularum dolor generalior, vel particularis. Generalior dicitur Arthritis Zupperlein / Gliedsucht / Gleichschmerzen / qui in pluribus articulis, artubus, brachiis, manibus ipsorumque fulcris, coxa, summo humero se exerit, & in dorsum cervicemque usque interdum quoq; se extendit, aliquando & circa maxillæ articulum se manifestat. Particularis dolor est, qui certum aliquem articulum occupat, estque vel Homoplata dolor, vel Chiragra, vel Ischias, vel Gonagra, vel Podagra, vel alterius cuiusvis articuli. Homoplata dolor est, qui homoplatam seu scapulam in summo humero possidet. Chiragra Zupperlein der Hände / manum infestat, eiusque vel Carpum, vel Externam partem vel digitorum articulos, Ischias Hüftweche / Hüftsucht / est dolor qui coxendicem occupat. Gonagra est cum genu dolore contorqueatur. Podagra vel malleolos, vel pedum, maxime

maxime vero pollicis articulum adoritur. Alterius cuiusvis articuli dolor ab articulo, qui afficitur, nominatur.

CAP. XXXIX.

DE GIBBO

GIBBUS, *Höffer* / est cum parte aliqua dorsi contracta illius motus alicubi fitur: & quidem vel *retrosum* dorso protrahente: vel in *latera*: vel *antrorsum* inflexo. Vnde corpus erigere nequeunt, illudq; breue, incuruum, cum thoracis inconcinna figura ostentant: pectore presertim admodum prominente, & dorso impresso, capiteq; retrosum inclinante, si dorsum ad anteriora curuatum sit. Oritur autem a situs vertebrarum dorsi seu articulorum peruersione, & in hunc vel illum locum a naturali sede inclinatione. Atque hæc obtingit vel ab *Ortu*, vel a *casu*, aliove externo violento impetu & quidem subito, vel sensim, si dorsum in hanc vel illam partem sæpe inclinatur, eoque situ diu retineatur, vnde tandem continuo vsu laxati articuli diducuntur, & cum ad naturalem situm reduci nequeant, immobilitatem membri, cuius & figuram vitiant, causant. Qua ratione Gibbus nasci solet nonnunquam in puellis, quando ex consuetudine curuæ nendo sedent, & in infantibus, cū situ corporis non decenti cubant. Quomodo etiam principium curuaturæ dorsi, siue ab ortu, siue

sive casu factum, se eo inclinando, tum in
incessu, tum decubitu, nec opposito motu
resistendo, augent. Arabes alias adhuc caus-
as habent, vt humoris ligamenta humectan-
tes & relaxantes flatus ossa & ligamenta im-
pellentes, abscessum eo loco obortum, spas-
mum, ligamentorum ex febribus adurenti-
bus factum. Quæ tamen causæ vix omnes
admitti possunt.

SECTIO V.

DE EXTERIORI-
bus Affectibus.

CAP. I.

DE REDUNDANTIA PILO-
RUM, DEFICIENTE PROVENTU
pilorum, defluvio pilorum, caluitie,
alopecia, & ophiasis.

POST Interiores affectus, Exteriores iam
sequuntur.

Exteriorum affectuum sunt duo genera: alii enim deformitatem efficiunt: alii aliis vitiiis, extuberantiis videlicet & continui solutionibus, sunt molesti.

Deformitatis affectus vel sunt in *Pilis*, vel in *Vnguibus*, vel in *Cute*.

Pilorum

Pilorum affectus sunt: Redundantia pilorum, defectus pilorum, & alia pilorum vitia.

Redundantia pilorum est, cum nimis excrescunt aut in locis insolitis proueniunt, ^{vel in} frontem maiori ex parte obducant, & mulieribus in mento oriantur, aliisque locis non conuenientibus nascantur. Hoc autem fit ob succi nutrientis redundantiam, nec non moderatum calorem & si sæpe abradantur. Eo quoque loco ubi cutis moderate sicca, & rara est potius, quam alibi proueniunt.

Defectus pilorum est, quando in locis conuenientibus aut non proueniunt decenti modo aut decidunt. Estque vel deficiens prouentus, vel defluuium pilorum.

Deficiens prouentus pilorum est, quando nullo modo aut tarde nimis aut non satis copiose procedunt. Idque fit ob succi nutrientis defectum, calorem non moderatum, & si cutis iusto sicciore aut humidior sit.

Defluuium seu casus pilorum Ausfallen des Haars est cum pili decidunt. Idque vel generalius sumitur vel specialius.

Generalius significat quodcumque pilorum defluuium, siue in omnibus pilosis locis, siue in quibusdam duntaxat locis fiat. Oritur vel ab externo calore & feruore, ut aquæ feruentis, vel hæmæ admotæ occasione, radicibus pilorum, inde exsiccatis attenuatis: vel phlogistis, radices eorum absorbentibus: vel succi nutrientis penuria, unde radices quoque exsiccantur: vel etiã & vitiosis

a vitiosis humoribus cū ab illis radices ipsorū exsicantur, attenuantur aut absumuntur, vt in febribus ardentissimis, elephantiasi, lue venerea, alijsue interdum conspicitur.

Specialius defluuium capillorum est vel caluitus vel Alopecia vel Ophiasis.

Caluities est, in qua in vertice & syncipite; vtrinq; plus minusue cutis nuda & glabra existit. A defectu nutrimenti potius quam alijs causis oboritur.

Alopecia est, quando in capite inæqualiter hinc inde deficient pili, vel æqualiter præcipue circa occiput & tempora. Ab humoribus prauis & malignis, circa poros cutis cōgestis pilorūque radices exedētibus & absumētibus, quales in elephantiasi, lue venerea, alijsue morbis adesse solent, prouenit.

Ophiasis est, cum ab occipitio duæ areæ pilis destitute per tempora vtrinq; ad frontem deductæ apparent. Ab iisdem a quibus alopecia oritur causis.

CAP. II.

DE PILIS INTRICATIS, CRISPIS, vel rectis, inæqualibus, duris, vel molli-
libus, lanuginosis, & diuersis eorundem coloribus.

PILORVM vitia alia sunt, cum pili sunt vel nimium intricati: vel nimium crispi aut re-
cti: vel inæquales: vel nimium duri & molles,
vel lanuginosi: vel colorem exoptatum non ob-
tinent. vel nimium Pinguis.

Intricati

Intricati pili, Tricæ, Zöpf / Schrütteleh
Marenpfecht / sunt, cum pili mutuo sunt iun-
 cti, & adeo impliciti, vt nullo pacto amplius
 discerni aut extricari possint, repræsentent
 sua intricatione confusa scæminarum capillos
 inuicem arte contextos. Hoc vitium vulgo
 sibi superstitiose persuadent, a nocturno spe-
 ctro capillos sugente, sicque conglutinant
 proficisci: cum potius ab insitis cau-
 rentum videlicet semine eueniat, quando
 poros plures coniunctos & obliquos in eua-
 aliqua sede format, ex quibus deinde pili co-
 piofiores angustiore in loco positi, & prop-
 curuitatem inuicem intricati nascuntur.

Crispi pili, Kraute Haar / si nimium crispi
 sunt, deformitatem aliquam adferunt, que
 admodum & si omnino recti sunt. Leuiter
 crispi pro pulcris habentur. Ab obliquitate
 pororum eueniunt.

Inæuales pili sunt, cum in ijs diuisiones seu
 fissuræ deprehenduntur ac si a muribus, aut
 vermiculis corrosi sint. Quod a pectine aliis-
 que externis pilos intricatos dilacerantibus
 euenit. Ab adusta quoque materia euenire nõ
 nulli asserunt. Volunt aliqui, quod a pediculis
 paruis & exiguis visum pene subterfugientibus
 sic pili rodantur & findantur.

Duri vel molles nimium pili a nutrimenti
 cutisq; tali dispositione fiunt.

Lanuginosi pili sunt; cum adeo tenues &
 breues redduntur, vti quandoque cum post
 defluxum

defluxu n̄ r̄ereſcunt, accidit, vt in it̄a rei ſitū
& mucō obduct̄a lanuginem potius quam
pilos exprimant. Idque ſit ex defectu ſucci
nutrientis.

Color pilorum eſt varius, vel albus, vel flauus,
vel rufus, vel niger, vel canus. Is autem ab inſi-
tis cauſis, parentum ſemine oboritur, cum
plerumq; qualis in parentum pilis color de-
prehēditur, in liberis etiam tandem eueniat.
Statui tamen ſolet a nonnullis ab humorum
dominio, diuerſos colores in pilis euenire,
album in phlegmaticis, flauum in cholericis,
rubrum in ſanguineis, & nigrum in melan-
cholicis. Canities vero a ſiccitate pilorum e-
uenit, quam ætas ſenilis, & curæ mororeſq;
ſenium maturando inducunt. Quod autem
pili interdum non eadem in ſede, ſed diſtin-
ctis in locis albeſcant, vel etiam in illis, qui v-
nam ſedem comprehendunt, aliquibus ſal-
tem hoc, aliis minime accidat, pilorum diſ-
poſitio inæqualis, vt & cutis, cui inſigua-
tur, cauſa eſſe poteſt. // Vbi & hoc obſeruan-
dum, quod quo craſſiores ſunt pili, eo matu-
rius caneſcunt, & quod in nigrioribus citius
quam rubris, cum in illis albedo incipiens ci-
tius cognoſcatur, ſe patefaciat. Quæ & cauſa
eſſe poteſt, quod in barba, & ſi iunior, vt
dici ſolet ſit capillis, canities interdum
celerius quam in illis ſe
exferat.

CAP. III.

DE VNGUIVM MOBILITATE,
casu, breuitate, auctione nimia, maculis,
crassitie, inæqualitate & erosione, sca-
bitie, fissuris, ac diuisione.

VNGUIVM affectus sunt: *Vnguium mobilis, defectus, auctio nimia, macula, crassities, inæqualitas, & continui solutiones.* *ungues*
Mobilitas denticulata est cum dentes huc illic
ue inclinant, mobilesq; facti diu sæpe ante-
quam decidant sic hærent.

Vnguium defectus est vel *vnguium casus*, vel
breuitas.

Casus vnguium est, cum sponte abscedunt,
nouis videlicet aliis crescentibus, & superio-
res depellētibus. Quod & ab iis causis, a qui-
bus casus seu defluuium pilorum oritur, enu-
mire potest, sed rarius.

Breuitas vnguium est, cum breuiiores quam
ipsa caro illis substrata existūt, vt inde res mi-
nores apprehendere commode nequeant.
Quod a succi nutrientis penuria euenit.

Auctio nimia vnguium est, cum longius & ci-
tius excrescant, succo videlicet enutriente
copiosiore illis accidente, & quidem interre-
liquas causas potissimum ideo, vel quod va-
lida circa vnguiam radices fiat commotio,
dum manus sæpe & valide & cum illis vir-
gues exercentur: vel quod frequenter attri-
pentur, maxime si prius balneo emolliantur.

Macule vnguiū sunt cum vngues maculis albis exilibus tanquā pūctis in iunioribus præfertim vno saltē vel pluribus in locis notātur, quæ circa radicem primū exortæ, vna cū vngue crescendo, donec cū eo amputentur, cecidant, succrescentibus saepe mox aliis. Hæ notæ in adultis & senibus si appareant, viuacitatē significare vulgus iudicat. Oriuntur a nutrimento, si in eo portio neula vel minima sit, ab ea quæ pellucidam vnguium substantiam reparare, lucidāq; continere debebat, aliena nihilominus nutriendæ adhuc apta, quæ aliunde vt ab ossium vicinorū nutrimento crassiore decedens, & huic lucidiori vnguium præmissa, vnguis eam portio neulam, cui apponitur, opacam & albam, nec vt aliam pellucidā reddit. A siccitate quoq; & induratione nimia, vnde pelluciditas perit & albedo accedit, euenire potest.

Crassities vnguium est, cum adeo crassi sunt, vt rerum minutarum apprehensionem prohibeant. Ab iisdem causis euenit, a quibus auctio nimia.

Inaqualitas vnguium est, cum gibbosi & rugosi existunt.

Continui solutiones in vnguibus sunt, erosio, scabrities, fissuræ & diuisio. Quæ vitia accidunt a qualitate eadem exitiosa, qua pili in lue elephantica & Venerea defluunt, vnguium radicibus infectis: vel aliis humoribus prauis & exitiosis.

CAP. III.

DE PORRIGINE, FACIEI RUGIS, colore ingrato, & gutta rosacea, manuum squamis, & duritie acinæqualitate.

CURTIS deformitates vel sunt in certis partibus, vel in incertis.

In certis partibus, vel sunt in locis pilosis, vel in facie, vel in manibus.

I. In locis pilosis potissimum est porrigo. Porrigo, Furfur, capitis, Pityriasis, Schupp des Hauptes est cum tenues & furfuraceæ squamulæ ex capite vel etiam aliis pilosis locis, dum caput unguibus vel pectine fricatur, deciduat. Quod vitium quibusdam tam graue est, ut furfures statim ex leui causâ, copiose instant inuis in subiectas vestes delabantur, vel etiam in aliis depilibus locis a cute abradantur. Fieri hoc malum volunt, a vitioso corporis humore salsaue pituita, aut bilioso & melancholico sanguine caput subeunte, atque idcirco si diu perseueret, & graue sit, lepram prænuntiare: alii etiam ex mala intemperie capitis valida fieri asserunt.

II. In facie sunt: Ruga, color faciei ingratus, & gutta rosacea.

Ruga Runkelen des Angesichts / quamuis in ceteris quoque sint corporis partibus, in facie tamen sunt magis molestæ. Proueniunt cum cutis, quæ antea magis distenta erat, collabitur

collabitur & flaccida euadit. Quare senibus ob senectutem corpus exsiccantem, familiares esse solent.

Color faciei ingratus est, cum facies non splendida aut bene colorata, sed deformis apparet. Ab interno aliquo morbo aut vitio cutis peculiari hoc euenit.

Gutta rosacea, est rubedo maculosa, per quam facies saltem & in ea frons, malæ, nasus, ac si guttis rubris seu roseis angustioribus amplioribusue plus minusue prominentibus conspersa essent, apparent. Eiusmodi facies tandem & pustulosa fit, atque extuberantiis variis admodum inæqualis & horrida, quibus auctis nasus aliquando pomis uti vocant repletus in immentum excrescit. Oritur a causis sanguinem ad faciem allicientibus & expellentibus, præcipue autem a vini frequentiore & immoderato potu in ebrietate deditis.

III. In manibus sunt: Squama, & cutis durities, ac inequalitas.

Squama manuum sunt, cum in vola manuum cutis inæqualis scissa & squammosa, a reliqua abscedens, ab illis qui hoc vitio laborant, vnguibus cōtinuo, etsi nullus adsit pruritus, citra dolorē auellitur. Causas habent easdem quas porrigo.

Durities ac inequalitas manuum est, cum cutis in ea non mollis & lenis, sed dura scabra, & aspera deprehenditur.

CAP. IV.

DE COMMACVLATIONIBVS,
maculis originalibus, lentiginibus, macu-
lis pulicariibus, erysipelatosiis, sanguineis,
imperiginibus, vitiliginibus, &
sugillationibus.

IN incertis partibus obtingentes cutis defor-
mitates sunt, vel *commaculationes*, vel *macu-
le*, vel *foetida expirationes*, vel *animalium pro-
uentus*.

Comaculationes cutis ab externis rebus pro-
ueniunt, illarumque ratione diuersæ admo-
dum existunt. *Alia* enim a solis perustione in
facie, manibus & pectoris regione, quæ de-
nudari solet, eueniunt. *Alia* a sordibus in im-
mundis hominibus, cuti adhaerentibus con-
trahuntur. *Alia* ab aliis rebus, vel nigro, vel
rubro, vel croceo, vel viridi, vel alio colore
cutem colorantibus fiunt, quemadmodum
in illis quæ eiusmodi colores tractant ver-
santq; conspicitur.

Macule sunt vel *originales*, vel *lentigines*, vel
pulicares macule, vel *erysipelatoses*, vel *sangui-
nea*, vel *imperigines*, vel *vitigines*, vel *suggilla-
tiones*.

Originales macule, *Neui*, *Annähler* / *Wut-
termahl* sunt maculæ, quas infans in lucem
editus mox secum ab utero adfert. Hæ va-
riis modis se habent, coloreque uti & for-
mas diuersas exprimunt: alias enim fraga-
nunc

nunc cerasum aliudue referunt, alias de-
pressæ latæ seu parvæ, colore tantum alieno,
se patefaciunt. Et nunc in facie, nunc trun-
co corporis, vel adnexis illi artibus alicubi
consistunt.

Lentigines & aubflecken / Ensensflecken / sunt
maculæ fulvo colore præditæ, lentes magni-
tudine coloreque, nisi quod non extube-
rent referentes. Hisce cutis interdum parvus
alias copiosissime & quasi guttatim con-
spersa apparet, facie potissimum, interdum
& manus pectorisq; aperta sede, aliisue cor-
poris locis. Quo corpus magis album existit,
eo manifestiores sunt. Aëstatis tempore ali-
quando prorumpunt, hyeme rursus evane-
sunt, alias perenes sunt. Sunt interdum ma-
iores amplitudine palmæ, nature tamen eiu-
dem. Causa harum macularum est succus nu-
triciens pilos, in poros cutis dispersus ac diffu-
sus. Ea autem diffusio succi in poros ab exsu-
perantia eius proficiscitur: & a colore exter-
no nimium illum attrahente porosq; simul
dilatante, adiuvante quoque nonnunquam
nimia pororum laxitate.

Pulicæ macula sunt, quæ pulicum ictus re-
lictos referunt. Sunt enim exiguæ & rotun-
dæ, porumque vnum vel alterum aut plures,
sed distinctim ambiunt, atq; includunt, nec
sensum aliter quam levi pruritu commouet.
Oriuntur a sanguine in cutis pororum ambi-
um se diffundente, quod inter alias causas

euenire quoq; potest a sudoribus & ictu be-
stiolarum quarundam.

Erysipelatosa macula sunt, quæ parua erysipe-
lata representant, ab illis tantum, quod citra
ardorem caloremque leuem tantum pruri-
tum commoueant, differentes. A sanguine
ab externis internisue causis sanguinem al-
liciētibus aut expellentibus ad cutem se dif-
fundente eueniunt.

Sanguinea macula exacte rubræ sanguinis
instar faciem, collum, pectus, ceterasque in-
terdum corporis sedes, tam angusto quam
amplo spatio, nunc depressæ, nunc plus mi-
nusue eleuata opplent, pertinaciterque hæ-
rent, nec etiam nisi pruritu molestant. Ori-
untur a causis, a quibus pulicætes, maculæ
quoque eueniunt.

Imperigines, Zittermahl / sunt maculæ latæ
nonnihil circa ambitum rubescētes, cum cu-
tis asperitate illiusque veluti erosionē, Impe-
tiginibus Lichenibus dictis quodammodo
similes, nisi quod non ita pruriunt, nec adeo
latæ se diffundunt, aut numero abundant,
sed vel in facie, manibus, alibiue in cute diu
sape citra aliam noxiā perseuerant. Ab
Herpete miliari, quod non vt ille, vrant, dif-
ferunt. Fiunt cum sanguinis portio aliqua a-
erior ad cutis aliquam sedem elabatur, easque
exasperat & nonnihil rodit & maculat.

Vitilignes, quæ & Malum mortuum, & Mor-
phea dicuntur, sunt maculæ non continuatæ,
sed di-

sed dispersæ guttarum instar p̄ cutem sedem
mutantes & serpentes, non tamen asperæ,
nec squamosæ aut exulceratæ, & sine sensu
vel plane obtuso, vnde licet frictæ ruborem
leuem concipiant, vel profundius cuti in-
hærentes etiam pungantur, non tamen do-
lorem vllum adferunt, nec sanguis ex illis,
sed aquosa e punctura sanies effluit. Causa
earum est succus nutriens pilos, poris se in-
gerens, vitiosus, qualis ex deprauato assimi-
latione illius loci, vbi maculæ hæ fiunt, pro-
dit, per quam sanguis ille, qui ad nutritionē
eo defertur, non in succum conuenientem,
sed prauum locoque deprauato similem, &
a quo deinceps fouetur, vitiosq; nutritur,
conuertitur, eadem fere ratione vti in ele-
phantiasi, a quo etiam non multum diffe-
runt, cum eam sæpe præcedant & venturam
significent. Cuius deprauatæ assimilationis
causa quoque vti & elephantiasis venenata
quædam vis vel similis nonnihil huic vel dis-
similis a semine profecta, vel in sanguine a-
liisve humoribus suscitata latens vel per cõ-
tagium corpus inuadens, esse potest. Sunt a-
vitiliginis tres species: albus, melas, leuce. ¹ Al-
phus seu Morphea alba est, cum maculæ magis
quam ipsa cutis albicant. ² Melas seu Morphea
nigra est, cum maculæ obscuræ magis sunt
& nonnihil nigricant. ³ Leuce alba etiam, vt al-
phus, colore describitur, sed altius descen-
dit, cutemque totamprehendit. In hac pili

decidunt, alique albi ac tenues succrescunt lanugini similes.

Suggillationes, Ecchymoses, Ecchymomata, ^{blau} Mähler/ Schnatten/ Striemen/ Streichma-
sen / sunt liuidæ maculæ post contusiones e-
 uenientes, inæquales admodum, nunc col-
 lectæ & amplæ, alias dispersæ & expantæ, a-
 lias in longum deductæ: alias cum tumore
 leui & dolore ab initio se manifestantes,
 quibus tamen euanescentibus, maculæ hæc
 diu sæpe manent. Oboriuntur cum san-
 guis sub cuticulam e vera cute eiusue exili-
 bus venis erumpit, quod fit, vel a contusio-
 ne, vel ictu, vel casu, vel venæ cutaneæ le-
 ctione, vel cum ea penitus pertusa est, vel a
 aliis externis causis, sanguinem e venis pro-
 fundentibus. Sunt autem suggillationes vel
Maiores vel Minores.

*Maiores sunt Peliomata, cum cutis liuescit:
 & Melasmata, cum nigrescit.*

*Minores suggillationes sunt Stigmata & Vir-
 bices, quales relinquuntur a flagellis.*

CAP. V.

DE FOETIDIS EXSP-
 rationibus, pulicem, ac pediculo-
 rum prouentu.

Fœtide expirationes sunt ingrati ac fœtidi or-
 dores, qui a toto corpore, præcipue vero a
 glandulosis locis, quales sub axillis, & in
 inguina sunt, emittuntur, & quidem a for-
 dibus non repurgatis, sudore, aliisque excre-
 mentis vitiosis.

Animalium proventus est vel pulicum vel pediculorum.

Pulices saltu vestibus & integumentis se inserunt, inde corpori nudo se affigunt, & aculeo intruso ex eo sanguinem donec impleantur, sugunt. Ex corpore non nascuntur, vt pediculi, sed aliunde eo proveniunt.

Pediculorum proventus Phthyriasis Leuse / sud / maxime in capitis atque etiam aliis locis obtingit frequentius in infantibus & mendicis, nonnunquam & in aliis immundis hominibus, rarius in iis, qui ab immunditie abhorrent. Nascuntur pediculi ex sordibus cuti adherentibus & impactis, quæ ab exhalationibus, sudoribus, cutisque excrementis, tum in superficie cuticulæ, tum sub ea collectis retentisque & coaceruatis, proficiscuntur. Sunt autem pediculi varii: alii sunt vulgares pediculi: alii vocantur Lendes: alii sunt inguinales: alii Chrones. 1. Vulgares pediculi Leuse / sunt illi qui communiter & præcipue in capitis capillis, aut etiam palpebrarum ciliis, & barba, aut sub axillis, aliisque corporis partibus eueniunt & sæpe in totum corpus exspantur. 2. Lendes Müsse / nominantur pediculi, qui modo nascuntur, minimi que adhuc vt vix cognoscantur, existunt. 3. Inguinales pediculi Silsteuse / sunt, qui circa pudenda in pilosa cute impacti atque inserti inveniuntur, vehementer

ter pruritus & lancinationem mouentes & pertinacissime hærentes. Nonnunquam alia quoque loca perreptantes, alibi se cuti quoque inserunt. Nascuntur cum præter humiditatem illam excrementitiam sordes illæ pediculos producentes, vitium simul aliquod in se habeant, aut cōtrahant, quale est virus illud, quod in immundis hominibus lue Venerea contaminatis subsistit. Chirones, Sirones, Kenthesen / Süren / sunt pediculi, qui in nuda manuum vola plerumque, vix dum aliis in locis sub cuticula latitant, & ex leui tuberculo seu fissura illic apparente, prurituque indefinente illic solum molestanteprehendunt, adeo vt vix dum etsi eximantur, nisi speculo lucido imponantur, possint cognosci, motusque ipsorum obseruari. Ab ichoribus humorum inde scabies gignitur, sub cuticula crassiore in vola manus alicubi retentis, corruptisque nascuntur, & scabiei comites existunt. Quod vero in hac sede potius, quam alia hoc fiat, crassities cutis volæ manus forte in causa est, quæ vt excrementa hæc tenuia minus dissipentur, efficit.

CAP. VI.

DE PHLEGMONE, PHY-
GETHLO, PHYMATE, PAROTIDE,
bubone, inflammatione in iuncturis manu-
um subsistente, paronychia, & ea, quæ
inter pollicem & indicem in ma-
nu exoritur.

AT que hæc de deformitate: sequitur iam
alterum affectuum exteriorum genus, quod
vel *Extuberantiis*, vel *Continui solutionibus* est
molestum.

Extuberantiæ sunt *Cum dolore*, vel *Sine do-
lore*.

Cum dolore extuberantiæ vel sunt *Tumores*,
vel *Pustula*.

Tumores sunt *extuberantiæ* maiores. Sunt
que vel *Primarij* tumores, vel *Secundarij*.

Primarij qui aliis originem præbent, sunt
Sanguinis Collectiones, *Erysipelas*, & *Cancer*.

Sanguinis Collectiones sunt *Inflammatiõ*, &
Tumor ex Contusione.

Inflammatiõ est *Maior* vel *Minor*.

Maior inflammatiõ vel *Incertas partes oc-
cupat* vel *Certas*.

Incertas partes occupat *Phlegmone*. *Hixige*
Geschwulst / quæ est tumor calidus præter
naturam collectus, prominens atq; circum-

scriptus: oui saltem gallinacei magnitudine.
Huic quasi exigne aut ex balneo, rubor in-

est: calor quoque ex inflammatione vehemens

mili ac phlegmone nascitur, iisdemq; signis innotescit. Fere autem fit aut post febres, aut post dolores partis alicuius, qui fluxionem proritant in adenes.

Phyma tumor quoque adenum est, simplici phlegmone atque phygethlo aliquando minor, ac planior, minusque rubens ac dolens. Non enim e puro sanguine proficiscitur, sed ex eo, cui pituitæ quiddam sit admixtum, ut sit phlegmone œdematis particeps.

Specialiora nomina obtinent, *Parotis & Bubo*.

Parotis, *Dhrenmüagele / Dhrenmüchel / Dhrenmüchel / Dhrenflam / Geschwulst hinder dem* glandulis prorumpens, quæ pone aures, & ad earum radices consistunt. Hæc notas phlegmones omnes habet, nisi (ut interdum fit) OEdematis sit particeps. Oritur fere e capite, humorib⁹ calidis eo confluentibus: alias sine febre, alias in acuta febre, in qua præsertim caput vel delirio, vel dolore, vel gravitate torquebatur.

Bubo ein Schiet / Trüsen vber den Gemächten est phlegmone in inguinibus eueniens, cum sanguis eo a natura depellit. Estq; vel *Solitarius* vel *Comitatus*. *Solitarius* ex simplici sanguine sine peculiari aliquo vitio puenit. *Comitatus* est, q̄ aliorū morborū comes existit

& in-

& inde originem habet. Estque vel *venerens* vel *malignus*, vel *pestilentialis*. Venerens est qui luem Venerream: malignus qui febrem & liumve morbum malignum: pestilentialis, qui pestem comitem habet. // 409. //

Articulorum inflammationes subsistunt, vel in iuncturis brachij aut cruris: vel in digitorum internodijs: vel in manu inter pollicem & indicem.

In iuncturis brachij aut cruris subsistens inflammatio ab eisdem causis, a quibus phlegmone oritur, grauiori dolore & impedimento afficitur, articuli nonnunquam labem inde patiuntur.

In digitorum internodijs euenit Paronychia siue Reduvia Panaritium Burm am finger Gebrot / wenn die haut von den Nägeln sich abwirfft / in digitorum manus frequentius interdum & pedis accidit internodijs, extremo præsertim dolore intensissimo, & tumore circa radicem unguium obortis. Cum inualefcit sphacelus sæpe sequitur, atque ossis extremi, nonnunquam & alterius digiti hoc malo affecti corruptio. Oritur cum sanguis ad articulorum sedes e venis effunditur, adiuuante multum calore, ei loco extrinsecus accedente. Vnde ancillæ quia vasa immunda aqua feruente, indies abluere solent, digitos frequenter perurendo, adeo vt unguem illarum cum hoc sæpe fiat, incuruentur, hoc malum sibi sæpiuscule accersunt.

In ma

In manu inter pollicem & indicem exorta inflammatio, Grippeseu appellatur, & eo in loco valde excruciat, tumoremque magnum infert. Causas habet, quas phlegmone, si videlicet sanguis eo feratur.

C A P. VII.

DE TUBERCULO SIMPLICI sanguineo, ac cruento, & de tumore & contusione.

*M*enor inflammatio est tuberculum, quod magis adhuc collectum, acutum, per reliqua inflammationi simile inuenitur, omnes corporis sedes occupare potest, sed tamen ceteris inflammationibus minus existit. Estque vel *Simplex*, vel *Sanguineum*, vel *Carnosum*.

Simplex tuberculum *Wysen* / *Schwären* / est tuberculum frequentissimum nucis iuglandis plus minusue magnitudine præditum, quod adauctum in abscessum plerumq; definit, qui postea se aperiens, in vlcus abit, & pus album profundit. Talia diuersis in corporis locis, vel solitaria, vel plura simul nascuntur, plus minusue protuberantia, & rubore amplius vel parcius perfusa, dolore lancinante & ardore molesta.

Sanguineum tuberculum *Bluteisen* / est, quod cum in abscessum & vlcus definit, non pus album, sed cruentum profundit.

Carneum tuberculum, Furunculus, Dothien,
Am. v. 2. Krebslein est tuberculum quod loco puris,
 lobum carneum exhibet, estque maius fere
 ceteris & rubore ac ardore plusquam prius
 excruciat. Exoritur si sanguini alii humores
 acres, vt bilis flaua, viridis vel atra, vel alio-
 quin prauis & maligni permisti sint.

*habet, est
 sigle.*

Tumor ex contusione, Zerthi & Chung, Zerthel,
 fung efnes Ghedis est qui per contusiones,
 ictus, ac casus, obtingit, & nunc collectus,
 nunc diffusus, plus minusve in altum eleua-
 tur, occurrit, aliquando sine inflammatione,
 alias vero cum illa eueniens, nunc concolor,
 interdum vero mox tardiusve liuens, flaves-
 cens, vilices & suggillationes profert, tan-
 demque euanesceit, alias vero in abcessum,
 indeque in vltus vergit.

CAP. VIII.

DE ERYSIPELATE.

Erysipelas, Phlogosis, Ignis sacer seu syluester, Spi-
na Auicenna Kottlauff, No. 11 Saifunctel
Wiltewer, stegendi his / heilla dina. est vel ex-
quisitum vel minus exquisitum erysipelas.

Exquisitum erysipelas est vel simplex vel exul-
 teratum.

*11 rosa. barb.
 de rosb. B.*

Simplex erysipelas est, cum rubore & dolore
affectus citra extuberantiam manifestam,
aut tumorem, in quo (1) cutis superficies frequen-
ter in imo tiliarum, nonnunquam in facie, alias in
collo,

collo, interdum & in aliis locis, rubore plus minusve expanso, persusa apparet. Quae rubedo ex compressione refugit, eaque remissa, moxque redit, atque perseuerans aliquandiu, tandem flavescere incipit, mox pallescere, donec penitus euanescat (2) Cum ardore insuper ac si cutis leuiter vreretur, euenit, tandem & pruritus accedit. (3) Adhuc in vicinis huic affectui locis glandulae plerumque accedente, interdum dolore aliquo intumescent, ut si in inferioribus sit, in inguine adenes, si in superioribus, in collo glandula. (4) Febris praeterea synochus cum horrore incipiens, & mox in calorem desinens, praecedere & die vno pluribusve comitari solet: nonnunquam quoque nulla febris adest (5) Per paroxysmos denique accedit. Causa eius est, sanguinis praecipue biliosi in cutem effluxus, cum videlicet e venis tenuioribus propulsus nequaquam in carne subsistit & haeret, sed tenuitate in cutem fertur & euolat quae densior & compactior hunc retinet cohibetque.

Effluit autem in cutem vel quod feruidior aut etiam tenuior sit sanguis, quemadmodum in febribus saepe fieri solet, vel propter calorem extrinsecus cuti adhibitum, vel alias causas fluxiones mouentes.

Exulceratum erysipelas; species duas habet: Vna qua summa cutis sine altitudine exulceratur, in qua, & crustulae instar furfuris excitantur: altera cuius exulceratio altius in cutem penetrat;

de Mel. 2005.

e qua ruptis pustulis purulenta sanies exit. Exoritur cum simplex erysipelas male tractatur aut, si sanguini bilis supervacua eiusque incallescens non nihil sit admistum.

Minus exquisitum erysipelas est vel phlegmonodes vel œdematodes.

Phlegmonodes erysipelas tumentius quidem quam simplex, sed minus feruidum existit. Finitur aliquando eodem modo ut simplex, alias vero in eo pustulæ erumpunt, interdum & vesicæ maiores aliquando in ambitu lividae, vel etiam nigricantes, e quibus ruptis sanies promanat, sicque exulceratur & in peruersa sæpe desinit vlcera depascentia, quæ in gangrænam non bene gubernata converti possunt.

A sanguine crassiore originem habet, & cum exulceratur bilis, vel viridis vel atra maligna sanguini est permista.

*De vitio Ross.
in multitudine
resistit rebortis
miseratis. et.
Ad. per H. G.*

Oedematodes erysipelas minori ardore & rubore se offert, extuberantia tamen adhuc maiore magisque expansa. In eo vesicæ quæque interdum prodeunt subalbide, e quibus apertis serosus humor, vel saniosus tandemque pus effluit. In hac specie, licet erysipelas cesset, extumescencia illa œdematosa sæpe diu adhuc permanet, nonnunquam & vix penitus potest abigi, & in crura vere œdematosa, in illis qui sæpe hoc affectu conflantur, desinit. A sanguine seroso provenit.

Zona erysipelatis speciei. // Sid. //

CAP.

C A P. I X.

DE CANCRO.

CANCER, Carcinos, Lupus, Noli metan-
gere, Krebs / est tumor, qui per se quo-
 que in corporis superficie exoritur, mali-
 gnitate potius, quam intenso dolore mo-
 lestus. In qualibet corporis parte nasci so-
 let, in ore, in oculis, collo, ceruice,
 facie, brachiis, femore, tibiis, vulua,
 cole, ano, & maxime in foeminarum mam-
 mis. *Caussa eius statuitur vulgo bilis atra*
sanguisue feruidus ac retorridus, qualis sepe ex sup-
pressis menstruis aut hamorrhoidibus, nonnun-
quam ex febre quartana cumulatur: atque si is
humor pigrior ac ignauior sit, mitiorem cancerum
inferri, grauiorem vero, si calidior & acrior. Sunt
 vero, qui id non admittant, & canceri caus-
 sam peculiare aliquod, & occultum vene-
 num esse statuunt, quod vel per contagio-
 nem corpori sit inductum, vel in eo geni-
 tum. Est autem cancer vel *Simplex* vel *Exul-*
ceratus.

Cancer simplex a tuberculo exiguo vix
 dum conspicuo ab initio emergit, mox ad
 pisi, inde auellanae, postea nucis, tandem
 ad pomi minoris, maiorisque magnitudi-
 nem sensim excrescit, cancerum verum appo-
 site sua circumscriptione & forma referens:
 cum vti ille, sic & hic tumor rotundus sit,

et occultus.

inæqualis tuberculis quibusdam exuberans, & venis in ambitu turgidus colore liuidus & obscurus durus, insuper dura veluti crusta, vti cancer obductus, firmiterque parti subiectæ hærens. Dolorem aliquin ab initio fere nullum, aut condemnandum saltem adfert, unde, & tunc nihil quasi æstimatur negligiturque, punctioibus tantum quibusdam cutis, ac si acu fierent se partefaciens, quæ tandem vna cum tumore augentur atq; increfcunt.

Cancer exulceratus, carcinoma est, cum cancer cute aperta retractaque denudatur. E quo sensim sanies putris fœtida, subflaua, vel subuiuidis mox nigricans continuo emanat, caroque inæqualis & corrupta nonnihil apparet, quæ excrefcit, & strias vel styrias procul exortas, & prominentes vel pependentes profert. Quam labia tumefcentia, dura atque inuerfa ambiunt, quæ interdum adeo augentur, vt reflexa magnam faciei partem occultasse, alias in colletoriam auriculam illi veluti innatam continuisse obseruatum sit. Sanguis quoties nudum sarcinoma relinquitur, ex eo defluit.

Vnde tantum viribus ad longum tempus sensum perfractis, accedente sæpe febre

febre lenta, consumuntur & succumbunt.

Secundarij tumores, qui alios sequuntur, sunt Abscessus & Mortificatio.

CAP. X.

DE ABSCESSU, GANGRENA, AC SPHACELO, ET
offium exeseione ac ca-
rie.

Abscessus, Apostema, Vomica, zeitig Geschwür/
Apostem / est collecta materia in Pus, aut
in *Alienam substantiam* conuersio. Nam ex
qualibet inflammatione prouenire potest,
cuius materia seu sanguis extra venas putre-
scens, si concoctione in pus facessit, ea-
puris collectio absolute est abscessus. Vn-
de etiam diuersus ratione diuersarum
inflammationum abscessus existit. Cum
vero sit locus tumentior, durior, ru-
bicundior, feruidior, ac antea apparet,
dolor incumbit vehementior, ilq; pun-
gens ac lancinans: atque si locus infi-
gnis est, febricula rigorque inordinatus
noctu potissimum fatigans. Abscessu iam
facto mitescunt omnia, tumor in mu-
tonem seu apicem liuescentem, quem
proin oculum vocant: vbi exitum parat,
magis attollitur, excitaturq; cutis prurigo.
Cognoscitur quoq; pus subesse, si eoprima-
tur, ex fluxu & refluxu. Si in profundo

lateat abscessus, non adeo exacte se offert aut eminet: alias quoque aliquandiu penitus fere occultatur, donec tuberculo erumpente, quod Exituram vocant, se manifestet.

Mortificatio est, cum pars affecta corrumpitur seu vitali calore ac spiritu destituitur: Phlegmonis aliisque tumoribus interdum succedit. Exoritur aut quia a corde per arterias influere prohibetur, aëtiore vinculo contusione vel obstructione: aut quia insitus partis calor præfocatur & exstinguitur, idq; vel humorum copia, ut in magnis inflammationibus, vel ingenti obstructione, que perspirationem prohibet, vel penetrabili frigore, vel venenata, atque maligna qualitate. Fit autem mortificatio, vel in carnis partibus vel in ossibus.

In carnis partibus, quæ fit, est vel *Gangrena* vel *Sphacelus*.

Gangrena, *Kaltbrandt* / *Sancti Antonii Plag* / *faul Fleisch* / est incipiens in carnis partibus mortificatio. In qua pars colorem naturalem amittere incipit, sensimque vel subito etiam liuescere mox nigrescere, intumescere tunc simul parte, atque dolente adhuc, nonnunquam & graui dolore antequam penitus corrumpatur, afflicta: e qua virus quoddam continuo emanat, quod eutem & car-

& carnem vndique imbuit, mollioremque reddit, quæ tandem corrupta, vel sponte finditur exulceraturque, vel scarificatione facta, per quam huic malo succurrere volunt, plagæ admodum latefcunt, labiisque tument.

Sphacelus, Sideratio, est cum mortificatio iam magis acoreuit confirmataque est & pars omni calore naturali, vti & pulsu sensuque destituta emoritur, vt etiam sine sensu doloris alte scapellus adigi possit, summeq; fœtida & eadauerosa existit.

Ossium mortificatio seu corruptio est vel Ossium exesio, vel car. es.

Exesio ossium seu erosio est leuior ossium corruptio, certo in loco, vnde aspera & inæqualia fiunt.

Caries ossium est manifesta corruptio, vnde pars ipsorum aliqua sic affecta nigricat, & a sana viuæq; ossis sede tandem abscedit, vel vniuersum os, vt in paronychia digitorum inter nodio corrumpit & mortificat. Quæ ossium corruptio, cū vlcere plerumq; in carne cuteq; illi instrata, ex quo vt plurimum nascitur & cum eo iungitur vel vlcus illud se patefacit, quod profundum ad ossa vsq; pertingit, & quamdiu os subiectum corruptum manet, curari nequit.

CAP. XI.

DE HYDROIS, EPHELIDIBUS, scabie vulgari, fera & maligna capitis.

PUSTULAE cum tumore sunt Scabies, Pustulae & Carbunculus.

Scabies seu scabrities, quæ cutem scabram & crusta obductam reddit, vel est humida vel sicca.

Humida scabies ea dicitur, quæ pustulas faciem & pus reddentes profert. Estq; vel sine magno ardore, vel cum magno ardore.

Sine magno ardore scabies, sunt scabiosa pustula, scabies vulgaris, scabies fera & scabies maligna capitis.

Scabiosa pustula sunt Hydroa & Ephelides.

Hydroa, id est, sudationes emergunt repente sparsim toto corpore, sed frequentius in manibus pedibusque milii magnitudine, aqua plenæ, sine rubore, sine villo dolore. Fiunt enim ex sudoribus sub epidermide coarctatis, per cuius spiracula ij digeri minime possunt.

Ephelides his aliquando sunt maiores, pustulae quidem in ambitu rubrae ac feruidæ, leui dolore, e quarum medio rupta bulla aut vesica, albus humor instar lactis exit, scabiesque succedit. Fiunt autem ex fallis biliosis impurisq; humoribus sub cutem effusis: quales a cibo & potu biliosos humores

mores generantibus , maxime si intemperantia accedat , malaque viscerum dispositione , proueniunt : & supra modum aucti aut turgentis a natura ad cutem depelluntur.

Scabies vulgaris, Mandt / Kräs / prouenit ex pustulis scabiosis, cū ea frictionibus aut aliis modis rumpuntur , & pus vlcusculaque inde relicta crustulis ex humore illo resiccato natis obducuntur , quæ nunc liuent nunc nigricant , alioque modo coloratæ existunt. Hanc scabiem pruritus præcedere solet, quem postea cute læsa dolor lancinans excipit, & si pustulæ simul inflammantur , ardens simul accedit dolor. Estque hæc scabies adeo frequens, vt vix aliquis inueniatur qui ab ea immunis per totum vitæ curriculum extiterit: in vniuerso corpore vel certis partibus obuia.

Scabies fera, seu agria Herbroten / minus frequens est priore , sed pertinacior, in qua pustulæ paruæ plures cutem alicubi adimplent, e quibus per se , vel ob frictionem ruptis , humor tenax, mellis instar continuo exudans , crustis multis continuis spissis, nunc albis , nunc subflauis, nonnunquam & subviridibus, tandemq; nigrescētibus, totam sedem quam occupant, obducit vltiusque serpit, pruritu admodum molesta, nonnunquam & ardore. Pars affecta ac si crusta

crusta panis rosti, cui pili inhaerent, obdu-
cta esset, apparet. Hæc in infantibus plerum-
que, in adultis rarius, capitis pilosam sedem
sæpe vniuersam, pilis crustis immersis impa-
ctisque occupat: aliquando supercilia, ma-
las faciei totamque fere faciem obsidet tam-
que turpiter defœdat: alias in aliis quoque
sedibus occurrit. A crassiore & pertinaciore
bile euenit, quam qualis sit, color illius quod
exsudat, arguit.

Scabies maligna capitis, *Erbgrindt* est, quæ ca-
pitis cutem capillis consitam infestat, & mul-
tis foraminibus ad caluariam vsque perforat, e
quibus sanies glutinosa, cuius portio siccata
crustam, quæ lingulis obducitur, parit, eoni-
nuo emanat. Distat ab ea simplici capitis sca-
bie quæ summam duntaxat cutem obsidet.
Hinc autem dignoscitur, quod euulsi capilli
radix crassa imprimis est, alba & lento cras-
soque humore obsita. Peruersus enim hic &
frequens in iunioribus affectus, capillorum
radices corrumpit, atque sic etiam defluuium
capillorum certis in locis parit, vnde & post-
quam sanati sunt, areas in capitis certis, vel
pluribus locis nudas relinquit turpemque ca-
pitis huius sedis intuitum præbet. A falso &
prauo humore, inter crassam capitis cutem &
caluariam congesto, diutiusque retento, putre-
scente, & illic circa radices capillorum impa-
cto, certisque in locis cutem perforante, ro-
denteque generatur. In quo humore, perni-
cien

tiem quandam malignam contineri, ex eo quod contagiosum infantibus sit malum, licet coniecere. Est autem hæc scabies vel *Tinea* vel *Fauus*.

Tinea, *Achores*, *Capitis vlcera manantia*, *Scabies capiti manans*, est, quæ glutinosam sanie[m] angustis foraminibus eructat.

Fauus, *Cerion* est scabies capitis maligna, quæ sanie[m] amplis foraminibus ad fauorum apum similitudinem emittit, mellis crassitudine.

CAP. XII.

DE TERMINTHIS, EPINYCTIBUS Phlyctenis, & herpete phlyctenode.

CUM magno ardore scabies est vel cum *Pustulis maioribus vel minoribus*.

Maiores sunt: *Terminthi* & *Epinyctides*.

Terminthi, *Hundtsblattern* sunt pustulæ lupini aut ciceris magnitudine, nigræ, rotundæ in ambitu rubræ admodum & inflammatae, ardore molestæ, in crustam mox desinentes, qua detracta aut eleuata, pus emanat. In pedibus frequentius, exq; plures numero erumpunt, scæmineoque sexui peculiare sunt & vulgares. Ab humoribus impuris & biliosis, quemadmodum & scabiosæ aliæ pustulæ scabiesque fera, sed eis adhuc deterioribus, nascuntur.

Epinyctides, *Nachtblattern* sunt pustulæ, terminthis

minthis non admodum ab similes, sed eiusdem magnitudinis; liuescentes, & in circuitu vehementer rubentes sumeque noctu præsertim vrentes, tandemque in vlcus conuersæ, sanie & mucosum pus reddentes. Ab eisdem, a quibus terminthi, oriuntur præterea humoribus. Minores sunt: *Phlyctena* & *Herpes phlyctenodes*.

Phlyctena seu *phlyctides* sunt pustulæ parvæ instar bullarum; vel maiores etiam, ut vesiculæ, e quibus disruptis aqua limpida effluit, dolorque tunc primum lancinans, præsertim ex contactu cutis denudatæ crustaque tandem inductæ, accedit. Quæ undique in cuticula maxime in manibus & pedibus nasci solent. A sero sub cuticulam delato, retentoque atque eam a vera cute diuellente, & implente, & in vesiculam eleuante, proficiunt.

Herpes phlyctenodes est, cum pustulæ instar bullarum citrinarum lucidæ emergunt pruritu & feruore etiam dum integræ sunt, aliquo modo molestæ, e quibus apertis, aqua citrina promanat, magnusque tunc ardor accedente sæpe inflammatione suboritur, parsque exulceratur, vlcusque interdum serpit. A sero non puro, sed salso aut alioquin, bile perfuso proueniunt.

CAP. XIII.

DE PRVRIGINE, IMPETIGINE,
psora, lepra Græcorum, & elephan-
tiasi.

S CABIES sicca seu *scabrities*, est quæ pustulis siccis, e quibus nec sanies, nec pus emanat se prædit cutemq; asperam reddit & erosam cū pruritu plus minusve molesto. Estq; vel *Prurigo*, vel *Scabies sæda*, vel *Elephantiasis*.

Prurigo, *Pruritus*, *Chrismos*, *Krätzigkeit* / *Das Jucken* oder *Krasen* / est scabies sicca, in qua summa cutis, pustulis minimis aridis exasperata, rubra admodum & erosa apparet, alias leniter tantum alias, vero amplius, adeo ut maiori spatio cuticula abrasa esse videatur, serofusque humor exudet, madoremque reddat, cum pruritu intolerabili. Hæc quibusdam vocatur *Rubrica Kottfunkt* / *Kotthundt*: alias *impetigo* aut *Psora*, sed incommode. Oritur ex bile, aut ex pituita tenui, quæ tamen putrida sit aut salsa, & quæ sub vna epidermide coercetur eamq; exedit.

Scabies sæda, *Wager böse Kraut* / *Muselsucht* deterior est cutemq; magis afficit & corpus sensim macrum & aridum reddit. Estque vel *Impetigo*, vel *Psora*, vel *Lepra Græcorum*.

Impetigo, *Lichen*, amplius adhuc, quàm prurigo pustulis maioribus & erosionibus cutem exasperat, & siccam reddit, latiusque serpsit, per cuncta & brachia se potissimum late dispergēs, aliquando & ulterius prædit. Hæc scabies sæpe fit ex neglecta papula, fereq; ex ea quæ papula fere nuncupatur, & quæ nisi mature sublata sit, in lichienē veritur, hic deinde, in ploram, psoraq; in lepram. Lichenis materia est

est bilis ardētior: aut pituita putris ac falſa, nō tenuis illa quidem, ſed quæ craſſitiem aut ex ſe, aut ex aliorū permiſſione contraxit, & quæ alius infixæ eſt latiuſq; diſperſa.

Horica.

Pſora eſt ſcabies fœda peior adhuc facta, quæ puſtulis ſerpentibus, cutem adhuc magis exaſperat, duriorẽque & tumidiorem efficit, eamque exēdit finditque, a qua per frictionem ſurfures excidunt. Non ſolum pedes & brachia, ſed & alias corporis trunci ſedes collumque præſertim & faciem nonquam infeſtat, & capilloſam capitis cutem ſpiſſam, duram ac veluti luto vel calce obductam, a qua cruſtæ ſiccæ, dum fricatur, decidunt, aſpectu horrendam reddit, vngues quoque duras & ſcabras gignit. Ab humore deteriore adhuc magis, ob moram non curata impetigine, facta, & perniciem aliquam aliam habente, cutemq; continuo rodente proſieſcitur.

Lepra Græcorum, eſt ex ſcabiei facta ſpeciebus omnium ſane deterrima. Ea cutem adhuc alius ſcindit atque rodit, ita vt ſquamæ craſſiores tunc ab ea, nunc ſubflauæ, nunc liuidæ decidunt. Prouenit cum maior in humore quam in ceteris ſpeciebus pernicies exiſtit. Quæ pernicies etiam humori ex vitio temperamento vitiatõ, ob plorã diu perſeuerantem, sæpeq; repetentẽ poteſt accidere, ſi deprauata tunc ipſius aſſimilatione, nutrimentũ propriũ, in prauos hoſce humores via

conuertat. Hoc malū alius procedit, & non epidermidem solum verum etiam totam cutemprehenditac obsidet, nullisq; cedit remediis, quemadmodum & elephantiasis seu lepra Arabum, pro quo ideo a nonnullis sepe sumitur, & quod non minus aspectum horrendum, quam elephantiasis, si modo nasum nondum depopulata sit præbeat.

Elephantiasis, lues elephatica, lepra Arabū, Mal-
ben, Aussar est morbus venenatus & cōtagio-
sus, inuoluerat corporis aliqua cutēq; impri-
mis eamq; certis duntaxat in locis occupans.

I. Accidentia & signa quibus cognoscitur, se offerunt varia, quæ sunt vel vitia corporis quædam externa vel functionum quarūdam

læsiones. Vitia externa, quibus corpus ab elephantiasi impetitur potissima in capite & artibus occurrūt, & quidē non semper omnia sed modo hæc modo illa. Ea autem sunt sequentia. 1. Tubercula quædam plerumque per faciem atque artus sunt disseminata, quæcum impelluntur loco moueri possunt doloreque carent, & liuore ad rubedinem aliquam tendunt. Sunt & alia tubercula, quæ ore hiante, lingua depressa, in palato, & faucibus circa radicem linguæ inueniuntur nunc flauescencia nunc subliuida. 2. Ulcera quando inueniuntur, & precipue in pedum digitorum interstitijs & plantis, deinde & in manibus item iuxta cubiti articulum in acutiore illius præsertim sede, alijsque artuum locis, quæ cutem veram penetrant, & rarius vterius feruntur, sed lata sunt, labijsque callo-

ut Elephas omnis animalium sic Elephantiasis est morbus maximus.
h. 47. c.

sis & pratimidis constant, sanguinemque facilered-
 dunt: dolore carent, & serpunt, alioque in loco rur-
 sum erumpunt sanatus prioribus. Ea in varium
 interioribus interdum etiam inveniuntur indeque
 ulterius in palatum, faucesque serpunt. 3. Tumoribus
 insuper aliqua partes redduntur, ut aurium pin-
 nae narium alio, palpebrae, manus, & pedes, cum re-
 liquum corpus alioquin consumatur. 4. Pellucida
 in oculo nascitur, & initium ab albo oculi inexte-
 rantum maiorem sumit, sensimque accrescens supra
 pupillam protenditur. 5. Cutis est scabra & aspera, ubi
 ubi nuda in pedibus, manibus, facie & auribus se-
 offert, tum maxime in capitis pilosa sede & superci-
 lijs. 6. Pitorum defluuium adest. 7. Color cutis
 non viuidus permanet, sed ab eo declinat, praesertim
 in facie, & oculi rubent vel liuent. Functiones ab
 initio, nulle fere laeduntur, nisi quod cum externa vi-
 tia admodum increuerunt, respiratio fiat difficilis, vox
 rauca, visus intereat, & tactus in quibusdam locis
 auferatur. Cum videlicet his locis externa vitia
 insignem aliquam labem intulerant. Alioquin quod
 reliquas functiones attinet, munia obire possunt
 ceterasque actiones perficere. II. Est vero hic mor-
 bus dispositio quaedam venenata, cuti tu-
 nicisque quibusdam impressa, non solum ve-
 ram ipsarum temperaturam peruertens, sed
 & totam substantiam deprauans, ut succum
 quo nutritur, & qui in deperditam conti-
 nuo reponitur, etsi a laudato sanguine cete-
 risque sanioribus partibus nutriendis apto, pro-
 fectus sit, postquam illi apponitur sibi assimi-
 lando.

lando in similem substantiam pravam vitii
 eiusmodi in ea proferendis idoneam conuer-
 sat. Eiusmodi autem venenata dispositio seu
 venenum provenit, vel a parentum semine
 eorum videlicet qui illo malo affecti, aut in
 id propensi sunt: vel per contagium & con-
 tactum illorum locorum, quæ hoc vitio sca-
 rent: præcipue in illis qui sunt eiusdem natu-
 ræ: vel a venenatis seminibus in humoribus
 latitantibus, & per se ortis a mensibus aliisve
 manifestis aut occultis causis.

CAP. XIV.

DE HERPETE MILIARI EST-
 hiomeno, & carbunculo.

PAPVLA, Herpes, pustulis minimis alicubi in
 cute erumpentibus, cum pruritu primam
 mox ardore vtente, citrà tamé inflammatio-
 nem aut febrem comitem, se profert. In quo
 licet pustulæ arescant & sanentur, novæ ta-
 men in illorum ambitu emergunt, ac si prio-
 res in orbem se diffunderent ac serperent.
 Oritur non ab influxu humoris, sed colle-
 ctione, & quidem a bile syncera, & superua-
 cua. Est autem duplex: Herpes miliaris, vel ex-
 dens. Herpes miliaris, Herpes simplex Zittermahl/
 Haarwurm / in summa duntaxat cute pu-
 stulis milii semina magnitudine referen-
 tibus, se representat, & licet quoque
 serpat, citius tamen desinit. Oritur a mitio-
 re & tenuiore flava bile, quæ ad extimam vs-

que cutem transcendit, quam si sudoris modo nequeat transire, erodit & pustulis intercurrentibus exedit.

Herpes exedens, Papula fera, Herpes eschioneros, Der Butin/ der Wollf / est cum alia pustula parua sicca, altiusque in cute immerfa prodeunt, illisque ruptis, cutis exulceratur, nec saniam tamen aut pus reddit, & licet illic rursus sanetur, tamen aliis denovo pustulis erumpentibus disruptisque nona vlcerata arida quoque emergunt, herpesque eo modo serpit, & in latum altumque se dispergens repit cutemque exedit. Quil negligatur, & diutius perseverat, in imperiginem & ab ea in psoram indeque in lepram dictam Græcorum, non elephantiasin converti potest. Hic herpes, quam primum exulceratur, erysipelati exulcerato, in quibusdam non absimilis, pro eo quandoque sumitur, atque ut erysipelas illud ignis sacer seu sylvestris nominatur, a quo tamen in eo differt, quod erysipelas subito cum inflammatione rubore & febre oriatur, & cum exulcerari vult, pustulas maiores, alias etiam magnas & vesicas excitet, vlcusque illis disruptis sequatur humidum: quæ in herpete, uti dictum, minime fiunt vlceraque in eo sicca, nec sanie nec pus effundunt. Oritur autem a bile deteriore qualis est prassina viridis & æruginosa & quæ in cute & carne altius impacta est, & crassior ac glutinosior quam in erysipelate existit, sentimque colligitur.

Carbun-

Carbunculus Anthrax, Blattern / est simplex vel pestilentialis. Carbunculus Simplex, Ignis Persicus pustulas profert plures, paruas, illis quæ in ambusta cute emergunt, similes, tumē vicētes: quibus mox succedit crusta nigra, carbonis instar, sub qua suppuratione facta, non pus, sed lobus carneus niger, subiectæ carni radicibus infixus, pertinaciterq; hærens, consistit. Febris hūc affectum quoq; comitatur, viresq; admodum ab eo concidūt. Ex sanguine originem habet non quidem laudabili sed feruentissima bile permisto. Pestilentialis carbunculus est qui venenatam & pestilentialem qualitatem obtinet, de quo inferius, ubi de peste agitur. // 409. //

CAP. XV.

DE SARCOMATE, OEDEMA-
te, Phisode tumore, varice, & a-
neurismate.

POST Tumores & Pustulas cum dolore, agēdū de extuberantijs, quæ sunt sine dolore. Extuberantia sine dolore sunt vel Molliores vel Duriore.

Molliores sunt vel Carnosi vel Cutanei.

Carnosus tumor dicitur Sarcoma, Sarcitis, Hypofarcosis, Carnis excrescentia, est carnis incrementum tuberculi tumorisque specie. Non ex humoris cuiusquam fit affluxu, sed ex solo partis alimento. Hæc enim quia aut intus aut foris exulcerata aut vulnerata est, ni-

cohibeatur, assiduo alimenti accessu diffunditur atq; luxuriat: sæpe etiam venarū & arteriarū in star ductus producit, per quos alimentum sumat. Sic in male curatis vlceribus sæpe excrescit caro, sic polypus naribus contractis, sic epulis in gingivis, sic fic in ano. Sic demum & integra cute cum subiecta caro contracta ruptaq; est ingens ardor sensim exurgit, qui & ceterarum partium more alimentum capessit, nullo quidem dolore, sed exquisito sensu & naturali calore. Hic in quavis parte, sed frequentius in ceruicis alarum, inguinumq; adenibus provenit, quorum circūscripta caro non facile potest amplificari in tumorem. Similem fere ortum habet atque phlegmone, distat vero quod non affatim sed sensim sanguis seu succus nutriens accendat, & quantum accedit, in alimentum absumatur atque luxuriat.

Cutanei tumores sunt, qui cutem præcipue occupant, eamque in tumorem attollunt. Hi autem vel in variis partibus occurrunt: vel tantum in vasis.

Varias partes occupant, Oedema & Phisole tumor.

Oedema Ein Wässerig Geschwulst/ ein querepich Schwer/oder Geschwulst/ est tumor ingreditus, laxus ac mollis, doloris expers. Estq; duplex: vn^o collectus & circūscriptione definitus, qui proprie ac simpliciter oedema nuncupatur: alter diffusus & expansus, qui rectius nuncupatur

more est œdematosus. Ex crudiore pituitoso-
que ac seroso sanguine progignitur.

Phisodes tumor seu flatulentus, *Geschwulst von Winden* / est in quo vapor aliq̄s flatusue præ-
ter naturam concluditur. Oedemate est mol-
lior, minusq; renitens, nec pimentis digiti
vestigium rebitens. *plurimq; etiam Induratiōis seu Emphysemā
uocari solet.
lat: Inflatio.*

Vasa tantum occupant, Varix & Aneurisma.

Varix, Cirros, Krampe & Ader est venæ in mo-
dica dilatio: in cruribus quā in ceteris par-
tibus frequentior. Cumque vena impletur
multo crassoque sanguine, pars aut liuida
aut nigra apparet, atque etiam tumet: pressus
tumor protetus cedit, moxque redit. Fit au-
tem ex ictu, ex contusione, ex nimio cona-
tu, ex labore & peregrinatione: interdum
ex plethora, vt pleriq; mulieribus vterum
gerentibus.

Aneurisma est arteriarū tumor, dilatata ad-
modum a spirituoso sanguine vel arteria, vel
ipsius oculo, & inde sub cutē sanguine emis-
so. Id interdum in externis partibus existit,
in manibus, pedibus, circa iugulum: atque pe-
ctus: hoc a varice distans quod magna, tur-
gida, ac sæpe molesta pulsatio insit. Tumor
cum premitur ex parte refugit, sed mox ite-
rum cum impetu erumpit, pugni interdum
magnitudine, alias minor. Fit & nonnun-
quam in interioribus arteriis, maxime sub
pectore circa lienem & mesenteriam, vbi ve-
hemens sæpe pulsatio animaduertitur.

Duriores tumores sunt vel Glandulosi, vel Carnosi, vel Excarnes, vel Cutanei.

CAP. XVI.

DE GLANDVLIS, SCIRRHOC
abscessu indolente, steatomate, atheromate, meliceride, testudine & talpa.

GLANDVLOSI tumores Glandula, Scrophula sunt tumores, in glādulosis sedibus sub cute latentes, indurescentes, qui tumore, extrinsecus apparente vel tacta percipiuntur, & secus ac scirrhus in hanc illamue partē moveri possunt, sensimq; crescunt. Ex iis aliæ resoluntur, aliæ in abscessum mutantur, aliæ duræ persistunt aliæ vero in vlcus desinūt. Oriuntur cū succus glādulosas partes enutritus copiosior est aut crassior, aut pituitosis aliisue humoribus permixtis. Quod si alias humor prauus accedat, deteriores & quæ facile exulcerantur glandulæ inde prodeunt. Sunt autem Glandula, vel Scrophula vel Struma.

Scrophula, chirades, sunt glandulæ minores in pluribus corporis sedibus, eodem fere tempore simul emergentes: vt in colli sub mento ambitu, vbi plures longa interdum serie occurrunt, vel etiam post aures sub axillis, in inguinibus, articulorū flexuris, in pectore, mulierum mamis aliisq; locis. Hoc malum nunquā hæreditarium est & quibusdā regionibus familiare in plures incidens. Glandulæ hæ in-

hæ interdum indurata: iustar scirrihi manent, interdum in pernicioſa vlcera mutantur.

Struma sunt glandulæ maiôres certis tantum locis erumpentes: vt in colli ſede gutturi incumbente, vbi vna ſimplex vel ex duplicibus tribuſque nonnunquam vna iustar cõplicata prominere, & in immenſum ſæpe excrescit, alias etiam pendula eſt aliquoſque dependens.

Carnofi tumores ſunt, *Scirrhus* & *Absceſſus indolens*.

Scirrhus, *Hartigkeit* / *harte Geſchwulſt* / eſt tumor durus renitens, firmus adeo, vt loco moueri nequeat, circumſcriptus, & plus minusue amplus & e corpore prodiens, aut in eo profundius hærens, concolor & indolens. Duplex iſ eſt: vnus velut incipiens, nec confirmatus, nec legitimus, in quo preſſo doloris ſenſus in eſt: alter confirmatus, nec legitimus, in quo preſſo doloris ſenſus in eſt: alter confirmatus & exquisitus, qui omnino doloris omniſque ſenſus eſt expers. Vtriuſque materia eſt, ſuccus nutriens, vel humor craſſior. Hic autem humor aut ſtatim tumoris initio talis per ſe exiſtit, cum videlicet ſanguis ſiue ſuccus nutriens craſſior eſt, vel cum nutrimenti alterius partis, quæ craſſo admodum ſucco ali debuit, portio ab eo abſcedens, in carnoſas ſedes cum illarum nutrimento defertur: aut ex male cura-

o eryſipelate vel phlegmone talis cuſſit.

Absceſſus indolēs eſt, cum tumor in carnoſis ſedibus natus, durus, frigidus & inueteratus, non puſ, ſed aliam aliquam materiam profundit. Ea autem oboritur, cum ſucus alias partes, vt pilos, vngues nutriens illic abſcedit, & cum ſanguine ſive nutrimento ad carnoſas partes deſertur, ibique interdum vi caloris varias figuras acquirit. Eſtque vel *Incerti* nominis, vel *Certi*.

Incerti nominis abſceſſus indolens eſt, qui glandulam vnguem, os, pilum, veletiam alia extra corpus poſita, vt lutum, torphum, calculum, carbones, cortices fructuum, ligni ramenta, aut alias res, quas ideo magicis artibus eo deueniſſe vulgus opinatur, repræſentat.

Certi nominis abſceſſus indolens eſt, cum materia cyſti & tunica concluditur. Eſtque vel in *Incertis* vel *Certis* partibus.

In *Incertis* partibus abſceſſus indolens, qui fit, eſt vel *Steatoma* vel *Atheroma* vel *Meliceris*.

Steatoma *Speckapoſtem* / *Speckdrüſe* eſt, cum materia, qua profunditur ſæuo ſimilis eſt.

Atheroma, *Schwenten* eſt, cum pulcem repræſentat.

Meliceris, ein Geschwâr mit Exter / dem Honig gleich / est, cum mel refert.

In capitis pilosa sede abscessus indolens, qui fit, ob diuersam formam, vel Testudinis, vel Talpa nomen obtinet.

CAP. XVII.

DE GANGLIO, ET NODIS

ossium callosis.

Ex carnes tumores sunt: Ganglion, & Nodi ossium callosi.

Ganglion est tumor motum articuli impediens concolor durius, renitens & indolens, nisi quod vehementer pressus stuporis sensum exhibet, non adeo fixus, quin aliquoussum pelli possit. Oritur in articulorum regionibus illic ubi tendinum ligamentorum nervorumque est concursus, circa genu, & cubiti aliosque interdum articulos, & quidem ex saeco eas partes nutriente, cum luxuriat, vel cum ab iis partibus alicubi ob laborem & motum nimium attritis, aut attenuatis, aut aliter laesis aut vulneratis exsudans, illisque se agglutinans, similem iis induritie substantiam producit.

Nodi ossium callosi, Oberbein / sunt in ossibus sedibus tumores durissimi, qui firmiter subiectis ossibus insistent, nec ab illis loco moueri possunt. Quales circa frontem & tempora, tibiaramque longitudinem, in nudis illis regionibus nascuntur: alias etiam
in car-

in carpo & pedio aliisque similibus in locis.
 Hi indolentes etsi sint, si tamen vicinas partes premant, molestiam & dolorem inter dum pariant, si articulos occupent, motus ipsorum obsunt. Suntque eiusmodi nodi alias per se incipientes, alias morbi alicuius comites. *Qui per se incipient*, a succo ossa nutriente proueniunt, cum videlicet is operiosum abrasum aliqua in parte, vel exorsum ab externa quadam causa expullulat, forisque se illis affigit, usque adnascitur.

Morbi comites sunt, cum a perniciofa aliqua causa, vt lue Venerea originem obtinent. Huc etiam referendus callus ossis, qui in ossiam fracturis denuo conglutinatus genitus in nudis illis sedibus, extra ossium superficiem extuberat, & foris prominet, & si ad articulos vsq; se extendat, motus ipsorum simul incommodat.

C A P. XVIII.

DE CICATRICE, VERRUCIS,

CALLO CUTANEO;

clauo, varis, & psydraciis.

Cutanei tumores vel Varias partes occupant, vel Certas.

Varias partes occupant Cicatrix & Verruca.

Cicatrix Wundemahl / Narben / est tumor vel callus instar cutis, cui impactus, infensilis.

filis, reliquaque cute albidior, solidiorque sine poris & pilis, e vera cute se interdum exerens, alias vero minime, & solum albæ macula instar conspicuus, alias vero cuti profundius insidens. Ex vulnere vel vlcere sanato relinquitur.

Verruca Barke est tuberculum paruum, quod pili vel ciceris instar e cute prominet, & circumscribitur durum, insensibile, & circa radicem, qua cuti veluti pediculo innititur, est angustius.

Nascitur e siccæ cutem cuticulamq; nutriente, cum is in poros cutis illabitur, quod fit ob eorundem dilatationem & amplitudinem: vel etiam a succo pilos alente, si crassior vel copiosior in porum infusus loci pili duram hanc portiunculam producat. Est vero verruca vel Acrochordon, vel Thymium, vel Myrmecia.

Acrochordon verruca penhilis, magis ppendet, & est cuti concolor.

Thymium colore thymi florem representat, & penhili est minor, magisque inæqualis. Hæ quidem verrucæ erumpunt in diversis locis, frequentius tamen in manibus & pedibus, & plerumque plures simul, invicem distinctæ, nonnunquam & copulatae.

Myrmecia, Verruca sessilis, minus e cute se exerit, cum sit stabilis, nec ut aliæ mobilis, lupini

lupini formam exprimens, radiceq; lata, curi firmiter inhaerens, in reliquis, vt priores se habens, nisi quod cum vehementius impellitur, punctiois molestum sensum insuper inferat. In hac quandoque pilus vnus vel alter infixus, in facie praesertim apparent.

Certas partes, qui cutanei tumores occupant, sunt, vel in *Manibus & Pedibus*, vel in *Capite*.

In *Manibus & Pedibus* fiunt: *Callus cutaneus & Clauus*.

Callus cutaneus est obdurata summa cutis ex labore in palmis & in inferioribus pedum plantis succrescens. Nullam tamen radicem alte demittit, ac proinde prorsus est doloris expers.

Clauus, *Eylsterhan*; *Hüneraug*; *Hornbeulen*; *Reichdorn*; vt sessilis verruca, in cute eminent albus, rotundus, callosus, parte summae clauorum capiti similis, sed praedura solidaque radice intro se affligens, quasi ex ossium membranis emergat & expullulet. Valde molestus est, & incessui plurimum incommodat, cum premitur.

Oritur ab interdum caussis, a quibus verruca. Ex incessu vero dum crescit pressus, ne vltius euegetur, prohibetur, dolorque ex compressione eum subiectam carnem, cui infixus est, purgat, mouetur.

In *Capite* fiunt: *Vari & Psyrasia*.

Vari seu lonibi, Note Blätterlein im Ange-
sicht / Pfaffen / sunt pustulæ, duræ nonnun-
quam & callolæ, alias humorem aliquem
exsudantes, faciem occupantes. A succo
crassiore aliis partibus nutriendis assimilato
poris se insinuante, eadem ratione, qua ver-
ruæ gignantur.

Psudrasia sunt, quæ capillosam capitis, vel
barbatam in mento sedem occupant. Ab
isdem causis oriuntur, a quibus vari, quod
in capitis capillosa & barbata sede cutis du-
ra & crassa existens, succo crassiore alatur,
a cuius nutrimento ad poros redundans por-
tio, eiusmodi tubercula producit, & si ulterius
succus ille diffundatur eadem in facie,
ob illius laxitatem efficit. Quæ pustulæ, si ex
solo hoc nutrimento nascantur, stabiles sunt.
Quod si vero excrementitius aliquis humor
aut ichor illi permisceatur, tunc pustulæ i-
chorum profundunt, atque interdum sup-
puratæ in vlcuscula abeunt.

C A P. XIX.

DE FISSURA, PERNIONE, EX-
coriatione, & vltione.

REstat iam vltimo continui solutiones.
Est autem continui solutio, vel Exulcera-
tio vel vlnus.

Exulceratio vel est Superficiaria vel Profunda.
Superficiaria est, qua in superficie seu cute
magis apparet. Estq; vel Fissura vel Excoriatio,
vel Ulcus.

Fissura, est vel *Simplex* vel ad *Vlcus tendens*.
Fissura simplex, Rima, Rhagas, Schrunden
Risse est quando cutis secundum fere lineas
& plicas, prout illæ feruntur, vel in longum
latum aut transuersum, finditur, & pro ratio-
ne profunditatis plus minusve hiat, dolor-
que lancinans inde oritur. Quales fissuræ in
manuum volis & digitis frequentèr eueniunt
in plantis pedum in orificiis carnosis, labio-
rum oris, podicis, & pudendi muliebris, in
papillis, in cutaneis integumentis, præputio
& palpebris. Oriuntur cum cutis ultra mo-
dum exsiccata est, quæ exsiccatio nimia ob-
tingit vel a calore & frigore adeo siccantibus,
vel ab humore acri & salso siccantibus
quando ille se in loca teneriora fungosaque
vt labia oris, podicis, pudendorum, aliaue
sedes se ingerit. (C. 121.)

Ad *ulcus tendens fissura*, seu Pernio, Chil-
matlon Erfrorne Fersen / aufbruch an Füssen
oder Fersen von Kälte est cum fissuræ altius se
immergentes, ob cutis crassitiem labiis duris
& prætumidis hiant, vlcèrumque instar
faniem reddunt atque in vlcera peruersa in-
terdum desinunt. Quod vitium a frigore
summo in pedum plantarum crassa cute
maxime in calneo frequentèr euenit, non-
nunquam & in manuum volis, alias & in
narium alis, & aurium vanno & pinnis.

Interitio — Excoriatio, Abrasio, Attritio est, quæ cuticula seu
illius

illius portio aliqua superficialis, a viua cute separatur & abscedit, vnde dolor lancinans ex contactu præsertim oritur. Quales sunt variæ eiusmodi cutis abrasiones a causis externis, frictionibus videlicet & attritionibus aliis internisque productæ: inter quas etiam illæ frequenter occurrunt, quæ equitantibus circa inferiora, & quæ ægrotantibus lecto diu affixis ex decubitu fiunt cutis attritiones: atque infantibus ab vrina acri circa coxas cutis abrasiones.

Vesicæ Brandt est, quando cuticula vel cutis, nonnunquam & subiecta caro ab actu potentiaue ventibus, vt ardore solis, aqua, oleo, aliisque feruentissimis rebus, igne, & medicamentis potentia ventibus, læditur, interdum & auferitur. Differtque potissimum in eo, quod alias superficiem tantum inflamat, illique empyreuma imprimens, dolorem ardentem aliquandiu molestantem in ea parit: alias vero grauius afficiens cuticulamque adurens, eam vt a vera cute eleuata in vesicam, ab ea abscedat, illamque nudam relinquat, efficit, tuncque dolor, qui abrasa cute oriri solet, ardori copulatur: alias etiam vltius progressa in vera cute escharam & crustam vrit, quibus ablatis vlcus relinquitur, vel statim cutem vtendo, nonnunquam & subiectam carnem simul aliquo vsque absumit, tuncque ardor, punctiones doloresque longe grauiores ac-

434 Pathol. Lib. II. Sect V.
cidunt, superueniente interdum & inflam-
matione, & suppuratione facta, vlcus saepe
amplum sequitur.

CAP. XX.
DE VL CERIBVS.

PROFUNDIOR exulceratio est quae pro-
fundius procedit, & plerumq; simi l carnē
attingit, & dicitur vlcus. Vlcus Ges. h. m. ar. v. s. m.
Schaden/est solutio cōtinuitatis sordida cutē
penitus plerumque & subiectam carnē simul
diuidēs. Hoc autē vel ex tumore aut pustulis,
vti & a vulnere nascitur: vel per se nullis horū
p̄cedente ab externis medicamentis septicis
& causticis aut internis acrib⁹, biliosis cor-
ruptis & prauis hūmoribus oritur. Est que vel
simplex vel compositum.

Simplex vlcus est quod suā naturā seruat. Id
sordidū reddit pus, quod illi adnascitur, acq;
ex eo cōtinuo emanat, estque nūc albū me-
diā cōsistentiā, quod coctum vocant æqua-
le, & inodorū: alias aliter coloratū aquosum,
seu crudū dictū, inæquale, odore alieno pre-
ditū. Sordes ēt crassæ, glutinosæ & veluti cō-
eretæ interdum adhærent: madorq; serosus
nonnunquam humidum reddīt. Dolor non
adeo vt in inflammatione aut abscessu dum
generatur magnus est, sed solum lancinans,
& contactu potius, vel læsione alia facta, aut
turundæ immiffione exacerbatur. Ratione
situs alia quoque incommoda adfert.

Est verō simplex vlcus, vel *Sordidum*, vel
Planum

Planum, vel *Cavum*, vel *Sinuosum*.

Sordidum est cui nihil præterea accedit, nisi quod pus simpliciter profundat, eaque ratione sordidum fiat.

Planum est quod non adeo est excavatum, sicuti illud fere est, quod vulnere succedit.

Cavum est quod cavitatem insignem, & potissimum rotundam, ob deperditam carnem adeptum est, vti hoc quod abscessum sequitur.

Sinuosum est quod oblongum est, & canale seu sinum refert, qui nunc recta, nunc indirecte cuniculos agens, deorsum vel in latera, longo brevioraque ductu fertur, sæpeque fine suo ad exteriora corporis delatus, illic foramine se rursus aperit.

Cõpositum seu *cõplicatum vlcus* est, cui morbus alius, vel causa morbifica, vel symptoma aliquod adiunctum. Genera eius sunt potissimum duodecim.

Primum est *vlcus cum dolore*, quod dolorem atrocem & continuum comitem habet, qui vel ab acris & erodentibusque humoribus, vel intemperie calida aut frigida, vel medieamētis acris & violenta ac inepta deligatione originem habet.

Secundum est *vlcus cum Intemperie*, cui insignis aliqua intemperies, calida, frigida, humida, siccæ coniuncta est.

Tertium est *vlcus Rheumaticum*, ad quod ex interioribus visceribus aut toto corpore, potissimum cacochymico humor vitiosus in corpore redundans continuo affluit & sanationem impedit.

Quartum est ulcus Excrescens Wildtstetisch, in quo caro nimia cum sanatur, excrescit, & supra decentem corporis superficiem luxuriat; & quidem ob adfluxum copiosi sanguinis, aut vim sarcoticorum trahentium; in non bene purgato ulcere aut vulnere.

Quintum est ulcus Fistulosum, seu Fistula, quod ulcus tunica intrinsec⁹ intestitur atq. succin- gitur, adeo ut eum nec pus, nec humor e carne quæ non amplius nuda est, ulterius profundat sanatum esset, nisi cavitas hæc in corpore relicta, cum præter naturalis & turpis sit; atque etiam incommodet; ut ea de novo curetur per ulceris refrigerationem, & cavitatis huius repletionem, perfectam illius hanc sanationem, requireret.

Sextum est ulcus Callosum, cuius labia dura & callosa fiunt.

Septimum est ulcus Cacoethes, seu Dyssepulium, quod difficulter ad cicatricem ducitur & sanatur, non per se, sed quia subiecto invalido innixum illi adnasci nequit, ut ossibus corruptis vel exesis. In hoc quoque genere sunt ulcera Telephia & Chironia. Ea fere magna, non tamen putrida sunt, neque tetrum odorem expirant; neque depascunt, neque dolore excruciant, sed oras habent tumentes præduras atque callosas: proinde non facile sanantur, cicatrice interdum obducuntur tenui, sed quæ mox dirupta ulcus reuocat: ex ulcerato cancro fere similia, nisi quod tumore nullo

Unus etiam aliud
dicens.

Inveniatum: q̄ intra ~~xx~~ dieb' lunari n̄ potuit.

[quadratum:
rotundum.]

Physiologica plera plerumq̄
fiunt, si in ea multat
causae etiam agunt.
quale ē Viscidum.

Ulcus,

~~Ulcus~~
Purum.

Insuperum, attonitum sine illo accidente malo.

Humidum, a sereno

Sordidum, a sordibus

Planum, sine superficialium

Carum.

Reclus.

Insuperum, & intra xii dies sanari non potest.

Quarantane.

Rogatum.

re nullo obsidentur in ambitu. Horum præter vulgare humoris vitium, cæca quoque malignitas causa statuenda, quæ vix abigi profligarive potest. Talia fere ex pestilentia relinquunt solent.

Octauum vlcus est cum tumore. Estque vel Phlegmosum, quod phlegmonem vel Erysipelatosum quod erysipelas, vel Oedematosum, quod œdema, vel Cancrosus, quod cancerum comitem habet.

Nonum corruptum seu exudans Gliedwasser dictum liquorem, cuius caro corrupta, lardi instar alba, mollis tumidaque apparet, & ab ea serosus ichor aquam limpida referens, exsudat. Ex vulnere, in articulorum regione ex carne membranæ & nervosa inflicto prodire solet & dolorem summum, ac contractionem membri sæpe, vel corruptionem in gangranam aliquando inferre. Prouenit quoque interdum a Paronychia.

Decimum est vlcus Putridum, in quo caro putris, glutinosa, & quæ facile dissoluitur, flaua, viridis, nigraue apparet, ex eaque ichor fœdus, discolor emanat, fætorque sentitur. Et vermes nonnunquam nascuntur, tum que vlcus vermicosum dicitur. Si putredo inualescat, in gangranam aliquando abit sequiturque partis corruptio.

Undecimum est, vlcus Peruersum, quod a vitioso & peruerso humore, vel primo oritur, vel ex aliis vlceribus, & in primis illis quæ ex-

ulceratum erysipelas peperit, ob occasio-
nem illius peruersi humoris, in hæc degene-
rantibus, nascitur. Quod si cavitatem quam
obtinet continuo exedit, amplioremque
reddit, dicitur vlcus Exedens siue nomi-
des: si vicinam quoque partem depasci-
tur, Depascens: vel si solum cutem exedit,
Phagedænicum: & in genere quia serpit, &
vltorius exspatiatur, Serpens appellatur. In va-
riis corporis sedibus nascitur, sed maxime in
crurum infima sede, ob situm humoribus susci-
piendis apta, & quia erysipelati sunt obnoxia,
supra malleolum, latum spatium plerumque
occupare solet, cutemque in ambitu aliquo-
vsque, vel etiam toto circuitu exedere, peni-
tusque ad viuum vsque carnem depascere,
eamque sæpe simul depopulari. Consuetum
& diuturnum ad multos annos, nonnunquam
& toto reliquo vitæ tempore, in senibus vi-
tium largum humorem continuo profun-
dens, pannosque madefaciens, sanguinem-
que vel minima læsione exsudans, doloreque
lancinante excrucians ardore quoque mole-
stum, & cum rubore, in ambitu & tumore
nonnunquam cruris affecti œdematoso, in-
terdum etiam vena illic supra vlcus apparen-
te, dilatata & turgida, liuida, quæ multis in-
uolutionibus per crus ad vlcus vsque descen-
dit, illudque fouet: ob quam & venam dilata-
tam, quæ varie dicitur, vlcus ab eavariocolum
appellatur.

Duodecimum est ulcus malignum, quod non tantum serpit, exedit & depascitur, sed & peculiarem quandam malignitatem obtinet: qualia sunt, quæ a lue Venerea, & elephantiasi conueniant.

CAP. XXI

DE VVNERIBVS.

VVLNVS Wunde est solutio continui a causa externa violenta inducta. Estq; vel manifestum, vel obcurum.

Manifestum vulnus est quod extrinsecus patet, foramine amplo vel angustiore. Hemorrhagia inde oboritur, & tadem saniosa ac purulenta materia procedit, dolor quoque & alia accidētia ac symptomata sæpe grauiora vel leuiora superueniūt. Occupat autem hoc vel certas vel incertas corporis partes.

In Certas partes quod vulnus occupat, est vel simplex vel compositum.

Simplex vulnus est vel plaga, vel punctura, vel sclopetarium vulnus, vel contusum, vel morsum.

Plaga geharwen Wunden est vulnus quod cæsum fit.

Punctura Stichwunden est vulnus, quod punctum fit.

Sclopetarium vulnus geschossen Wunden est, quod a sclopeto & tormento fit.

Contusum vulnus Gestossene Wunde est, quod per contusionem ab ictu vel casu fit.

Morsum vulnus, Gebissen Wunden, est quod a morfu hominis vel animalium accidit.

Compositum vulnus vel est phlegmonosum, vel in vlcus degenerans : vel cum ossium læsione, vel venenatum seu virulentum.

Phlegmonosum vulnus est, cum vulnere inflammationis iungitur.

Vulnus in vlcus degenerans est, cum vulnus accedente pure, aliisve sordibus, aut humoribus, sordidum fit aliove modo vitiatum, aut alioquin corrumpi & putrescere incipit.

Vulnus cum ossium læsione est, cum ex vulnere os subiectum frangitur, finditur, contuditur, vel aliquid ab eo scinditur.

Venenatum seu virulentum vulnus est, quod virulentam & venenatam qualitatem obtinet. Qualia sunt, quæ ab instrumentis veneno infectis, a morfu bestiarum venenatarum, ab ictu virulento insectorum inferuntur.

// Certarum partium vulnere diuersa ratione partis, symptomata comitantia habent. Quæ enim pars vulnerata sit, ex functionibus eius læsis cognosci potest. Suntque vel similarium partium, vel dissimilarium.

// Similarium partium vulnere sunt, vulnus Carnis, Vena, Arteria, Nervi, Ossis.

// Dissimilarium partium vulnere sunt vel trunci vel artuum.

Trunci vulnere sunt: Vulnus Capitis, Faciei, Oculorum, Aurium, Nasi, Labiorum, Colli, Thoracis, Ventris.

Artuum

Artuum vulnera sunt: *Vulnus Humeri, Brachii, Manus, Cruris, Tibiæ, Pedis.*

Vulnus obscurum est, quod extrinsecus in cute non adeo patet, sed sub cute latet. Estque vel *Ruptura*, aut *contusio* vel *Fractura Ossis*, vel *Luxatio*.

CAP. XXII.

DE RVP TVRA AVT CONTV-
sione, Fractura Ossis &
Luxatione.

RVP TVRA est quando interiores membranae aliæve interne partes sub cute, vel a casu, vel contusione, vel aliis evidentibus & violentis causis, vulnerantur, dilacerantur, aut alio quouis modo læduntur, contunduntur & colliduntur. Pro partis læsæ conditione & dignitate vel leuiores vel grauiora symptomata inde eueniunt. Sanguis quoque si venæ & arteriæ sunt læsæ, in interiores corporis capacitates profluit, & in grumum concrecit.

Fractura ossis *Beinbruch* est cū os aliquod ab externa violenta causa vel finditur rectū, & vt lignum in longitudinem, vel frangitur transuersum aut obliquum. Atque inde ossis extrema modo retusa, modo acuta sunt, & læpius carnem vulnerant aut neruū. Quintam fragmenta ab his tunica tenuia interdum recedunt non sine compūctione ac dolore. Fissum fractumve os facile cognoscitur

si illius fragmenta suis sedibus mouentur: aliud enim super aliud effertur, ac proinde asperitas & inæqualitas tangenti occurrit, mutaturq; interdum partis figura. At nonnunquam fit, vt fragmenta omnia in suis sedibus persistant, ac tunc obscurius est malum: nihil enim pungit, nihil resimium est, sed tactu omnia sunt æquabilia membroq; sua figura manet. Hinc tamen conicere licet, qd pars contacta dolet, neque suo perfungitur munere: tota intumescit, ac plerumque coarctetur: enidentes quoque ictus causæ antecesserunt.

Luxatio ossis, Verrückung eines Glieds est, cum os vel prolabitur, vel quouis modo se de sua mouetur. Id si perfecte fit & articulus prorsus excidit, ossisq; caput e sinu suo promouetur, vitium hoc Græci εξάρθρωσις vocant. Si vero os ab osse paulum recedit, eaque inter se dehiscunt atque diducuntur, παραρθρωσις. Vtrumque autem modis quatuor fieri solet: aut enim in partem priorem, aut in posteriorem, aut in interiorem, aut in externam os elabitur. Fit autem prolapsus omnis interdum ab externis causis, vt ab ictu casu, & ab aliis, quæ violenter os, aut e propria sede dimouent, aut vincula dirumpunt, aut laxant, idque frequentius in pueris & imbecillis, quam in robustis. Interdum etiam ab interiore causa

quæ vincula articulosque laxat & infirmat: ut cum humor pituitosus, mucosus ac lubricus exsuperat, qui vel multitudine vincula emollit vel lentore ossa lubrica efficit. Luxati autem omnis articuli hoc indicium est, quod qua parte os profilit, articulus extuberat, aduersa a qua recessit sinum habet: membri figura peruertitur, neque recta manet, membrum ægre in eam partem flectitur, in quam os excessit, in aduersam per facile.

S E C T I O VI.

DE AFFECTIBUS,

QUI A VENENIS EX-
ternis proueniunt.

CAP. I.

DE MINERALIBVS

Venenis.

DE morbis, qui a naturalibus magis aliis-
que variis causis oriuntur, hucusque a-
ctum fuit: sequuntur ii qui ab externis & cer-
tis tantum venenis magis proueniunt. Ii au-
tem originea. habent vel a *Veneno Naturali*,
vel *Diabolico*.

A veneno magis naturali qui oriuntur,
proueniunt vel ab *assumpto intrinsecus* veneno,
vel *extrinsecus* adhibito.

Assumptum intrinsecus venenum vel est
Minerale vel *Vegetabile*, vel *Animale*.

Ex Mineralibus sequentia sunt præcipua.

Aeris squama Kupferschlag/pota intolerabiles alui defluxiones mouet aut noxias vomitiones concitat, obortis inde molestissimis alui & ventriculi punctationibus.

Aerugo Spangrün, ea incommoda adfert, quæ Auripigmentum, & præcipue spirandi meatus occludit, & magno impetu suffocat affectos.

Antimonij vitrum Spießglas sursum & deorsum tâta efficacia purgat, vt nonnunquam mortem inducat. *alic. 721.*

Argenti spuma, *λιδίρυγες* Glet/stomacho ventri & interaneis gravitatem cum magnis torminibus adfert, & nonnunquam pondere suo intestina vulnerat, urinam supprime & aluum, interdum eam deiicit. Alia etiam inde eueniunt mala, nempe compinginum, & articulorum incendium seu ardor, corpus intumet, plumbeamque deformitatem concipit, sermo præpeditur, & sedis intestinum prominet, postremo inualecente malo ægri suffocati moriuntur.

Argentum viuum, *ιδίρυγες*, Quæsi bibere interimat, si largius bibatur, excessu summe frigido & humido. Putrefacit enim suo exsuppirante temperamento innatum cordis humorem, ac subinde congelat sanguinem, vitales spiritus, & ipsam denique cordis substantiam.

stantiam: Verum enimvero illud inquirendum an purum sit quod potum fuerit, an saliva aliove liquore extinctum, aut acerrima aqua aut per se tantum præcipitatum, aut vna cum arsenico vel calchanto sublimatum. Pernicius est sublimatum, secundum hoc præcipitatum: proxime sequitur, quod saliva, aut liquore fuit extinctum: minus vero cæteris nocet, quod purum viuumque fuerit: vispore cum fluidum admodum sit, & ponderosum, non difficulter clysteribus extrahitur. Id quod cæteris generibus non euenit, quæ cum ventriculo inhæreant, illum facile, erodunt & exulcerant. Argento viuo puro, aut extincto aut præcipitato epotis, eadem consequuntur symptomata, quæ argenti spuma pota infert sed magno anhælitus tectore, quem & ij recipiunt, qui Gallica lue affecti eo illinuntur. Quod maximum præbet indicium, quod sua exsuperante humiditate omnes humores, qui ventriculo aliisque circumstantibus partibus hæserint, computrescere faciat. Cæterum epoto sublimato illico lingua & fauces non aliter exasperantur, quam si quis immaturorum sorborum succum haussisset. Quod sane incommodum nullo lenientium gargarizatu, nisi difficile & longo tempore tolli potest.

Id enim quam primum in ventriculum descenderit, ei pertinaciter inhæret: quare statim erodit & exulcerat: tum inextinguibilem

bilem sitim excitat & inexplicabilem angustiam inducit. His succedit linguæ tumor, animi deliquium urinae suppressio, anhelitus difficultas, & ventriculi & intestinorum tormina tam vehementi erosione, ut nisi confestim succurratur, pereant affecti, erosus perforatisque ventriculo & intestinis.

Aquæ separationis auri ab argento, seu *argenti fortis*, Schermerwasser eadem incommoda adfert, quæ Arsenicum.

Auripigmentum, Arsenicum, Spermēt / *Nesfraudit* / non solum vehementissimos ventriculi & intestinorum cruciatus, & erosiones excitat, sed etiam sitim inexplebilem, faucium & gulæ asperitatem, tussim, spirandi difficultatem, urinae suppressionem & dysenteriam. // *¶ XVIII. Sch. 2d.*

Calx eadem quæ *Auripigmentum* incommoda profert.

Cerussa, Bleiweiß colore suo proditur. Sumta enim, mox palatum, gingivæ, lingua & commissuræ dentium, candore quodam inficiuntur, constringuntur, & contrahuntur in rugas. Accedunt animi deliquium, ventriculi & alui compunctiones præcordiorum, tenio ructus crebri, singultus, faucium asperitas, arida tussis, anhelitus difficultas, præcæcio spirituum, & albedo totius corporis, urina modo nigra, modo cruenta redditur. Oculis etiam nutant, e capite turbantur, animo suo nau-

ſuo nauſeabundi præ trifti labore genuat.
Ad hæc ſæpiſſime in ipſa luce vanum phan-
taſma, quòd re ipſa nullum fit, ceruunt: alias
ſomnolenti toto corpore frigent, neque
vrantea membra, poriffimum manus, & pe-
des, ſuum officium faciunt, adeo vt in eis ſuc-
curatur, eo tandem dolore laceſſiei, ſuccum-
bant pereantque.

Ferri tum ſcobs, tum ſquama, tum recremen-
tum Sedlaeten Hamerſchlag! ſi ſumatur ex-
citatur in teſtinorum crueiatuſ, oriſ & linguæ
ſeabrities, æſtuatio vniuerſi corporiſ, capitiſ
dolor, maraſmuſ, & membrorum omnium
arefactio.

Gypſum Gypſi ſi bibatur aut comedatur,
ſtrangulat, quòd reſpirationiſ meatuſ valen-
ter aſtringat, & obſtruat. Eadem ſunt gypſi
indicia, quæ & ceruſſæ, præterquam quòd il-
luſ citiuſ & atrociuſ ſtrangulat.

Magnes, eoſ qui hauerint lunaticoſ &
melancholicoſ efficit.

Plumbi ſcobs eadem infert mala, quæ Argen-
ti ſpuma.

Riſagallum eodem effectuſ maloſ & no-
xiuſ præbet quæ Auripigmentum.

Sandaracha eiudem tum generiſ tum fa-
cultatiſ eſt cuiuſ Auripigmentum.

Vitrioli oleum immoderate aſſumptum in-
terna viſcera corrodit.

CAP. II.

DE VEGETABILIBVS

venenis.

EX vegetabilibus hæc præcipue numerantur.

Aconitum *Wolfswurms* statim in lingua interbibendum cum astrictione quadam dulcescit: & subinde potissimum cum exsurgere conantur, vertigines offundit: lacrymas ciet, gravitate in pectore, & præcordiis adfert, simulque crebri spiritus deflantur.

Agaricum nigrum eadem quæ Elleborus albus producit.

Anacardia tam in potionibus hausta, quam alias ingesta, præterquam quod fauces guttur & ventriculum inurunt & usque adeo vniuersum excalfaciunt corpus, ut inde febres oriuntur, excitant & paralyfin in quibusdam corporis membris, & ratiocinatricem facultatem corrumpunt quod sua calorifica vi atrum succum inurant.

Bryonia *Zaunrâbeu* omnia mala inducit, quæ Euphorbium.

Cicuta, *Zigerkraut*, *Schirliu*, *Wittterich* pota vertiginem excitat, oculisque caliginem affundit, ita ut ne minimû cernatur: singultus ciet, mētem turbat, extremi artus gelantur: denique convulsi, suppresso arteriæ spiritui, strangulantur.

Colocynthis *Coloquint*, omnia mala inducit, quæ Scammonium.

Coriari-

Coriandrum Coriander / ob odorem latere non potest, & si largius sumatur vocem exasperat, insaniam adfert, a temulentis non abhorrentem, qui sumserunt pudenda dictu blaterant, totiusque corporis odore venenum fatentur.

Crocus Saffran / si iusto copiosius sumatur, tandem cum inconcinno risu mortem adfert.

Cyclaminus eadem quæ Elleborus albus incommoda infert.

Doryonium epotum, lactis saporem in gustu refert: continentes singultus ciet, humor linguam vexat, sanguis confertim reiicitur: mucosa quædam perinde quasi dysentericis aluo egeruntur.

Dracunculi Natterwurk / semen calidissima acerrimæque est facultatis, vtpote quod potum, aut in cibis sumtum, guttur asperitate afficiat, adurat ac pungat linguam: item gingivas & dentes vexat: quin & vniuerso corpori ingentem calorem inducit.

Elaterium efficit ea quæ Elleborus albus.

Elleborus albus Weisse Diebwurk / si sumatur sequuntur vomitus, ingentia alui profluvia, intestinorum tormina, strangulationes & respirationis angustia: quibus dehinc succedit principum facultatum imbecillitas, vt paruo temporismomento ægri animi deliquio corripiantur, grauiter spirent, & frigido sudore madescant. Postremi, nisi citius succur-

ratur, oborto singultu, illico vel suffocati, vel conuulsi intereunt.

Elleborus niger *Chilistwurts* / si sumatur, interdum horrenda oboriuntur symptomata, nempe intolerabiles alui fluxiones, suffocationes, conuulsiones, animi deliquia, palpitatio cordis, linguæ arefactio, dentium contractio, frequentissimi ructus, & vniuersi corporis inflammatio, & nisi illico succurratur, tremor consequitur, vniuersum occupans corpus, cum quo postremo commoriantur agri.]

Ephemerum Colchicum *Zeitlose* / cum sumitur pruritus in toto corpore excitatur, non secus atque iis qui vitica aut scilla laceffuntur: interne rosionem sentiunt: stomachus cum ingenti grauitate exæstuat: cæterum inualecente morbo, cruor strigmentis admistus, per alium exigitur.

Euphorbium fauces & guttur, vehementi admodum incendio vexat. Corpus vniuersum inflammat, ventriculum, & intestina magno dolore erodit, singulrum excitat, & conuulsas alui fluxiones.

Flammula præter venenosam quam possidet facultatem, excalfacit ordine quarro, adeo vt valentissime corpus exulceret, vbi fuerit imposita. Ingestu vero fauces, guttur, ventriculum, & intestina magnis afficit ardentibus. Cum & intolerabilem excitat sitim, & aridam reddit linguam: intestina deradit, & arden-

ardentem pellit urinam : nam quandoque tam alte excoriat , vt erosio vasorum tunicis, mictu sanguinis reddatur intolerabili sane dolore.

Fungi Wissertling / Keiſſchen / in vniuersum non modo nocent , quod in eorum genere aliqui habeantur lethales, & suapte natura veneno imbuti, sed etiam quod ex his, qui perniciosi non sunt, plus quam ventriculi robur ferre possit , quandoque ingeratur , ita vt tunc non malefica vi, sed copia ledant. Quippe cum natura humidi admodum , & frigiditate sua quantitate corporis calore suffocant , strangulant , & denique interimunt, nisi citius remediis succurratur. Cæterum ignorandum non est , eos incommoda afferre longe maiora , qui propria natura venenati nascuntur , quandoquidem non modo suffocant , strangulantque comedentes , sed etiam intestina exulcerant, ventriculum inflant , singultum & punctiones excitant, corpori vniuerso pallorem inducunt, & urinam remorantur. Præter hæc alia venenosa, & lethifera oriuntur symptomata, nempe frigus, tremor interceptio arteriarum, animi deliquium, perfrigidus sudor, & mors ad postremum inimatura.

Hyoscyamus Wissen / potum, aut comesum, similem ebriis ab alienationem mouet. Insequitur iactatio corporis cū distortionem : qui-

bus succedit exsolutio, animi deliquio similis, oculorum rubor, pruritus, deinde tremor: præterea omnino delirant ægri, & putant se flagris corpore cædi.

Ixia inter potandum aliquid ocymo simile gustu & odore redolet: vehementem linguæ inflammationem excitat: mentem mouet: omnes excrementorum exitus suppressit: strepitum cum animi deliquio ciet: iisque intestina latrant, nec egeritur quicquam.

Lathyrus Springfórner/omnia mala inducit, quæ Euphorbium.

Lolium pani incoctum, somnum, temulentiam, vertiginem & amentiana affert.

Mandragora Alraun / vix fallere bibentem aut comedentem potest, quod odore sit admodum graui, ac nauseabundo, amaro iniucundoque gustu. Certa itidem copia, & mensura ad lædendum requiritur. De cetero vero molestias quidem facit, sed serius interimit. Huius potu facile ægotantes in veterosum soporem delabuntur: quin & segnes, & languidi, & tritiorionibus excitati, repente rursus tanquam amentes recidunt.

Poma Mandragore matura etsi comedantur a nonnullis detracto semine, citra ullam prorsus molestiam, immatura tamen & cum semine deuorata, mortifera sane infe-

inferunt symptomata. Siquidem exoritur intolerabilis ardor, quo vniuersam corporis superficiem adurit: linguæ & os atescunt, quam ob causam ore perpetuo hiante ceruntur affecti frigidum trahentes aerem. Quibus nisi illico succurratur, conuulsi pereunt.

Napellus Essenhiutein / si potu vel cibo in corpus ingeratur, sæua statim affert discrimina: nempe illico labia inflammantur, & adeo intumescit lingua, vt exleri extradentes, & oris amplitudine capi non possit: oculi item pariter intumescunt, ita vt promineant: vertigines & animi deliquia frequentissima inuadunt, & crura imbecillitate affecta immobilia redduntur: subinde vniuersum liuescit corpus, intumescitque, & confestim malo occupatur habitus. Quo fit vt breui temporis spatio qui sumserint, mirabiliter intereant. Sed id mirum non est: quippe quoniam tanta est huiusce lethiferi veneni vis, vt nisi statim propriis antidotis succurratur, nullis subinde expugnetur medicamentis. Immo quamuis etiam in ipso principio valentiora dentur remedia, pauci tamen superuiunt, qui aut hectica febre aut tabe, aut comitiali morbo, tandem non conficiantur.

Nerium quod Græci Rhododendrium, & Rhodaphnen vocant, Mauritanii vero Olean-

drum, tam potum, quam in cibis sumtum, quamuis non largius ingeratur, homines & quadrupedes interficit. Primum enim intolerabiles excitat angustias, intumescit inde aluus, & subsequitur vniuersi corporis inflammatio: quod temperamento calidum sit & siccum, desiccans & exulcerans. Ob id enim non tantum noxam corporis infert, intra corpus sumtum, sed etiam eos afficit, qui in eius umbra subsederint. Quin etiam aquarum fluuiorum, & lacuum, in quorum ripis Nerium crescit, umbra, frondibus, floribusque deciduis infectæ, nonnunquam in magnum discrimen bibentes ducunt.

Papaueris succo epoto consequitur verenus cum perfrictione, & pruritu vehementi, ita vt sæpe inualecente veneno, tanta erumpat prurigo, vt hominem excitet: corpus id medicamentum olet. Accedunt etiam alia incommoda, friget summa corporis cutis, oculi non aperiuntur, inferior maxilla laxatur, tumescunt labra, irruit singultus, præcordiorum diuulsio adest, oculorum suffocatio, conuulsio, e labore odoratus sudor distillat vna collectus, adeoque pallefcit corpus ac labia ardent, languidus item & frigidus e gutture anhelitus expirat: sæpe, & liuidus vnguis, vel obortus nasus mortem non procul abesse nunciant, ipsique oculorum, qui in caua recesserunt, radii.

Pyllum Dillenfrant: cum sumitur, consequitur

quitur corporis totius frigus, torpor, exolutio, anhelitus difficultas, alui tumor, & tandemque cordis anxietas, vt plerunque oborto sudore frigido commoriantur ægri.

Ricinus Wunderbaum / Kreuzbaum / omnia mala inducit, quæ Euphorbium.

Sardonis (Apium risus nominatur Mauritanis) ranunculi herbæ generi assignatur, quæ vescentibus mentem adimit, & quadam nervorum distentione labia in rictum contrahit, vt risus speciem præbeant siue risum Sardonium.

Scammonium omnia mala inducit, quæ Euphorbium. ~~22~~ C. 121.

Scilla Meerzwissel / diuersa genera habet. Sunt in scillarum genere, quæ suapte natura venenosa proueniant: sunt etiam contra quæ nullo imbutæ veneno in medicum veniunt vsum. Hæ potæ vel alias ingestæ, nullam pariunt noxam, nisi earum plus quam par sit, assumatur. Tunc enim ventriculum exulcerant, & intestina, ipsasque mesaraicas venas, aliosque meatus, qui e ventriculo in iecur permeant. Quo fit vt in visceribus oriatur punctiones, acutiq; cruciatus & inde dysenteria. Illæ vero sua malefica vi, etsi quam parce deuorentur, illico tamen hominem torquent, quemadmodum fungi.

Solani, manici seu furiosi radix drachmæ vnius pondere pota ex vino, facit species vanas, imaginesque non iniucundas obuersari: sed

duplicatus hic modus, ad tres vsque dies mētis alienationem adfert, quadruplicatus vero interimit. Non minus lethiferū est solanum maius, siue bella donna, cū non solū eius baccae deuorate, sed ipsa quoque radix quādoq; ioci causa parasitis exhibita, qui ad lautas mēsas, etiam inuitis Dominis, accedere solēt, oblectamenti non parum conuiuantibus afferre soleat. Siquidem si cultello derasa scrupuli summum duabus, & deinde percolato diluto, ac digitis presso, id vini recentis addatur, quod poculum repleat, totumque potandū propinetur, sit paulo post, vt qui biberint nihil prorsus edere possint, magno spectātium oblectamento: verum qui hoc fūco nituntur, prius quam mensæ assideāt, parasitos ad ientaculum inuitant, vt fucatum vinū propinēt.

Stramonium semine albo siue Nux Methel, cum intus in corpore sumitur, vertigines & faciem ruborem inducit: quin & oculorum caligines, temulētiam, inexpugnabilemque somnum: postremo oboritur frigidus sudor vicinæ mortis præsagium. Quæ vero semine est nigro & fetida, si quis ei⁹ seminis triti dimidiā drachmam ex vino hauserat, diu velut mente alienatus remanet, aut ridēs, aut eiulans, aut dormiens, aut alteri colloquens & respondens, omnium tamen postquam ad se redierit in memor. Si nimia sumatur quantitate, interimit. Hinc iniicitur a furibus eius flos aut semē

in cibos eorum, quos deprædari volunt: mēte enim quodammodo alienātur, quotquot id medicamentum sumunt, & in vsum solvuntur, magna cum libertate sinētes, quod lubricum est, deprædari. Durat vero hæc mentis alienatio viginti quatuor horarum spatio.

Staphisagria Stimūns / anacardiis tēperamēto respondet, quod admodū calida sit ac vrēs. Quare eadem sane adfert incommoda, quæ anacardia & cantharides. Adurit enim fauces & palatum, vomitiones commouet, ventriculi erosiones facit, & dysentericos fluxus eiet, postremo strangulat, nisi statim succurratur.

Taxus, Smilax, Cybenbaum / vt veteres reliquerunt, frigus vniuerso corpori, strangulatus, & celere interitum infert. A recentioribus vero statuitur, quod non solum hominibus, sed & aliis animalibus obsit, quod quæ ardentes febres excitet, & alui profluvium, si sumatur: & quod etiam noceat, si quis sub eius vmbra delitescat.

Tithymali omnes Wolffsmilch / eadem mala inducunt quæ Euphorbium.

A Thymelæa & Chamelæa Zylanti / pituitosæ spumantesque excitantur vomitiones, alui profluvia, intolerabiles intestinorum, & ventriculi erosiones, angustia, inflammationes, & vniuersi corpori cruciatus: quin & sitis implacabilis, singultus conuulsio, præpedita locutio, & alia sæua accidentia, quæ, quando-

que ea excedunt, quæ ab epoto euphorbio
 proueniunt.

Toxicum, quo barbarorum sagittæ illinebatur qui biberit, ei ut Nicander refert, lingua inferne crassior reddit. Sed labia intumescunt, os plane pondere suo degrauant, ac aridum prorsus sputum regerit, inferiorique parte gingiuarum diffunduntur, & e suis stationibus mouentur. Sape etiam cordi stuporem iniecit, omnisque sensus consternatus est, somno isto malo perturbatus. Ac laborans eo, & balat, & mugit, innumeras nugas fabularumque præ insania edens: ac sine intermissione dolens vehementer vociferatur, instar hominis, cui caput totum corpus compingens ensæ amputandum sit: mente sua turbatus errans eiulat, ac lupi instar fugitiue ululat, obliquaque pupillis, taurino more inspicens, album dentem acuit, dentibusque suis despumat. Vinculis igitur cohibendus, & vix vel raro curatur.

Turpethum omnia mala inducit quæ Euphorbium.

Vrtice semen, id præsertim, quod lini semen refert, cum affatim deuoratur, non solum omnes scillæ malos præbet effectus, sed priuatim etiam continentem excitat tussim.

CAP. III.

DE ASSUMPTIS ANIMALIBUS Venenis.

Ab

AB animalibus hæc potissimum desumuntur.

Barbi piscis oua, adeo venenata sunt, vt si largius sumantur, eos qui hauserint, in magnum periculum inducant.

Buprestes Knölster, qui biberunt, non dissimile nitro virus sapiunt: stomachi ventrisque vehemens dolor insequitur: tam venter quam stomachus mirum in modum, vt in aqua inter cutem difflatus, inturgescit: vniuersa corporis facies contenditur, vrina supprimitur.

Canis piscis fel lethiferum est: quippe quod potum, vel esitatum lentis tantum quantitate, septenis diebus interficiat.

Cantharides, Solitäffer / excalfaciunt recessu quarto, exsiccant secundo, erodunt, vlcerant, & priuatim vesicæ omnibusque vrinæ inferuentibus membris, non modo haustæ, sed etiam exterius illitæ nocent. Quibus dantæ sunt signa eueniunt grauissima. Ab ore enim ad vesicam vsque cuncta erodi sentiuntur: picem aut simile quiddam cedriæ resipiunt: dextra præcordia inflammantur: vrinam ægre reddunt, & subinde cum lorio sanguinem emittunt: strigmenta nõ secus atque dysentericis, aluo deferuntur: fastidia vrgent: animo linquntur, oborta que vertiginantur.

Castoreum, Bibergân / quod iam putredine nigredinē contraxit, vel illud potius, quod e

*spanische
Blitzbe.*

Ponto fuerit allatū, venenosum atq. lethiferū
 ciunt esse, quod non modo furore agantur,
 qui id sumserint, sed etiam intumescerent
 linguam exserāt, atque tam sæua febre corri-
 piantur, vt vno fere die intereant.

Cati sine felis cerebrum Kasenhirn / qui in ei-
 bis ederint, crebris afficiuntur vertiginibus,
 fiuntque subinde stolidi & amentes.

Cerui cauda, Hirschenschwanz. Inuenitur in
 caudę cerui extremis partib. porraceus quidē
 humor felleæ bili admodum similis, qui si
 forte deuoretur, presentaneum est venenum.
 Affert enim illico intolerabiles angustias, a-
 nimi deliquia, & omnia tandem symptoma-
 ta, quæ epotum napellum sequuntur.

Carnes & pisces interdum etiam venenatam
 qualitatem acquirunt. // Etenim hæc vtraque
 cocta, & adhuc feruentia humidis locis diu-
 tius asseruata, subindeque frigida deuorata,
 eosdem malos pariunt affectus, qui a malefi-
 cis fungis creantur: tamen si quandoque non
 nisi duobus, aut tribus post diebus appareat
 noxa. Tostæ præterea carnes, venenatorum
 subeunt naturam, si calidæ inter duas suffo-
 centur catenas, deuoluanturque linteis, ne
 exhalare possint. Eadem etiānum mala infe-
 runt morticinę carnes esitatae, quemadmodū
 & eæ, quarum animalia aut a venenatis ser-
 pētibus, aut a rabidis brutis demorta aut ful-
 minis iclu interiore. Quandoquidem sepius
 harum esu coli oritur inflāmatio, mæror, al-
 ui pro-

ni profluuium, furor, obliuio, veteris mor-
bus & ad postremum mors insequitur.

Hirudines cū aqua deuorata, si ori ventriculi
adhærēt, tractione partiū, nonnullā suctionis
imaginē præbēt: eo enim argumento hausta
hirudo deprehenditur, sanguinis spurtū quoq.
efficiūt, & vt qui deuorarūt melācholici fiāt.

Lac coagulatum qui hauserunt, eos frequens
illico strangulatio inuadit, quod in globulos
quosdam lac coalescat.

Leopardi felle epoto excitatur vomitus, ceu
aloes amarore os & nares inficiēs: post vomī-
tū vniuersum corp^o flauescit, ictericorū mo-
do: postremo ea omnia insequūtur incōmo-
da, quæ ab absūto napello, & a viperarū mor-
sibus eueniunt, cū rā sæuū lethiferūque sit, ve-
tribus tantum horis potantes perimat: quod
si hoc temporis spatio non interficit, prorsus
desperandum non fuerit.

Lepus marinus, cū a quibusdā haustus est pis-
ciū virus olent: procedente tēpore aluus do-
lore afficitur & vrina sistitur: & si quando eā
reddere contingat, purpureū colorē infert, &
plus æquo sanguineū: omne piscis genus om-
nesq. alios cibos auersantur, & odio habent:
fatido ac graui sudore manāt: biliosus vomit^o
interdū sanguini pmiscuus subsequitur. Ac-
cedit his viridis tellis suffusio, obtenebratio
visus, malus habitus, facies liuens tumor, pe-
dum plantæ & telorum ardor, spirandi diffi-
cultas, pectoris & pulmonis angustia, tussis

ficca spūtum cruentum, quod pulmones inde exulcerentur, & eroduntur, consumptio carnis, renū dolor, virilium inflammatio, oculi rufescunt, & in concavum occultantur, & genæ ac maxillæ rubent.

Rubeta Rana, quæ & Bufo nonnullis vocatur, Ærōt / assumpta tumores ciet: pallor corporis vehementer decolorat, vt plane buxum spectetur: spirandi difficultas torquet: & grauis halitus oris, singultusque, inuita interdum genituræ profusæ consequitur. Terrestis nocentior, magisque lethifera est, quam quæ in aquis degit. Adultæ crassa tenacique conteguntur cute, adeo vt acutissimo palo quandoque difficile perfodiantur. Hæ cum circumnascens herbas, siue aliquod depalcens animal, veneno inficere volunt, contrahunt sese in tumorem, vt venenum per vñ longius eiaculentur in plantas, & circumstantes quadrupedes. Quare admirari non licet, si nonnunquam repente intereant homines, qui fraga, fungos, aliasque plātas harum veneno infectas in cū deorauerint. Quippe quod non modo veneni mictu hæc omnia inficiens: sed etiam saliuā ea sepius conspuunt: quæ sane non minus mortifera est, quam nāpellus: quinetiam earum sanguis vipereo scartet veneno. Proinde mirum non est, si in puluerem potē mortifera inferunt in commoda, & præter cætera mala modo commemorata, etiam faucium & gutturis, tum inflammatio-

nem, tum siccitatem excitat: item oculorum caliginem, vertigines, conuulsiones, dysenteriam, fastidium, vomitus, animi deliquiū, delirium, amentiam, & plerunque edentulos faciunt homines, quamuis euadant, qui hauserint. Nec minora etiam pericula adferunt fructus, & herbæ earum veneno infectæ, & potus earundem sanguis.

Pinorum eruca i.e. Würmb von Sichten / cum sumta sunt, illico dolor in ore & palato exoritur: vehemens alui, linguæ & stomachi inflammatio torquet: intestina dolor excruciat ita vt pruriginem sentire videantur: corpus totum exæstuat: fastidium vrget.

Salamandram Dtm oder Moll / si hauserunt, linguæ inflammatio consequitur: mēs & sermo præpeditur: tremor cum torpore aut horrore quodam, ac exolutione accedit: partes nonnullæ corporis liuoribus circumquaque fuggillantur: saepeque diutius immorâte veneno, putrescentes defluunt. Maculæ etiam in totum corpus exoriuntur albæ, deinde rubæ, postremo nigra, quæ tandem putrescentes, vniuersum deglabrant corpus. Non solū vero Salamandra nocet si sumatur, sed etiam morfu, & quod fructus herbasque inficit tum salua quadam, tum mucosa specie, quæ e toto eius corpore sudat, magno degustantium discrimine.

Sanguis tauri iugulati recens, & adhuc calens ante quam concreseat, largius epotus

spirandi difficultatem, strangularumque concitat: faucium, tonsillarumque meatus cum peruorum distinctione præcludit: lingua rubescit: dentes inficiuntur, & quædam concretæ sanguinis vestigia, inter eorû commissuras restât.

Sanguis mensstruus mulierû præsertim q. biliosarû, & facile rixantiû potus, adeo bibetes effascinat & inficit, vt lunaticos & amentes effasciat.

Sudor quadrupedû quorumdã, præsertim æqui, asini & muli magna quoque infert incommoda, quâuis etiam ceterorû sit malus. Isigitur potus viridem tumidamque reddet faciem: sudorem foetidum in vniuersum excitat corpus, præsertim sub alis. Perturbat præterea tum ventriculum, tum aluum vniuersum, genitis excitatisq; flatibus in intestinis. Quod si bibatur ex vino, delirium facit.

Viperæ fel adeo perniciosum existit, vt statim animi deliquium adferat, & nullum præparandi medicamenta spatium concedat.

Vrsû cerebrum deuoratum gignit imaginationes, quasi in vrsû quis transmutatus sit.

CAP. XIV.

DE EXTRINSECVS ADHIBITIS

Animalibus Venenis.

EXTRINSECVS adhibitû venenû, est quod extrinsecus vel ictu & afflatu animalium venenatorû, vel cõtactu veneni alicui⁹ externi prouenit. Ex animalibus autem eiusmodi venenum inferentibus hæc sunt præcipua.

Aconitum

Acontias serpens ubi se ad laedendum parat, extendit se ipsam, ac veluti iaculum vibratum corporibus iuuolat, atque hoc modo verberat. Ab huius morfu omnia, quæ a viperæ morfu eueniunt accidentia, atque etiam grauiora, adeo vt etiam putrefactiones, & carniū defluxus consequantur, ac grauior item mors succedat.

Ab Ammodite percussos festina vt plurimum mors sequitur: qui vero tam breui nõ perentur his sanguis e vulnere manat, & vultus inuemescit: sed paulo post sanies effertur, sequitur capitis grauitas, & animi deliquium. Qui vero optime dispositi sunt & robusti, in triduo intereunt: quanquam repertis sunt, qui in septimum vsq; diē durarunt. Celerius vero mors aduenit his, qui a fœmina lauciantur.

Aspidum tres species reperiuntur: quædam enim ex eis terrestres appellantur, quædam chelidonia, aliæ ptyades. Terrestres quidem maiores sunt, & quandoque vsq; ad quinque digitorum longitudinem reperiuntur. Maxime vero ptyades, cinereo sunt colore, viridique & ad auri colorem inclinante. Terrestres vero vt plurimum, & ipsæ cinerei sunt coloris, quanquam & subuirides reperiuntur. Ceterum accessiones, & signa comunia sunt in his, quos aspidēs momorderunt: vulnera enim in demorso loco, veluti ab acu puncta inueniuntur: bina quidem ex maris morfu,

ex femellæ vero quatuor citra magnitudinem dolo-
 rem, a quibus nihil effluit, nisi violentum ani-
 mal sit, quod morsum inflixit. Consequitur
 aut stupor, pallor, frontis refrigeratio, afflicta
 hiatus, palpebrarum nictationes, colli inclina-
 tio, capitis grauitas, segnities & collapsio in
 somnū profundum, ad finem vero cōuulsio.
 Mors aut in tribus ad summum horis ex terrestris
 morsu sequitur: in chelidonie vero ictu per-
 sentissima adest. Porro his qui a ptyade con-
 spiciuntur, caligo oculorum succedit, & cordis
 dolor, faciei tumor, ac auditus corruptio: tar-
 dius autem mors consequitur.

Basiliscus, tantummodo conspectus, & quan-
 do sibilat, auditus videntes se & audientes ne-
 care dicitur, atque etiam, si quod animal illum iam
 mortuum attingat statim mori. Multa tamen
 de eo fabulosa dicuntur. Refert Erasistratus
 cum basiliscus momorderit, vulnus ad auri
 colorem efflauescere.

Canes rabidi sunt frequentius præ aliis ani-
 malibus, non tantum ab æstiuis caloribus,
 & hyemis frigore, sed etiam mortuinarum
 putridarum, vermibusque scatentium car-
 num esu: quin & marcescentis earum san-
 guinis. Quod si fuerint hæc carnes eorum
 animalium, quæ pestilentia, aut ictu fulmi-
 nis, aut venenorum moribus interierint,
 eo facilius maiori que afficiuntur rabie. Quis
 etiam excitari solet computrescentibus a-
 quis frequentius ebibitis. Eoque magis his de
 causis

caussis in rabie aguntur, quando alter altero
 suapte natura magis atre bili obnoxius est, &
 saepe aromata cibo capit. Rabidus iam autem
 factus canis, potum & escam auersatur, siti
 premitur, non tamen bibit: incedit lento
 gradu, demissis auribus, abscissa voce, stupido
 capite, oculis rubentibus, lingua foras porre-
 cta, & tanquam bile colorata: largam spu-
 mantemque piritam naribus, & ore proj-
 ecit: torue & solito tristius intuetur: in omnes
 passim sine latratu irruit, & æque feras homi-
 nesq; tam familiares, quam ignotos mordet.
 Vbi momordit; statim nihil molestiæ affert,
 præterquam ex vulnere. Et vt constet certo,
 num rabidus sit, nucibus iuglandibus con-
 cis, vulnus diligenter obstruatur, sequenti
 die ablata, galinis in cibo apponantur: &
 si ederint (fame adactæ edent) ac sequen-
 ti die moriantur ab eis, rabidus est qui mo-
 rderit. Sunt etiam qui asserunt, si panis e-
 manante e vulnere a rabido cane illato san-
 guine inficiatur, & cuiuscunq; cani quantumvis
 famelico offeratur, canem non modo illum
 non mandere, sed nec olfacere quidē. Cū aut
 rabidorum canum morsus negliguntur, post
 aliquod temporis spatiū demorsu præter mo-
 rem cogitabundi fiunt, eaque mente reuol-
 unt, quæ illis insueta sunt. Si vero adhuc in-
 longum protrahuntur; nullis remedijs ad-
 iuti, iis frequentius nocte interrumpitur
 somnus, sæpiusque pauore expergiscuntur:

exinde hominum & domesticorum confertia vitant, & cum ferino quodam aspectu se cum submurmurant: solitudinem deligunt, lucem & candida omnia odere maxime, turbent quandoque facie, ipsique externarum partium nerui conuelluntur, febriq; acri corripuntur: postremo eo deducuntur, ut quam expauescant, & hydrophobia corripiantur, certissimo mortis & inexpugnabilis veneni indicio. Allata itaque in eorum conspectu aqua, cuius potu facile sanarentur, si tamē bibere possent, ingentissimis clamoribus & canum latratu astantes terrent. Quod si diutius ante eos aqua ipsa dimittatur, tremunt, sudant, deficiunt animo, delirant, pavoreque concutiuntur, ac si in ignem illico se proijciendos cernerent. Adhæc scribunt nonnulli euenire interdum, ut a cane rabido demorsis quædam frustra carnis, ingenti cum dolore mingant, quæ forma prope canes parvulos referant, quod tamen alii tanquam fabulosum non admittunt. Atque hæc incommoda non tantum a morsu canis rabidi, sed & a salivâ infecti per contagium interdum euenire solent.

A Ceraste percussis locus attollitur, cum duritia pustulosus, e plaga sanies profluit, modo atra, modo pallidior: sed toto coniectu varicosus intumescit: genitale intenditur, mens labat & oculorum caligo exoritur: deniq; rigore neruorum dissleti commoriantur.

Cenchri morsum, qui viperino ictui similis est, putridum vlcus sequitur: carnes antea, vt in aqua inter cutem, prætumidæ defluunt: lethargo corripuntur, & veterino pressu lomos captant.

Dipsas quos percussit, iis, præter ea quæ viperæ morsus infert, euenit sitis intolerabilis plane, adeo vt etiam si multus potus eis adhibeatur, sitis non sedetur: & tamen nequæ per vrinas, neq; per vomitum, neq; per sudores quicquam excernitur. Duobus igitur percüt modis, aut ob multam sitim exusti, si potum non sumant: aut ob multam potus repletionem distentus rumpitur venter, vel inferne circa inguina, vel circa inum ventrem, vt in aqua inter cutem lapsus euenit.

Dryinus si quempiam vel in talum, vel in pedis plantam percusserit, a corpore icti hominis difficilis odor sparsus fertur, atq; circa ictum niger in acutum surgit tumor vel potius pustulæ, molestique dolores incidunt, præsertim qua dilutæ saniei emissarium subest: quin etiam erosio, torminaque & stupor, scissura, ac mortificatio consequuntur. Mentem inærentis angor & tristitia, quibus detinetur, obscurant. Species nimio dolore conflaccit, & perit: cutis cum corpore admodum male olet, adeo ipsum atrum venenum semper depascens consumit, quin & caligo lumina eius obfuscans, occultansque male affectum perdit. Alii a dryino icti caprarum

instar seu ouium balant, ac omnino difficiles redduntur, impendioq; cruciantur. Urina eis decutitur & pallescit. Ipsi vero dormitantes stertunt, frequentibus singultibus correpti, alias per collū vomitum telli similē, alias crutum eructantes, ipsumq; malum aerem sitim generat: postremo laborantibus membris tremorem effundit. Præterea tam malignus Dryinus, ad perdendum proditur, vt eius qui supergreditur imprudens, cutis a pedibus excorietur, tota crura admodū intumescant, & quod magis mirificum est, manus quoq; ipsæ curantium eodem modo periclitentur.

Ab Hæmorrhœo icteris vehementes cruciatus accidunt, qui angusta contractaq; corpora ex continuo dolore reddunt. Ex plaga copiosus sudor effluit, & quacunq; parte corporis cicatrix vlla fuerit, ea sanguine manat. Excrementa per aluum cruenta eiciuntur profluensq; sanguis in globo coit. A pulmone sanguinem extulsiunt, & in vomitiones effulsi sine remedio commoriuntur.

A Mure arabeo percussis, circa mortuum in orbem inflammatio exoritur, nigraq; pustula dilata sanie turgens exurit: proximæ partes liuent. Rupta pustula, depascens vlcus non ei dissimile, quod serpit occupat. Intestinorum quoq; tormina, difficultas urinae, & frigida asperginis offusio consequuntur.

A Natrice demorsis vlcus dilatatur, & lividum ac ingens euadit. Sanies ex eo multa, &

atra, & male olens, non secus atq; iis quæ ser-
punt vlceribus exspuitur. Alia quoque acci-
dentia, quæ in aliorum serpentium morſu e-
uenire solent accedunt, veluti est tumor, cõ-
tinuus dolor ardens, liuidus locus & feçulen-
tus, vertigo oculorum, exolutio, vomitus bi-
liosus, ac fœtidus. Proprie autem motus to-
tius corporis inordinatus, vt & per ventrem
quædam inordinate ferantur: mors autem
intra tres dies.

Pastinaca marina si percussit protinus acci-
dunt molesti dolores, assidua conuulsiones,
lassitudo & imbecillitas, mēs percussis labat,
postea obmutescūt: oculi caligant. Percussus
autem locus in ambitu cum vicinis partibus
denigratur, & ita obstupescit vt tangentē nō
sentiat: hunc si quis premat, atra sanies & ma-
le olens excernitur.

A Phalangis de morſis locus quidem ipse,
quasi ab impacto aculeo rubet, non intume-
scens, nec per ambitū calidus est, sed medio-
criter humescit: vbi vero contrariorum oc-
cursu refrigit, consequitur corpore toto tre-
mor distentiones poplitem & inguinum, cõ-
uulsionibus non dissimiles, in lūbis collectio
exoritur, & ppetua vrinæ libido laceſcit, mul-
taq; reddendis excrementis colluctatio: vni-
uersa cute frigidus sudor emanat, collacry-
mant oculi, offusisq; nebulis caligant.

Rubeta Rana, seu Bufo, quæ incommoda
afferat paulo superius dictum.

Salamandra quomodo noceat, priori quoque capite indicatum.

A Sepa percussis sanguis e vulnere manifestus excernitur, & paulo post sanies graueolens, tumor & dolor segnis est, sed affectæ partes putrefactæ dealbantur, & totum corpus vitiligini, quæ alphas appellatur, simili colore inficitur. Pili capillique e toto corpore defluunt, atque intra tres aut quatuor dies icti pereunt.

Scolopendra, aut dicta ophioctene, si morsum intulit, locus per ambitum liuore suggillatur, & computrescit: interdumque licet raro, faeculentus, atque ruber cernitur. A morsu ipso exulcerari locus incipit, vlcusque id negotium exhibet, fere remediis inuictum: præterea toto corpore prurigo sentitur.

Scorpionis morsu inflammari statim incipit locus & indurescit, ac intētus rubet, vicissimque dolore premitur: modo siquidem exarsuat, modo frigore occupatur. Labor repente fatigat, & aliquando meliuscule habet, aliquando recrudescit. Consequitur sudor, horroris sensus, & tremor. Extremæ corporis partes refrigerant, inguina extolluntur, per sedem flatus exeunt, capilli eriguntur, pallor membra decolorat, & dolor tanquam ex pungente acu, per vniuersam cutim sentitur.

A Scorpione marino & Dracone marino qui ictus inferuntur, molestos cruciatus cient: interdum

interdum autem, sed raro nomas excitant.

Serpentes si comedantur, graua incommoda, & mortem adferunt, quod etiam cōtactu & morſu præſtant. Si quoque ſanguine ſerpentum pars aliqua corporis conſpergatur, veſicas rubras excitat, & ſubinde circumſitas partes ad oſſa uſq; depaſcendo cōtinue magis magiſque exedit.

ATarantula iſti varie ac diuerſe torquentur: ſiquidem alii perpetui canunt, alii rident alii plorant, alii clamitant, alii dormiunt, alii vigiliis afficiuntur, pleriq; vomitionibus laborant, nonnulli ſaltant, ſunt qui ſudant, alii tremebundi ſiunt, quidam pauoribus inſeſtantur, & alii alia patiuntur incommoda, ſiuntque phreneticis lymphaticis ac maniacis ſimiles.

Torpedo ſi tantum attingatur, aut ex aqua retibus attrahatur torporem adducit.

Veſparum & Apum iſtus, etſi nemini vnq̄ attulerit necem, dolores tamen moleſtiſſimi inde quandoque oriuntur, cum partis læſæ extuberantia.

Vipera ſi momordit, corpus intumet, vehementer areſcit, ſubalbidumque colorem concipit. Sanies a vulnere profunditur, primum ſubpinguis, mox cruenta: puſtulæ aduſtis ſimiles erumpunt: & antea depaſcens vlcus, quod in proxima repens, non ſumma modo corporis, ſed intima quoque corripit.

Gingivæ his cruore suffunduntur: inflammatio circa iecur erumpit: tormina & bilioſus vomitus ſequuntur. Sopor, tremor, capitis gravitas, vertigo, ſingultus febris, ſpiritus & anhelitus celer, & urinae difficultas accedit: & frigidus ſudor effunditur. Mors in horis ſeptem, aut ut longiſſime abſit, tertia die in his qui non ſervantur, & maxime his, qui a vipera ſœmina ſunt icci.

C A P. V.

DE DIABOLICO

veneno.

Diabolicum venenum eſt, quod per maledictionem & diabolicos aſtus, a ſagis & diaboli mancipiis, a ſcholaribus malevole paratur & inferitur. Hoc aſtorum venenorum naturam excedit, & ex diaboli inſtitutione contra mandatum diuinum cum maledictione, & intento lædendi proximum animi deſiderio conficitur. Christianis hoc merito ſolet eſſe incognitum. // Poterunt de eo legi Theophrastus Paracelſus in libro de peſtilentia, & aliis locis: Bartholomæus Carrichter in libro botanico, & practico: & alii nonnulli, qui hac de re ex profeſſo & copioſius ſcripſerunt.

SECTIO. VII.

DE AFFECTIBVS
communibus siue Endemiis
& Epidemiis.

C A P. I.

DE BRONCHOCELE ALPINO-
rum, Paralyfi post colicos dolores,
Pseudoparalyfi, & febri
Vngarica.

HACTENVS Sporadici affectus sunt
expositi : restant iam ultimo Pan-
demij.

Pandemij siue κοινῶν seu communes affect⁹,
qui vniuersim multos inuadunt, sunt vel
Endemij vel Epidemij.

Endemij morbi, qui velut perpetuitate qua-
dam certis locis regionum vel ciuitatum ad-
sunt, aut certis quibusdam locis orti, in a-
lias etiam regiones postea emanarunt, sunt:
Bronchocele Alpinorum, Paralyfis post colicos dolo-
res, Pseudoparalyfis, siue contractio, Vngarica
febris, Gallicus morbus, Scorbutus, Morbus Bahr-
ren diætiæ, Dracunculi, & eiusmodi affectus a-
lii plures.

Bronchocele Alpinorum, est in aspera arteria,
seu iaucibus externus tumor, Alpinis,
Πορροχόλιον, Hernia Gutturis,
Βελώνη, Barb: diætiæ, & aliis

& aliis nonnullis montanis admodum familiaris. Sunt n. in locis illis aquæ, quæ manifesto hoc vitio infestant bibentes.

Paralysis post colicos dolores frequenter evenit, Bitonibus, sed & aliis est in Franconia, Burgouia, Austria, & Rhetia est familiaris. Præter resolutionem quarundam partium, quæ cum tremore membri sæpe incipere & perseverare solet, dolor grauis & atrox membræ resoluta in super occupat, soletque hæc paralysis in contuisiones plerumque abire, hominemque iugulare. Quo vero modo & quibus de causis hoc malum obtingat, controuersum admodum est. Non incommode ea de re legi possunt Ioh. Schenckii observationes lib. 1. obs. 178. & Hier. Reusneri lib. de Scorbuto, exercitat. 1. A biliosis putrescentibus humoribus exoriri, credibile est, cum post longos & atroces cruciatus materia peccans etiam ad nervos aut nervosas partes pertingit, illisque irritatione molesta est.

Pseudoparalysis in Morauia, Austria, & Ungaria frequens est malum. Quo affecto vulgo Contracti vocantur, & primum colicis ac nephriticis doloribus, sæpius per interualla torquetur, donec tandem per menses aliquot, vel etiam annos sic afflictis tabescant, & manus ad caput vix tollere queant. Vires hepatis & ventriculi sensim deficient, illius calor, huius frigiditas accrescit, cutis colore liuescit, & sæ-

& sæpius quasi ictero flavescit. Cerebrum quoq; infirmius reddit, animales spiritus deficiunt, nervi debilitantur, musculi organū p̄cipuum mot⁹ quasi evanescent, indeq; immobilitas sequit. Edere nō possunt, verum neq; dormire, dolent potius diu noctuq;, & cum ipsi sese mouere nequeant, singulis horæ quadrantibus, imo momentis, linteo ab alius modo in hanc, modo in illam partē moueri cupiunt. Esuris & bibituris, alii cibū potumq; suis manib⁹ dare coguntur. Alii 3. annos, alii 7. & plures hisce doloribus atq; infirmitatib⁹ intestantur. Est v. morbus hic nō simplex, sed cōpositus, ex colica ac nephritica passione, ac consumptione hepatis, quam pseudoparalysis p̄pter defectum carnis musculosæ, & imbecillitatem cerebri neruorū que sequitur. Ab iis rebus quæ tartareos humores p̄ducunt, originem videre habetur.

Vngarica febris seu lues Pañonica, *Bräunel*
Ungarische Kranckheit / an. 1566. cum Maximilianus II. Imp. contra Solymanum Turcarum tyrannū ad Gomorram suscepit expeditionem, p̄ exauctoratum militem, ab Ungaris, quib⁹ vernaculis est morb⁹, ad Germanos, Belgas, Italos, Bohemos, & totam Europam transit, & innotuit. Causa eius est humor acris & biliosus a venis p̄ ætatem siccatis attractus, & toto in corpore accensus, vel a partibus robustiorib⁹ depulsus in imbecilliores. Signa eius pathognomica sunt, calor

deuians,

deuians, & sitis inexhausta: alia vero affidētia, vt lingua sicca, nigricans & scabra, vigiliā indefessā, delirium, & similia, quæ febrī ardenti seu causo adesse solent. In Vngaria familiaris est hæc febris.

C A P. II.

DE MORBO GALLICO.

Pudendagra, Gallicus morbus, vel Italicus, aut Indicus, aut Neapolitanus, Lues Venerea, Fransosen / die großen Pocken / Spanische Pocken / Neapoli sche Sucht est morbus totius substantiæ accuitus, contagiosus, tuberculis, maculis, ulceribus, cruciatibus, & dolorib⁹ sese p⁹dens. solo cōcubitu, aut alio impuro contactu cōtrahendus. Exort⁹ primum dicitur an. 1493⁹ cum Carolus VIII. Gallorum Rex cum Alfonso Rege ad Neapolim pugnaret, quod eo tempore quidam miles leprosus, cum famosa quadam meretrice Hispana, Valentæ proso. coronatis concubuerit, quæ deinde plurimos alios impudicos admiserit, illosq; infecerit omnes, a quibus deinde hoc malum, iusta Dei ira, per totam Europam, maxime v. Italiam, Hispaniam, Galliā serpsit, ac et Germaniam accessit. Volunt alii ab Indis primū ad has regiones puenisse hanc luem, apud eosq; endemiam hanc pudendagram, ac ibi q̄ plurimos repente, absq; euidente causa, si q̄s saltem cum muliere, cui menses fluunt, cōcumbat, adfligere populariter dicunt. *h. 461*

Itala terra mihi patria est, Galliꝝ parentes:

Galliꝝ in dūbio est. Italici sunt ueneri

Con-

1606. 22

De Endem. & Epidem. affect. 479

Contagiosum est hoc malum, & diuersis ac pluribus vitiis non minus quam elephantialis, atque aliquibus illi similibus corpus contaminat, ac fœdum, ægrumq; ac aspectu horrendum reddit. Signa eius alia sunt *Pathognomica*, alia *Affidentia*.

Pathognomica certa sunt, si concubitus aut contactus impurus p̄cessit, illorumq; vñum //516.// solum interdum illius genus constituit, alias pluribus simul concurrentibus, compositum illius genus exoritur. 1. Genus vñum luis *Veneræ* est pilorum casus, videlicet, capillorum capitis, potissimum circa tempora & occiput, item superciliorum, & in viris barbæ. 2. Alterum genus luis *Veneræ* est, cum cutis hinc inde, nunc certis in locis, in facie, collo, thorace, ventre, circa pudenda præcipue, nunc per vniuersum corpus maculis conspergitur, non tamen attollitur, quæ pulicum morsus alias representant & rubent, alias lentiginum instar obscure flauescunt seu liuent. 3. Tertium genus est, cum pustula eleuata, indolentes, in cute prominent, subrubra vel subflaua, rotunda, dura & sicca squama seu crusta obducta, in fronte, in aurium, narium, faucium ambitu, ac in capillosa capitis sede potissimum, nec non in collo, thorace, mammillis, brachiis, ceterisque partibus. Præter quas & alia pustula maligna, in interioribus locis, vt ore, faucibus, naribus, & virilis membri præputio, mulierumque obscœnis oboriuntur. In infantibus infectis, hæc in ore erumpentes, potissimum illius

Illius infectionis signum præbent. Ulcera ex enarant
 pustulis quibusdam, perversa ac sordida procedunt, et
 variis sic frequentius in cutis tenerioribus locis, ut in
 facie, iuxta nares & labia, & in ambitu obscæ noram
 ac podicis, in preputio, in pudendo mulieris, deinde &
 in faucibus, naribus, nonnunquã & in podice. Quo-
 rum aliqua ulterius serpentina, subiectas partes cor-
 dunt, atque ossa simul interdum corrumpunt, parti-
 busque graves noxas, illarumque mutilationem, vel
 omnimodam amissionem pariunt. 4. Quartum
 nus est, cū dolores circa nudam seu ex carnem ossium
 sedem, se exerūt, in tibiis, circa claviculas, in scapulis,
 in capite, maxime circa frontem, & temporibus, ali-
 quando & in sterno. Qui dolores atrociores sunt, &
 versus noctem præsertim sauiunt, contactuque ex-
 cerbantur, nec anodynis adhibitis, uti alij dolores mor-
 tescunt, sed in crebrescunt.

Signa assidentia, quæ non adeo certe hanc
 lucem indicant, & in aliis etiam morbis eue-
 niunt, atq; in hac lucæ non semper omnia ad-
 sunt, sunt sequentia: Bubo veneris in inguine,
 aliquando mox in initio erumpit, & rursus euas-
 cit, vel remanens induratur, vel suppuratur. Condy-
 lomata in pudendo mulieris, & in podice, tam viri quàm
 femine nascuntur. Scissura in manibus & pedibus
 superueniunt, cutisque crassa in manu vola, a sub-
 iecta cute interdum abscedens, sine sensu doloris abra-
 di detrahigi potest. Ungues digitorum decidunt. Nodi
 & tuberositates in caluis specie, quæ doloribus sepe
 tiffimum exerit, in ossis, & ex carnibus locis appa-
 rent. Purulenta materia in artibus præcipue & pesse. &
 ali-

aliquando foeminis sponte emanat, atque indusium
vel linteamina sub flauo colore commaculat, & im-
munda reddit, quem effluxum virulenta gonorrhœa
præcessit. Mictio ardens cum conatu magno & vrine
stillicidio, nonnunquam quoque effertur, aliaque
plures adhuc functionum lesiones accedunt. —

CAP. III.

DE SCORBUTO.

Scorbutus, Stomacace, Sceletyrbe, Gingipedium,
Schurbauch / Schurmunde / Schurbein /
Blawschutt / est, quando propter splenis ob-
structionem, impeditur attractio humoris
melancholici, qui reliquo sanguini comix-
tus, vniuersum corpus tabida corruptione
infect: tum puniceis lituris crura defœdans,
ex crassiorum sui partium decubitu: tum te-
niori sursum elata, teneras gingiuas acri cor-
rosione & putrida carnis excrescētia vitians.
Familiaris & endemius est hic morbus in re-
gionib⁹ aquilonarib⁹, vt Dania, Succia, Nor-
vvegia, Hollandia, Zelandia, & Germaniæ
locis maritimis, ac iis qui Rheno in inferiori
Germania adiacent, indeque iam etiam ex
conuersatione & victu communi ad proxi-
mas & alias prouincias magis magisque pro-
cedit & serpit.

Causa eius proxima est humor crassus,
crudus, frigidus, in vasis sanguinis conten-
tis, siue is sit melancholicus, siue cum pitui-
ta mixtus. Causæ remotæ sunt quæcumque me-
lancholicos humores gignunt, & pducunt.

Signa nonnunquam sunt admodum obscura, eius principium sicuti longum, ita cognitu difficile: artificiosa tamen coniectura colligitur ex lassitudine spontanea, sensatione grauitatis, potissimum circa partes nutritioni dicatas, pectoris angustia, difficili respiratione, præsertim inter labores, & vniua plerumque crassa & alba. Ingrauescente vero morbo dicta symptomata magis exacerbantur, iisque superuenit gingiuarum sanguinolentia, flacciditas, ac tandem putrefactio, quam saliuatio cum oris fœtore comitari solet, crurum in ambulando imbecillitas, eorumque interdum quasi resolutio, maculae tibiarum, nonnunquam aliarum quoque partium, varii caloris, quibus interdum tumores laxi, non raro maligna succedunt vlcera. Præter hæc incommode, etiam alia nonnunquam, vt fluores vel constipationes alui, febres, lipothymias, dolores capitis, colicos, pleuritides, conuulsiones, arthritides & plures affectus, sed notis mendacibus, scorbutica materia producit.

CAP. IV.

DE MORBO,

Bahren dicto.

MORBVS dictus Bahren / die lauffende Bahren / die Kadden / die gute Kinder / die gute Horden / Nachtgriff / VVestphalis, Gelandris, Frisus, & Ditmarsis in Daniæ collimitio est En-

est Endemius: qui tamen in aliis etiam Germania tabernis hodie diuersatur.

Prædit se cum vagis doloribus, valde excruciantibus, in omnibus corporis membris præcipue, potissimum in dorso & lumbis: primumque vnâ aliquam solet inuadere particulam, deinde celeri motu & discursu vicinas quoque partes occupare. Siquidem videre est, vt in hac lue, sopitis pedum doloribus, illic scapulæ afficiantur, illis tranquillæ & vestigio manus crucientur, ac ita per omnes artus malum ipsum diffiliat. Plerumque tamen vnum aliquod membrum, quod per interualla excruciat, obsidere comperitur. Doloris speciem statuunt ipsi ægri exedentem, corrodentemque, qui vermiculum musculos & alias partes subito ac nonnunquam momento variis simul locis permeantem depascentemque arguere videtur. Morbi huius duæ statuuntur differentiæ: quarum prima, cum tumore circa dearticulationes copulatur, qui vbi diu perseuerat, profert tandem plerumque maculas & lituras, Scorbuti notis non valde dissimiles, quæ interdum suppuratæ in vlcus cõuertuntur malignam, in primis circa pedes, ex quibus vermiculi instar ascaridum educi videntur. Interdum quoque tota materia vnâ in partem aliquam decumbit, vnde corpore toto doloribus liberato, abscessus excitatur, qui in fistulæ malitiam desinit.

Altera differentia est absque tumore: sed cum priori participat dolore, hæc interdum peculiarem habet corporis maciem, & quasi marasmodem cum aliquali articularum impotentia coniunctam. Vtrique commune est, quod dolores noctu magis exacerbentur. Febris aut lenta aut nulla. Alius in pluribus astrictior. Urina non admodum discrepat ab urinis sanorum. Cibum alii fere semper bene appetunt, alii cum omnino respuunt. Hæc variant iuxta humoris peccantis & corporis affecti diuersitatem.

Causam morbi statuunt in omnium humorum ichoribus, non quidem vno in subiecto coniunctim, sed pro cuiusque temperamenti varietate. Quicquid sit, id quod hanc luem efficere possit, certum esse volunt, materiam tenuem & turgidam, non eam quidem simplicem, sed alicuius virulentia, malignitatisque participem.

Affectam sedem morbi statuunt nervosum genus, per quod humor ille subtilis & malignus diffunditur. Idque his potissimum indiciis confirmant, tum quia in dorso ac lumbis propter substratam medullam valde luxuriat dolor, tum quod facultatis motricis actio læditur: denique quod a confirmantibus respicientibusque nervos iuuantur hæc lue infecti.

CAP. V.

DE DRACUNCVLIS.

DRacunculi *Witesser/dürre Maden/ zehrende Würme* / sunt vermiculi, in quibusdam Germaniæ regionibus, infantibus potissimum endemii, sub cute, dolore & consumptione corpus affligentes. His enim affecti tandem citra anorexiam, vermiculis humorem alimentarium depopulantibus, in eam atrophiam & maciem incidant, ut cuncta deperdita carne, vix ossibus hæteant, cum tanta artuum titubatione, ut ne quidem pedibus inniri possint, & tunc den alien *Watter* nominant. Alius licet in pluribus sit compressa: in sedis tamen familiaricæ scaphio vermiculi instar eorum, qui e putridis cascis prorepunt, visuntur: quales etiam in fundo matulæ innatant. Quod si vero inunctus æger farina triticea ex melle subacta, calori hypocausti laconiciue exponatur: vel si loco calido corpus crusta fornacis panis subeinericia confricetur: vel iniiciatur in labrum calidum aquæ, in quo pueri lauant, panis in micis fricati manipulus, cineris item parum, & elois pueris aqua percolata, panis ille in massam compingatur, quæ in diuersas partes manibus distrahatur, dein humeri & brachiola farina aceto permixta inungantur: vel edulcatum condimentum calidum, quale est melicraton, forinsecus illinatur: vel decocto radicis viticellæ in lixiuio quer-

no infantulus perfundatur: cateruatim vermiculi forma ascaridum viuentium, e poris capitella nigris punctis insignita exserunt, quæ nouacula demetuntur.

C A P. VI.

D E P E S T E.

Epidemii, qui certo tantum tempore in vna vel pluribus regionibus grassantur, sunt, *Pestis, Eclhymata, & Exanthemata*, & alii morbi, qui ante hæc tempora certis in locis & certo tempore in populum magna copia grassati sunt, & futuris seculis sine dubio grassabunt.

Pestis, Pestilens est morbus contagiosus, multos simul inuadens, breuique perimens, fere carbunculo tumore in inguinibus, axillis, & sub auribus conspicuus. Plerumq; cum febre deprehenditur, aliquando sine ea, & quidem cum putredine, vel citra putredinem. 1. Cum pestis simplex est citra putredinem, pulsus languidus, paruus, frequens, celer, omninoque inæqualis existit, vires omnes præsertimque vitales concidunt: frequens animi defectio, ac interdum syncope; assidua vomitio: vigiliæ molestæ; frequens corporis iactatio, vrinæ, nec crudæ, nec turbidæ: nec sitis vehemens: nec appetentia deiecta, nec magnum incendium, nec febris admodum ardens, vt idcirco interdum agri nec se febricitare putent, & sine sentu doloris viribus extinctis inopinato decedant. 2. Cum autem solitaria non est, sed putredini per-

permista, commemoratis signis accedunt, capitis dolor & grauitas, & in somnum propensio, deinde delirium, spiratio difficilis, & graueolens, sitis inexhausta, deiecta appetentia, biliosa vomitio, interiorum æstus vehemens, & extremorum frigus, vt idcirco febris foris mitis sit, intus conturbans: vrina cruda, turbida, ac fœtida: fœda & graueolens alui profluuius, aliaque plurima, quæ per varia corporis humorumque constitutione alia alios exercet.

Causa ei⁹ est vel simplex & proprium pestilentielle venenū corpus subiens, vel cū putredine cōiunctum. 1. Simplex pestilentielle venenum, quod pestem producit, quale proprie fit, nondum penitus cognitum, nisi quātum ex effectu⁹ cognoscatur. Hoc a reliquorum venenorū instar, ab exteriorib⁹ corpora primum inuadere, ex eo, quod veluti in momento hominem feriat, satis patet. Verum vbi extra corpus, quod afficit adhuc positum lateat, cū occulte nō cognito loco, a quo emergit, inuadat, sec⁹ ac reliqua venena, quorū plerūq; sedem, vnde prodierint, cognoscere possum⁹, hic v. nisi a vicino corpore affecto illud provenire suspicemur, vnde nam venerit, incognitum nobis existat, valde dubium est. Pleriq; in aere venenum latere, atq; vna cū illo corpora nostra subire cōtendunt. Verisimile magis esse videt, quē admodum & reliqua venena, in corporib⁹ certis, ab origine mūdi

innata, hærent; sic & pestilens hocce venenum nō tantum hominum quorundam corporibus, qui iam peste ægrotant, sed & aliorum nondum febricitantium, & in vestibibus quoque aliisue quibuscunque delitescere posse, & de corpore in corpus, non solum mutuo contactu, sed & intermedio aere, corpora hæc interueniente, & venenata illa femina ab vno suscipiente, & in aliud derivante transferri. Quod & virus pestilens, vel inspiratione attractum, cor mox afficit, febremq; in momento accendit: vel alioquin corporis aliquam sedem occupans, inde vel ad cor vsq; inspiratione, vel p cœcas vias progressum idem facit: vel illic aliq̄ diu subsistēs, nec vltius propagatum; corpus infectum, nondum tñ pestilenti febre laborans reddit: a quo tamen vel proprium corpus, vel aliorum nunc citius, nunc tardius, potest affici.

¶ 519. Quod vero hunc vel illum magis inuadat, & diuersa, modo hæc, modo illa incommoda inferat, fit pro diuersa veneni ratione, & ægrotantis constitutione, & virium robore.

2. Cum putredine coniunctum pestilentielle venenum ab iis evenit, quæ corpus nostrum putredine contaminant, præsertim ab acris putredine, cum is illam corruptelam p tempestates humidas, a quas stagnantes, paludosas, lino, canabe, piscium putredine sordidas lacunas, sterquilinia, cadauera inhumata, fœtidafque cloacas nactus est.

Hoc venenum

venenum putridum nō ita occultum est, quem-
admodum simplex & proprium pestilentielle // 514. //

venenum, neq; adeo graue.
Est vero pestis alias incomitata, alias ma-
lignitatis suę atq; veneni characterem quen-
dam exhibet. Hic autem vel *Carbunculus* est,
vel *Bubo*.

1421. // Carbunculus / Zinblattern / Pestilentiſche
Blattern / perniciem adfert maiorem, non e-
certa sede, sed indiscriminatim modo ex hac
modo ex illa profiliens. // Fere autem oritur a
puſtula exili milii ſeminis magnitudine: in-
terdum vero & multa profiliunt, primum
quidem pruritu, deinde rubore, ardore, do-
loreq; vehementi. Hoc vero ſenſim increſ-
cente pars vritur, cruſtoſumque vlcus quaſi
candente ferro inducitur, idque vel nigrum,
vel cinereum. Nonnunquam & a cruſtoſo
ulcere ſiue puſtula initium ſumit. Caro qua
circum vlcus eſt, ſumme inflammatur, nigre-
ſcente colore, doloreq; implacabili, qua de-
num corrupta exedit.

// 422. // Bubo, Pestilentiſche Trüſe / ſimilem atque car-
bunculus ortus ſui perniciem obtingit: mate-
riam vero minus feruidam, ac vere phlegmo-
nodem, vt qua ſanatione ſuppurat. Inſidet
vero ſolis adenibus, nempe vel tonsillis, vel
alis, vel inguinibus, & alias cum carbunculo.
alias ſolitarium, alias ante, alias poſt febrē
ortum habet. Si carbunculi comes eſt, illi ſere
aſſidet proximaſq; glandulas occupat: vt ſim

490 Pathol. Lib. II. Sect. VII.
capite, vel in aliqua vicina parte confedit, eas
quæ in collo & secus aures sunt glandulas in-
uadit: si in brachiis, alas: si in cruribus inguina.
Nec tamen carbunculi quasi comes est indi-
uiduus, sed utroque etiam seorsum depre-
henditur.

CAP. VII.
DE ECTHYMATIS ET EX-
anthematis.

ECTHYMATA, *Variola, Kindesblattern /*
oder kleine Pocken / sunt pustulæ in summa
cute exuberantes, albæ quidē sed in ambitu
rubræ. Quæ infantibus adeo cōsuetæ sunt, vt
pauci inueniātur, qui eas in infantia non per-
pessi sint: quibus & plures eodem tempore
ijsdem in edibus vel locis sæpe corripuntur, &
pro in illis contagiosæ & populares existant.
Sed & adultis rarissime tamen, & maiori cū
periculo eueniunt. Initium habent a febre
quæ synochi speciem habet: cuius pulsus fre-
quens, celer, ac vehemens est. Membra omnia
ingrauescunt, somnus obrepit, caput dolet,
nares stillant, oculi tument, & illacryman-
tur, facies quasi inflāmata rubescit, vox rau-
cescit, difficilis crebraq; fit respiratio. Die ter-
tio, quarto, aut interdum quinto ecthymata
morbi vi impulsā prorumpūt nulla crisi, nul-
la febris solutione. Hæc n. persistit dum cita-
aluo fœda proluuius exeat, aut dum absuma-
tur tempore. Pustulæ quoq; tam diu, donec
denuo

denuo euanescent, vel suppurentur, perseverant. De causis ecchymatum variæ sunt opinioniones. Quidam ex decreto Arabum, eorû causam materni sanguinis impuritatem statuunt, putantq; reliquias quasdam materni sanguinis, quo fœt⁹ in vtero alebatur, in pueris & infantibus etiamnum permanere, quæ feruidiore cœlo, vel austrina tempestate vna cum reliquo sanguine efferuescentes naturæ vi impulsæ foras prosiliant, & efflorescant in cute. Alii statuunt aeris quandam malignam qualitatem. Alii aliter sentiunt. Certum autem est, illa ab impuritate sanguinis, & quadam velut efferuescētia & ebullitione euenire, atq; pama peculiari quodam aeris vitio, aut aliâ quadam communi & contagiosa, putrida, venenata, vel aliter pernitiola causa excitari, cum vno magis tempore quam altero afficere soleat.

Exanthemata, Morbilli, Masern / Musseln / Mleyen / Purpeln sunt maculæ late, vel rubræ, vel purpureæ, vel nigræ. In facie & pectore præcipue emergunt, suntq; infantibus quoq; vt ecchymata peculiaria, ita vt pleriq; quoq; febres ambas, tum eam quæ exanthemata, tum eam ecchymata profert, sed diuersis temporibus patiantur. Per cetera cursu atque accidentibus, eodem modo, vt & ecchymata sese ~~manifestant~~ habent, causamq; eandem obtinent.

CAP. VIII.

DE PARAPLEGIA HIPPOCRATIS

inaudita, & mentagra

Plinij.

ALI LI morbi Epidemii sunt, qui ante hæc tempora in populum certis locis & certo tempore grassati sunt, & forte adhuc grassantur, quique futuris seculis sine dubio exorientur, & grassabuntur. Ex illis qui ante hæc tempora in populum grassati sunt, inter alios describuntur, a diuersis authoribus sequentes: *Paraplegia inaudita Hippocratis: Mentagra Plinij: Anglicus sudor: Stigmatica febris: Peripneumonia pestifera cum sputo sanguinis, que anno 1348. regnauit: Cephalalgia epidemica, que anno 1510. Catarrhus cum cephalalgia, grauedine anhelosa, & tussi epidemica, qui anno 1557. Peripneumonia, que anno 1557. & que anno 1565. Varia pestilentium defluxionum genera, veluti angina, pleuritis ac peripneumonia, que anno 1564. & 1565. Hemipneumonia pestilens, qui anno 1572. 1573. 1574. Catarrhus epidemicus, qui anno 1580. Dysenteria epidemica maligna, que anno 1583. Peripneumonie quadam ac pleuritici affectus, qui anno 1585. & spasmus qui annis 1596. & 1597. viguit: alijque eiusmodi affectus plures.*

Paraplegia inaudita Hippocratis est, quam lib. I. Epid. in Thaso aliquandiu fuisse scribit, qua permulti cito moriebantur.

Mentagra Plinii est, de qua Plinius lib. 26. asp. 1.

cap. i. scribit, q̄ primū Tiberii Claudii Cæsaris principatu, irrepsit in Italiam, & Romæ circaque grassata fuit, sine dolore quidem, ac pernicie vitæ, sed tanta sceditate, vt quæcunque mors præferenda fuerit. A mento ferre oriebatur, occupabatq; in multis totos vultus, oculis tantum immunibus, & descende-
bat in colla pectusque ac manus, scædo fur-
furis colore.

CAP. XI.

DE ANGLICO SVDORE, ET

stigmatica febre.

ANGLICVS sudor, Anglica lues, Ephmera, Hydrophus,
seu Diaria pestilentialis, Britannica, Engli-
scher Schweiss in Britannia, siue Anglia,
anno 1486. populariter grassari cœpit, &
postea, post humidissimam cœli constitutio-
nem, inferiorem Germaniam, Galliam, Bel-
gicam, Hollandiam, Zelandiam, Flandriam,
& Brabantiam, ab anno Christi 1525. vel vt a-
lii numerant, ab anno 1529. vsq; in annū 1530.
autumno potissimum peruagata est. Tanta
fuit eius truculentia, vt vix centesimus quis-
que valetudinem recuperaret, aut si qui eua-
derent, in morbum bis terq; relapsi, tandem
concciderent. Correpti languore confestim
dissoluebantur: animi deliquio, cum enor-
mi virium iactura & continuo cardiaco, cor-
ruebant: effrenis accedebat inquietudo, cor-
dis rosio, & æstuans capitis dolor, cum siti,
pulsu

pulsu crebro, cito, & inæquali, sine bubone sine carbunculo, sine exanthemate, sine ecchymate: decumbentes cōfertim sudore diffluebant putrido: vt intra viginti quatuor horas vita cederent, qui præsertim neq; sudores prolicerent, neq; cardiacis se munirent.

Stigmatica febris lenticule, puncticula, peticula, petechia; Muck flecken quod maculas proferat, lenticulis, aut puncturis pulicū similes. Hæc maligna febris añis 1505. & 1528. in Italia primum apparuit & innotuit, communisq; fuit multis, deinde vero etiam quibusdam particulatim obtingere cœpit. In Cypro & vicinis Insulis dicitur esse familiaris. Contagiosa hæc est, sed non celeriter, nec fomite, & ad distās, sed tantum per tractationem infirmi. Per initia autem hæc a deo placide inuadebat, vt vix admittere medicum ægri vellent: mox vero signa malignæ febris aperiebantur, nam quamquam calor mitis pro naturæ eiusmodi febrium sentiebatur, interne tamen perturbatio quædam percipiebatur, tum & fractio in toto corpore, lassitudoq; more defatigati. Decubitus erāt supinus, caput grauescebat, sensus hebetes erat & mens magna ex parte post quartum aut septimum non constabat, oculi rubescebant, verba multa dicebantur, urinae primum exalbidae, vt plurimum cernebatur, plenæ tamen, mox rubescentes & contusæ: pulsus rarus, & humilis: excrementa corrupta, fœtentiæ: circa quartum & septimum in
brachijs

brachiis, dorso, & pectore maculæ rubentes sæpe ac puniceæ erumpebant, puncturis pulicem similes, sæpe maiores imitatæ lenticulas: sitis autem nulla, aut parua aderat, forscebat tamen lingua, somnolentia quibusdam & vigiliæ, interdum in eodem vtrumq; pervices: status aliis ad septimum, aliis ad quartum decimum, aliis & ultra: vrina quibusdam detinebatur, quod pessimum signum erat. Ea febre mulieres paucæ, senes paucissimi, iuvenes & pueri multi, & ij quidem nobiles periire. Perituros sua signa præcedebant, sicuti & euasuros. Mala erant, si statim æger virtute defici se sensisset, si assumpti leui pharmaco ingens alui deiectio sequuta fuisset, si facta crisi, non accessisset alleviatio: malum item, si vrina detinebatur, si lenticulæ delituisent, si ægre erupissent, si liuidæ fuissent, & valde puniceæ: quod si aut omnia aut plura ex his accessissent, certissima sequebatur mors: euasio vero si contraria, aut omnia, aut plura apparuisent. Causa eius statuebatur, putridorum corruptorumq; humorum prouentus, illumque a præcedente hyeme austrina ac pluuiosa exortum fuisse.

DE PERIPNEUMONIA PESTIFERA, cum sputo sanguinis, quæ anno 1348. sæviit.

// 249. // **P**ERIPNEUMONIA *pestifera cum sputo sanguinis*, quæ anno 1348. tempore Martiniani Imperatoris sæviit, Orientales, Occidentales, Europam deniq; totam, per quinque annos inuasit. Orientales in primis depascere cœpit, & eius continuo more procedens, inualescens omnes fere vsque ad occasum rapuit. Referunt temporibus memorabilibus tam diram mirabilem pestilentiam, aut luem tam in malitia comparabilem alteram existisse nullam. Quoscunque qui sibi obuii fiebant, non duntaxat ex mutua consuetudine, aut ex propinquitate, aut ex contactu, verum etiam affectorum oculis sanos aspicientibus in eos miseros mortales grassans necabat. Quo horrendæ luis genere mortales omnes tantus inuasit terror, quo omnes mutuo sese deferebant. Quamobrem sine assistentibus ægri moriebantur, ac non duntaxat sine sacerdotibus, sed & vix sepeliebantur. Tanta fuit huius miserabilis belluæ immanitas ac sævities, vt ab Oriete vsq; ad Occasum, mortalium decimam partem vix superstitem reliquerit; quotquot rapiebat, tot necabat. His artibus, his gliscentibus insidiis generi humano insidiebatur, cum in vna regione grabatibus

fabatur, primis fere duobus mensibus febre indefinente, sanguinem exspuerunt ac vehemēti anhelitus difficultate laborarunt homines: secundum situm aliquem iacere minime poterant, sedere vero assiduo cogebantur, tanta erat anhelandi impotentia, qua bibere, & cibum ingerere vix poterant. Intra tres dies irremiserabiliter occidebat. Prostrati hinc inde ducebant corpora, vehemēti rubore splendebant genæ, tussis valida imprimis sine sanguinis spūto eos cruciabat, deinde paulo post cum paucō sanguinis spūto, postmodum ex tussi maior sanguinis quantitas exspuebatur, pulsus eorum erat dissimilis. Post hos autem duos menses, febre indefinēte, cum sanguinis spūtamine, exanthematibus, & abscessib⁹ extima occupātib⁹, breui aut intra quintum diem omnes fere interimebat. Causam eius statuerunt sumam aeris putredinem & corruptionem.

//499.//

CAP. XI.

DE CEPHALALGIA EPIDEMICA, quæ anno 1510. & catarrho cum cephalalgia, grauedine anhelosa, & tussi epidemica qui anni 1557. re-
gnauit.

CEPHALALGIA epidemica, quæ anno 1510. grassata est populariter, molesta fuit cum quadam perturbacione & vertigine, quibus parotides superuenirent, magno strage hominum, celeriter enim interfaciebat.

// 109. // Catarrhus cum cephalalgia, grauedine anhe-
losa, & tussi epidemica, qui anno 1557. popu-
 lariter viguit, per vniuersam Germaniã, quẽ
 admodũ refert Valeriola, primum agros
 capitis graui dolore, respirandiq; angustia,
 ac vocis rauitateprehendit: mox horror, fe-
 bris, tussisq; adeo valida accessit, vt in præse-
 cationis periculum deduceretur. Primis die-
 bus erat tussis sicca atq; vehemens sine secre-
 tu, mox cõcocto humore, qui pulmones im-
 plebat, post septimum aut decimum quartũ
 secretus multus viscidus: lentus nonnullis,
 tenuis & spumõsus. Procedete autem sputo,
 tussis & spirandi difficultas plurimum remit-
 tebantur. Verum in omni morbi progres-
 su, lassitudo corporis, virium deiectio,
 inappetentia multa, & a cibis auersio agros
 vexabat, inquietudo, lãguor, vigilia, ob vali-
 dam tussim vehemẽter premebant, nonnul-
 lis alui fluor sub finẽ, aliis sudores manabant.
 In vniuersum vero cuiusuis ætatis, sexus, vi-
 etus, rationis homines, eodem morbo, eodẽ-
 que anni tẽpore corripiebantur: moxq; vno
 in vna quapiam familia correpto, in vniuer-
 sam domum, incendiũ atq; contagium ob-
 repebant. At etsi plurimum diuq; etiam affi-
 cerentur, qui laborabant, nemo tamen mor-
 tem obibat præter infantes, quibus vis tanta
 non erat, vt expectorare, quæ in pulmo-
 nes insederant, pos-
 sent. // 509. //

DE PERIPNEUMONIA, QUÆ
anno 1557. & quæ anno 1564. gra-
sata fuit.

PERIPNEUMONIAM, quæ anno 1557.
mense Octobri potissimum sauiit, vt
scribit Dodonæus, præcesserat constitutio
aeris ab initio Iulii mensis sicca & medio-
criter pro temporis ratione calida, præfer-
tim Iulio ac Augusto. Sub finem Septem-
bris tertio ac quarto Calendas Octobris,
superuenit validissimus a Septentrione
ventus admodum frigidus, mox destil-
lationes plurimæ sunt natæ: vnde cito va-
lidæ vehementesque tusses & lateris cum
febre & respirandi difficultate dolores pro-
cesserunt. Lateris dolor vehementes non
admodum, non punctorii erant, sed clē-
mentes: tertio die vel prius sputum prodiit
cruentum: quinto aut sexto, aut septimo, aut
ad summum octauo, mortui omnes sunt la-
tere dolētes, quibus remedia opportune ad-
hibita non fuerunt.

Peripneumonia quæ anno 1565. viguit, refe-
rente eodē Dodonæo, dissimilē occasionem
habuit. Decēbri mane anno 1564. gela admo-
dum acre exstitit, per q̄ omnia flumina, vbiq;
astricta fuerūt, decidit per id tempus nix ad-
modum crebra. Post Calend. Ianuar. anni
1565. frigoris remissio sex aut septem dierum

successit; sed exigua admodum, ut neq; nix, neq; glacies dissoluerentur. Per hos dies vapores multi eleuabantur, qui cum interdum dissolui ac discuti non potuerunt, nec altius ascendere, nocturnis frigoribus densati, inferioriorem, & quibus haurimus aerem inficientes, crassum humidumque eum admodum reddiderunt. Ab huius autem tam crassi aeris & vaporibus infecti inspiratione, morbi circumpulmones, atque in ipsis etiam pulmonibus exitiales nati sunt: quibus infinita hominum multitudo mox correpta fuit, & occubuit. Morbi per hos dies erant tussis, rauccedines, respirandi difficultates, & plurimi vno laterum elementes non punctorii cum febridolores, hoc est peripneumonia. //

CAP. XIII.

DE VARIIS PESTILENTIUM
defluxionum generibus, veluti angina,
pleuritis, & peripneumonia, quę
anno 1564. & 1565. sa-
uierunt.

// **V**ARIA pestilentium defluxionum genera
// 242. // veluti angina, pleuritis, & peripneumonia, &
// 253. // anno 1564. 1565. sauiuerunt, & a VViero descri-
buntur, a pluuiosa & vitiosa aeris constitur-
tione, sequenti modo originem obtinuerunt.
Per hyemem inuasere colli tumores externi
glandulosi, pituitosi, discriminis exper-
tes, quibus postea incipiente vere successerunt:
& per

& per potissimam æstatis partem extendebatur, anginae crebrae, periculosae, & velocis terminationis : quæ præterquam quod malignitatis suæ contagione crudelissimis pestilentiaè insultibus ponitus adæquarentur, tam etiam breui perdurationis decursu interficiebant, ut nonnullas deprehendere liceret, saltem ephemeræ, aliquas triduas, vel quadriduas, pauciores septenarias : at ceteræ octidui periodum excedentes, plerumque medelam receperunt. Oboriebatur primum cum febre & vomitu, ac potissimum ex eaussarum procatarticarum occasione, utpote nouilunio, exercitio corporis, vehementiori deambulatione per Solis feruorem, aliisque excalfacientibus : deinde momentanea accessione superuenit linguæ tumor, loquela adimebatur, ex obturatione laryngis, ipse etiam œsophagus arctissimè occludebatur, ut ne vix quidem potum admitteret, multo certè minus cibi solidioris eglutitionem, quorum symptomatum confluxus agros necabat strangulatu : quo nullum mortis genus existitit aut atrocius, aut calamitosius. Interea vero præter paucissimorum erysipelatium apparitionem, nullus in colli ambitu conspiebatur tumor : sed intrinsecus concidebat fere semper virulenti humoris defluxus, qui plerumque excitabat phrenitidem, facta exhalationum cum cerebro communicatione. Sæpe numero etiam relicta priori in fauci-

bus statione, ad latera sub cutē costas tegētē
 destillabat, vnde lethalis Cynāches solutionē
 pleuritis non minus mortifera cōsequebatur.
 Raro autē ad pulmōnes transferebatur ma-
 teria, quæ peripneumoniam non minus tutā
 mox excitabat. Interdum quoq; thorace re-
 lictō, ad spinam dorsalem conuertebatur,
 eiusq; dolorem gignebat intolerabilem, pre-
 fertim etiam in mulieribus menstruum ef-
 fluuium patientibus, quo difficili sympto-
 mate prope liberabatur nemo, moriebantur
 plerique omnes. Tam malitiosum erat
 tenuissimi humoris virus, ex cuius vehe-
 mentia & contagione, ob venæ magnæ
 viciniam, sanguis vitiatu, ad proximas
 vteri venas, fluxioni menstruæ assuetas, de-
 fluxit, erupitque: vnde & grauior in corpo-
 re veneni facta commotio & spirituum eua-
 cuatio. Obseruabatur præterea in pesti-
 lenti hac synanche, pueros, quorum tamen
 ætas maxime huius ægritudinis erat par-
 ticeps, prouectioribus minus periclitari, ac
 que eos prope citius reliquis euasisse; qui
 decubitu in lecto negligebant: idcirco
 quod horum reluctatio fortassis minus con-
 cepti veneni, vel (si voles) naturæ robustas
 vires argueret: aliorum autem obsequium
 denotaret impotentiam ex veneno seuerius
 eam aratam infestante.

Cum vero hoc malum per subsequens se-
 querum extremi algoris dominium, aliquantū
 remisit

remisit, alia ægritudo eius vice statim suboriri & grassari capit. Quemadmodum superiori quoque anno, alioqui prorsus infolita, fereque a prisca medicina scriptoribus incognita: que, cum & ex humorum, ad thoracem eiusque latera defluxione dependet, & maligna sua infectione plurimos mortales corripet trucidaretq; sortita est, pestilētis pleuritidis appellationem. Etenim ut plures eius erant differentiæ, ita multiplicium symptomatum comitatu cingebantur. Siquidem in hoc conueniebant, quod cuncti ægrotantes, primum infestarentur febri continua, ac pessimi moris: præsentirēt pun-giuum lateris dolorem: denique summa excruciantur anhelitus difficultate, & crebra respirationis repetitione. Verum & ratione respirationis, & facili partis affecta permutatione diuersitas contingebat. Nam statim ab accessionis principio dolor percipiebatur fixus, & certæ tantum in hæ-rēs sedi, qui deinceps vaga & inconstanti motione serpebat p̄ vniversum thoracis circuitum, præcipue post vnam alteramue anodyni medicamenti applicationem, atque postea celeri nihilominus transactionis impulsu cõ-vertebatur ad pulmōnes: quib⁹ ab impetuo-
so humorū affluxu inundatis, sputa p̄dibant sanguinolēta, mixta diuersoq; colore aliquādo tincta; q̄ quāta maioris excretionis aut p̄p̄ritudine, aut abūdātia reijicerēt, tātō grauior

minitabatur de amissæ valetudinis recuperatione diffidentia: propterea, quod hos fere in sexti diei fine obiisse notatum sit, antequam ad septimi iudicationem peruenirent. Alii autem reperiebantur hæmoptoicæ passionis expertes, quæ ubi nonum excessissent, fere anticipati periculi euentu liberabantur: nisi malum reuocaretur forte recidiuæ vicissitudine, quo plurimi interiire ante tertiæ septimanæ terminum. Quin etiam præter cetera accidencia, aliqui delirio tentabantur, nonnulli alui profluvio, quorum vtrumque certam perniciem prædicebat.

CAP. XIV.

DE HEMITRITÆO PESTILENTE, QUI ANNIS 1572. 1573. 1574. ET CATARRHO EPIDEMICO CUM FEBRE QUI ANNO 1580. VI.

guit.

// 197. // **H**EMITRITÆVS pestilens, qui annis 1572. 1573. 1574. grassatus est, variis modis multosq; exstinxit, copiose satis, eleganter, & erudite descriptus est a Cornelio Gemma, reperiturque ea descriptio quoque in Ioannis Schenckii observationum libro sexto de morbis epidemiis.

// 490. // Catarrhus Epidemicus cum febre, qui anno 1580. grassatus est, dictus quoque fuit catarrhus febrilis, febris catarrhosa, ardor suffocans, febris suffocativa, catarrhus epidemicus, cuius popularis, cephalæa catarrhosa, cephalalgia contagiosa.

contagiosa, peripneumonia epidemica, grauedo an-
helosa, der Bömisch Zipp, Schafhust/ Schaf-
francheit / Lungensucht / Hünertwebe. Hic
 morbus communiter ab Austro principium
 sumens, sub Sirii ortum, tempestate Aquilo-
 na, maxime autem circa interlunium æqui
 noctii autumnalis, municipatim peruagatus
 Europam: imo in omnes fere mundi regio-
 nes est debacchatus. Nō grauia pericula pri-
 mum inuehebat, vt etiam non decumben-
 tes ægri munia obirent: lassitudo articulo-
 rum dissolutionem pondere, atque ossa tun-
 dentis sentium dolorificum inuehebat: calor
 horrorque vniuersum corpus, apprime vero
 thoracem atque caput infestabat, cum tussi
 arida, in qua nihil excreabant, cum raucita-
 te, faucium aspre dine, difficultate anhelitus,
 ventriculi languore, & vomitu bilis porra-
 cæ: alii vigiliis vexabantur, alii veterno tor-
 pescebant. Mox cum augmentum morbi in-
 grueret, omnia pedetentim ingrauescebant,
 vt febris, tussis, grauedo, & capitis dolor, de-
 lirium, cruciatus, extremorum pungitiui, vi-
 gilix, difficultas, auditus, facultatis vitalis
 exsolutio, linguæ ariditas, & scabredo, gra-
 uis extraneusq; anhelitus. Circa statum cun-
 cta exardescebant: inprimis autem catarrh⁹,
 screatus, & tussis: paucis quibusdam tumo-
 res penes glandulas & fauces emergebant:
 plerisque sudor erumpebat: aliis ex amussim
 per aluum, aliis per vrinam, saburra veneni

particeps exonerabatur: nonnullis hæmorrhagia narium bona erat: aliquot exanthemata & ecchymata efflorescebant lenticulis similia: quidam in phthisin, peripneumoniam & febrem hecticam præcipitabantur. In morbi declinatione quavis symptomatum multorum concursus obsolesceret, remanebant tamen in conualescentibus tussis & raucedo.

CAP. XV.

DE DYSENTERIA EPIDEMICA maligna, quæ anno 1583. de peripneumoniis ac pleuriticis quibusdam affectibus, qui anno 1585. & spasmo, qui anni 1596. 1597. sæ-
uuit.

//299.// **D**ysenteria epidemica maligna, quæ an. 1583. viguit, circa finem anni superuenit, æstate præcedente admodum calida & siccâ, & fatis maligna, longe lateque grassans, durauit vsque ad finem autumnî. Pueris imprimis infesta, quorum plures obierunt: sed multos quoque adultiores corripuit, qui tamen tempestiuus & conuenientibus remedijs adhibitis, vt plurimum conuulerunt. Cum pura biliosa in magna copia cum deiectione appetentiæ ac vomitu, totiusque corporis inquietudine excernebantur, exigua spes fuit reliqua.

N. 5624. Cum multas Sclauia, Libetia, Polia, Republiana, Per-
Dysenteria Epidemica Ultrajecti adto grassata fuit,
sæuis maxime in iuniores & nobiliores, adto et cetera
q. l. LX. Nobilium alium frontispicia maxime insignitate
dolorum sollicitudine videtur, alia patrem, alia matrem
alia filium filiamque familias ingentia.

Peripneumonici quidam ac pleuritici affectus, qui anno 1585. grassati sunt, viguerunt in principio veris in multis locis. In prima earum inuasionem horror cum intensa febre apparebat, ac interdum adiungebatur suffocationis symptoma, quale in peripneumonia cernitur. Interdum illud ne aderat quidem, sed plerumque dolores pungentes & vellicantes in capite, in scapulis, in manibus & pedibus, sæpe etiam in lumbis, in lateribus & pectore sentiebantur.

Qui tamen secta vena, in reliquis membris enascebant, remanebant vero in lateribus, vel circa os pectinis, occupantes etiam subinde stomachum, & hypochondria, cum maxima angustia & compressionem earum partium. Accedebat his non raro vomitus. Quibusdam etiam punctiones & distentiones grauissimæ ad ipsa intestina incidebant, tanto impetu, vt vtrinque ipsa intestina dissecati viderentur. In his difficultatibus neque venæ sectione, neque lenibus, euacuationibus, neque sacificationibus, neque aliis remediis, tum internis, tum topicis, quibus punctiones laterum alias mitigari solent, multum est profectum; sed plurimi tandem suffocationis accessione, & vitalis robore

508 Pathol. Lib. II. Sect. VII.
ris repentino lapsu, vel quarto, vel sexto die
moriebant. Ceterum durante adhuc mor-
bo, urinæ in plerisq; erant rubæ turbata: &
quidam intensius, quidam mitius febricitā-
bant: pulsus erant languidi, vel intermitten-
tes: quibusdam ante vitæ finem deliria ac-
cedebant.

// 105. // *Spasmus* qui annis 1596. & 1597. inuasisit
gladiatorie & populariter VVeitphaliam,
Coloniam Agrippinensem, VVirgensteine-
sem, & VValdeckensem comitatus, arque
Hassiam vulgo dictus fuit, die *Kribbeltranch-
heit*/ *Krümprucht*/ oder *ziehende Seuche*. Agi-
tatio in eo fuit conuellens, exortumq; illud
malum est ex pestilentibus ichoribus, & ma-
lignis vaporibus, nervos vellicantibus, & de-
sinit in morbum Herculeum, resolutionem
neruorum, veternum, maniam, lumbagi-
nem, paralytin, & conuulsorias artuum con-
quassationes. Ante ea tempora idem affe-
ctus in aliis quoque locis deprehensus
fuit, multosque inter-
fecit.

F I N I S.

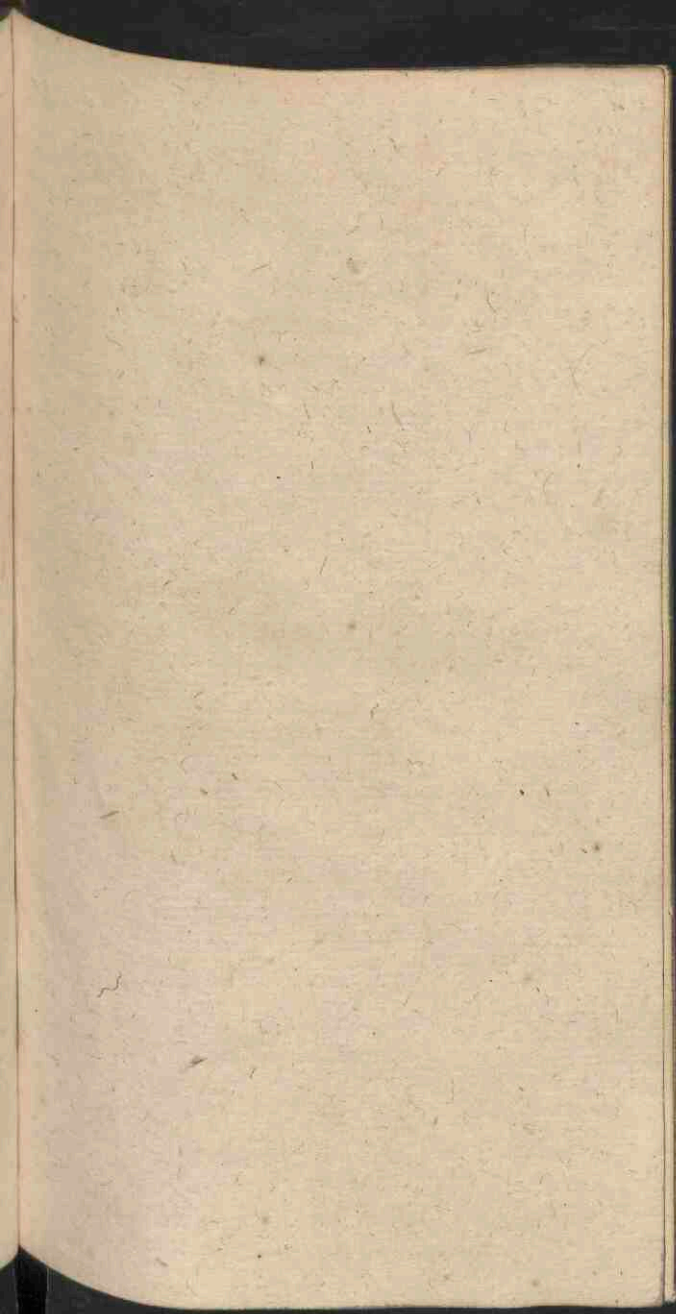
IMPRESSA,

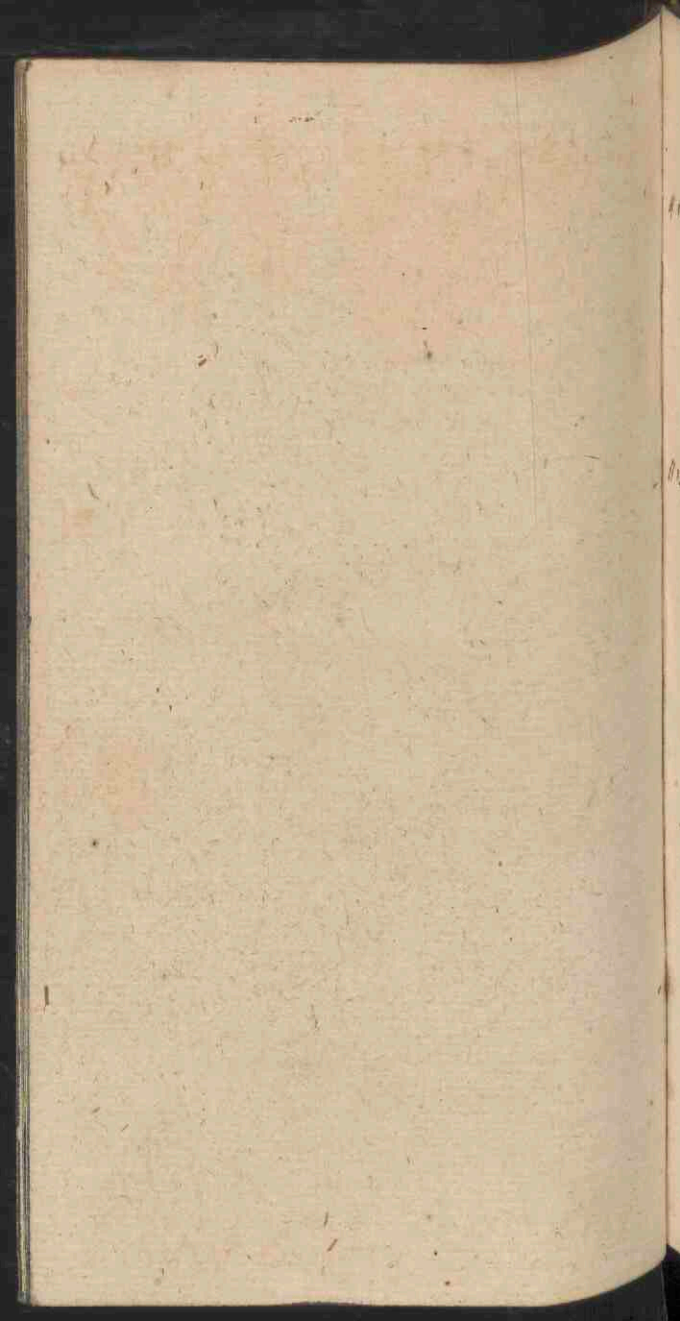

Francofurti in Officina calcographica
Zachario-Palthentiana.

Anno M. D. C. XV.

Non solum causas morborum in eorum generatione inspicenda sunt, sed et patientis dispositio seu aptitudo. Sic ad febrem maxime prospectari sunt

Calidi & sicci, deinde Calidi & humidi, tam 3. Calidi, deinde 4. Sicci, et tam 5. Temperati, et 6. Frigidi.

Frigidi & Humidi, hinc sentis, seu potius Anis raro febris ardenti corrumpunt

Sic Salamandra cum sit fr: & hum: innoxia in igne vivit diebus.

videndum sunt de febr: 1. a. Febres Causa, alia est

Febris cum sit intemperies, et quidem calida, eadem cum ipsa causa habebit: quae omnes redigi possunt ad 5 summa genera. quae sunt

Motus, et is quidem vel Animi, seu nimia illius excitatio movens calorem & spiritibus, vel ab interioribus ad exteriora: ut in Ira, et Gaudio ab exterioribus ad interiora: ut in modestia, Timore, et alta cogitatione.

Corporeis, seu nimia extrinsecus, ex qua partium ex afflictione feruar: sicut cessare ad Cor pertingens.

Utriusque, ut in Vigilijs, in quibus maxime

Assumptio } 261 Caliditas, suam qualitatem Contactus } calori innato addentis.

Putredo, vel Phlegmone alicujus partis: Constipatio Cutis, seu prohibita transpiratio, sive vel a Frigore, vel a Siccitate, vel ab aliquo adstrincente. Sicut haec causa vix ulla primum febrem inferat: at haec absque illis facillime.

[A. 23.]

Gal: III. m. m. d.

Te colligat intemperies non facile febribus patent: ut

- 1. Frigidi sicci.
- 2. Frigidi.
- 3. Humidi.
- 4. Frigidi & Humidi, quibus minime. #

- Nota. 1. liquida a motu refrigerandi, solida caliditate.
2. Motum nimium quidem refrigerandi, dissipandi spiritibus.

Utraque spirituum agitatio, totiusque corporis lassitudo per se sentitur.

138.

138.

11378. Rigor, Horror, Frigus, cognata sunt hinc
promata: et eorum ab invicem secedunt.

Frigus est corporis refrigeratio sine
ulla agitatione, aut concussione.

Horror est solum cum sensu refrigerationis
nis est, sed et cum cutis concussione.

Rigor vero est totius corporis vibratio
et concussio, (sicuti horror solius cutis).

Frigus ergo non tam vehementer et mo-
lestanter causam habet quam Horror,
neque Horror adeo mordicantem et Rigor,
Qualis. a. et sit, quod Rigorem efficiat, dicitur
Sic: in: 424.

Pus et Pituita, quomodo diducuntur, sunt
magnum in Morbis Pulmonum, Uteri,
Vesicæ, et Intestinorum curandi, de hinc

1. Pus cinericeum est coloris, Pituita albi.

2. Pus si in prunam excernatur, factibile.
Pituita non item.

3. Pus dejectum in vastaque tepida sunt
plenum, subsidet; cum ad rationem
gravo jam factum sit: Phlegma
ga flatulentum et viscidum, immutat.

4. Pus divisi partes facile a se invicem
abscedunt: Pituita vero et viscidum
et visciditatem dividi se non patitur.

L. A. F.

* alyplacet Miria, seu aqua
salsa, ubi ovum immo-
tate potest.

Febris continuo affligens, a Sanguine est.

Intermittens vero
(per vi horas, a Pituita est, et
cum refrigeratione incipit.
alternis diebus, a Bile est, et
cum rigore incipit.
diobus diebus, a Melancholia est, et
cum Horrore invadit.

At Tertiana duplex et Quartana triplex,
a Quotidiana intermitenti, horrore et rigore
distinguentur.

ad hoc accessiois hora, quod in Quotidiana
manet eadem: in Tertiana non nisi alter-
nis, in Quartana vero non nisi quatuor diebus.

Epiatam nulli contrariam Hippia
 statim: ita qdem ut sicuti in Hippia
 interiora haurit, frigiditas exterioribus
 ita in Epiata frigiditas interioribus
 urant exteriora. h. ad. l. ex Arabum
 doctrina. Avic: lib. IV. f. n. T. tr. II. c. 50.
 et nullo rectius Gal: II. de diff. G. et
 de inaq: interm: p. Epiatam febrem esse
 dicit, quando calor et frigus simul per
 minimas (quoad sensum) corporis particulas
 persentiscunt. Etiam vitrea
 et acida pituita, hanc febrem faciunt,
 cum frigidissima sit, prompte n. putrescit.
 adeo qdem ut hac parte putrescentis, illa
 n. putrescat: tunc simul p. instabilem coru
 poris partes delatae hanc calorem, illa
 vltro rigorem inferunt. Est. e.
 hanc febris rara, et hinc excitata, vix
 talis ad finem perducatur. Sen. II. f. B.

supra 147. ex opinione Platoni
 intermittentes minores: excitataq;
 quando intermittentes eodem die coincidunt,
 frigusq; hinc, antequam calor alterius esse
 sinit, incipit: vel quando intermittentes
 eam continuas concurrunt, hauriuntq; con
 lore severante horrores simul accedentes
 intermittentes infestat. Manifesto

vix Galeni VI. Epid. loc. T. t. 29. inter con
 tinuas refert. his nobis,
 Continuantem aliam Scintillatorem,
 aliam Ardentem, aliam Gelidam,
 aliam Siccantem, aliam Perditentem,
 aliam Epiatam vicinas.

Hemorrhoidalis, seu Scintillatiana, a pituita
 Quotidianam frigidationem, a bilio sicuti
 timore, ab utroq; horrore
 toto morbi decursu sibi committi habet.
 unde et Hippocri: T. Epid. Horrifica diu.
 Eratq; multis modis periculosa. i. propter
 confluentem Bilis et Frigidit. q. ga. Quot
 tidianam mox et sine ulla intermissione tem
 perantia seph. ac proinde nullum tempus re
 liquum conuulsis humoribus aut separatis
 his moribus: unde magna excrementorum

821.

// copiam conuerti necesse sit. 3° p^o p^o
duplex. 4° quod Stomachum et cerebri
partes extrahat, unde frequens Syncope
h. 20, c. d.

Pus aut Sangvis si tussiendo reddat, vel
Thoracem vel pulmonem affligit indicat.

si vomitudo ventriculū aut gūtam.
si cum lotio Rēns, Vesica, aut Hepatis pars
gibba laborant. Si p^o sēdem exeat
Ventriculū, Lutestina, Melancholicū, Pleura,
aut Hepatis parte cava affectum est.
quod. a. specialiter ex his laborat, p^o p^o
et locis doloris indicabunt: ut etiam
excretandi modis.

// 409.

Pestis alia alia grauior, et contagiosior.
sic acutus uel d^o d^o uel cum famis et ac-
tione praecipit, et quoniam obnoxiosissimū
alimenti homines sese ingerunt: unde
hinc etiam corruptela coarctans: quod
strenua omnia sequit, etiam solito magis se
ingurgitant. At impura corpora quae
magis nutriunt, et magis laedunt, et
obvium praeter carochymia et polychymia
corruptela. Ab hoc uero ita multum
contagio.

2.

At quae ab Aëre
contagiosa et pestilenti afflata oritur, uel
tagiosa magis nulli parit, etiam temp-
tos corrigens, quae cōter nobis, etiam
uolentibus idem habiendus aer est. h.

// 408.

Aligra tamen desiderata corporis preparatio,
nulla. n. Efficiens eam quodam agat, nisi
propositum subiectum nunciat. (A. 35.
p^o p^o p^o itaq^o corrigiunt, qui hinc
autio uoluntate, cum ratione sub, sicut
stantiaq^o mallice et debilioze.

Quandocumque etiam temperatus corrigi-
ut si maior fuerit uis aëris pestilenti
in aëre, et temperamenti in aëre.

Astrologorum placita sunt Saturni cum
Anthe conjunctione postquam impuri, ludo
et maleficos vocare solent, q. vita nostra
humidi pinguetia, seu caliditate inhaer
entibus infidelibus; cum ille secus, hic sim
gilis pbebat. Sed his commentis minime
credendum statuit A. Valerius in H.

E cadu petri solent causas novum satis cogno
ta, sed conjectura quadam capta, quam
invenit simul oblatu eventus: Astrologia
simul observato Lyctre legem faciunt, H.

Non ergo pestis eam ad caeleste despectu
ita referenda est, ut ab eo visibilium expio
rationem manare credamus, q. impium:

515.
Ays. a. salubris dicitur, alij
pestifer. Ceteri Italia, a z
dico septentrioni, pestiferi
Asteri, Africa salubris.

116. // Lycanthropia. Arab. Chateab, et
Cathab.

Cynanthropia, Canina insania est.
cum ira pmixta est et tripudic, et in
quisitione corrupta, cum rixa, ex na
tura canum.

1130. // Contingit aliquando ut quis duplici labor
vet amice, si vel intestinum simul
cum omento in scrotum incidat, quod
malum ερεπεριροχάλω vocant,
vel si ab humore simul et sanguine
tumor oriat, scrotum distendens,
ερεπεριροχάλω dicit.

Saepe etiam vehementi cogitatione libis
dimosis colligitur semen inter membranas
seu tunicas testium (Darton pūm, et
erythroidea) ut aut ερεπεριροχάλω, aut
ερεπεριροχάλω mentiat. φ. xxvii. n. 165, c.
H. T. Gz. 14170. a // 517. //

tuis pueris. huius ♀ sunt
(Cancer, seu Casus pueri
Gonosartha vaginalis.
Bibe Veneris.

Phlegmagra Signa alia

Conturbantia sunt

- 1° Si adges saspicetis s^c cum impura res peluatur
- 2° Si triduo puerorum aliquo fuerit in
tortis. Ac t^{er} t^{er}im si is inter
postico retrocesserit, aut suppuratus
vel continuax manserit, utinam
remedy in coctus.

Comitatoria sunt

- 1° Alopecia: potissima: circa t^{er} et suppur
- 2° Maculae: istar latigimul aut pilositas
- 3° Pustulae: siccae volubiles: indolentes.
- 4° Tophi et dolor mellos artus et
cuparcs occidente solo ingrossi
oriditate nitescens: Stemmum impu
nis ita dolet, quasi manus pueri
5° Ulcera pueri ac jordica: in cibus
t^{er}icibus levis, ut facie, p^{er}ta
naris & labia, et in t^{er}ta d^{er}ca
norm ac podicis, in p^{er}ap^{er}ta
p^{er}atudo multiteris, unobis, ac t^{er}
cibus.

Tertiana duplex, est q^u quotidiana semel
affligit. Dia Tertiana sunt, cum
tertio quolibet bis febris affligit, melio
dic^o trisidua & p^{er}celis. Lidet:
quam distinctionem tanquam parvi mo
nutu vidit. Sen. II. f. 20. ♀.

Temulentia effecta solent differre, pro
diversitate humorum, & constitutionis
corporis illius, quod viciam bibit
q^u omⁿ Horatius in Carm. 21. compluris

- o nota mecum Consilio Manlio,
- o Sen tu querelas, sius gens fecerit,
- o Sen rixam, & insanos amores,
- o Sen facillam, pia testa, somnum.

Sen. Vini vapor cum Melancholia miscetur,
querelas excitare solet; (in tamis Simul
q^u obiectate pellit, audaciam. n. conciliat,
et, ut idem Horatius, addit coram p^{er}ta,
si cum blando sanguinis vapore, iocet.

11 si cum bile, zinas: si vasa seminaria
turgentia reperint, amorem: si caput
hamulorum, seminum conciliat. Str: hist:
289.

Hernia Spectis quomodo dignoscantur, supra
1135. // abinde satis ostendit: liber tamen
aliqua tabella eas species in serotum
incidant inter se distinguere,
Osbroeckii ergo alia cum

Tumore non permanenti, sed quod respicere
vel sponte vel digiti impulsu
veniat, alia quidem

(facile, cum rigidi, et flatulente
omniumque convulsis et scitibus)
Enterocele.

(difficilis, nullo sonu, nullo an-
gustis) Epitrocele.

Tumore permanenti (sive impulsu alio
quo in abdomine excidit) 1093
vel

molliciori, resonanti, leviori, et
opposito lumen spicilio: Hy-
drocele.

dure, gravi, obscure, concolori,
et potestentim incrementis.

Sarcocele.

Fern: vi. Pab: 14.

Osbroeckii, et ita Exemplar (quis
et is quod Exemplar laborat et quodammodo
vulgo Hernia ventralis, sive, cum circa

umbilicam aspto aut relaxato Nitore
vel exidit, flatus,

Sanguis,
Humor,
oraentium,
intestinum,
cazo silinata.

quod omnes species quomodo dignoscantur,
tamen ex Osbroeckii differentis, tum ex
R. 202. d. e. conjicere poterit.

Protrahatocele. e. pisa disper-
dit cum sonitu, et mox
revolvitur. R. 202. e,
spicillato etiam et leri a
tate majori quod hydrocele.
H. T. 62.

ut a. visis in serotum, ita et
interiorum malleis, aut in
testinorum, aut ementi, aqua
alium prolapsum sit in pudentia
et quibus illa videtur tangam
et faculo suspenderet. Fern: 21

510.

//109.

Hippocritus Cerebrum tanquam magnam
glandulam esse, et caput dicitur dicitur
ut originale inchobero: idcirco
ut arborum vorticulatur esse.
H. T. 10.

//206.

Ανόρεξις, vulgo Gutta serena, id
est optativa obstruatio nervi optici: sic
quiescit a Sussurione aut hac magis
confirmata Catarracta: si clauso oculo
sano, alter oculus laborans Amara
major non fiat: Etiam si quis altero
oculum claudat, pretinus spiritus visus
confluentes alterius pupillam augentur
etiam in Sussurione: non ita in Amara
rosi, ut diximus, eo quod nervus opticus
obstruatur spiritus visus non admittat
mittat.

//200.

Χύμωσις ἀπὸ τοῦ χύμωσις dicitur
eo quod album oculi ita supra nigrum
intumuit, ut nigro subsidente, et albo
eminente hiatus cuiusdam similitudo
apparet.

//409.

Ζώνη, seu Zona Plin: ζώνη, n.
est affectus, qui a convulsis ipsis ad lumbos
seu lorum circum seipit, et non
bedim veluti fascia injecta, eas
partes cingit, sicut sibi medium lumbi
minimam amittit, emicat.
Sen: II. f. 15, ad Erysipelas hoc malum
refert.

Κερατίνη, Capilla, ἀπὸ τοῦ κερατίνος
παρατάξις, Hippocriti dicitur in nasa
capiti illata, seu ex vino ipsi cerebrum
principio contracta. Gal: in v. Aphor.
H. T. cap. 3.

11213

Grando et Hordicolum sic differunt.

469.

- i. quod Grando dicitur sit Hordicolo
- ii. quod Grando tamen frigidus sit.

Hordicolo scribitur ob frigiditatem partem ad granivinis naturam accedentem.

Hordicolum vero calidum cum phlegma. J.N. de morb. oculi: 32. a.

Συολησις (unda rugel & ouwly xlix)

λέξεν, quod est colligescens, est Colligatio, ac tabis corporis superius ex Diarrhoea, aut quolibet alvi fluxu proveniens. etc. Ad praxi cap:

21. et Coarcti Defini: p: 444.

11279

Rodens Stomachi dolor, si a causa venenata sit, seu veneno tradente Cardiacam vocari vult Herci Saxonia.

at sine auctoritate, teste Sen. 3o. m. prax: pag: 170.

11250

ad Dolorem Ventriculi compimentum pertinent, Aetio, et Affectus ventriculi. de qb. Sen. 4o. d. l. pag. 171. 172.

Phrenitici cum motu sanos superent, sensu vero inferiori sint, Q. X. A. 290. b.

520.

521.

522.

523.

529.

1293.

528.

Ulcus Intestini arguit, 1.º si dolor in eo haereat fixus, 2.º si in eius initio adiposa quaedam substantia secesserit. 3.º si abrasione tunicarum seceruans. 4.º si pituitosa dejectio adfuerit.

An Vero Tenax, aut Crassum intestinum ulceratum sit sic dignoscet. 1.º ab Excreti substantia, tenax. n. ramulatum & tenuibus, crassum vero et carnosum a crassis intestinis proreuit. 2.º ab Excrementi modo, etiam ramulata & pus si pura & solitaria excreuant, & proximis sunt sedibus, sin vero uariis excrementis ad unghem misceant, & re motis & tenuibus sunt intestinis.

1.º ulceratis crassis intestinis, de dolore infra umbilicam tenuibus vero alteratis, de dolore supra umbilicam, et quali sunt aegi. R. 30. e.

1294. 1295.

Pituitosa. a. & Pituitosa dejectio non facili dignoscunt, nisi iusseris, et aeger dejectat (sicuti in morbis renium & Vesicae quodam agendum) in vase seu in pleno aqua tepida: tunc si q. exiit per totat fundum, pus est; sin innatet Pituita. R. 4. et. Aliqui modi dignoscendi Pus a pituita, supra // 512 //

1296.

Vulva angustia, seu constrictio nimia visum membrum n. admittens coniugij vinculum rumpere potest, n. minus quam si maritus penis aut testium viuo inmedicabili laborant, q. ipsum ad maritali officium imptum reddat: xvi scida alias hac vitio laborantes, altera Sartori nupta, mariti sartivos cum alijs concubitus ferentem: altera divorzio publico maritum Noctam de ferentem. Cadoni quoq. A. Bro. vili famulam (quam licet ob laudam etiam maritus deseruisset, ac impetrata venia a Pontifice alteram accepisset) n. ptom secundo iam marito sartori, neq. tamu capaxem muliebris officij, necam fertilem.

//362. // Suffocatio uterina si juveni videtur accidit
 accensanda Seminis infecta retentio: Pleuritis
 si menses pro more fluxerint. L. 6. c.

//260. // Hæmoptysis, quæ sit vomitione, aliquando
 ad magnam copiam fit, sicut sanguis
 in ventriculū exaltante. Adco fit ali
 quando visus sit sicut q̄ v̄ maculas san
 guineo colore impletæ, &c.

1390. Glandulae sunt eminentia partium
 principum: Cerebri quidem illae, quae pond
 adhaerent: quarum inflammatio Parotidis dicitur.
 Cordis vero eminentia illae, quae sub alis,
 ubi idcirco sepius dicitur Bubo pectus
 dicitur. Hepatis denique in linguinis
 quae dicitur Bubo venarum plurimum est.
 Nisi benignus, coctilis, & salutaris fuerit.
 Aiol: m. 4. b. 1.

1391. Colicus dolor saepe Nephriticum
 mentitur, qui tamen a veris differunt.
 nam in nephritide urina cum difficultate
 tunc redditur, alio feculentum
 Colica alvus sistit, hinc fluxus.
 Sin. a. dolor infra umbilicum multum coarctat,
 proclivibus avertit Colicis, n. a. ut videtur,
 asifica, quae obtusi sensus est, licet cervix
 ipsa satis acuto sentiat. Aiol: m. 4. b. 1.

1392. Galenus aliquando Colico dolore se
 cruciari non animadvertit, nisi cum dato
 pharmaco ad Nephriticum, ex exortione
 glaciis referente dolor sistit.
 Ratio huius difficultatis est, quod inter Colicis
 peritonaeo amittitur exortum suum habet
 ad dextram, extindaturque ad sinistram.

1393. Hepatitis quandoque febres molles videtur
Dysenteriam latere dexteri, adeo ut etiam
 dolor pertingat aliquando usque ad jugulum.
 ut. distinguit tamen Dysenteriam ab Hepa-
titide dolor pungens, qui in ea presentibus
 in his vero dolor gravans. Aiol:

plurimum etiam Colico dolore
 veritas, simul et inappetentia
 infirmitas; ob ventriculi
 cum Colicis sympathiam pro
 multo vasa: contracta:
 quae multa factorum coaca
 in eam transpirat: a quibus
 membranis tunc male fit,
 ut contra a bene odoratis
 bene. — et.
 Colicus etiam dolor plerumque
 non ita fixus, quae alpehitis,
 magis circa stomachum
 sed aedium ventris hinc
 nephriticus vero alterum
 latus praecipue occupat
 cum citius aliquo stupore.
 Urina etiam in Nephritide
 alba, tincta, et postea cum
 sabuleo sedimentis: in Colica
 vero Biliosa, quandoque
 Bilis intercepta via a vasa
 plura ad intestina subit, ubi
 ita pro naturali dixerit sit
 sed et abusus, et sine periculo
 sicam excernit. Aiol:

// 333 //

Artenitas multae aliquando cum Urina
 duntaxat post febres acutas, vespere
 ter, sicut, vespere vespere magno alio
 quibus. Vti. n. in Symplicium coctum
 Saccharum si nimis coquatur in artemitas
 quast concrescit: Sic in his quibus
 haurium, quod in Julapio desumptum
 vultus in hoc actu in artemitas abt.
 Si tamen non accedat, nam aliqua visida
 has artemitas retinetur et angustiantur
 nullus calculi est natus. U.

// 345. // 362. //

Levis Gonorrhoea, & q. malignitatis
 nihil habet, (resoluta ab intemperie
 frig. humidam facultate retentiva)
 sit sine q. stimulo, pene itidem resoluta.
 At qua a stimulis acrimonia orit, pene
 intento

// 346. // Contingere quae subinde volunt
 fluxum Catarrhalis, & sibus
 modis Gonorrhoeam mentiaty,
 nisi quod imbecillitatis nullam
 aut maciem adferat, licet ad
 aliquot menses aut annos p. duntaxat
 contra qua in Gonorrhoea.
 Camil: Lavri:

// 342. //

Dysuria & Stranguria, raro ad Adhuc
 satis bene distinguuntur. Nisi q. dicitur
 Dysuria, quando Urina quidem excernitur
 tempus aut diutius expectat, sed tamen
 cum difficultate, atq. aliquando etiam
 cum dolore excernitur. Easdem
 causas habet, quas Urubia, sed minoribus.
 Stranguria vero est, quando assiduus est
 ad mingendum stimulus, ipsaq. Urina
 frequenter, sed guttatim solum & cum
 dolore reddit. Huiusq. causas vel Urinae
 acrimonia, vel Vesicae imbecillitas, aut
 aut calculus. Senart: Inst: p. 201. 336.

Stranguria. a. est quidem Dysuria, sed
 non est Dysuria. Stranguria est: Dysuria
 utiq. late sumitur, Stranguria minor.

Diarrhœa orta a medicamento laxativo
 fit: ita quidem ut nimis plus alvus
 fluat, Empericorum dicitur, si dicitur
 purgatio, cum nunc Pharmacia edat
 sit puriorum sibi destinatum a solium, et
 familiarium, sed exagitat vim expulsi-
 vam usque adeo, ut et reliqui humores se-
 quela quaedam offendant. Non enim fit
 Empericorum nisi pro proprio etiam
 reliqui humores fluant. Hipp. de nat. hum.

529.

siuri Empericorum, est
 purgatio. Hipp., et intra
 debitum quantitatem.

... Zenatis . . . . . novat quondam Mo-
 niam subita Hæmoptysi correptam opti-
 ciso Sanguinis lb. xviii. curatamque
 adnotis cucurbitulis scapulis, et
 exhibitio Philony Persici ℞j.

Tubo ferario licet vivo existenti, ex-
 tracto datur Effluvio Sanguinis lb. viii.
 eto vinu apertu. sic ut situm facile
 exonerari in Singulas statuat ℞.
 et Notandum in Scorbuto.

Hæmoptysi Valenti admodum observat
 ab hoc quodam Euphorby usum. nam
Euphorby ℞ss, sepe tam infert. ℞.

Atrophia partis alicujus situm curari
 bitis, nec in dignosset: si frictis,
 atque aqua tepida lavis; Quod si nil
 lus in cute videri appareat, desperata
 est sanitas, si vix et magna diffi-
 cultate excites, difficilis curatio erit
 si cito, facilis. L. D. a.

530.

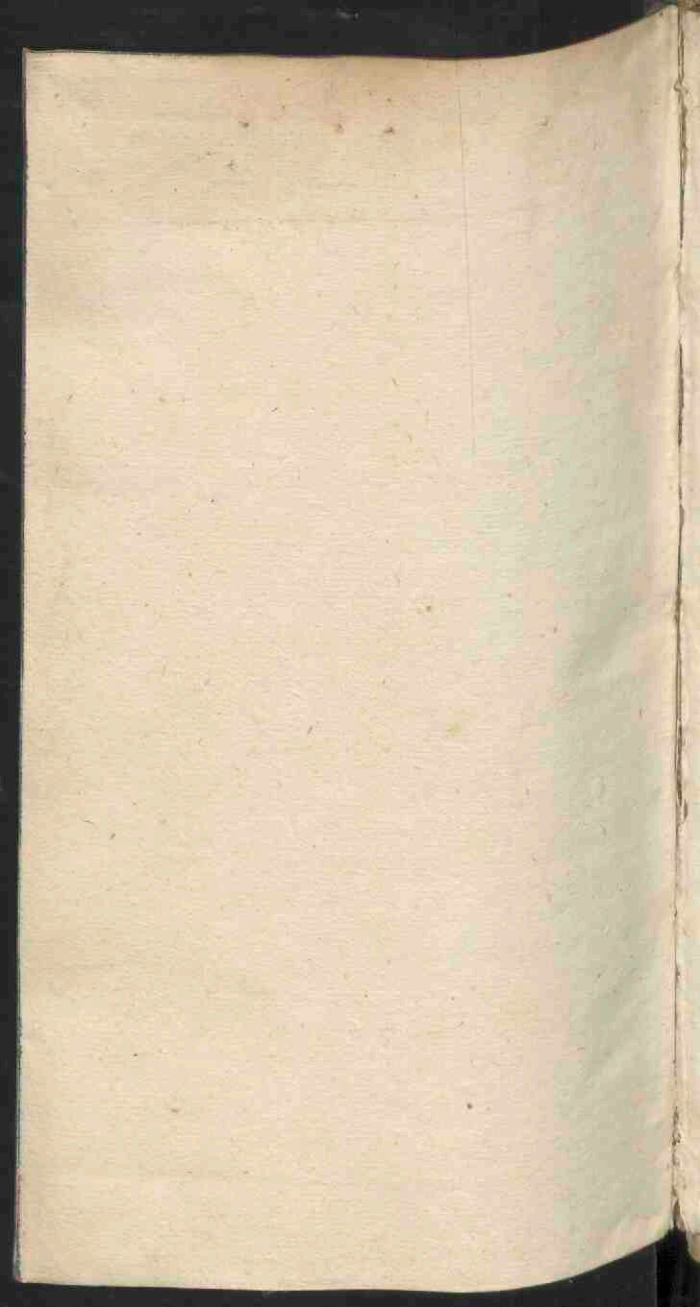
631.

532

593.

539.

535.

Crystallina. 47.

de O Sympt: P. III. 40.

Fungus. L. 11. 11. 11. 11. 11.

Morb: Quercus // AV2. // quomodo latinis ?

Serpico. // 214. // lat: ?

oculos claudendi Impetigo. v. d. L. 90. d.

Tophi, an idem q. Stannus ?

de B. Croco, an Erysipelas exulceratum? // AV3. //

L. 107. an Ag. Boord ? // 610. //

Gutta q. Barbais Appoplexia, v. L. 11. 11. 11.

Trigona, lachrymatio involutaria, L. 11. 11.

Salivaria, Colic. Nictis, Spiritio foetilis, Pituitatio.

Angylosis, q. difficultur L. L. K. pronunciant. // 235. // H. T. 13.

Odaxismus an Dentitio Infant: Ends: Med: 129

Aneyloglossiti, & Mogilalia. Vigor de Catar: p. 7.

Caeructula in Vesica. L. 37. a. 6.

Caparia, a similitudo Caprae, est Humor p. p. r. i. sine feige
et. in test.

Jadunorm, an Loben, Impetigo, an Serpigo. an
quis p. p. r. i. f. e. r. a. e. t. a. g. r. e. s. s. i. t. // AVO. //

Serpigo an Werpis.

hinni-strippis.

Gibbis, Gibbositat.

de Boor, an mola ? v. Kilian: Goro, Goro

Oraxis, & Ventricali ardor ebulliens. 206.
v. Testud: 465: p. 41.

